Anul XVII. — No. 1. 1 Aprilie 1883.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 a fie cărei luni.

Din viața mea de Voluntar.

1877 — 1878.

După multă chibzuire mĕ hotării insfirşit să mĕ inrolez şi eu ca voluntar pe timpul campaniei in armata română. Pregătindu-mĕ deci de rĕsboiu cu cele trebuitoare ca: săpun, perie de musteaţă ş. a., pornii spre Bucureşti, spre a pune in lucrare această eroică a mea hotărire.

Era pe la mijlocul lui Noembre 1877, pe când ochii tuturora erau aţintiţi asupra evenimentelor din Peninsula Balcanică şi mai cu samă asupra câmpului intărit de la Plevna, unde Turcii prin vitejia lor — dar poate mai nemerit zis, prin nedibăcia duşmanilor lor — spulberând in două rânduri armiile ruseşti, dovedirĕ Europei că nu sosise încă timpul de prohodire pentru imperiul Otoman. După umilirea suferită, Ruşii furĕ nevoiţi a cere ajutor de la Românii, până atunci atât de despreţuiţi şi insuş fratele Ţarului, marele duce Nicolai, comandantul suprem al oştirii ruseşti a binevoit a se adresa cătră oştirea română cu o telegramă care avea următorul cuprins:

„Vĕ rog veniţi in ajutorul nostru, puneţi „condiţiunile care voiţi, numai pentru numele „lui Dumnezeu, veniţi! Causa creştinătăţii e „in primejdie!"

Românii fără a sta la tocmală asupra condiţiunilor, trecurĕ Dunărea, infrăţirĕ armele lor cu ale Ruşilor şi isbutirĕ in curĕnd a aşa, prin vitejia lor, cumpăna norocului in partea armatelor creştine; indeosebi in lupta memorabilă din 30 August, când se luâ reduta Griviţa, Românii se afirmarĕ ca un popor de o insemnată valoare militară.

Ca membru vrednic al acestui viteaz popor şi cu nădejdea măgulitoare că şi numele meu va fi inscris cu litere de aur in istoria ţerii, mĕ infăţoşai dar la ministerul de rĕsboiu.

Directorul de pe atunci, colonelul B... mĕ primi cu multă amabilitate şi, la cererea mea de a fi trecut la cavalerie ca voluntar, imi observâ cu bunăvoinţă:

„Da, d-nule, hotărirea d-voastre este foarte de lăudat! avem trebuinţă de oameni, mai cu samă de oameni luminaţi ca d-voastră! Dar trebue să vĕ previn că o să porniţi de aici deadreptul pe câmpul de luptă, şi presupun

că sunteţi deprins, incâtva, cu călăritul şi cu mănuirea armelor.

— Negreşit, domnule colonel! respunsei cu trufie, de călărit am călărit deja ca mic copil! La aceste cuvinte mi se improspetâ in gândul meu temeinica şcoală de călărie ce am trecut-o, adică cavalcadele ce le făceam cu incuviinţarea vizitcului, care, ducĕnd caii la apă, imi dădea câteodată deosebita lui favoare de mĕ incăleca pe rabla cea mai blândă, ţiind-o de căpĕstru şi pe mine de mână ca să nu mĕ primejduesc, dar cu toată băgarea lui de samă, se intâmpla adeseori să incerc cu capul tăria pămĕntului; fără a pierde insă cătuş de puţin cumpĕtul prin aceste reamintiri, puţin măgulitoare chemării mele in perspectivă, de călăreţ, urmăi cu indrăzneală: cât despre iscusinţa mea in mănuirea armelor, am dat o dovadă strălucită intr'un duel ce l'am avut cu un coleg de studii!

„A! aţi ucis pe adversarul d-voastre?

— Nu, domnule colonel! De ucis nu l'am ucis, căci in zioa fixată pentru luptă nu s'a ivit protivnicul, şi in urmă a dispărut cu totul!

„Hm! insă aceasta nu dovedeşte de loc isteţimea d-voastră in mănuirea armelor! intimpinâ zimbind colonelul, dar insfirşit sunt incredinţat că o să faceţi bună ispravă dincolo de Dunăre, şi cred că n'o să vi se intâmple ceea ce a păţit-o voluntarul M.... care la intâia manevră călare a rătezat urechile calului!

Şi cu aceste cuvinte imi strinse mâna, urându-mi noroc şi isbândă pe câmpul de bătae şi mĕ conduse la un ofiţer din odaca dealături, pe care-l insărcinâ să indeplinească formalităţile necesare pentru intrarea mea in rândurile armatei active.

Trei zile in urmă avui nespusa fericire de a mĕ presenta lumii in mondirul de roşior.

Cu tunica roşie ca para focului, pe căciulă un panaş lung ameninţând cu vĕrful seu ascuţit zenitul, zingănind din pinteni şi sdrăngănind cu sabia, străbăteam, cu pieptul ridicat şi cu nările in vĕnt, stradele Bucureştilor, privind cu un fel de dispreţ pe simplii muritori ce se tărăeau pe lângă mine in haina lor civilă. De fericit ce eram, imi venea să imbrăţoşez pe toată lumea, şi de neastâmpĕr alergai prin tot oraşul, hrănind dorinţa tainică de a fi vĕzut şi admirat de toţi. Şi intr'adevĕr, cu cât păşeam mai tare, cu atât mĕ admira lumea mai mult, şi cu cât mĕ simţeam mai mult admirat, cu atât păşeam mai ţanţoş. Dar fericirea netulburată nu e din lumea aceasta, şi acest adevĕr cată să-l recunoască şi un roşior, fie el cât de impopoţănat!

Pe când călcam mai apăsat, pe când sabia zăngănea mai grozav, desemnând cercuri tot mai cutezătoare in juru-mi, mĕ pomenii ca din senin inainte-mi cu un om scund şi palid la faţă, imbrăcat intr'o manta de cauciuc şi cu un chipiu acoperit cu muşama, răstindu-se la mine:

„Hei, soldat! eşti chior, de treci pe lângă ofiţeri fără a-i saluta? sau vrei numai decât să te hodineşti la garda pieţii!

— Ce o fi şi asta! zisei in mine, şi in nedumerirea mea respunsei gângăvind: pa.... pardon, dar n'am putut cunoaşte!

„Cum? ce n'ai putut cunoaşte! dar mânile cum le ţii când stai faţă cu un superior? Din ce escadron eşti şi cum te chiamă?

Doborit de greutatea acestor ameninţătoare intrebări, simţii pămĕntul fugindu-mi de sub

picioare; nu mai era *chip* de scăpare și desnădějduit șoptii cu intristare:

— Ehi, acu-i acu!

Dar tocmai in momentul acest critic interveni, din norocire, un cunoscut al meu, care, adresăndu-se cătră omul cel scund și palid, ĕi zise:

„Căpitane! da dă-i bună pace băetului! este domnul C... deabia intrat in armată și nu cunoaște ăncă obiceiurile voastre! Este un těněr foarte cum se cade, care de bună voe a părăsit moliciunea vieții civile de s'a făcut ostaș, apărător al patriei! — Și amĕndoi iși indreptarĕ privirile cătră mine așteptănd și din parte-mi vre-o lămurire; zăpăcit insă cum eram, ingăimai cu sfială:

— Da! apărător al patriei....

„Te vĕd eu pe d-niata că ești un fel de apărător al patriei, respunse căpitanul, dar te sfătuesc cu tot dinadinsul să cauți a te indeletnici mai temeinic cu regulele militare, căci altfel o să ți se intămple multe neplăceri!

Și zicĕnd aceste, luâ brațul apărătorului meu, și dispărù intr'o stradă laterală.

Desmetecindu-mĕ incetul cu incetul din buimăceala ce mĕ cuprinsese, pornii singur nu știu incotro, dorind ca de astă dată să mĕ admire căt se poate mai puțini. Imi venea să crăp de ciudă și mĕ săturasem deja și de uniformă și de viață militară, dar era prea tărziu, intrasem odată in danț și nu mai puteam da inapoi.

Intimidat prin cele pățite, pășeam acum aproape in vĕrful degetelor și cu sabia atĕrnată in cărlig, ca nu cumva printr'un mic sgomot să-mi atrag urgia vre-unui superior deghizat. Nu mai eram roșiorul cel falnic de mai nainte; smerit cu spaima in sin, nelinișteam trecĕtorii cu salutările mele; unde zăream o uniformă, dar mai ales o manta de cauciuc sau un chipiu acoperit cu mușama, mĕ și grăbeam a-i face onorurile cuvenite, așa incăt nici curierii de poste, nici fanaragii nu scăparĕ de mine nesalutați.

Rătăcind astfel spăriet din stradă in stradă, ajunsei intr'un tărziu la o restaurațiune, unde adeseori incercasem, cu deplin succes, să inec necasurile mele intr'un pahar de vin. Fără a sta mult pe gănduri intrai inlăuntru și isbutii, și de astădată, să-mi inec necasul, uitănd insfirșit și de chipiul, și de mantaoa cu care-mi găsisem — mantaoa.

Mai cu primblări, mai cu inecatul necasurilor se strecurâ pe nesimțite o zi după alta, păn' ce intr'o bună diminecață mĕ trezii cu Plevna luată, fără ca să scot măcar sabia, care de altminteri nu era tocmai primejdioasă, căci de nouă ce era, nici că era ăncă ascuțită.

De frică ca să nu se măntue rĕsboiul, fără ca să fiu proclamat erou, mĕ hotării dar să plec neintărziat la luptă.

După ce isprăvii visitele de plecare, presentăndu-mĕ prin casele oamenilor, garnisit firește cu toate piesele armăturii mele, luăi drumul prin Pitești și Caracal, intovărășit de un ofițer de administrație, cu care făcusem cunoștință in tren, și cu ajutorul rechiziției ajunsei teafĕr și tivilichiu la Turnu-Măgurele.

Acest oraș, ca centrul de aprovisionare al armatei române și ca intăia stațiune pentru căutarea răniților, era pe atunci intr'o ferbere nemai pomenită. Oameni de afaceri, adunați din toate unghiurile lumii, doctori, țĕrani cu carĕ de provisii, tot soiul de militari și surori de caritate de toată măna, furnicau intr'o amestecătură babilonică prin stradele rĕu in-

treţinute ale oraşului; unii dănd ajutor celor suferinzi, alţii pregătindu-se pentru lupte nouĕ, eară alţii păndind cu lăcomie şi speculănd până la neomenie nevoile răsboitorilor.

Intr'o cărciŭmă proastă şi murdarĕ, poreclită „Casino“, altfel cea mai de frunte din Măgurele, era adunată elita acestei societăţi impestriţate.

La intrarea mea in acest local, mĕ vĕzui pe dată incunjurat de o mulţime de curioşi, intrebăndu-mĕ care de care mai cu insistenţă despre cele petrecute cu ocasiunea luării Plevnei:

„Cum s'au bătut Romănii? Căţi Turci au perit? Cine a pus intăi măna pe Osman-Paşa? Cănd sosesc prisonierii?.....

Eu, care eram de tot nevinovat in privinţa evenimentelor de la Plevna, mĕ găseam intr'o posiţiune cam falsă, faţă cu aceste intrebări, şi numai printr'o retragere bine esecutată putui scăpa din acest impas.

Imi venea să sbor ca să ajung mai in grabă la regiment, dar unde-mi era norocul acela! După dislocarea trupelor de asediu, nu mai ştia nime pe unde se află staţionănd diferitele corpuri de armată; eram, prin urmare, nevoit a sta deocamdată locului, şi a face pe inspectorul de pavele, până la sosirea unor ştiri mai positive de dincolo de Dunăre.

Mĕsurănd astfel uliţele tĕrgului dedei peste un hahol de Rus cu ochii painjeniţi de beţie, care, luptăndu-se din rĕsputeri incontra atracţiunii pămĕntului, inainta numai cu mare nevoe, ducĕnd şi nişte puşti turceşti in spinare, pe care le oferea trecĕtorilor pe preţ de căte o rublă.

Fericit de această intălnire, mĕ răpezii spre el cu braţele deschise şi intimpinăndu-l cu strigăte entusiaste:

— Servus, servus Ruski!

Haholul insă, inţelegĕnd pesemne altfel această efusiune de sentimente prieteneşti, imi respunse cu ameninţare:

„A ia tibi servus, ti Maldavanski!

Şi desemnănd un cerc la dreapta, se prăvălì la pămĕnt şi adormì in linişte.

In curĕnd i se asociă un dobitoc, anume unul dintre acele cu rubla in bot şi care, cel puţin până a nu li se aplica legea marţială a Sfăntului Ignat, se bucură la noi in ţară de neingrădita libertate de a se primbla chiar prin stradele Capitalei, necum ale unui prizărit orăşel ca Turnu-Măgurele! Dobitocul se tot gugulea pe lăngă Muscalul adormit, şi-şi esprima mulţămirea sa printr'un profund:

„Şto, şto!

Rusul trezit din somn, şi crezĕnd că-l intreabă de preţul puştii, intinde măna mornăind:

„Iedna rubla!

Şi-şi apucă rubla de pe botul tovarăşului.

Deatunci ĕi ocoleam căt se poate pe aliaţii noştri!

Intre aceia se stĕrnì şi vijelia cea cumplită şi atăt de desastroasă pentru prisonieri, şi peste puţin incepurĕ a curge bieţii Turci, hemesiţi de foame şi degeraţi până in măduvă.

Pe cămpul intins de zăpadă, preserat cu mii de cristaluri sclipitoare, ce se sting şi se aprind la razele soarelui care apune intr'un nour invăpăeat, inaintează incet şi in tristă tăcere o coloană neagră. Sunt eroii, ce cu braţul lor oţelit, bărbăteşte apărat-au intăriturile Plevnei, soarta le-a fost insă fatală, şi resignaţi urmează ei acuma invingĕtorilor, spre a fi duşi in captivitate.

Coloana se apropie precedată de un semi-pluton de călărași, care cu caii lor sprinteni fac pîrte pe drumul troenit, pe alocurea, de un stat de om.

Eată-i intrând și in oraș; dar ce trist spectacol, ce miserie!

Ghemuiți de trudă și de frig, deabia se mai mișcă sĕrmanii, tremurând sub haina lor subțire și sdrențuită. Nu mai samĕnă a oameni, ci a cadavre, acești nenorociți; ear mulți, foarte mulți dintre ei, doboriți de frig și de foame, remas-au așternuți in drum cu pieptul lipit de zăpadă, și peste trupul lorințepenit și acoperit incet cu incetul de giulgiul rece al iernii, trec cu nepăsare roțile carĕler și ale tunurilor grele. Acești din urmă și-au ispășit păcatele și nu mai au nevoe de nimic, dar vai și amar cei mai remași in viață, care, lipsiți de toate, imploră mila invingĕtorului! *Vae victis!*

Spitalul din marginea orașului era menit a primì cu căte ceva demăncare pe bieții prisonieri. La intrare li se dădù căte o țuică, o bucată de carne friptă și un codru de păne.

Ți se sfășia inima privind la acești nenorociți cum in imbulzeala cea strivitoare își disputau cu inverșunare unul altuia locul, spre a putè ajunge mai curĕnd la ușa intrării, unde se impărțea hrana. La cei mai mulți moartea era deja intipărită pe față, cu toate aceste ochii lor, ațintiți asupra bucatelor, se aprindeau de o lumină sĕlbatecă, și cu o ultimă sforțare aruncăndu-se asupra celor dinaintea lor, și impingĕnd in dreapta și in stinga, se incercau sĕrmanii a-și face drum prin acest zid de oameni, dar părăsiți in cele din urmă de putere se prăbușeau la pămĕnt, șoptind numai: „aman, aman!“ pintre dinții incleștați.

„Bieții creștini! oftă din adăncul inimii un moșneag lăngă mine, ferească Sfăntul de așa suferință mare! Și scoțĕnd dintr'o năframă păne și brănză, incepù a le impărțì intre Turci: Na taică, de gustați din asta! mai puneți ceva la inimă! Să fie de sufletul bietului Niță al meu!... cine știe unde i-or fi imprăștiate oscioarele drăguțu!... Dar voi nu sunteți de vină! adause el cu blăndeță, pe voi vĕ mănă impĕrăția și faceți numai ceea ce vi se poruncește!... mai poftim și ție o fărmătură de pită! dănd cea din urmă bucățică de păne unui Arap ce clămpănea din dinți de frig și de foame, și indesăndu-și căciula in cap se indreptă incet inspre tĕrg și dispărù.

— Ce om, ce om! zisei in mine, uităndu-mĕ după moșneagul ce-și impărțise merindele, remăind el insuș poate o zi intreagă, poate și mai mult nemăncat; căci știut este că rar se intămplă ca omul de la țară să-și cumpere demăncare din tĕrg; chiar când intreprinde un drum de mai multe sĕptĕmăni, el își ia cu sine merindele trebuitoare pentru toată călĕtoria.

Fapta miloasă a moșneagului mĕ impresionă așa de adănc, incăt fără voe incepui a cotrobăì prin buzunări, dar negăsind altceva decăt tutun, mĕ pusei să impart la țigări intre prisonieri. Când ce să vezi! bieții oameni nemăncați și trudiți cum erau, cum traserĕ căte un fum, li se și incepurĕ a invĕrtì creerii in cap, și huștiuluc! in zăpadă unul după altul ca niște găini amețite.

— Na, făcui și eu pomană! zisei cu jumĕtate gură, și plecat mĕ strecurai printre mulțime, și pe-aici ți-i drumul!

Cei dintre prisonieri care păreau a fi mai in putere, furĕ adăpostiți prin casele oame-

nilor, care pe unde putù incăpè, şi după un mic repaus mănaţi mai departe, făcĕnd loc altor convoiuri ce veneau in urmă; ear cei de tot prăpădiţi, furĕ conduşi pe la spitaluri şi daţi in ingrijirea medicală.

In unul dintre aceste spitaluri, improvisate pentru trebuinţele rĕsboiului, făcui cunoştinţa unui doctor turc, de la care aflăi multe amĕnunţimi despre luptele din preajma Plevnei. Intre altele, imi povestea el că asediaţii de la Plevna nu se neliniştean tocmai-tocmai de bombardările Ruşilor, căci deobşte ghiuleaoa işi greşea ţelul; dar când se auzea bubuitul tunului din partea Românilor, toţi se grăbeau a se ascunde prin găurile pămĕntului, fiindcă numai rare-ori se intămpla ca obuzul să nu fi nemerit locul ocupat de oştire. Asemenea lăuda el şi infanteria noastră, zicĕnd că, dacă imprejurările ar fi adus ca oştirea română să se fi unit cu cea otomană, praf şi cenuşă se alegea din intreaga armie rusească, cu Ţar cu tot!

„Să-ţi povestesc, urmâ el cu oarecare mişcare sufletească, asaltul redutei Griviţa, unde am căzut şi eu prisonier!... Noi stăteam tupilaţi după parapete cu puştile intinse şi cu căte o cartuşe lăngă fiecare. Când incepurĕ a curge movilă de cei cu căciula indoită in vĕrf, ne puserĕm a-i improşca cu foc, de se părea că n'o să mai remăe nici o suflare; şi schimbam mereu la cartuşe, şi dădeam la focuri de ne dureau mănile, dar ei inaintau cu răpeziciune prin norii de fum şi grindina de gloanţe ca un pohoiu sĕlbatec; cu căt ĕi invĕlueam mai mult in foc, cu atăt se mărea şi iuţeala lor; când in cele din urmă i-am vĕzut inainte-ne, aruncăndu-se ca nişte turbaţi asupra intăriturilor, punĕnd scări la redută şi urcăndu-se pe parapete cu ochii eşiţi din cap de inverşunare, ehi, atunci ne-am spăriet şi noi! Tăria armatei române consistă in rarele calităţi ale soldatului, care, pus odată in mişcare nu mai dă inapoi, ci se luptă cu o oarbă incăpăţinare chiar când vede că n'are sorţi de reuşită; ciuruit de gloanţe el tot inaintează, culegĕnd in sine plumburile menite pentru cei din dărătul lui, şi formănd astfel din trupul seu o pavăză vie pentru camarazii sei!

— Bine doctore! ĕl intrerupsei de la o vreme, d-niata mi-ai povestit despre bravura pedestrimii şi despre dibăcia artileriei noastre; dar despre cavaleria noastră ce op'nic ai? cum s'au ţinut călăreţii in luptele d'imprejurul Plevnei?

„Drept să-ţi spun, respunse el, n'am avut fericirea să admir şi cavaleria voastră, căci, după cum iţi este cunoscut, faceam parte dintre asediaţii Plevnei şi nu pot şti ce incăerări au urmat in cămp deschis, unde cavaleria are un rol important!

Deabia acum a inceput a mi se lumina capul, şi inţelesei că mi-am ales o armă care n'a putut juca un rol principal la asaltul Griviţei. Despre toate imi dete relaţiuni Turcul simpatic, numai despre isbănzile cavalereşti, din care tocmai făceam şi eu parte, nu putui afla nimic, şi aceasta imi intristă sufletul.

Părăsind spitalul mĕ intălnii cu casierul regimentului, care venise de căteva zile ca să cumpere mai multe articule de hrană. El plecase cu o căruţă de rechiziţie din Ţerovina, satul in care brigada de roşiori trăsese in garnisoană, in timpul din urmă, şi acum, după ce tĕrguise cele trebuitoare, umbla şi el prin oraş ca să afle incotro s'a indreptat brigada după dislocarea ei.

Bucuria noastră, amĕndurora, când ne-am intâlnit! Ne hotărîrĕm pe loc să plecăm chiar a doua zi dimineață in direcțiunea Vidinului, urmând malul sting al Dunării. In aceeași zi mai deterĕm de un ofițer, venit de dincolo de Dunăre, care ne incredință că roșiorii au luat drumul spre Lom-Palanca

A doua zi când ne deșteptarĕm, toate erau aproape gata de plecare; viziteul așezase in mijlocul căruței o ladă mare incărcată cu mezeluri, tutun și rachiuri — provisii, menite pentru ofițerii regimentului. Inaintea căruței stăteau trei mârțoage, care de care mai somnoroasă și mai uscată.

Eu și tovarășul meu de drum, după ce ne imbărbătarĕm puțin cu cogniac, făcĕnd parte dreaptă și viziteului, ne inghemuirĕm cum puturĕm in căruță, și hait inainte!

Prin tĕrg merserĕm cum merserĕm, dar trecĕnd de barieră incepurĕm a ne infunda de-a binele, și trebuea muncă nu glumă ca să scoatem caii și căruța din troene; mai ales lada cu mezeluri ne pricinuea zile amare! Ne-a trebuit o zi intreagă ca să străbatem până la Islaz, sat depărtat cale de două ciasuri de Turnu-Măgurele.

Nefiind cu putință a merge mai departe cu căruța, rechizițonarĕm la Islaz o sanie, și aceasta nume de la săteanul la care am mas, — aceasta firește, drept mulțămire că ne-a ospĕtat omul cu ce avea și el mai bun!

Așezând căruța peste sanie și roțile căruței lângă lada cu mezeluri, purceserĕm astfel la drum, colindând din sat in sat, și după o sĕptĕmână de zile ajunserĕm, cu chiu și vai, la satul Rast, care este situat lângă malul Dunării, față in față cu Lom-Palanca, ținta călĕtoriei noastre.

Inainte însă de a ne imbărca pentru Lom-Palanca, ne spuserĕ vĕslașii de la vaporul „Săgeata“, care intreținea comunicația intre ambele maluri ale Dunării, că Roșiorii se află la Rahova, unde vor sta mai multe zile.

Ei, ce să ne facem! intoarce sania, și poftim inapoi la Bechet! Când ajunserĕm la portul Bechet, brigada de roșiori apucase a părăsì Rahova, inaintând spre Lom-Palanca. Poftim de intoarce earăș indărăt, și mai bate odată drumul spre Rast!

Din cei trei cai cu care pornisem din Turnu-Măgurele, ajunserĕ numai doi la Rast, căci cel de-al treilea preferise să-și dea sufletul in țara in care se născuse și se hrănise cu răbdări și cu bătăi.

In cele din urmă cată-ne imbărcați pentru Lom-Palanca, trecĕnd falnic printre uriașele sloiuri de ghiață ale Dunării, și peste puțin punĕnd piciorul pe pămĕnt dușmănesc!

Era pe la sfirșitul lui Decembre 1877.

(Va urma).

A. Chibici Rĕvneanu.

FECIOARA DE LA ORLÉANS.

tragedie romantică.

PERSOANE.

Carol VII rege al Franței.
Regina Isabeau, muma lui.
Agnes Sorel, iubita lui.
Filip Cel Bun, duce de Burgundia.
La Hire } comandanți in oștirea regală.
Du Chatel }
Archiepiscopul de Rheims
Chatillon, cavaler din Burgundia.
Raul, cavaler din Lotringhia.
Talbot, comandantul oștirii Ingleze.
Lionel, } generali in oștirea ingleză.
Fastolf, }
Montgomery, cavaler din țara Walis.
Mai mulți sfetnici de la Orléans.
Un crainic inglez.
Thibaut d'Arc, țaran bogat.
Margot, } fiicele lui.
Louison, }
Ioana, }
Etienne, } petitorii lor.
Claude Marie, }
Raimond, }
Bertrand, alt țăran.
Un cavaler negru, (arĕtare).
Un cărbunar și nevasta lui.
Soldați, Popor, Servitori ai casei regale, Episcopi, Călugări, Mareșali, Sfetnici, Curteni și alte persoane mute urmând cortejul incoronării.

Prolog.

Teatrul infățoșează un peisaj. Pe planul I la dreapta un mic paraclis cu o icoană; in stinga un stejar inalt.

SCENA I.

Thibaut d'Arc, Fiicele sale și Trei tineri păstori, pețitorii lor.

Thibaut.

Dar, dragi vecini, noi astăzi suntem încă Franceji,
Suntem cetățeni liberi, stăpâni pe-acest pămĕnt,
Pe care l'au lucrat odată moșii noștri.
Dar mâne cine știe de cine-om asculta?
Căci peste toată țara Inglezul disfășoară
Biruitoru-i steag și caii sĕi sdrobesc
Cu-al lor copite-a Franței câmpii infloritoare.
Parisul l'a primit ca pe-un triumfător
Și cu-a lui Dagobert coronă-a 'mpodobit
Vlăstarul resărit dintr'o străină viță.
Urmașul regilor franceji trebui să fugă
Dismoștenit, pribeag prin staturile sale.
Cea mai deaproape rudă a lui, intâiul pair
Se luptă improtiva-i in oastea dușmănească
Pe care o conduce chiar muma-i făr de lege.
In dreapta și in stinga ard sate și orașe
Din zi in zi pojarul s'apropie mai tare
De-aceste văi ce încă se bucură de pace.
Deaceea, dragi vecini, m'am hotărit cu voea
Lui Dumnezeu pe-a mele copile să mărit,
Căci trebue femeea in timpurile grele
De luptă și rĕsboae, să aibă un bărbat
Care s'o ocrotească, și dragostea 'nlesnește
Să treci pintre primejdii. (cătră intâiul țĕran)
Etienne, tu mi-ai cerut
Pe 'ntâia, pe Margot; ogorul tĕu cu-al nostru
E'ntr'un hotar, tot astfel ș'a voastre inime
S'au inteles; sunteți in bună potrivire.
(cătră al doile țaran)
Tot astfel Claude Marie... Tu taci, și Louison
In jos iși pleacă ochii? Cum? doue inimi eu
Aș dispărți fiindcă tu nu ai avuție?
Dar azi cine-i bogat? Coșer, hambar și casă
Pot mâni să fie prada dușmanului ce vine
Sau unui foc — și numai in pieptul credincios
Al soțului ai astăzi un sigur adăpost.

Louison.

Părinte....

Claude Marie.

Louison!

Louison (imbrățoșând pe Ioana).

O, scumpă soră!

Thibaut.

Dau
Din voi la fiecare câte treizeci pogoane
Pămĕnt, câte o casă cu locul ei ș'o turmă
De oi. Dumnezeu Sfântul m'a binecuvĕntat,
Tot astfel și pe voi vĕ binecuvĕnteze!

Margot (imbrățoșând pe Ioana).

Ioano, bucură pe tatăl nostru. Ia

O pildă de la noi. Să facă zioa asta
Trei case fericite!

Thibaut.

Vedeți de pregătiri.
Chiar mâni să fie nunta. Doresc ca satu 'ntreg
Cu noi să o serbeze.
(Ambele părechi es ținându-se de mână).

SCENA II.

Thibaut, Raimond, Ioana.

Thibaut.

Ioano, se mărită surorile, le vĕd
Pe toate fericite, și ele 'nveselesc
A mele bĕtrânețe. Tu insă, cea mai mică,
Mi-aduci necaz și grijă...

Raimond.

Ce-ți trece azi prin minte?
De ce iți mustri fata?

Thibaut.

Vezi tu pe acest tĕnĕr?
El este cel intâiu flecău din satul nostru.
Cu dragoste el ține la tine, te iubește
Cu dor aprins, te cere acum pe-a treia toamnă.
Dar tu cu nepăsare și rĕce ĕl respingi
Și totuș din ceilalți flecăi nu e nici unul
La care tu macar c'un zimbet ai privì.
Te vĕd strălucitoare de mândră tinerețǎ,
Tu ești in primavara vieții, ești in timpul
Speranței, frumusețа acuma ți-e in floare.
Dar in zadar aștept ca floarea dragostei
Și ea să se disfacă, și vesel să se schimbe
In roade aurite! Aceasta nici de cum
Nu-mi place. E dovadă că s'a greșit natura;
Nu-mi place-o inimă ce 'n anii de simțire
In sine se inchide cu-asprime și rĕceală.

Raimond.

Dă-i pace, moș Thibaut, să facă ce-a voì.
Iubirea Ioanei mele e ca un fruct ceresc
Care se coace-abie cu vremea, cu incetul.
Acum ĕi place ăncă să șadă sus pe munte,
I-e frică să se 'ntoarcă din libera câmpie
In casa cea ăngustă a omului, ce este
Al grijilor locaș. Adesa o privesc

Din vale cu mirare, cum stă pe-un vĕrf de munte,
De turme 'ncunjurata și pleac' a ei privire,
Cu fruntea gânditoare, spre țerile 'nșirate
Aice pe pămĕnt. Atunci ca o ființă
Mai naltă mi s'arată și-mi pare că-i venită
Chiar de pe o altă lume.

Thibaut.

Tocmai aceasta mie
Nu-mi place. Ea s'ascunde de a surorilor
Tovărășie blândă. Pe piscurile goale
Se urcă, ea se scoală din așternut 'nainte
De a cânta cucoșul, și 'n ciasul cel de groază
Când omului ĕi place aproape să se ție
De-alți oameni, ea incet, ca buhna cobitoare
Se furișeaz' afară in neagra 'mpĕrăție
A duhurilor nopții, s'așază la respinteni
Ș'in taină șopotește cu vĕntul cel de munte.
De ce intotdeauna alege-acelaș loc
Și tocmai inspre dĕnsul iși mână turma ei?
O vĕd ciasuri intregi cum stă, dusă pe gânduri
Acolo sub copacul Druizilor, de care
Ori ce om fericit, cât poate, se ferește.
Căci nu-i lucru curat acolo, un duh rĕu
Din timpuri bĕtrânești, din vremile păgâne
Sub rădăcina lui locașul și-au ales.
Cei mai bĕtrâni din sat iși spun de-acest copac
Povești infricoșate. Adesa se aud
Din negrele lui crengi șoptiri prea minunate
De glasuri nențelese. Eu insumi, când odată
Treceam dup' asfințit pe-acolo, am vĕzut
Un chip ca de femee șezĕnd, și-mi intindea
Din haina ei cea lungă o mână uscăcioasă,
Făcĕndu-mi par'că semne. Dar eu mi-am făcut cruce
Și m'am grăbit mai tare.

Raimond (arĕtând icoana din paraclis).

Icoana astă sfântă și binefăcĕtoare
Ce pacea 'n aste locuri aduce, ea atrage
Pe fiica ta aice, nu vrăji diavolești.

Thibaut.

O nu! Eu n'am zadarnic infricoșate visuri
Și strașnice vedenii! De trei ori se făcea
Că par'că-o vĕd șezĕnd pe scaunul regal
Din Rheims, avĕnd pe frunte o mândră diademă
De șepte stele vii; in mână avea sceptrul

Din care resăreau trei crini albi ca zăpada.
Şi eu, al ei părinte, surorile-amēndoue
Toţi prinţii, conţii, toţi archiepiscopii,
Chiar insuş regele nainte-i se 'nchinau.
De unde-aşa mărire in mica mea colibă?
O! Asta insemnează nenorocire mare,
Acest vis imi vesteşte deşarta năzuinţă
A sufletului ei. Se simte ruşinată
De starea ei cea proastă, fiindcă Dumnezeu
A dat trupului ei o măndră frumuseţă;
Fiindcă-i inzestrată cu daruri mai bogate
Decăt sunt celelalte femei de pe la noi.
Deaceea ea hrăneşte trufie vinovată
In inimă, trufia prin care au căzut
Chiar ăngerii din raiu, prin care duhul rĕu
Pe oameni ĕi incearcă.

Raimond.

Cine-i aşa de blăndă
Şi plină de virtute cum este fiica voastră?
Au nu slujeşte ea cu drag pe-a ei surori?
Deşi mai multe daruri ea are decăt toate,
Ea face cu plăcere, ca şi o slugă proastă,
Cele mai grele munci, şi sub mănile sale
Şi turmele, şi lanuri prosperă ca prin farmec.
Un nenţeles noroc se 'ntinde pe tot lucrul
De care se 'ngrijeşte.

Thibaut.

Aşa e, un noroc
Pe care nu-l pricepem, eu insă mĕ 'nfior
De astă 'mbelşugare. — Dar să lăsăm aceasta.
Eu tac. Voesc să tac. Să 'nvinuesc eu insumi
Pe scumpa mea copilă? Eu nu pot face alta
Decăt s'o sfătuesc şi să mĕ 'nchin la Domnul.
Dar trebui să-i dau sfaturi: Să fugi de-acel copac,
Să nu stai singură, să nu fierbi buruene,
Şi să nu faci la semne cu varga prin năsip.
Nu-i greu de-a deştepta pe duhurile rĕle.
Ele păndesc sub coaja subţire de pămĕnt
Şi când aud un glas ce chiamă căt de 'ncet,
Deodată dau năvală. Să nu stai singură,
Căci in pustiu Satana a indrăznit să 'ncerce
Pe insuş Domnul nostru.

SCENA III.

Bertrand (intră cu un coif in mănă), *Thibaut*, *Raimond*, *Ioana*.

Raimond.

Tăcere! Eată vine Bertrand 'napoi din tĕrg.
Vedeţi ce ţine 'n mănă!

Bertrand.

Voi vĕ uitaţi la mine
Şi sunteţi in mirare că ţ n in măni un lucru
Atăta de ciudat?

Thibaut.

Dar, suntem in mirare.
Grăeşte, cine coiful ţi-a dat? De ce ne-aduci
Acest semn de rĕsboae in satul nostru pacînic?
(Ioana care in precedentele doue scene se ţinuse de-oparte şi fără interes pentru cele ce se vorbeau, se arată cu băgare de samă şi se apropie).

Bertrand.

Abie pot spune singur in ce chip acest coif
In mănă mi-a căzut. Mersesem ca să cumpĕr
In tĕrg la Vaucouleurs unelte de plugar.
Pe piaţă era strinsă mulţime de norod,
Sosise chiar atunce fugari din Orléans
Ce aduceau cu dĕnşii veşti rĕle din rĕsboiu.
Ferbea intreg oraşul şi tocmai când cătam
Prin lume să străbat, s'apropie-o ţigancă
De mine cu aceasta, şi ţintă 'n ochii mei
Uitându-se, imi zice: „Vĕd bade, că ai gândul
Să cumperi acest coif. Ştiu bine, eată, ia-l!
Ţi-l vĕnd pentru nimica." — Mergi colo la soldaţi,
I-am zis, eu sunt plugar şi nu-mi trebuesc arme.
Dar ea se tot ţinea de mine şi-mi zicea:
„Azi niminea nu ştie de-i trebue sau nu.
Un acoperemĕnt de-oţel să pui pe frunte
Mai mult plăteşte-acuma decăt o locuinţă
Zidită'n peatră." Astfel mĕ urmărea pe uliţi
Cu sila, dându-mi coiful pe care eu nu-l vream.
Eu mĕ uitam la dĕnsul căt strălucea de măndru
Şi mĕ gândeam ce bine s'ar potrivì pe capul
Vre unui cavaler, şi cum ĕl căntăream
In măni cu indoeală, găndind la intămplarea
Aceasta prea ciudată, muierea se făcù
Din ochi-mi nevĕzută, luată de şuvoiu.
Eu insă am remas cu coiful ei in mănă.

Ioana (indreptând măna spre coif cu inţealǎ).
Dă-mi mie acest coif!

Bertrand.
Ce vrei să faci cu dênsul?
El nu e o găteală ce poate 'mpodobì
O frunte de fecioară.

Ioana.
Al meu e coiful. Mie
Mi-a fost el hotărit.

Thibaut.
Ce gănduri ĕi vin fetei!

Raimond.
Lăsaţi-o 'n voea ei! Ĕi şede bine-această
Rĕsboinică podoabă, căci pieptul ei cuprinde
O inimă voinică. Mai ştiţi cum doborì
Pe lupul cel sĕlbatic ce turmele din sat
Ne pustia, dănd groază in toţi ciobanii noştri?
Ea singură, fecioara cu inimă de leu
Se mĕsurâ cu lupul şi-i smulse mieluşelul
Pe care-l ducea fiara in gura-i săngerată.
Ori ce vitează frunte ar fi impodobit
Vr'odată acest coif, el n'a stat pe un cap
Mai demn decăt al ei.

Thibaut.
Dar spune, am avut nenorociri mai noue
In lupte; ce ziceau fugarii ce sosise?

Bertrand.
S'ajute Domnul Sfăntul pe rege şi să-i fie
De biata ţară milă! Au fost bătuţi ai noştri
In două bătălii. Duşmanul au ajuns
In chiar mijlocul ţĕrii şi ţine păn in *Loira*
Provinţiele noastre. Acum şi-a adunat
Puterile lui toate şi 'ncunjur'-Orleanul.

Thibaut.
Să se indure Domnul de rege!

Bertrand.
Ei au strins
Nenumerate tunuri din ori ce parte-a ţerei
Şi precum roiul negru de-albine 'n zi de vară
Ştiubeiul incunjoară, precum din greu vĕzduhul
Cad nouri de locuste şi furnicănd acopĕr
Pămĕntul poşte 'ntregi, aşa s'au adunat
Pe cămpurile 'ntinse de lăngă Orléans,
Mari nouri de oştire şi tabăra vueşte
De sgomotul ce face amestecul cel mare
De limbi deosebite. Căci ducele Burgundiei
Puternicul, ce are atăte ţeri venit-au
Cu toate-a lui puteri; *Lieja*, *Luxemburgul*,
Hairault şi cei din ţara *Namur*, şi fericiţii
Care'n *Brabant* trăesc, bogaţii orăşeni
Din *Gand* care se 'mbracă numai cu catifele
Şi cu mătăsuri, cei din părţile *Zelandei*
A căror frumuşele oraşe se ridică
Din marea, *Olandejii* care se 'mbogăţesc
Din turmele lăptoase, bărbaţii din *Utrecht*,
Ba chiar acei din *Frisia* ce vĕd cu-a lor priviri
Al miază-nopţii pol, ei toţi urmează steagul
Puternicului duce, stăpăn peste Burgundia,
Şi vor ca să supue cetatea Orleanul.

Thibaut.
O! căt de uricioasă e astă 'mpărechere
Ce armele franceze le 'ntoarce contra Franţei!

Bertrand.
Regina cea betrănă, fudula Isabeau
Princesa bavareză şi ea, infăşurată
In zale de oţel, prin tabără aleargă
Calare, şi intartă, cu vorbe veninoase.
Noroadele 'mprotiva feciorului pe care
La sinu-i l'a hrănit.

Thibaut.
Să fie-afurisită!
S'o pedepsească cerul, precum, după scriptura,
Pe altă Iesabela odat' a pedepsit!

Bertrand.
Grozavul Salsbury, dărămător de ziduri
Conduce 'mpresurarea. Cu dĕnsu-i Lionel
Ce pare-un puiu de leu, şi Talbot care'n lupte
Cu sabia-i vrăjmaşă popoare 'ntregi repune.
Turbaţi ei au jurat fecioarele franceze
Cu sila să păteze şi armei să jertfească
Pe cei ce poartă arme. Ei patru turnuri mari
Au ridicat, cu care cetatea stăpănesc.
Din ele Salsbury păndeşte cu 'ncruntare
Şi poate chiar să vadă pe-acei ce trec pe uliţi.
Mai multe mii de bombe, de sute ocă una

In tĕrg au aruncat, biserici zac sfărmate
Chiar Notre Dame cu turnul ei măndru şi regal
Işi pleacă nalta frunte. Ei au săpat chiar mine
Adănci. Oraşul astăzi se află plin de groază
Deasupra unui iad şi 'n fiecare cias
Se teme să nu sboare in sus cu groznic sgomot.

Thibaut.

Dar unde-s căpitanii viteji: Xaintrailles, La Hire,
Ş'al Franţei scut puternic, bastardul cel sumeţ,
De poate să străbată ca un şuvoiu, duşmanul,
Prin ori şi care piedici? Şi regele nu face
Nimic, priveşte 'n pace cum geme a lui ţară
Şi cum după olaltă cetăţile se 'nchină?

Bertrand.

El este la Chinon şi-şi ţine-acolo curtea.
Nu are deajuns oameni, rĕsboiul să-l urmeze.
Ce pot să folosească vitejii căpitani
Şi braţul lor lor eroic, când frica s'a'ncuibat
In gloate? A lor piepturi cuprinse sunt de-o groază
Ce pare-a fi trimisă de Dumnezeu. Zadarnic
Cei mari se mai incearcă să-i ţie la un loc.
Ca turmele de oi care se string grămadă
Când se aude-un urlet de lup, astfel Francezul
Uitând vechia lui slavă, s'ascunde prin cetăţi.
Un singur cavaler, pe căt se povestea,
A strins o mică oaste şi merge inspre rege
Cu şeisprezece steaguri.

Ioana (viu).

Şi cine-i cavalerul
Acesta?

Bertrand.

Baudricour. Dar va scăpa cu greu
De duşman care umblă să-l prindă, răpezind
In urmă-i două oşti.

Ioana.

Şi unde se găseşte
Acuma cavalerul? Mi-o spuneţi, dacă ştiţi!

Bertrand.

El e cale de-o zi abie din Vaucouleurs.

Thibaut.

Ce-ţi pasă ţie, fată? Nu-ţi şede să intrebi
De lucrurile-aceste.

Bertrand.

Fiindcă e duşmanul atăta de puternic
Şi nu-i de aşteptat scapare de la rege,
Cei de la Vaucoulenrs au hotărit cu toţii
Să 'nchine-a lor cetate la duca de Burgundia.
Astfel noi nu vom trece sub jug străin, vom sta
Sub vechia noastră casă regală—poate chiar
Că ne-om intoarce-odată la foştii noştri domni
De-or fi să se impace Burgundia şi Franţa.

Ioana (cu inspirare).

Nu trebuesc tractate, nu trebui inchinare!
Măntuitorul vine, de luptă se găteşte!
La Orléans norocul duşmanului s'a stinge.
Mĕsura lui e plină. E copt şi va cădè.—
Fecioara a să vie cu secerea in mănă
Să dee la pămĕnt ale măndriei spice.
Din ceriuri ea va smulge această slav' a lor,
Pe care o aninase de stele. Nu fugiţi!
Să nu vĕ fie teamă. Păn grăul se va coace,
Păn luna va fi plină, nu s'or mai adăpa
Caii ingleji in unda bogată a Loirei.

Bertrand.

Ah! Nu mai sunt minuni!

Ioana.

Ba, vor mai fi minuni!
O albă porumbiţă, sumeaţă ca un vultur
S'a răpezì grozav asupra-acestor uli
Ce rup patria noastră. Ea va sdrobì pe duca
Cel măndru de Burgundia, al ţerii trădător;
Pe viforosul Talbot ce are-o sută de braţe,
Pe Salsbury păgănul ce templele huleşte
Şi pe toţi insularii aceştia prea dirji
Ĕi va gonì nainte-i ca pe turme de miei.
Cu dĕnsa va fi Domnul, al bătăliei Zeu!
Prin o fiinţă slabă, o gingaşă fecioară,
El are să-şi arĕte strălucitoarea slavă,
Căci e atotputernic!

Thibaut.

Ce duh inflăcărează
Pe tĕnĕra copilă!

Raimond.

Acest coif ĕi insuflă
Atăta vitejie. Priviţi la fiica voastră,

Ei străluceşte ochiul şi faţa-i e aprinsă
Ca şi de-o pară roşie.

Ioana.

Să cad' această ţară
Atât de glorioasă! Pămêntul cel mai falnic
Pe care-l luminează in cursu-i măndrul soare!
Acest raiu pe pămênt, pe care Dumnezeu
Ca ochiu-i ĕl iubeşte să fie pus in lanţuri
De un popor străin! — Aici au fost sdrobite
Puterile păgăne! Aici s'a ridicat
Intăia cruce, semnul etern de măntuire!
Aici zace cenuşa lui Ludovic Cel Sfănt,
De-aice a plecat să ia Ierusalimul!

Bertrand (cu mirare).

Ascultă cum vorbeşte! De unde-i vine ei
Această insufleţire! Cumĕtre, ţi-a dat Domnul
O minunată fiică!

Ioana.

Cum! noi regi de ai noştri
N'am mai avè, — stăpăni născuţi pe-acest pămênt! —
El, domnul ce nu piere, din lume să disparâ!
El care ocroteşte păşunile şi plugul,
Şi face roditoare pămênturile noastre!
El care robilor dă libertatea, care
Işi incunjoară tronul cu tărguri inflorite,
El care-ajută slabii, dănd spaimă celor rĕi!
El care nu cunoaşte invidia, căci este
Din toţi acel mai mare, el care-i om deodată
Şi ănger de 'ndurare pe-acest pămênt de rĕle! —
Căci tronul regilor strălucitor de aur
E adăpostul tare a celor părăsiţi,
Acolo-şi au locaşul puterea şi 'ndurarea.
Infiorat s'apropie de el cel vinovat;
Cel drept, cu siguranţă jucăndu-se cu leii,
Ce tronul incunjoară. Străinul domnitor
Ce vine din afară şi nu are strămoşi
A căror oseminte aici se odihnesc.
Ne poate iubì ţara. El n'a copilărit
Cu-a noastră tinerime, el, intr'a cărui suflet
Nu intră limba noastră, putè-va fi vr'odată
Părinte pentru noi?

Thibaut.

Păzească Domnul Sfăntul
Pe Franţa şi pe Rege! Noi suntem oameni pacinici,
Ţĕrani, care nu ştim să mănuim o armă,
Nici să incălecăm pe armasari rĕsboinici.
Noi s'aşteptăm plecaţi pe-acel ce biruinţa
Drept rege ni-l va da. Isbănda bătăliei
E insaş judecata de Dumnezeu rostită.
Stăpănul nostru este acel care s'a uns
Cu sfăntul mir şi care la Rheims s'a'ncoronat.
Haidem la lucrul nostru! Găndească fiecare
La treaba ce-l priveşte! Cei mari de pe pămênt,
Ei care-l cărmuesc bată-se pentru dênsul,
Noi vom privì in pace la stricăciunea luptei,
Căci nemişcat remăne pămêntul ce lucrăm.
De-or arde-a noastre sate şi lanurile noastre
De le-or călca cu caii, c'o nouă primavară
Rĕsare altă păne şi vom clădì uşor
Din nou bordeiul nostru.

(Es toţi, afară de Ioana).

SCENA IV.

Ioana singură.

O! dealuri, văi iubite, cămpii infloritoare,
Poene tăinuite vĕ zic azi remas bun!
Piciorul meu deacuma prin voi n'o să mai calce,
Ioana pe vecie vĕ zice remas bun!
Voi cămpuri rourate, copaci ce cu-a mea mănă
Am rĕsădit, să creşteţi şi vesel să 'nverziţi!
Şi voi umbroase peşteri, fontăni recoritoare
Tu echo, glas puternic a cestei blănde văi,
Ce respundeai l'a mele căntări de veselie
Ioana se porneşte şi n'are să mai vie!

Dragi locuri ce-aţi fost marturi petrecerilor mele
Eu pentru totdeauna pe voi vĕ părăsesc,
Vĕ 'mprăştieţi oiţe, prin lunci şi prin vălcele
Căci vai, deacum nainte n'am să vĕ mai păzesc!
Deacum o altă turmă e dată grijii mele,
In locul cel de luptă, pe cămpul ostăşesc.
Acestfel Arĕtarea divină mie-mi spuse
Căci eu nu de dorinţă lumească sunt condusă.

Acel care din piscul Horivului odată
Către Moisi in rugul de pară s'a ivit
Şi-i poruncì să meargă la Faraon indată;
Cel ce pe credinciosul David l'a hotărit

Ca, părăsindu-şi turma, să poarte-a lui armată.
Cel care totdeauna păstorii a iubit,
El pintre crengi şi frunze aşa mi-a vorbit mie:
„Te du şi despre mine dă lumii mărturie!

„Cu-arama cea vĕrtoasă tot trupu-ţi infăşoară,
„Oţel puternic pune pe pieptul tĕu gingaş,
„In inima ta vecĭnic n'aprindă a sa pară
„De pămĕnteşti dorinţe amorul drăgălaş.
„Tu n'ai să pui cununa pe fruntea-ţi de fecioară,
„Nici vei hrănì la sinu-ţi un dulce copilaş,
„Dar vei purta cu slavă cel mai rĕsboinic nume
„Şi-i sta mai sus din toate femeile din lume!

„Când s'or simţì vitejii cuprinşi de desperare
„Părĕnd a Franţei soartă aproape-a se 'mplinì,
„Atunci Auriflama acea strălucitoare
„Purtând in mâni pe duşman năprasnic vei lovì,
„Vei sfărâma oştirea acea invingĕtoare
„A soartei oarbă roată in cursu-i vei oprì,
„Şi fiilor eroici ai Franţei dând scăpare
„Vei duce pe-al tĕu rege la Rheims spre 'ncoronare!

Imi prorocise Cerul c'un semn imi va trimite!
Acesta este coiful. El vine inadins!
Metalul imi insuflă puteri nebiruite,
De foc ca Cheruvimii e pieptul meu cuprins,
M'atrag a bătăliei şuvoaele pornite.
Mĕ simt intr'o furtună, intr'un vĕrtej aprins
Strigările de luptă s'aud, focuri detună,
Nechează armăsarii şi trimbiţele sună!

(ese).

(Sfirşitul prologului).

Actul I.

Residenţa regelui la Chinon.

SCENA I.

Dunois şi Du Chatel.

Dunois.

Nu, nu vreau să mai rabd. Mĕ lepăd de-acest rege
Ce insuş, fără slavă, se părăseşte. Pieptul
Imi sângeră şi-mi vine să plâng lacrimi fierbinţi,
Când vĕd cum işi impart tâlharii intre dênşii
Regala noastră Franţa; când mândrele oraşe
Care-au imbĕtrânit cu monarchia, astăzi
Intimpină pe duşman cu cheile cetăţii,
Ear noi in trândăvie petrecem vremea scumpă
In care ne-am putè găti de apărare.
— Aud că-i Orleanul ameninţat. Alerg
In pripă din Normandia, gândind că voiu găsì
Pe rege pregătit de luptă 'n fruntea oastei,
Şi-l aflu 'ncunjurat aice de bufoni,
Paiaţi şi trubaduri, gâcind la gâcitori
Şi dând serbări galante iubitei sale Agnes,
Par'c'am avè in ţară cea mai adâncă pace.
Aud că Conetablul porneşte, neputĕnd
Să vadă mai mult timp această grozăvie.
Ĕl părăsesc şi eu in plata soartei sale.

Du Chatel.

Eată regele vine.

SCENA II.

Regele Carol. Cei dinainte.

Regele.

Conetablu-mi trimite 'napoi sabia lui,
Nevrĕnd să mai remâie in slujba mea. — Pornească
Cu Dumnezeu! Mĕ mântuiu de-un om supĕrăcios,
Ce vrea in totdeauna să facem voea lui.

Dunois.

Un om plăteşte mult in aste timpuri grele
Şi eu n'aş vrea să-l pierd cu inimă uşoară.

Regele.

Spui astă vorbă numai ca să mĕ contrazici.
Cât timp a fost aice tu nu i-ai fost prieten.

Dunois.

Era fudul şi traiul cu dĕnsul era greu,
Căci niciodat' un lucru nu-l mai sfirşea. Azi insă
El a plecat la vreme de unde nu mai este
De căştigat onoare.

Regele.

Eşti bine azi dispus
Şi nu vreau veselia să-ţi turbur; — Du Chatel
La Curte au sosit din partea regelui
René*) mai mulţi trimişi, toţi trubaduri vestiţi.

*) (René Cel Bun, conte de Provença, din casa Anjou. Tatal şi fiul seu au fost regi de Neapoli şi după moartea fratelui seu el ridică pretenţii asupra acestui regat, insă nu isbutì in intreprinderea sa. El se incercă să reinfiinţeze vechia

Doresc să fie bine primiți. Dați fie cărui
Din ei câte un lanț de aur. (către Dunois)
De ce rizi?

Dunois.

Eu rid, vĕzĕnd ce lesne imparți lanțuri de aur.

Du Chatel.

Sir, gol este tesaurul.

Regele.

Găsește bani. — Nu pot să plece cântăreți
Ca dênșii de la Curtea-mi, neonorați de mine.
Ei sterpul nostru sceptru cu flori impodobesc.
Ei impletesc verdeață prin vergile uscate
Ale coroanei noastre, ei se aseměnează
Cu regii, și s'așază pe tronuri ridicate
De-a lor inchipuire. Impĕrăția lor
Nu-i mărginită 'n spațiu. Deaceea iși au locul
Alăturea cu regii, căci unii ca și alții
Trăesc pe piscuri nalte, mai sus de omenire.

Du Chatel.

O Rege, am crutat urechia ta, cât timp
Am mai găsit mijloace și ajutor, dar astăzi
Nevoea mĕ silește să rump tăcerea: N'ai
Nimic de dăruit! ah, nici nu-ți mai remâne
Cu ce trăi pe mâne. S'a scurs isvorul vesel
Al bogăției tale, ulciorul e deșert.
Nu s'a plătit nici solda ostașilor și ei
Amenință să plece; abie găsesc mijloace
Să țin cu greutate chiar casa ta regală.

Regele.

Veniturile vămii le pune amanet
Și bani cu 'mprumutare mai ia de la Lombarzi.

Du Chatel.

Și vămi, și ori ce biruri sunt puse amanet
Pe trei ani inainte.

Dunois.

Și păn' atunci se pierd
Și amanet și țară.

Regele.

Noi mai avem țeri multe,
Bogate și frumoase.

Dunois.

Dar, cât a mai vrea Cerul
Și sabia lui Talbot! De-i pierde Orleanul
Tu poți să paști la turme, ca regele René.

Regele.

Într'una iți bați joc de acel monarc, pe când
El, domnul fără țară, azi chiar mi-a dat un dar
In adevĕr regal.

Dunois.

Doar nu cumva corona
Neapolei? Căci zeu, pe cât am auzit
Ea este de vênzare, de când René s'a dus
Pe câmp să-și pască mieii.

Regele.

Aceste's glume, jocuri,
Serbări nevinovate, ce plac inimii lui.
Realitatea crudă, barbară, el o schimbă
Intr'o mai dulce viață și mai nevinovată.
E o idee mare de-a incerca din nou
Sa 'nvii trecute timpuri, pe când domneau simțiri
Mai dulci, pe când Amorul 'nalța gândul eroic
Al cavalerilor și nobilele doamne
Formau un tribunal, și judecau cu blând
Gâlcevele gingașe. Acest bĕtrân plăcut
Trăește încă 'n timpul acela și tot astfel
Precum ni-l representă cântările bĕtrâne,
Astfel vre să-l coboare aice pe pămênt,
Ca pe-un oraș ceresc din nouri aurii.
El a inființat o Curte de Amor
Naintea cărei trebui să se infățoșeze
Vitejii cavaleri și unde nalte doamne
Șezênd pe mândre tronuri vor fi judecătoare,
Și m'au ales pe mine să fiu Prinț de amor.

Dunois.

Nu crede că aș fi așa degenerat,
Ca să dispreţuesc amorul, al meu nume
Se trage de la dênsul, ș'intreaga-mi moștenire
In țara lui se află. Duca de Orleans
Pe mine m'a născut și inimi femeești
Nu s'au găsit să fie de el nebiruite,
Dar nici cetăți vrăjmașe nu i se'mpotriveau.
Vroești să te-arĕți vrednic de-a fi Prinț de Amor?
Fii dintre luptătorii viteji cel mai viteaz.
In cărțile bĕtrâne stă scris ca totdeauna
A fost unit Amorul cu fapte de bravură

poesie provensală și Curtea de Amor, și numi un „Prince d'amour" judecător suprem in materie de galanterie și de amor. Insuflat tot de acest spirit romantic, el se făcù păstor cu soția lui. (Nota intâei ediții germane).

Și, pe căt știu, ședeau *eroi*, ear nu *păstori*
La *masa cea rotundă*. Acel ce frumuseța
S'o apere nu știe, nu merită să fie
De dênsa resplătit. Vezi cămpul de bătae?
Te luptă să păstrezi corona strămoșească;
Cu sabia in mănă păzește-a ta moșie
Deodată cu onoarea femeilor frumoase,
Și cănd pintre șuvoae de sănge dușmănesc
Vei fi recăștigat corona țerii tale,
Atunce va fi vreme și demn va fi de-un rege,
Ș'așezi pe a ta frunte cunune de amor.

Regele (cătră un paj, care intră).

Ce este?

Pajul.

Au venit sfetnici din Orléans
Și cer a fi primiți.

Regele.

Să intre (pajul ese). Au venit
Să-mi ceară ajutor. Dar insumi ce pot face
Cănd nu mai am mijloace?

SCENA III.

Cei dinainte. Trei Sfetnici.

Regele.

Bine-ați venit la curte, iubiții mei supuși
Din Orléans. Ce face orașu-mi credincios?
Urmează ca 'nainte cu vechiul seu curaj
Să lupte cu dușmanul ce 'ncunjur' a lui ziduri?

Sfetnicul.

Ah, Sir, cea de pe urmă nevoe ne 'mpresoară.
Și fie care cias ne-apropie ruina.
Țăriile de-afară sunt toate dărămate
Și după fie care asalt dușmanul stringe
Cetatea mai deaproape. Sunt zidurile goale
Căci luptătorii scad din ce in ce mai mult
Și astăzi ne-amenință chiar foametea grozavă.
Deaceea comandantul, prea strălucitul conte
De Rochepierre in astă nevoe 'fricoșată
Făcù dup' obiceiul cel vechiu o invoeală
Să se predea la dușmani a douesprecea zi,
Dac' in această vreme nu va venì o oaste
Destul de numeroasă să mântue orașul.
(Dunois face o mișcare furioasă).

Regele.

E foarte scurtă vremea.

Sfetnicul.

Noi am venit aice
Prin rănduri dușmănești trecênd, să ne rugăm
La inima-ți regală, de noi să-ți fie milă
Și să ne-ajuți nainte de-acest soroc, căci altfel
Cetatea se inchină in zioa hotărită.

Dunois.

Cum? A putut Xaintrailles să 'nchee o 'nvoeală
Atăt de rușinoasă!

Sfetnicul.

Ba nu, căt a trăit
Viteazul cavaler, nu indrăznea nici unul
Ca să rostească vorba de pace ș'inchinare.

Dunois.

El a murit?

Sfetnicul.

Eroul căzut-a sus pe ziduri,
Luptănd pentru-al seu rege.

Regele.

Xaintrailles e mort! Intr'ênsul
Pierd vai, o oaste 'ntreagă!
(Un cavaler intră și vorbește căteva cuvinte incet cu Dunois care pare foarte mișcat).

Dunois.

Ș'aceasta ăncă!

Regele.

Ce-i?

Dunois.

Douglas trimite știre
Că s'au sculat soldații scoțiani și amenință
Să plece astăzi chiar, de nu li se plătește
A soldei remășiță.

Regele.

Du Chatel!

Du Chatel.

Maiestate,
Eu nu știu nici un mijloc!

Regele.

Făgăduește, pune
Zălog o jumêtate din țară.

Du Chatel.

E zadarnic,
Le-am dat prea dese ori speranțe 'nșălătoare.

Regele.

Sunt cei mai buni soldați din toat' a mea oștire!
Ei nu au să mě lese, ei nu pot să mě lese!

Sfetnicul (plecând un genunchiu).

O Rege, ne ajută! Gândește la nevoea
Grozavă ce ne-apasă!

Regele (desperat).

Pot eu cu-al meu picior
Să fac ca să resară armate din pămĕnt?
Pot poruncì să-mi crească lanuri de grău in palmă!
Rumpeți-mĕ 'n bucăți, smulgeți-mi inima
Și faceți bani dintr'ĕnsa! Am sânge pentru voi
N'am aur, nici soldați!

(El vede pe Agnes Sorel intrând și inaintează spre dênsa cu brațele deschise).

SCENA IV.

Cei dinainte. Agnes Sorel ținănd in mână o casetă.

Regele.

O Agnes, scumpa mea, o, dulcele meu suflet!
Tu vii ca să mĕ mântui din brațul desperării!
A mea ești, l'al tĕu piept găsesc un adăpost!
Nimica nu-i pierdut, cât timp tu ești a mea!

Agnes.

O scumpul meu stăpân! (privind cu grijă imprejurul ei)
Dunois, ce-am auzit?
Drept este? — Du Chatel?

Du Chatel.

Dar, din nenorocire!

Agnes (dându-i caseta).

Aice este aur, aici sunt juvaeruri,
Topiți argintăria; castelurile mele
Le-amanetați, le vindeți — luați cu imprumut
Puind zălog a mele domenii din Provansa.
Prefaceți tot in bani și mulțămiți ostașii.
Te du, nu pierde vreme! (ĕl indeamnă să easă)

Regele.

Ei bine, Dunois?
Ei bine, Du Chatel? Tot mĕ mai credeți încă
Sărac, când am podoaba femeilor din lume?
E nobilă ca mine din naștere; nu este
Chiar sângele regal de Valois mai nobil.
Ea ar impodobì intâiul tron din lume
Dar ĕl disprețuește, nevrĕnd să se numească
Și nici să fie alta decât iubita mea.
Primit-a vre odată un dar mai prețios
Decât o floare iarna, sau vre un fruct mai rar?
Nu vrea ca să primească nimica de la mine
Și totul imi jértfește! Intreaga-i bogăție,
Intreaga ei avere le pune pe-a mea soartă,
Atunce când norocul se 'ntoarce de la mine.

Dunois.

Nici ea nu are minte, precum nu ai nici tu!
Ea svĕrle tot ce are in casa care arde
Și vasul vrea să-l umple al Danaidelor.
Ea nu te va putè scăpa, dar se va pierde
Cu tine impreună!

Agnes.

Nu-l crede! El viața
De zece ori in joc a pus-o pentru tine
Și nu vrea ca să-mi dau nici chiar a mea avere! —
Ce feliu? Nu ți-am jertfit tot ce se prețueste
Mult mai presus de aur și de mărgăritare,
Ș'acuma aș păstra averea pentru mine!
Vino, să aruncăm podoabele acele
Ce's de prisos in viață! Eu vreu să-ți dau o pildă
De abnegare. Curtea in tabără ți-o schimbă,
Dă aurul pe fier, jertfește tot ce ai
Ca să-ți căștigi corona! O, vin' să 'mpărtășim
Primejdia și lipsa! Voiu să mĕ suiu călare
Pe calul de rĕsboiu și trupul meu cel gingaș
La razele aprinse din soare, să-l expun!
Noi vom dormì pe câmpuri, sub nourii din ceriuri,
Cu capul pe o peatră! Soldatul cel de rând
Atunce cu răbdare va suferì necazul,
Când va vedè pe rege, pe-al seu stăpân, răbdând
Și suferind ca dênsul.

Regele (zimbind).

Acum vĕd implinită
O vechie prorocie pe care mi-a făcut-o
O maică la Clermont. Ea-mi zise c'o femee,
M'a face să inving pe toți vrăjmașii mei
Și-mi va redobândì ea singură prin luptă
Corona părintească. Pe-o astfel de femee,
O căutam departe in oastea dușmănească;
Speram inima mamei s'o'mpac! Dar nu, aice
Se află eroina ce 'n Rheims mĕ va conduce.
Voiu fi biruitor prin dragostea iubitei!

Agnes.

Vei biruì prin arma vitejilor prieteni!

Regele.

Aștept și de la vrajba dușmanilor mei, mult.
Am fost inștiințat că intre vĕrul meu,
Domnul Burgundiei, ș'intre fudulii lorzi
Din Anglia, nu este mai mult unirea vechie.
Deaceea pe La Hire eu l'am trimis cu carte
La duce, propuind acestui invrăjbit
Vasal, să se intoarcă la datoria lui
Și la credința vechie. Aștept ca să sosească
Pe fie care cias.

Du Chatel (la fereastră).

Chiar vĕd pe cavaler viind in goană mare:
Discalecă in Curte!

Regele.

Binevenit să fie!
Indată ne va spune dacă suntem siliți
Să ne plecăm, sau dacă vom fi biruitori!

SCENA V.

Cei dinainte. La Hire.

Regele (mergĕndu-i inainte).

La Hire, ne-aduci speranță sau nu? Vorbește scurt!
Ce trebui să aștept?

La Hire.

Nu aștepta nimica
Decăt de l'a ta spadă.

Regele.

Nu vrea trufașul duce
Cu mine să se 'mpace? Cum mi-a primit mesajul?

La Hire.

Nainte de-a respunde, nainte chiar s'asculte
Propunerile tale, el cere ca să-i dai
Pe Du Chatel, zicĕnd că el ar fi ucis
Pe tatăl seu.

Regele.

Și dacă această rușinoasă
Condiție respingem?

La Hire.

De nu vrei, invoeala
E ruptă chiar 'nainte să fie incheiată.

Regele.

Atunce l'ai provocat, precum ți-am poruncit,
Cu mine să se bată pe pod la Montereau
In locul chiar pe care căzù al seu părinte?

La Hire.

I-am aruncat mănușa, din partea ta, zicĕndu-i
Că vreai să te cobori din rangu-ți preinalt
Și ca un cavaler să te mĕsori cu dĕnsul
Pentru al tĕu imperiu. El insă mi-a respuns
Că n'are trebuință să lupte pentr'un lucru
Pe care-l stăpănește. Ear dacă arzi de dorul
Cu dĕnsul să te bați, te-așteaptă bucuros
Pe cămp la Orléans, unde chiar măni găndește
Să meargă in persoană.

Regele.

Și nu s'a ridicat in parlamentul meu
Al direptății glas?

La Hire.

El a muțit 'naintea
Partidelor in vrajbă. O hotărire dată
In parlament, declară că ai pierdut corona
Și tu ș'ai tĕi urmași!

Dunois.

Obraznică trufie
A unor proști burgheji ce-acum se simt stăpăni!

Regele.

Făcut-ai vr'o cercare pe lăngă muma mea?

La Hire.

O! A ta mumă....

Regele.

Dar. Ea ce fel ți-a respuns?

La Hire (după căteva momente de reflecție).

Tocmai pe când soseam la Saint Denis, era
Serbarea 'ncoronării. Gătit era Parisul
Ca pentru un triumf. In toate ulițele
Se ridicase arcuri mărețe, pe sub care
Trecea inglezul rege, și drumul tot cu flori
Fusese presurat; norodul, săltănd vesel,
Incunjura trăsura cu strigăte voioase!
Ai fi crezut că Franța serbează 'n acea zi
Isbănda cea mai mare!

Agnes.

Strigări de veselie, fiindcă in picioare
Călcau inima blăndă a bunului lor rege!

La Hire.

Eu am vĕzut copilul Enric de Lancaster
Puindu-se pe tronul lui Ludovic Cel Sfănt!

Şi unchii sei trufaşi Bedford şi Glocester
Ţiindu-se 'n picioare alăturea cu dênsul.
Atunci ducele Filip ingenunchiâ la tron
Şi jurămênt făcênd, a sale staturi toate
Lui şi le inchinâ.

Regele.

O rudă făr de lege! Vasal necredincios!

La Hire.

Când se suea copilul pe scările inalte
A tronului, avù o spaimă şi odată
Se 'mpiedicâ. Poporul şoptea că e semn rĕu
Şi incepù să ridă cu hohot, dar atunce
S'apropiè regina bĕtrână, muma ta
Şi.... mĕ 'ngrozesc să spun.

Regele.

Ei bine?

La Hire.

Ea luâ
In braţe pe copil şi-l puse insaşi ea
Pe-al tatălui tĕu tron.

Regele.

O mumă, mumă!

La Hire.

Chiar
Burgunzii cei sĕlbatici, aceste oarde crunte
Deprinse cu omorul, vĕzĕnd-o se 'nroşirĕ.
Dar ea, băgând de samă, se'ntoarse spre popor
Şi zise cu glas tare: „Să-mi mulţămiţi, Franceji,
„Că 'nlocuesc o creangă uscată cu o alta
„Mai nobilă, mai jună şi că vĕ mântuesc
„De putreda odraslă a unui om smintit.
(Regele işi acopere faţa. Agnes aleargă spre dênsul şi-l stringe in braţe. Toate persoanele presente fac semne de scârbă şi groază).

Dunois.

Sĕlbateca lupoaică, megera furioasă!

Regele (după o pausă, cătră Sfetnici).

Aţi auzit voi singuri.
Vedeţi cum stăm aice. Nu vĕ opriţi mai mult.
Intoarceţi-vĕ earăş la Orléans şi ziceţi
Cetăţii mele scumpe că eu am dislegat-o
De jurămêntul ei. Să-şi caute scăparea.
Inchine-se la duca Burgundiei, ĕi zic
Filip *Cel Bun*, desigur va fi cu indurare.

Dunois.

Cum Sire, Orleanul voeşti a-l părăsì!

Sfetnicul (plecând genunchiul)

O Rege, de la noi nu-ţi trage mâna ta
Şi nu-ţi lăsa cetatea aceastǎ credincioasă
Să cadă 'n stăpânirea amară-a Ingliterei.
Ea este din corona-ţi o peatră nestimată
Şi pururea păstrat-au la toţi strămoşii tei,
Ai Franţiei monarchi, credinţa cea mai sfântă!

Dunois.

Suntem noi biruiţi? Putem noi părăsì
Cetatea, inainte de a cerca macar
S'o apărăm cu arma? Cu un cuvênt uşor
Vrei tu să smulgi din Franţa cel mai frumos oraş
Păn ăncă n'a curs sânge?

Regele.

Destul sânge a curs
Şi in zadar. M'apasă a cerului urgie.
Bătută mi-e oştirea in ori ce bătălie,
Mĕ vinde parlamentul. Poporul, capitala
Primesc cu bucurie pe duşman, rudele
Acele mai deaproape mĕ părăsesc, mĕ vĕnd
Şi insăş a mea mumă hrăneşte l'al ei sin
Vlăstarul resărit din viţă duşmănească.
Voesc să ne retragem dincolo de *Loira*,
Plecându-ne naintea puternicului braţ
Al cerului, ce luptă in partea Ingliterei.

Agnes.

O! ne ferească Domnul, ca 'mpinşi de disperare
Să părăsim noi inşii imperiul acesta!
Acest cuvênt nu ese din inima-ţi vitează.
A mumei faptă cruntă şi improtiva firii
Sdrobì pieptul eroic al mândrului meu rege!
Dar in curênd din nou te vei imbărbăta,
Te vei impotrivì cu nobilă putere
Destinului ce astăzi atât te prigoneşte.

Regele (adâncit in gânduri intunecoase).

Nu este-adevĕrat? Fatalitatea neagră
Induşmăneşte aprig pe neamul Valois!
El e respins de ceriuri! A mumei făr de legi
Au dat la Furii drumul să intre'n neamul nostru.
Căci douezeci de ani trăì al meu părinte,
Lovit de nebunie; trei fraţi ai mei mai mari
Au fost cosiţi de moarte naintea mea. Voinţa

Dumnezeească este ca să se pedepsească
Carol al Şesele, cu toată casa lui.

Agnes.

Prin tine astă casă din nou se va 'nălţa!
In tine aibi credinţă! Tu cel mai mic din fraţi
N'ai fost cruţat zadarnic de soarta ta cea blăndă
Şi nu 'n zadar eşti pus neaşteptat pe tron.
Găsit-a providenţa in inima ta bună
Un leac ca să indrepte a ţerii răni amare,
Făcute de partide in cruntele lor vrajbe.
O! tu vei stinge focul rĕsboiului civil.
Dar, inima mi-o spune, tu vei aduce pacea
Şi vei intemeia din nou regatul Franţei!

Regele.

Eu nu.—Pentru o vreme atât de furtunoasă
Trebuea să se ivească un alt cărmaciu mai tare.
Puteam să fericesc pe un popor in pace,
Dar nu pot imblănzì pe unul care fierbe
In luptele civile. Eu inimile lor
Nu pot să le deschid cu arma, pe când vĕd
Că ura mi le 'nchide.

Agnes.

E inşălat poporul,
Orbirea ĕl cuprinde! Dar zioa nu-i departe,
Când trebui să dispară această amăgire,
Când dragostea ce are francezul inăscută
Pentru monarchul seu legitim, va renaşte,
Ear ura, gelosia, care din vechi desparte
Pe ambele popoare, din nou se vor aprinde.
Chiar biruinţa insaş va resturna pe-aceşti
Trufaşi biruitori. Deaceea câmpul luptei
Nu-l părăsì in pripă; te bate pentru tot
Palmacul de pămĕnt. Cu insuş pieptul tĕu
Să aperi Orleanul! Mai bine darmă, arde
Tot podul, toată partea pe care poţi să treci
In partea ceealaltă a ţerei tale, Stixul
Deacum nainte fie *Loira* pentru tine!

Regele.

Tot ce se poate face, eu am făcut. Am vrut
Să lupt cavalereşte pentru coroana mea,
Dar nu am fost primit. Zadarnic jertfesc viaţa
Poporului, zadarnic eu las să se prefacă
Oraşele 'n cenuşă. Să fac şi eu ca muma
Acea fără de lege, să las să-mi taie fiul
Cu sabia in patru? Nu, eu renunţ la dĕnsul,
Voind ca să trăească!

Dunois.

Cum Sir, acesta este
Cuvĕntul unui rege? Aşa se părăseşte
Un sceptru? Cel din urmă dintre supuşii tĕi
Nu pune el in joc viaţa şi averea,
Amorul seu şi ura pentru a sa credinţă?
Când se ridică steagul rĕsboiului civil,
Nu vede nimeni alta decât partida sa.
Plugaru-şi lasă plugul, femeea svĕrle fusul,
Copiii şi bĕtrănii iau arma, orăşanul
Dă foc cetăţii sale, ţĕranul cu-a sa mână
Aprinde-a sale şire, ca să-ţi ajute ţie
Ori ca să-ţi facă rĕu şi ca să inlesnească
Isbânda ce doreşte. Onoarea când te chiamă,
Când pentru Zeul tĕu, sau pentru al tĕu idol
In luptă ai intrat, atunci nu cruţi pe nimeni
Şi nici aştepţi cruţare. Deci isgoneşte astă
Compătimire moale, nevrednică de-un rege!
Şi lasă ca pojarul rĕsboiului să ardă
Precum a inceput, căci tu cu uşurinţă
N'ai pus foc cel intăiu. Pentru-al seu rege trebue
Să lupte un popor. Aceasta-i este legea
Şi soarta pe pămĕnt. Francezul o cunoaşte
Şi nu voeşte alta. E vrednic de dispreţ
Acel popor mişel, ce nu jertfeşte totul
Pentru onoarea sa!

Regele (către Sfetnici).

Nu aşteptaţi un alt
Respuns. Mergeţi cu Domnul! Eu nu pot să v'ajut.

Dunois.

Să te dispreţuească al biruinţei zeu
Cum tu dispreţueşti domnia părintească!
Te-ai părăsit tu insuţi — te părăsesc şi eu!
Nu te dau jos din scaun puterile unite,
Ingleze şi Burgunde, ci moliciunea ta.
Ai Franţei regi cu toţii se nasc eroi, dar tu
Nu te-ai născut resboinic. (către Sfetnici)
Vĕ lasă regele
Dar eu vreau să m'arunc in Orléans, oraşul
In care m'am născut şi vreu să mĕ ingrop
Sub zidurile sale! (vrea să easă).

Agnes (el opreşte şi se adresează la rege).

O, nu-l lăsa să plece!

El este mănios și numai gura lui
Rostește-aceste aspre cuvinte, inima-i
E bună, credincioasă; din suflet te iubește
Ș'adesa pentru tine vĕrsâ săngele sĕu.
Dunois, mărturisiți că numai flacăra
Măniei v'a impins atăta de departe!
Ear tu, iartă acuma această vorbă aspră
Rostită de-un prieten. Veniți să 'mpreunez
Ear inimile voastre, păn nu le vor aprinde
Și ura, și necazul ce nu se vor mai stinge.
(Dunois fixează pe rege, părĕnd a aștepta un respuns).

Regele (cătră Du Chatel).

Plecăm peste *Loira*. Incarcă in corăbii.

Dunois (cătră Agnes răpede).

Remăi cu bine!
(se intoarce iute și ese, Sfetnicii ĕl urmează)

Agnes (impreunăndu-și mănile, desperată).

Dacă și el ne părăsește,
Suntem de tot pierduți! La Hire, urmați, opriți-l!
Cătați a-l imblănzì! (La Hire ese).

SCENA VI.

Regele. Agnes. Du Chatel.

Regele.

Corona este oare o sculă-atăt de scumpă?
Așa de-amar să fie, să te desparți de dĕnsa?
Nu, eu cunosc ceva mai greu de suferit;
Să vezi că acești oameni fudui și indărătnici
Vor să te stăpănească, că trebui să trăești
Din indurarea unor vasali poruncitori;
Aceasta e mai crud pentru un suflet nobil
Și mai amar decăt a fi lovit de soartă.
(cătră Du Chatel care ăncă stă nehotărit)
Fă ce ți-am poruncit!

Du Chatel (căzĕnd in genunchi).

O Sir!

Regele.

Am hotărit!
Nici un cuvent!

Du Chatel.

Fă pace cu ducele Burgundiei!
Eu nu ved pentru tine o altă măntuire.

Regele.

Tu-mi dai povața asta, cănd nu pot face pace
Decăt prin al teu sănge?

Du Chatel.

Ia-mi capul. L'am expus adesa pentru tine
In bătălii, ș'acuma cu-aceeași voe bună
L'oiu pune pe șafot. Pe duce ĕl impacă,
Trimiti-mĕ la dĕnsul și lasă al meu sănge
Să-i stingă vechia ură ș'aprinsa lui mănie!

Regele (ĕl privește o vreme in tăcere și mișcare).

Adevĕrat să fie? Așa 's de miserabil,
Incăt ai mei prieteni ce inima-mi cunosc
Mi-arată drept scăpare a infamiei cale?
O! recunosc eu insumi adănca mea cădere,
Căci in onoarea mea azi nimeni nu mai crede!

Du Chatel.

Găndește....

Regele.

Nici o vorbă! Nu mĕ 'ntărta mai mult!
De-aș pierde zece țeri, eu n'aș căta scăpare
Jertfind pe un prieten. Fă ce ți-am poruncit!
Incarcă ale mele unelte de resboiu.

Du Chatel.

Curĕnd vor fi 'ncărcate.
(se ridică și ese. Agnes plănge tare).

TCENA VII.

Regele. Agnes.

Regele.

Nu te mâhnì, iubito, și dincolo de *Loira*
Tot Franța se intinde. Ne ducem intr'o țară
Mai fericită — acolo e cerul făr de nouri
Și aerul mai dulce; mai blănde obiceiuri
Ne vor intămpina; acolo este țara
Căntărilor frumoase, și viața și amorul
Mai vesel infloresc.

Agnes,

Ah! Căci trebuea să vĕd
Această zi de jale! Să vĕd pe-un rege care
Pornește in exil, pe-un fiu ce pribegește
Din casa părintească și leagănul iși lasă!
O, țară prea iubită ne despărțim de tine
Și nu vom mai avè deacuma bucuria
Să te mai revedem!

SCENA VIII.

Regele. Agnes. La Hire (intra)

Agnes.

Voi ve intoarceți singur? Nu l'ați putut aduce?

(s'apropie de el și-l privește mai bine).
La Hire? Ce insemnează? Ce zice ochiul vostru?
S'a intămplat din nou vre o nenorocire?

La Hire.

Timpul nenorocirii acuma a trecut
Ş'a soarelui lumină din nou ni se arată.

Agnes.

Ce este, vě rog spuneţi!

La Hire (cătră Rege).

Chiamă 'napoi pe solii
Veniţi din Orléans.

Regele.

Dar pentru ce? Ce este?

La Hire.

Chiamă-i să vie. Soarta acuma s'a schimbat,
A fost o bătălie și tu ai biruit.

Agnes.

Am *biruit?* O! dulce, incăntător cuvěnt!

Regele.

La Hire, te amăgeşte vr'o veste mincinoasă.
Am biruit! Nu cred mai mult in biruinţe!

La Hire.

Curěnd tu ai să crezi in și mai mari minuni.
Eată věd că soseşte archiepiscopul
Ş'aduce pe bastard la pieptu-ţi inapoi.

Agnes.

O! biruinţă! măndră, fărmecătoare floare!
Concordia și pacea vor fi a tale fructe!

SCENA IX.

Cei dinainte. Archiepiscopul de Rheims. Dunois. Du Chatel. Raul (cavaler imbrăcat in armură).

Archiepiscopul (ducěnd pe Dunois cătră rege și impreunăndu-le mănile).

Imbrăţoşaţi-vě! Goniţi mănia voastră
Şi ori ce supěrare, de vreme ce chiar Cerul
S'arat'a fi cu noi! (Dunois imbrăţoşează pe rege).

Regele.

Mě scoateţi din această uimire, indoeală.
Cuvintele aceste solemne ce-mi vestesc?
De unde vine-această năprasnică schimbare?

Archiepiscopul (duce pe cavaler dinaintea regelui).

Vorbiţi!

Raul.

Noi adunasem şesesprezece steaguri
Cu oameni din Lotringhia și, duși de Beaudricour,
Un cavaler de loc din Veaucouleurs, mergeam
Inspre oștirea ta. Sosisem pe 'nălţime
La Vermanton, ş'acum ne indreptam spre valea
Prin care curge Yonna, când inaintea noastră
Vedem cămpia toată de duşmani coperită,
Ear indărătul nostru zărim o altă oaste,
Ce ne urma deaproape. Eram incunjuraţi
Din ori și care parte, și nu aveam speranţă
Nici de a birui, nici de-a putè scăpa.
Atunci cei mai viteji simţeau că le slăbeşte
Curajul și, cuprinși de desperare, arma
Voeau să o depuie. In timp ce căpitanii
Se sfătueau, scăpare cătănd și negăsind,
Deodată o minune nainte ni s'arată,
Căci eată din desimea pădurii se iveşte
O těněră fecioară, c'un coif pe capul ei,
Ce sămĕna c'o zină rěsboinică, — frumoasă
Şi cruntă totdeodată! Cădea pěrul seu negru*)
In bucle pe-ai sei umeri și fruntea ei măreaţă
Părea incunjurată de-o rază de lumină.
Atunci ridicănd glasul ne zise: „Ce vě temeţi,
„Vitejilor Franceji! In duşmani daţi năvală.
„De-ar fi mai mulţi la numěr decăt năsipul mării,
„Sunteţi conduși de Domnul și de Sfănta Fecioară!"
Ea răpede la sine smunceşte atunci steagul
Şi măndră 'n fruntea noastră, resboinica, se pune.
Noi, muţi, prinși de uimire, urmăm steagului nostru
Şi celei ce-l purta, și 'n parte făr de voe
Ne răpezim spre duşmani. Ei, stănd incremeniţi,
Cu feţele uimite, privesc astă minune!
Deodată apucaţi de-o groază nefirească,
Se 'ntorc, se pun pe fugă, svěrl arma și armura,
Şi toat' a lor oștire se 'mprăştie pe cămpuri.
Zadarnic comandanţii le dau porunci, ei strigă:
Ei, prăpădiţi de frică, ne mai privind in urmă,
De sus și cai și oameni s'arunc in matca apei
Şi, făr impotrivire, se lasă zugrumaţi.
Măcel se poate zice c'a fost, nu bătălie!
Din duşmani două mii acopereau cămpia,
Nenumerănd pe-aceia ce se 'necară 'n apă,
Pe când din ceata noastră nici unul n'a lipsit.

Regele.

Pe Dumnezeu, aceasta e ne mai pomenit!

*) In ediţia I pěrul de aur.

Agnes.

Ș'o tênêră fecioară făcù astă minune?
De unde vine? Cine-i?

Raul.

Cine-i, nu vreą să spuie
Decât regelui insuș. Ea zice c'o insuflă
Un duh dumnezeesc și că ar fi 'nzestrată
Cu darul prorociei. Se prinde, Orleanul
Să-l scape până ăncă nu s'a schimba lumina.
Poporul crede 'ntr'ênsa și cere să se lupte.
Ea vine cu oștirea ș'indat'a fi aice.

(Se aud clopote și zingănit de arme)

Vuirea, clopotele le auziți? Ea este.
Poporul se inchină l'a ceriului trimeasă.

Regele (către Du Chatel).

Să vie inainte-mi! (către Archiepiscop)
Ce trebue să cred?
O fată imi aduce isbânda — in momentul
Când numai Dumnezeu putea să mě mai scape!
Acesta nu e mersul obicĭnuit al firii.
Pot eu să cred, părinte, pot crede'ntr'o minune?

Glasuri indărătul scenei.

Fecioara să trăească, mântuitoarea noastră!

Regele.

Ea vine. (către Dunois) Dunois ședeți pe locul meu,
Să incercăm pe-această ființă minunată.
De este inspirată, de este 'n adevěr
De Dumnezeu trimeasă, pe rege va cunoaște.

(Dunois se pune jos. Regele stă in picioare la dreapta lui. Lângă dênsul Agnes Sorel. Archiepiscopul și ceilalti sunt in partea opusă a scenei, car mijlocul rĕmâne deșert).

SCENA X.

Cei dinainte. Ioana, intovărășită de *Sfetnicii din Orléans* și de mulți cavaleri, care ocupă fundul scenei, ea inaintează cu nobleță și privește dearândul pe toți acei ce o incunjură.

Dunois (după o tăcere adâncă și solemnă).

Fecioară minunată....

Ioana (il intrerumpe privindu-l cu demnitate și pĕtrundere).

Bastard de Orléans
Tu vrei să'ncerci pe Domnul. Te du din acest loc
Ce nu este al těu. La altul sunt trimisă,
Mai mare decât tine.

(Ea inainteazǎ spre rege, pleacă genunchiul inaintea lui și se ridică răpede. Toți iși exprimă mirarea. Dunois iși părăsește locul și regele remâne singur in acea parte a scenei).

Regele.

Pentru intâia oară
Vezi astăzi chipul meu. De unde ți-a venit
Această-a ta știință?

Ioana.

Eu te-am vĕzut atunce
Când numai Dumnezeu din Ceruri te vedea.

(S'apropie de rege și vorbește misterios)

Eri noaptea, ți-adă-aminte, când toți din jurul têu
Dormeau in somn adânc, tu te-ai sculat din pat
Și către Dumnezeu te-ai inchinat fierbinte.
Zi tuturor să easă și rugăciunea ta
Eu iți voiu spune-o 'ntocmai.

Regele.

Ce am mărturisit
La Ceruri, n'am nevoe de oameni să ascund.
Descopere-mi cuprinsul inchinăciunii mele
Și nu m'oiu indoì mai mult că Dumnezeu
Pe tine te inspiră.

Ioana.

Erau trei rugăciuni
Pe care le-ai făcut. Ia bine sama, Doamne,
De ți le spun intocmai. Intâi tu te-ai rugat:
De atêrnă-o nedreptate de-această-a ta coroană,
Sau, dac'un alt pĕcat remas de la părinți
Și ăncă nespășit, a tras in urma sa
Acest rĕsboiu prea crâncen, tu singur să fii jertfă
Pentru puporul tĕu ș'asupra ta să cadă
A domnului urgie.

Regele (dând inapoi cu spaimă).

De unde vii și cine ești tu, ființă 'naltă?

(toți iși arată mirarea)

Ioana.

A doua rugăciune a ta a fost aceasta:
De este hotărirea inalt' a providenței
Ca neamul tĕu să peardă corona sa regală
Și tu să prăpădești tot ce străbunii tĕi,
Ai Franței regi, avurĕ in astă țar' a lor,
Tu te-ai rugat trei bunuri să nu ți se răpească:
A sufletului pace și liniște, credința
Prietenilor tĕi și dragostea iubitei.

(Regele iși ascunde fața plângênd, mișcare mare de mirare pentru cei presenți. După o tăcere)

Voești să-ți mai spun ăncă ș'a treia rugăciune?

Regele.

Destul. Aceasta 'ntrece puterea omenească.
Te cred. Tu ești trimisă de insuș Dumnezeu.

Archiepiscopul.

Cine ești tu, fecioară neințeleasă, sfăntă?
In ce ferice țară tu te-ai născut, vestește!
Și cine sunt părinții cei binecuvěntați
Care ți-au dat viața?

Ioana.

Părinte cuvioase,
Eu mě numesc Ioana. Sunt fiica umilită
A unui biet păstor din satul Donremy,
Ce este așezat in diocesa Toul.
Acolo am păzit, de când eram copilă,
A tatălui meu turme. Ș'adesa auzeam
De insularii care venise peste marea,
Pe noi să ne subjuge și să ne dea in silă
Un domnitor străin ce nu iubea poporul;
Că marele oraș, Parisul, ěl luase
Și că pusese măna pe stăpănirea țěrii.
Atunce m'am rugat la Sfănta Prea Curată,
Ca să ne măntuească de jugul cel străin
Și ca să ne păstreze pe pămĕnteanul rege.
Acolo lăngă satul in care m'am născut,
Din vremile bětrăne, se află o icoană
A Maicei Domnului, spre care se indreaptă
Ades inchinătorii, ș'alăturea mai este
Un vechiu și sfănt stejar, vestit de mult din causa
Minunilor ce face. Adesa fără voe
Mě impingea dorința să mě așez la umbra
Stejarului, de unde păşteam oile mele.
Și când un miel vr'odată se rătăcea in munte
Eu ěl vedeam prea bine in vis, când adormeam
Acolo sub copac. Odată, când o noapte
Intreagă priveghiasem, cu gand la rugăciuni,
Chiar Sfănta inainte mi se arětă, ţiind
Un steag ș'o spadă 'n mănă, dar altfel imbrăcată
In haine de țărancă ca mine și imi zise:
„Eu sunt. Deșteaptă-te Ioano, lasă-ți turma,
„De Domnul ești chemată, spre altă datorie.
„Ia acest steag in mănă. Incinge astă spadă,
„Tu vei stěrpi cu děnsa pe dușmanii din țară,
„Pe-al regelui těu fiu la Rheims ěl vei conduce
„Și-i pune pe-a sa frunte corona cea regală!
Eu insă am respuns: Cum aș putè să 'ncerc
O fapt' așa de mare, eu o ființă slabă
Ce nu cunosc resboiul și cruda-i meserie?
Ea insă: „O fecioară curată, care știe
„Să se impotrivească la dragostea lumească,
„Ori ce inaltă faptă pe lume poate face.
„Privește-mě pe mine. Eu insumi, o fecioară
„Curată ca și tine, eu am născut pe Domnul,
„Măntuitorul lumii și Sfăntă sunt și eu.
Ea imi atinse pleoapa și când deschizěnd ochii,
Privii in sus, vězui tot Ceiul plin de ăngeri
Care țineau in măni frumoase flori de crin
Și s'auzeau prin aer căntări armonioase.
Așa trei nopți dearăndul mi s'arětă fecioara
Zicěndu-mi: „Mergi Ioană, de Domnul ești chemată
Spre altă datorie.“ Când in a treia noapte
Imi apărù, era cu fața mănioasă
Și mě mustrâ, zicěndu-mi cuvintele aceste:
„Pe lume *să asculte* femeea e silită
„A suferì ș'a plănge e nalta sa chemare,
„Ear dacă se supune cu inimă smerită
„Și mică e aice, dincolo va fi mare!“
Vorbind, ea lepădâ imbrăcămintea proastă
Și ca impěrătească a cerurilor sta
Nainte-mi, strălucind ca soarele cel falnic
Și nouri aurii o ridicau cu 'ncetul,
Pierzěndu-se din ochi-mi, in sus, inspre locașul
Eternei fericiri.
(Toți stau mișcați. Agnes Sorel plăngěnd iși ascunde fața la pieptul regelui).

Archiepiscopul (după o lungă tăcere).

In fața cu această
Cerească mărturie, ori care indoeală
A minții omenești, trebuește să dispară.
A dovedit prin fapte că spune adevěrul
Și numai Domnul face asemenea minuni.

Dunois.

Eu nu cred in minuni, eu cred in ochiul ei,
In nevinovăția acestei fețe blănde.

Regele.

Sunt vrednic, pěcătosul, de-această indurare?
Tu, care le vezi toate și nu poți fi 'nșălat,
Pětrunzi in al meu suflet și știi a mea smerire!

Ioana.

Smerirea celor mari lui Dumnezeu ěi place
Și Domnul te 'nalță, fiindcă te-ai plecat.

Regele.

Deci, eu la ai mei duşmani mĕ voiu putè opune?

Ioana.

Iţi voiu aduce Franţa supusă la picioare.

Regele.

Şi zici că Orleanul nu are să se 'nchine?

Ioana.

Mai lesne ai vedè curgĕnd apa *Loirei*
In sus, spre-al ei isvor.

Regele.

Ş'oiu face-a mea intrare
Triumfător, in Rheims?

Ioana.

Eu insumi te voiu duce,
Trecĕnd prin mii de duşmani.
(Toţi cavalerii presenţi fac vuet cu lancele şi scuturile lor, arĕtând dorinţa de luptă).

Dunois.

Fecioara să se puie
In fruntea oştii tale. Noi vom urma orbeşte,
Ori unde ne va duce cerescul chip al ei,
Profeticul ei ochiu ne va purta oştirea
Şi eu voiu apăra-o cu spada mea vitează.

La Hire.

De stă in fruntea noastră, noi nu ne vom sfiì
Să ne luptăm cu toate oştirile din lume.
Al biruinţei Zeu o intovărăşeşte,
Ea trebue să ne ducă, puternica, in luptă!
(Cavalerii fac sgomot mare cu armele şi inaintează).

Regele.

Fecioară Sfântă tu condù a mea oştire
Şi capii s'or supune la ordinele tale.
Această spadă, semnul puterii militare
Acelei mai inalte, pe care Conetablul
Ne l'a trimis 'napoi, cuprins de supĕrare,
Va trece 'n alte mâni mai vrednice; primeşte-l
Fecioară de la mine şi fii deacum....

Ioana.

O nu!
Nu, Doamne, prin mijlocul puterii pămĕnteşti
Pot căştiga isbânda pentru monarchul meu.
Eu ştiu o altă spadă prin care voiu invinge.
Voesc să ţi-o descriu, precum mi-a insemnat-o
Cereasca Arĕtare. Trimite s'o aducă!

Regele.

Ne spune care este!

Ioana.

Trimite in străvechia
Cetate Fierbois. Acolo 'n cimitirul
Sfintei Ecaterine se află-o boltă 'n care
Sunt multe arme vechi, luate de la duşmani.
Prin ele este spada ce trebue să port.
Se poate recunoaşte după trei crini de aur
Ce sunt sculptaţi in fieru-i. Trimite să aducă
Această armă vechie, căci ea-ţi va da isbânda!

Regele.

Un inadins să plece indată şi să facă
Aşa cum spune ea.

Ioana.

Vreau încă un steag alb
Care va fi la margini cu purpură cusut.
Pe dĕnsul să se vadă Fecioara Preacurată
Cu Iisus in braţe, plutind deasupra lumii,
Căci Sfânta Arĕtare aşa mi l'a 'nsemnat.

Regele.

Să fie precum spui.

Ioana (către Archiepiscop).

Părinte cuvioase
Intinde-asupra mea archiereasca-ţi mână
Şi binecuvintează pe fiica ta smerită!
(pleacă genunchiul)

Archiepiscopul.

Tu ai venit aice ca binecuvĕntări
Să dai, nu să primeşti. Puterile coreşti
Să te insufleţească! Ear noi suntem nevrednici
Şi oameni pĕcătoşi! (Ea se scoală).

Un paj.

Un crainic a sosit
Din partea Inglizească!

Ioana.

Spuneţi-i ca să intre,
Căci Domnul l'a trimis!
(Regele face un semn pajului, care ese).

SCENA IX.

Cei dinainte. Crainicul.

Regele.

Ce veste ne aduci? Rostește-a ta solie!

Crainicul.

Cine-i acela care vorbește 'n numele
Lui Carol de Valois, conte de Ponthieu?

Dunois.

Obraznicule crainic, ființă ticăloasă
Cum, tu pe-al Franței rege, cutezi a nu-l cunoaște
Pe chiar pămĕntul seu? Te apără solia
Cu care vii, căci altfel....

Crainicul.

Nu recunoaște Franța
Decăt pe-un singur rege ș'acela se găsește
In tabăra Ingleză.

Regele (cătră Dunois).

Păstrează-ți liniștea...
(cătra Crainic)
Ne spune 'nsărcinarea.

Crainicul,

Inaltu-mi comandant
Măhnit de-atăta sănge ce-a curs și va mai curge,
Iși ține ăncă arma ostașilor in teacă
Și păn' a nu da ordin să iee cu asalt
Orașul Orléans, vra ăncă să-ți propuie
Un mijloc de 'mpăcare

Regele.

Vorbește!

Ioana (înaintănd).

Sir, pe mine
Me lasă 'n locul tĕu ca să vorbesc cu dĕnsul.

Regele.

Așa să fie. Tu să hotărești de este
Sau pace, sau rĕsboiu.

Ioana (cătră Crainic).

De cine ești trimis și in a cărui nume
Vorbești?

Crainicul.

Insărcinarea mi-a dat-o comandantul
Oștirilor ingleze, contele Salsbury.

Ioana.

Minți, crainice, nu poți vorbì din partea lui.
Acei ce sunt in viață pot singuri să vorbească,
Dar nu cei morți...

Crainicul.

Puternic și 'n plină sănătate
Trăește generalul pentru peirea voastră.

Ioana.

Trăea cănd ai plecat. Dar astăzi dimineață,
Pe cănd privea in jos din turnul La Tournelle,
A fost lovit de-un glonte pornit din Orléans.
— Zimbești, fiindcă-ți spun acele petrecute
Departe de aice? De nu mĕ crezi pe mine,
Vei crede 'n ochii tĕi. Cănd vei pleca de-aice
Ai să 'ntălnești in cale corteju 'nmormĕntării!
Acuma ne vestește insărcinarea ta!

Crainicul.

De știi cele ascunse, cunoști a mea solie
Păn ăncă nu voiu spune-o.

Ioana.

Eu nu am trebuință
S'o știu, dar tu m'ascultă pe mine-acum și spune
La cei ce t -au trimis cuvintele aceste:
„Tu Rege-al Ingliterei și voi, duci amĕndoi
De Bedford și de Gloster ce guvernați regatul,
Dați samă Domnului, ce 'n ceriuri stăpănește,
De săngele vĕrsat! Dați cheile 'napoi
A tuturor acelor orașe ce-ați luat,
Incontra dreptului divin. Fecioara vine
Trimisă pe pămĕnt de cel ce e in ceriuri,
Să vĕ propue pace sau săngeros rĕsboiu.
Alegeți! Căci să știți: că vouĕ stăpănirea
Frumoasei noastre Franțe de ceriuri nu vĕ-i dată,
Ci Carol, domnul meu, stăpăn in astă țară
Intrarea triumfală va face-o in Paris,
Incunjurat de toți cei mari ai țerii sale."
— Acum pornește 'n grabă, căci păn' a nu ajunge
In tabăra ingleză s'aduci rĕspunsul nostru,
In Orléans fecioara va și venì să 'mplănte
Drapelul biruinței!

(Ea ese: toți se pun in mișcare, cortina cade).

Iacob Negruzzi.

Studiu asupra bisericei Trei-Ierarchi

din Iaşi.

In toate ţerile, arhitectura religioasă a ştiut să se desrobească de *industrie* şi să se inalţe până la *artă*. In cursul secolelor, evoluţiunile din ramura inţelepciunii au fost neobosita pětrundere a marilor legi fireşti, atăt in ştiinţă căt şi in artă, in care şi stă tot viitorul omenirii.

In tesă generală, arta este o resultantă firească a organismului omenesc. Ea trebue dar să fie de sine mişcată, să easă din insaşi măruntaele naţiunii, şi inchipuirea ei este numai traducerea mai mult sau mai puţin ideală a simţirilor ce domnesc asupra unei intregi societăţi, cu pecetea de personalitate a artistului. Insă ea nu este menită a inflori in ţerile unde nu se simte nevoea *poesiei*, precum o putem constata la noi inaintea secolului al XVI, nici când nu se mai află loc pentru děnsa in mijlocul crâncenelor lupte de interese, precum se petrec pretutindene in secolul in care trăim.

Arta are numai trei căi deschise inaintea ei: imitaţia unei arte premergětoare, copia lucrurilor din natură şi manifestarea impresiilor individuale; altmintere, ea este *convenţională*, *realistă* sau *personală*. Şi această din urmă este poate cea mai adevěrată.

Pentru ţara noastră, intâia intrebare care ni se infăţoşează este aceea de a şti dacă am avut vre odată o artă naţională. Mărturisim că ne-ar fi greu de a face aici astăzi, fie chiar o revistă a artei româneşti (ori care să fi fost ea) in decursul evurilor şi naravurilor ţerii noastre; insă, ori cum, prin singura arhitectură religioasă putem numai lega ţesetura intreruptă a tradiţiei istorice, a artei creştine, a căreia punct culminant mulţi consideră că este *Curtea de Argeş* in Muntenia şi *Trei-Ierarhi* in Moldova.

Ne vom mărgini ai schiţa punctele de căpetenie, in această incercare.

In principiu, popoarele slavone au putut face numeroase imprumuturi de la vecinii lor de dincolo de Dunăre şi mai ales de la Bizanţa, centrul civilisaţiunii rěsăritene in ramura artelor, a meşteşugurilor ca şi in acea a ideilor religioase; vor fi chiar adus, uneori, din acea capitală meşteri in toate genurile. Astfel s'a urmat după imbrăţoşarea creştinismului, mai ales pe la inceputuri, pe la secolul al IV, incât desigur, ăncă de la acea vreme depărtată trebue să dateze acea impreunare ibridă de chipuri şi infăţoşări când germane, când slave sau greceşti, când asiatice a *operei noastre naţionale*.

In arta noastră creştină, am fost de sigur supuşi inriurii străinului, şi imitaţia a introdus la noi elemente care sunt uneori contrare cu firea noastră şi pe care ni le-am aseměnat cum am putut: aşa de pildă, proptelele faţă cu modesta inălţare a zidirilor noastre. Insă tipul care e predomnit, prin puterea chiar a lucrurilor, este tipul bizantin cu schimbările la care a trebuit să se supue la noi, pentru a se pune in raport cu nevoile locale, climatul ţerii şi gustul locuitorilor, spre a se opri in fine la tipul, spre a zice aşa, tradiţional al planului in cruce cu abside sau altar in semi-cerc pe dinlăuntru, cu ronduri sau po-

ligonale pe din afară, şi ca schimbări foarte caracterizate, formele şi disposiţiile generale ce se reproduc pentru bisericele noastre, introducerea de impodobiri săpate singuratice, catapiteasma, galeriile femeilor (cafasele) şi inălţarea cupoalelor de căpetenie. Fiindcă in cele din urmă, scopul arhitectului este *convenienţa*, adică potrivirea clădirii la menirea ei; incăt, in arhitectură mai ales, *frumosul* este adeseori numai căt *utilul* carele şi-a pierdut intrebuinţarea: astfel, galeriile femeilor.

Aşa dar, deşi avem imitaţiuni in *Curtea de Argeş* şi in *Trei-Ierarhi*, nu trebue să conchidem cum că arhitectura acestor doue biserici ar fi numai o importaţie străină. Monăstirea *Dealul* in Muntenia, monăstirea *Golia* in Moldova precum şi unele remăşiţe ale bisericelor noastre celor mai vechi, stabilesc prea bine o filiaţiune şi o dovadă despre mişcarea intelectuală a epocei. Afară de aceasta, istoria noastră ne dovedeşte cum că intemeitorii monăstirilor n'au avut alte gănduri, decăt acele de a asigura prin monăstiri interesele morale şi intelectuale ale ţerii. Aceasta o putem constata mai in deosebi pentru domnia gloriosului Vasile Lupu (1634—1654) căruia ĕi datorim, intre altele, intemeierea celor d'intăi şcoli, *Condica vechie* care ne-a cărmuit cam până la anul 1818, introducerea limbii naţionale in administraţie şi biserică, impulsiunea dată tipografiei, precum şi multe alte imbunătăţiri din cele mai insemnate care au putut să se desvolteze sub auspiciile unei domnii cu deosebire infloritoare, de aproape douezeci de ani. Asupra numeroaselor binefaceri ale acestei domnii, cronicarul nostru Miron Costin se intinde cu deosebită dragoste. Biserica *Trei-Ierarchilor* (Trii Sveatitelis, după ortografia cronicarilor) care din punctul de vedere al artei, este monumentul cel mai insemnat ce-l posedăm in Iaşi, impreună cu monătirea Golia, a fost clădită de Vasile Lupu pe la anul al cincilea al domniei lui şi sfinţită in luna lui Mai a anului 1639, după inscripţie. Prin acea sfinţire trebue desigur să inţelegem serbarea aşezării pietrei altarului, căci in lipsă de documente precise, trebue totuş să admitem că Vasile Lupu a fi pus 15 ani de zile, pentru a putè termina o asemene biserică (1639—1654). In urmă ea a fost restaurată de mai multe ori, intre altele, in anul 1818, apoi in anul 1829, in urma unui foc care din nenorocire i-a ars piatra de var cu care este căptuşită peste tot. Cu prilejul lucrărilor actuale, s'a dat până acum de un singur document al acelei ultime restaurări, dar şi acesta lipsit de ori ce interes.

Credem că trebue să ne mărginim mai cu samă la descrierea esternă a acestui frumos monument, de oare ce inlăuntrul nu infăţoşează mai nimic de samă, afară de simbolizările arhitecturale care au atăt de puţin a face cu *arta*, cu căt la noi impodobirea internă şi pictura religioasă au fost totdeauna supuse domniei unui *tip sacerdotal* consacrat şi statornicit, de la care regule aspre o opresc de a se depărta, chiar in zilele noastre.

Din diferitele documente, in adevĕr cam incomplecte, pe care am trebuit să le consultăm pentru această mişcare şi in care nu am găsit nici o vorbă de detaile tehnice de arhitectură, se vede cum că Vasile Lupu a incredinţat sarcina clădirii acestei biserici, pe care a ridicat-o cu propria sa cheltueală, unui arhitect numit *Maftei* sau *Mathias*, probabil transilvănean sau sĕrb, dacă vom judeca după caracterele inscripţiunii in limba slavă veche ce

o posedă biserica, şi că acest din urmă a fost nevoit să se ajute şi cu lucrători străini, mai ales săpători de peatră pe care România nu-i avea pe la acea vreme, cum nu-i prea are nici in zilele de astăzi, şi că in fine se aflau printre acei lucrători şi slavoni precum mărturisește această inscripţiune in limba slavă vechie, foarte-bine păstrată, care figurează intr'un cămp imprejurat cu săpături decorative ce se află pe păretele din afară despre miazăzi, şi ne fac a presupune ăncă numeroasele legături ale Marelui Voevod cu impĕrăţia muscălească: a doua soţie a lui Vasile Lupu era cercheză şi o fiică a sa se căsătorise cu un Khan de cazaci, ear alta cu Radzivil.

Biserica *Trei-Ierarhi* este cu hramul sfinţilor trei ierarhi Vasile cel Mare, Grigorie Teologul şi Ioan Gură de Aur şi cu acel al Sfintei Paraschive, patrona Iaşului, a căreia moaşte le păstrează ăncă de la anul 1640*) intr'o raclă foarte bogată de argint. Astăzi ăncă moaştele Sfintei Paraschiva sunt foarte venerate şi chiar biserica serbează hramul la 14 Octombre. Dacă, spre simplă amintire, vom părăsì in ramul minunilor causa numeroaselor hrube ce viu să se intrunească cu boltele temeliilor, vom fi zis mai tot asupra amintirilor legendare care se leagă cu *Trei-Ierarhi*. Ministeriul lucrărilor publice, işi propune, se zice, să facă săpături şi cercetări, care de sigur vor presenta un adevĕrat interes arheologic sub punctul de vedere al construcţiunii marelor hrubi, care in mai multe locuri sapă pămĕntul pe dedesubtul locului bisericei.

Planul *Trei-Ierarhilor* este un mare rectangul de 35 de metri de lungime pe 10 metri lărgime, păreţii mĕsoară 12 metri inălţime şi turnurile 15, pănă la vĕrful crucii. *Curtea de Argeş* şi ea mĕsoară numai 32 metri de inălţime. Suntem departe de acele 100—150 metri a catedralelor gotice şi aceasta este chiar propriul zidirilor religioase bizantine. Asupra acestui rectangul dreptunghiu, carele este aripat de doue abside sau hori in formă de cruce latină se inalţă doue turnuri şi doue semi-cupole sferice, avĕnd crucea grecească. Cele doue hori formate prin estremităţile braţelor crucii sunt, in contra obiceiului catedralelor gotice, deşerte şi fără de altare. Totul se razămă pe şese proptele pline şi această disposiţie este cu atăt mai singulară, cu căt nu are nici o tălmăcire, nici impodobitoare, nici practică in clădire; astfel, este de pildă o proptea la rotunda altarului despre resărit, care se urcă numai pănă la pragul de jos al ferestrei.

Altarul aice, ca in toate bisericile noastre, este intors spre resărit cătră Palestina.

Dacă venim acuma la amĕnuntele de arhitectură, este aproape cu neputinţă de a se face o descriere completă, atăt de multiple sunt disposiţiunile, săpăturile şi impodobirile. Astfel pentru fereşti, unele sunt de o formă lungăreaţă şi inălţată, altele rotunde şi rupte ca nişte scude cu arcuri cu rotele; in vechime, asupra acestor arcuri, erau inchipuite nişte păseri de aramă, cu aripele intinse ca cum ar voì să sboare şi cănd vĕntul bătea tare, păserile şuerau impreună cu vĕntul. Am vĕzut in zilele noastre asemene păseri schimbate in clopoţele la *Curtea de Argeş*, la monăstirea *Neamţului*, la *Socola* şi aiure.

Intr'o epocă relativ apropiată, de oare ce

*) Moaştele au fost aşezate atunci provisoriu intr'o criptă a navei care nu era ăncă terminată.

sunt contimpuranı de-ai noştri care pretind a-şi aduce aminte că au vĕzut, toate săpăturile, toate impodobirile păreţilor şi a cupolelor erau imbrăcate in aur. Ultimele remăşiţe ale acestui aur se crede că ar fi dispărut cu desăvĕrşire, in urma marelui foc din anul 1828. La acel foc, care a ars o mare parte din oraş, vĕntul bătĕnd de la miază-noapte spre miază-zi, focul făcù mai ales insemnate stricăciuni la faţada despre miază-noapte, insă pe faţada despre miază-zi, mulţi ani in urmă, se pretind că se constata esistenţa urmelor poleiturii de aur. Ultimele aceste amĕnunte ne-au fost comunicate de cătră un martur ocular.

Decoraţia suprafeţei păreţilor este de isvor asiatic, de vreme ce arabescurile se lăţesc până la postament.

Din fereşti, doue vin spre apus şi o a treia deasupra uşei despre miază-noapte. Ferestrele infăţoşează un stil ibrid, arab-gotic, insă fără de impodobirea gotică in arcuri. Alte doue fereşti sunt de un stil gotic, cu săpături piezişe şi cu arcuri.

Cele doue uşe, despre miază-noapte şi miază-zi, stau faţă in faţă şi faşele impodobite cu săpături ce se află deasupra arcurilor, sunt amĕndoue de acelaş stil amestecat, arab-gotic.

Deasupra uşei, despre miază-zi, se află un cămp incadrat cu săpături, pe care stă săpată cu litere vechi slavone data comemorativă a clădirii monumentului. Eată traducerea ei literală:

„† Cu voinţa Tatului, ajutorul Fiului şi in„deplinirea Sfăntului Duh, acest hram este „inchinat Domnului nostru Dumnezeu şi Măn„tuitor Iisus Hristos. Noi inchinătorul, Ioan „Vasile Voevod, cu mila lui Dumnezeu stă„pănul ţerei Moldoveneşti, cu Doamna noastră „Teodosia şi de Dumnezeu dăruiţii noştri copii, „Ioan Voevod şi Maria, şi Ruxandra, am ri„dicat cu cheltueala noastră această Sfăntă „biserică, cu hramul celor trei Ierarhi Vasile „cel Mare, Grigorie Teologul şi Ioan Gură de „Aur, pe vremea P. S. S. Arhiepiscopului „Varlam, in anul 7147 (1639), Mai in 6.“

Caracterele slavone sau cirilice, care datează la noi de la seculul al IX, erau, precum se ştie, afară de niste uşoare schimbări sau adăugiri proprii, obicĭnuite la toate popoarele slave care ne incunjurau, Sĕrbi sau Iliri, Slavoni, Leşi şi Ruşi. Ear imprejur, pe cămpul ce stă sub coronament, venì o indoită serie de arcade simple, bizantine, cu stălpişori, base, capitete şi base mici patrate, toate de o potrivă. Forma arcurilor e bizantină. Sub aceste arcade vin de infăşură biserica doue brăie impletite, cu plăci, sub care se află earăş o ultimă arcadă bizantină, cu rosete şi impodobiri diferite.

Tot spaţiul cuprins intre arcadele şi intăia incingĕtoare de plăci, precum şi acel intre a doua incingĕtoare şi partea principală a cămpului de sub coronamentul, unde horbotele şi capitelele constituesc impodobirea temeliilor, infăţoşează o grămădire de ornamente in formă de pliseuri impodobite cu arăbescuri, crenguţe, impletituri, chiar tulpini sau ăncă *semne lapidare* care figurează cu miile asupra intregei suprafeţe a monumentului. Uneori, aceste sunt nişte adevĕrate *semne ale lucrătorilor*, pentru indreptarea aşezării bucăţilor de piatră; şi aci vedem chiar o reamintire a vechiului obiceiu romano-bizantin. Aceste semne foarte diferite infăţoşează figuri cu mici linii, cruci, stele, cuie, unelte de sculptură şi litere. Ele sunt făcute totdeauna după bunul plac al săpătorului; literele chiar nu infăţoşează aşa zisele

litere singulare. Toate aceste semne sunt să-pate cu *dalta* și nu trase cu sula, și posiți-unea lor depinde numai, pur și simplu, de acea a lucrătorului, lucrănd pe schele.

Se mai iveşte din intreaga această impreună-legătură arhitecturală, că nu putem ăncă con-stata (afară numai pentru săpăturile *vĕrsate*) linia diagonală, sau curmezişă, sau cea şer-puitoare, care odihneşte puţin de oboseala mă-ririi monotone a liniei drepte; că arcul, la noi ca şi la Arabi, a remas ca o impodobire curată, şi că, la urmă stilul general in mo-numentul despre care este vorba, este un stil căutat, care este deja o *lucrare silită*, se duce chiar de se pierde intr'o frumuseţă curat *convenţională* şi nu s'a ridicat niciodată la noi pănă la ideal, pentru consideraţiunile ce le-am enunţat mai sus şi pe care le-am putut atinge numai; in fine, că caracterul naţional este mai mult o tehnică locală, ear nu o artă propriu zisă.

Găsim fireşte o lipsă totală de creastă gotică.

In ceea ce priveşte turnurile, ele sunt in-tr'adevĕr prea frumoase.

Aceste doue turnuri gemeni, cu chipul cel mai elegant, sunt octogone şi se inalţă dea-supra streşinei pe un postament patrat, care ese din acoperiş şi se termină cu un frumos coronament. Deasupra streşinei, forma turnului trece in formă de stea cu 24 feţe plane, eşite şi intrate, cu privazuri de acoperiş foarte gra-ţios dispuse şi pe care se află nişte arcade maurice, şi se inchee cu un brău şi cu a doua streşină. După aceea, turnul trece in formă octogonă. Pe fiecare muchie se'nalţă căte un stălp, earăş impletit, pănă la cornicele supe-rior. Intre aceste coloane, pe patru feţe ale turnului se află căte o fereastră cu boltă maurică ingrădită cu ornamente, peste care se inalţă doue acarde maurice de o impleti-tură prea frumoasă şi unde turnul este incins de o faşă cu sculpturi impletite. Mai in sus vin alte douĕ rănduri de arcade cu căte trei arcuri ale căror picioare se razĕmă pe me-suţe impodobite (consoale). Totul se inchee cu coronamentul ultim şi cu streşina acope-rişului de la turn.

Turnurile reproduc, pe suprafeţele lor ce alternă cu cele a ferestrelor, foarte frumoase arcuri *imbrăţoşate*, terminate cu *cuie gotice*, pe când intreaga lor suprafaţă este impodo-bită cu o mulţime de rosete foarte frumos grupate şi ingrădite in aceeaşi ingrădire de impodobiri ce am descris-o pentru vas, insă cu o deosebită inţelegere de grupament pe atăt de ingenioasă pe căt de elegantă, şi care face cea mai mare onoare artistului.

Inlăuntru de la răsărit spre apus:

Intrarea in biserică se face prin doue uşe, la faţa de la miază-zi şi miază-noapte. Planul este după forma obicinuită in ţară. Se trece intăi porticul apoi tinda. De la portic pănă la altar, biserica se imparte prin un rănd de stălpi in doue mari părţi, inchipuind fiecare un patrat asupra căruia se inalţă cele doue turnuri. In navă, in dreapta şi in stinga, se află, impreună cu chorurile, stranele Voevozilor şi Mitropolitului. Publicul stătea intre stălp şi tindă; mai in colo venea altarul reservat slujitorilor bisericei şi despărţit de navă prin o bogată tĕmplă de lemn săpat şi aurit. Pic-turile sunt respăndite pe toţi păreţii, fără ordine. Aceste frescuri care, precum trebue să ne aşteptăm, nu numai nu au nici o va-loare artistică, dar ăncă desvĕlesc o mare

naivitate a artei, au fost stricate de foc şi restaurate de mai multe ori. Pe ici, pe colo inscripţiuni, din care unele şi greceşti, insă in parte astăzi nediscifrabile.

Ca construcţiune interesantă, putem cita disposiţia boltelor şi arcadelor cu reliefuri de săpături vĕrsate, care formează bazele turnurilor şi dau o infăţoşare indrăsneaţă clădirii cupolelor, ce se inalţă deasupra navei bisericei şi altarului.

Vom cita mai ales aci disposiţiunea arhitecturală următoare, căreia nu-i lipseşte nici graţie, nici ingeniositate şi unde putem constata o artă in adevĕr personală, care face asemene onoare artistului: pentru a se ajunge la formaţiunea cupoalelor, se incep nişte arcuri impletite de piatră cioplită, care zac pe nişte stâlpişori ce se incep la inălţimea de cinci metri şi jumĕtate de la paviment. In unghiurile formate de aceste arcuri se află pendantive, care tind a rotunzì spaţiul de mai sus. Peste pendantive vine un cerc orisontal rotund de piatră cioplită, cu impletituri. Pe acel cerc zac alte pendantive mai ănguste şi boltite, care ajutora de a se mai strimta spaţiul cupolei şi earăş se inchee cu un cerc orisontal de acelaş caracter. Aceste disposiţiuni se repetă astfel micşurăndu-se până ce ajung la diametrul ultim al spaţiului de la turn, după care se inalţă apoi cupola boltită in forma sferică.

In tindă vedem o reproducţiune in miniatură, a aceloraş disposiţiuni.

Astăzi, biserica dispare sub schelele ei. Restaurarea ei a fost incredinţată vrednicului restaurator al *Curţii de Argeş*, elevul vestitului şi regretatului arhitect francez Viollet-le-Duc....

Dacă ar trebuì o conclusiune acestor linii, am zice că din ciasul când o ţară incepe a simţì nobila nevoe de a restaura monumentele ei istorice, ea se află pe calea cea adevĕrată a civilisaţiunii şi poate ăncă in ajunul unei ere de producţiune naţională.

A. G. Suţu.

POESII.

SCRISOARE CĂTRĂ UN BĔTRĂN.

Pĕrul alb e lucru mare pentru cine vrea să ştie,
Şi a şti să-l porţi e poate cea mai grea filosofie.
Vremea ce sbârceşte faţa, netezeşte judecata.
Pentru ori ce'ncreţitură mintea trebui să-şi ia plata.
Şi pleoapă de pleoapă când s'apropie 'n afară,
Atunci ochiul cel lăuntric, vede lumea mult mai clară.
Ah, şi mari lucruri grăeşte gura pregătitei groape,
Şi 'nţelept trebui să fie, cine stă de ea aproape!—

Eată ce gândesc, când trece un bĕtrân pe lângă mine,
Şi când vĕd pe faţa-i blândă ieroglifele divine,
Ce-a săpat, in treacĕt, vremea, ca pe-o obeliscă vie!
Mi se pare că intr'ĕnsul vĕd un zeu:
Ah, cine ştie
Ce-o fi clocotind in lumea strinsă in bĕtrânu-i creer,
Şi ce-o fi tărind cu sine furtunosul lui cutrier!
Câte visuri isbândite! Câte visuri sfărămate!—
Grămădire colosală—ici ruine de palate;

Dincolo un cadru 'n doliu, și sub el un vraf de
scrum. —
Intr'un colț trântit se vaită dorul, abătut din drum.
Câte cuiburi goale! Câte, câte falnice porniri
Și ilusii aurite, prefăcute 'n amintiri!

Cum să nu te 'nchini in fața unui astfel de colos
Și'n genunchi de admirare să nu-i dai smerit prinos,
Știind că până 'ntr'amurgul gârbovitei bětrâneți
El a răbdat vijelia nestatornicei vieți! —

Tot așa gândeam de tine, când vězutu-te-am intâi,
Păn' a nu ști ce acopěr prefăcuții ochi ai těi.
Azi când te cunosc, — ce cuget, de voești să știi,
ascultă:

E ciudat s'auzi o gură 'mbětrânită că insultă,
E ciudat să vezi moșneagul hârțăgos, cătând pricină
Lumii și batjocorind-o, — chiar când ea ar fi de
vină.

E ciudat să vezi pe capu-i pěrul alb că se sbur-
lește.

Rěutatea și mânia pe bětrân cumplit mânjește,
Gura lor e pentru sfaturi, nu pentru ocări! —

Ce-ai zice
Pe Bětrânul Cel din ceruri să-l vezi pogorit aice,
Și din vecînica-i răbdare să-l vezi ca pe-un om
de rând,

Mânios, svěrlind cu pietre după noi, și injurând?..
Nu-i așa, că toată slava i-ar cădè in ochii těi?

Vezi, — noi socotim bětrânii ca pe niște Dumnezei,
Ințelepți, blajini, pe děnșii pururea stăpâni fiind,
Bunătate și iubire peste noi imprăștiind,
Purtând vecînic in privirea lor văpăile iubirii, —
Așteptând, ca pe un oaspe drag, clipala adormirii,
Suferind de suferința și de plânsul tuturor,
Dușmanului ce-i hulește tinzěnd mână de-ajutor. —

Vai! dar cui spun eu acestea? — Ție, care n'ai
idee,

Că in oameni pus' a Domnul sfânt' a dragostei
scântee,

Care n'ai dospit in tine de cât neagra rěutate,
Ție 'mbětrânit in ură și in vrajbă, și 'n păcate,
Care n'ai simțit in pieptu-ți mai curată mulțămire,
Decât plânsul altor inimi, ca să-ți rizi de-a lor
sdrobire;

Ție care, când vezi pe-alții propășind in a lor cale,
Simți că crapă'n tine firea... cheagul rěutății tale.

. . . .

Haide! Inceteaz' odată cu smintita-ți indârjire!
Leapădă-ți fățărnicia și 'nvrăjbita ta pornire!
Aibi o clipă de căință păn' a nu intra 'n mormĕnt
Pleacă-ți fruntea și'mblânzește-ți cugetare și cuvĕnt.
A surpa din temelie lumea — vezi că nu se poate, —
Deci astěmpěră-te! —

Uite, ți se věd, prin piele, toate
Poftele ce fierb in tine! — Aibi rușine cel puțin! —
Nu te mai preface! — Haide! Cugetă că ești creștin,
Și că dincolo de groapă iți va pune mâna'n piept
Cel de Sus, și vei da samă de-ai fost strimb ori
de-ai fost drept!

Ah, și când știi că de ochiu-i nu-i ascuns nimic
in vremuri,

Trebui să fii dinainte-i cremene, ca să nu tremuri!

. . . .

Și 'n auzul celui Vecinic, și 'n auzul těu atunci,
S'or deschide 'ngrozitoare, ca ale ghehenei munci,
Doue guri. — Una va zice: Eu pămĕntului l'am dat
Alb ca zorii dimineții, fraged și nevinovat. —
Și va zice cea de-a doua: Când in sinul meu in-
trat-a,

M'am cutremurat de groază, — Doamne... era pu-
tred-gata!

Tergoviște, 1882.

PE DEAL.

Pe cer câtiva nouri încă, palizi, sdrențuiți de soare,
Se topesc ca fulgii iernii; pe pămĕnt umbra lor
moare.

Sus nemărginire-albastră, jos e mărginitul verde,

In potop de umbră satul, sub copaci stufoşi, se
pierde.
Stăncile işi scot din dealuri a lor frunţi imbĕtrănite;
Ear pe vale-şi duce gărla undele-i neliniştite.
Stănca zice gărlei: spune-mi, pentru ce eşti tre-
cĕtoare?
Pentru ce şi zi şi noapte, şi pe lună şi pe soare,
De al vremii biciu gonită, tu alergi neincetat?
Nu vezi eu cum rid de vreme şi de sboru-i ne-
curmat?
Ea mĕ bate cu aripa-i — biciu cu plumb in vĕrf —
şi eu
Dorm pe căpătăiu de veacuri, pacĭnică ca Dumnezeu!
Tu, respunde gărla stăncei, tu ai somnul drept
ursită,
Eu in mine port viaţa. — Dormi. — Eu sunt nea-
dormită!
Şi port graiu in a mea undă — şi din leagăn la
mormĕnt,
Merg, — şi 'n mersul meu spun lumii, că-i cumplit
al vremii sbor
Că 's zădărnicii, nimicuri, toate căte 's pe pămĕnt,
Şi că totu-i trecĕtor! —

Pucioasa, 11 Iulie 1881.

LUNA ŞI NOAPTEA.

Luna.

Noapte, tu eşti sclava neagră a veciei, — cară eu
Sunt regină. — De pe tronul intunericului tĕu,
Revĕrs valuri de lumină; ş'un popor intreg de stele
Furnică 'n razele mele.

Fără mine, neştiută, vecĭnic ai fi pribegit,
Ca un ghem de intuneric, dat de-a dura 'n nesfirşit.
Umilită, pleacă-ţi fruntea şi 'naintea mea te 'nchină.
Noapte, sunt a ta regină.

Noaptea.

Lună, tu eşti sclava albă, fulg ursit in veci să meargă,
Eu, mai veche de căt vremea, şi decăt lumea mai
largă,
Neclintită's, şi nici cuget că'n cuprinsul ţerii mele
Furnică popor de stele.

Şi de n'aş fi eu să'mbrobod faţa ta'n ştergar cernit,
Dacă n'aş fi 'ntunecoasă, tu in veci n'ai fi lucit.
In genunchi dar! a mea poală pleacă-te a-mi săruta,
Lună, sunt regina ta!

Poenești, 7 August 1881.

PE ALBUMUL DOAMNEI E. S.

. . . .
. . . .

Ş'o să se facă noapte in jurul meu şi 'n mine,
Ş'o să se spargă vasul dogit, ce-abia mĕ ţine,
Şi carnea mea, tu Doamne, la vermi ai s'o arunci;
Dar *Eu*, ce nu sunt carne, unde-o să fiu atunci?..

Muta-mĕ-vei intr'altul? Lua-mĕ-vei la cer?
Ori in vĕsduh lăsa-vei să rătăcesc stingher?..
La voea ta sunt; insă, Puternice Părinte,
Să nu treci cu vederea smerita-mi rugăminte:

Indură-te şi lasă pe pagin aceasta,
Găndirea-mi să palpite, cănd scrum imi va fi teasta,
Inţepeneşte-mi dreapta şi 'nchide-mi-o'n sicriu,
Dar nu 'ngheţa stăpăne şi versul ce-aici scriu!

Şi 'ngădue ca gura-mi de ţěrnă astupată,
Să cuvěnteze ăncă, şi inima-mi să bată
Cănd nu voiu mai avè-o!

Ce drag mi-ar fi să ştiu
Că moartea mě desbracă, însă mě lasă viu!

A. V.

Tergovişte, 4 Mai 1882.

Pasurile sufleteşti ale d-rei Aurelia.

de Mark Twain. *)

Intămplările ce vi le povestesc, le-am aflat din scrisoarea unei domnişoare tinere, care locueşte in măreţul oraş San-Jose. Această domnişoară imi este cu desăvirşire necunoscută; ear scrisoarea ei este subsemnată Maria-Aurelia, — atăt şi nimic mai mult. Poate că este un pseudonim, dar aceasta nu face nimic: biata domnişoară are inima cernită de nefericirile ce i s'au intămplat; şi apoi părerile contradictorii a unor prieteni, mai mult sau mai puţin cu minte, şi a unor duşmani mai mult sau mai puţin rěi, au aruncat-o intr'o aşa confusie, incăt nu mai ştie cum să easă din păsurile sufleteşti de care se simte apăsată, cu puţină nădejde de scăpare. In această incurcătură, se 'ndreptează spre mine şi mě roagă să-i viu in ajutor, şi căte le spune, le spune astfel, incăt ar induioşa şi inima unei statui. Ascultaţi trista ei istorie:

„La věrsta de şesesprezece ani, scrie ea, intălnì şi incepù să iubească, cu toată puterea unei inimi infocate, pe un june din New-Jersey, pe care-l chiema William Breekinridge Carnthers şi care era cu şese ani mai mare decăt děnsa. Se logodirě, cu invoirea părinţilor şi prietenilor, şi la inceput părea că viaţa se va deosebì printr'o lipsă de suferinţe, puţin cunoscută celor mai mulţi oameni.

Dar insfirşit se schimbă norocul. Těněrul se imbolnăvì de un věrsat din cele mai cumplite. Cănd se ridicâ din pat, faţa-i era ciupită ca un ciur şi frumuseţa in veci pierdută. Ce făcù Aurelia? Cea d'intăi pornire a ei se 'nţelege că fu de-a rupe legătura cu el. Insă mila o apucâ de sěrmanul ei adorator şi ea nu cerù decăt o mică amănare, pentru a se putè obicĭnuì cu noua infăţoşare a lucrurilor. Nunta fu amănată pănă după trei luni.

Chiar in ajunul zilei hotărite pentru serbare, Breekinridge uităndu-se la un balon, care trecea, căzù intr'un puţ şi-şi frănse piciorul ce trebùì să se taie deasupra genunchiului. Ce făcù Aurelia? Se'nţelege că earăş ěi venì găndul de-a rupe toate relaţiile cu el; dar earăş iubirea remase biruitoare; se mărginì dar a amăna din nou nunta, spre a da timp logodnicului de a-şi redobăndì sănătatea.

Şi earăş nenorocirea se năpăstuì asupra bietului băiat! El pierdù braţul drept la o explosie de gaz şi după trei luni o maşină de făcut unt ěi luâ şi pe cel sting. Inima Aureliei fu cu desăvirşire sdrobită prin cele din urmă

*) Mark Twain este pseudonimul autorului american Samuel L. Clemens. Schiţele lui umoristice sunt respăndite astăzi in toată America şi Inglitera. Doue mici traduceri ce vom publica in foaea noastră, vor fi ajuns pentru a da o probă despre curiosul spirit *yankee*, ce domneşte in momentul de faţă intre New-York şi San-Francisco. N. Tr.

Esistă o anecdota populară română asemènată acestei istorioare. N. R.

nefericiri; nu se putù oprì de cea mai adâncă măhnire, vĕzĕndu-şi logodnicul topindu-se bucată cu bucată.

Simţea prea bine, că, cu sistema aceasta de scădere, el nu mai putea ţinè mult timp; şi ea nu vedea nici un mijloc de a-l oprì de pe povirnişul, pe care aluneca.

In desperarea ei mai că-i părea rĕu că nu-l luase din capul locului, inainte de a fi suferit scăderi atăt de insemnate; se plăngea ca un samsar, care, după ce n'a primit vĕnzarea marfei cu un preţ destul de bun, vede ofertele inscăzĕnd şi pierderea crescĕnd. Dar inima-i puternică şi de astădată remase neclintită: ea luâ hotărirea de-a se supune la risipirea, puţin firească, a tĕnĕrului ei.

Ăncă odată ziua nunţii se apropiè şi ăncă odată Aurelia fu inşelată in aşteptările sale. Breekinridge fu apucat de un orbalţ şi pierdù un ochiu. Atunci, prietenii şi părinţii miresei, considerănd că avusese mai multă statornicie decăt s'ar fi putut aştepta de la ea, intervenirĕ, cerĕnd ca relaţiile să se rupă pentru totdeauna intre ei. Insă, după căteva momente de nehotărire, Aurelia, cuprinsă de-o mărinimie, care mult trebue lăudată, spuse că ea s'a găndit foarte serios la toate aceste, dar nu vede intrucăt Breekinridge ar fi vinovat.

Şi tot ĕl mai aşteptâ; el insă işi frănse şi piciorul celalalt.

Nenorocită fu zioa in care sĕrmana fată vĕzù pe chirurg luănd, cu desprare, sacul plin cu carne omenească, pe care ea prea bine-l cunoştea. Simţea că-i lua o bucată mai mult din logodnicul ei. Nu-şi putea ascunde, că obiectul iubirii sale se micşora intr'un mod simţitor. Dar şi de astădată se impotrivì tuturor dojenirilor familiei sale şi remase hotărită.

Insfirşit, toate erau gata spre a-i impreuna. Dar nu! Ăncă o calamitate! Un singur om fu scalpat de Indienii sĕlbatici, in anul trecut, şi acel om a fost: William Breekinridge Carnthers de la New-Jersey. Se 'ntorcea tocmai de la o mică călĕtorie, cu inima plină de incăntare, când pierdù pentru vecie podoaba pĕrului cu piele cu tot. In acest cias de inaltă amărăciune, el afurisì soarta, care odată cu pĕrul nu-i luase şi capul.

Insfirşit, Aurelia se găseşte intr'o mare incurcătură sufletească. Ce să facă? Ea mai iubeşte pe Breekinridgiul ei, mai iubeşte, imi scrie cu o gingăşie cu totul femeească, ceea ce-i mai remăne din Breekinridgiul ei. Dar familia se impotriveşte din toate puterile la cununia lor, de oare ce el n'are avere şi a pierdut ori ce mijloc de a intreţinè casa prin munca lui. Ce să fac? intreabă ea cu o ingrijire care-i stringe inima.

Intrebarea e cam delicată. E vorba de fericirea vieţii intregi a unei femei şi a aproape trei sferturi dintr'un bărbat. După părerea mea, respunderea ar fi prea mare, dacă aş povăţuì-o in alt chip, decât prin nişte propuneri cam pe departe. Oare n'ar trebuì acest june, spre pildă, reintregit? Dacă Aurelia are de unde cheltuì, să se incerce a da iubitului ei invalid braţe şi picioare de lemn, un ochiu de sticlă, o perucă, insfirşit, toate cele ce-i lipsesc. Apoi să-i incuviinţeze o nouă amănare de trei luni, care va fi cea din urmă; şi dacă după acest timp nu-şi va fi spart capul, sau nu-şi va frănt vre-un alt membru esenţial personalităţii lui, atunci, să se mărite cu voea lui Dumnezeu.

„Cu acest chip, nu sunteţi prea expusă, domnişoară. Dacă domnul Breekinridge urmează tristul seu obiceiu de a se vătăma la fiecare prilej, atunci la incercarea viitoare va peri cu desăvirşire; toate greutăţile vor fi atunci ridicate. Picioarele de lemn şi celelalte membre artificiale remân văduvei. Nimic nu perdeţi decât cea din urmă bucată a unui soţ, iubit dar nefericit, care cu cea mai sinceră bunăvoinţă nu se putù impotrivì unei aplecări interesante, dar primejdioase. Incearcă dar, Mario-Aurelio, incearcă. Mult şi adânc m'am gândit, şi numai acest mijloc de scăpare el văd. Breekinridge de sigur ar fi făcut mai bine să-şi frângă gâtul din capul locului; insă nu-i poţi imputa că a vrut să ţie mai mult timp şi că i-a plăcut mai bine să se piardă bucată cu bucată, decât cu toptanul. Trebue intotdeauna să căutăm partea cea bună din imprejurări şi nu trebue să ne superăm pe oameni. Vě rog să nu uitaţi a-mi trimite şi mie o cartă de inştiinţare, ori ce s'ar intâmpla.

Dar, o! sěrmana mea domnişoară, acum mi-aduc aminte: dacă s'ar intâmpla să aveţi o droae de copii, supuşi cu toţii acestei ciudate aplecări a tatălui lor!

Chibzuiţi rogu-vě. Căci, zeu, aceasta merită o adâncă chibzuire!

L.

CANTECE de MIRIOLOGHI.

(BOCETE).

adunate in Macedonia.

VIII.

LA UN GIONE NEINSURAT.

Hiliul-a ňeu, ci ni feçesi!
Çe feçesi, ci ne-adăraşi,
Cu curuna in cap fugişi,
Făr de altu me-alasaşi,
Casa mea ňi incliseşi.
Vulă laie ňi u băgaşi,
Cu catrane ňi u lăişi,
Uşa cu cleia ňi u incliseşi
Ospetli ňi li tăliaşi
Harèile ňi le chiruşi,
Sivdaile nu le trecuşi.
Ginere nu inchisişi.
Ne la nun, ne la fartat,
Ne cu cuscri amisticat,

VIII.

LA UN JUNE NEINSURAT.

Fiul meu ce ne făcuşi!
Ce făcuşi, ce mi-ai dres
Cu cunună 'n cap fugişi,
Făr' de altul mě lăsaşi,
Casa mea mi-o inchiseşi
Pecete mare tu-mi puseşi,
Cu catran mi-o inegrişi,
Uşa cu cheea mi-o inchiseşi
Oaspeţii mi-i oprişi de-a venì,
Bucuriile mi le pierduşi,
Amorurile nu le trecuşi,
Ginere nu pornişi
Nici la naş, nici la fartat,
Nici cu cuscri amestecat.

Çi si-ni fac și eu laia,
Singura ca cucuveaoa,
Vĕrnă cale nu-alăsași,
Pe-a cui gușe mi-arucași?
Fără frate, fără soră,
N'avui tihe s-n̆i liau noră,
Çi să-n̆i fac hiliu fără tine,
Ca-n̆i te duseși de la mine,
Ajutați-n̆i a mele soațe,
Și voi cusurine toate,
Mănă de mănă 'sne-acățăm,
Praglu să treacă 'snu l alăsăm
Çi e lilicea, çi pitreçem?
Di căile cum ni feçem!
Puglilĭ-a verăleș, çi-și bat,
Și caută bilbili la cap.
Tută lumea se-harĭsește
Mine moartea mi jelește!
Loclu tut el se desclide,
Hiliul'a-n̆ieu tu loc se-inclide,
Pi-t Vlachie n̆i alăgași,
Di furtună n̆i-ascapași,
Și in casă in̆i veniși
Mași di moarte nu fugiși.

Comuna Magarova.

Ce să fac și eu sĕrmana
Singură ca cucuveaoa.
Nici o cale nu lăsași,
Pe-a cui spinare m'aruncași,
Fără frate, fără soră.
N'avui noroc să-mi ieu noră.
Ce să fac, fiule, fără tine
Că mi te duseși de la mine.
Ajutați-mi soațele mele
Și voi verișoare toate,
Mănă de mănă să ne-apucăm
Pragul să treacă să nu-l lăsăm.
Ce e floarea ce trimitem?
Cum ne-am hotărit!
Paserile verii ce-și căntă
Și căntă privighitorile la cap,
Toată lumea se bucură,
Pe mine moartea mĕ jălește!
Pămĕntul tot se deschide
Fiul meu in pămĕnt se'nchide,
In Valachia mi-ai alergat,
De furtună-mi scăpași
Și in casă imi veniși,
Numai de moarte nu fugiși.

IX.

LA 'NĂ FÉTĂ MARE.

Toaca bate, féta mea
Vine oara oarăliei,
Oara ingropăreliei!
Vai de mine çe n̆i făcuși,
Multu'mșat i-n̆i ti 'nviscuși,
La mormĕnt n̆i-'nchisiși,
Cu jale ne-acoperiși;
Tunusia-n̆i-te feata mea,
Că ți 'ncliseși n̆iéta ta,
Nunta acolo nu va si-n̆i vezi,
Tru mormĕnt va si-n̆i șezi
Vai de mine marata!
Vai de tine marata!

Orașul Betolia.

IX.

LA O FATĂ MARE.

Toaca bate, fata mea,
Vine ciasul ciasurilor,
Ciasul ingropării!
Vai de mine ce-mi făcuși,
Mult frumos mi te 'mbrăcași,
La mormĕnt imi porniși
Cu jale ne-acoperiși.
Căește-te fata mea
Că-ți inchiseși tinereța ta,
Nuntă acolo n'ai să vezi,
In mormĕnt ai să-mi șezi.
Vai de mine sérmana!
Vai de tine sermana!

X.

LA 'NĂ FÉTĂ MARE.

Féta mea, scumpa mea!
'Nveasta nu-ñi ti feçeşi,
La soacră nu ñi ti duseşi,
Harauă nu luaşi
Curuna nu băgaşi,
Paia u alăsăşi,
Şi lucrele nu le purtaşi.
Când soatele-a tale va-s ved,
Cu caplu pri chept va-s şed,
De dorl-a tĕu mi bitisesc
Şi zioa albă nu duchesc,
Tinera, loclu va s'te măcă
Şi muşeaţa, va s'inglită .
Iu inchisişi, iu va s'ti duçi?
Va-s liai calea de morminţi
Va-s ţi adrăm 'nă lae odă
Fără uşă, făr firidă,
Om va-ñi ti bagă
Oase va-ñi ti scoată
Oh! mine marata!

X.

LA O FATĂ MARE.

Fata mea, scumpa mea.
Nevastă nu mi te făcuşi,
La soacră nu mi te duseşi,
Bucuria nu luaşi
Cunună nu puseşi,
Zestrea o lăsaşi
Şi lucrurile nu le purtaşi,
Când pe soaţele tale le-oiu v dè,
Cu capul pe piept am să şed,
De dorul tĕu mĕ prăpădesc
Şi zi albă nu simţesc.
Tĕnĕră, pămĕntul are să te mănânce
Şi frumoasă are s'o inghită!
Unde pornişi, unde o să te duci?
Ai să iei calea la morminte
O să-ţi facem o odae neagră,
Fără uşă, fără fereastră,
Om are să mi te pună
Oase are să mi te scoată,
Oh! eu sĕrmana!

XI.

LA UN BARBAT INSURAT.

Avzi vrutlu, soţlu-a ñieu!
Iu mi alasaşi?
Iu mi demăndaşi,
Fumelia cui alăsaşi;
Scoală-ti muşatlu caplu-a tĕu,
Şi nu ni fă aiustru arĕu,
Se-alaşi ficiorli fără tată,
Şi mine fără nicochirată.
Vĕntu laiu şi vĕntu şcret,
Tine nu mi-alaşi ca s'trec.
Mĕ-alasaşi fără umbra 'n pade,
Şi ñi-alasaşi fumelia 'n cale.
Soarele si ñi-o ardă,

XI.

LA UN BĂRBAT INSURAT.

Auzi iubite, soţ al meu!
Unde mĕ lăsaşi,
Cui mĕ 'ncredinţaşi,
Copii cui lăsaşi!
Ridicăţi frumosul tĕu cap
Şi nu ne fă acest rĕu,
Să laşi feciorii fără tată
Şi pe mine fără gospodărie.
Vĕnt negru şi vĕnt pustiu
Tu nu mĕ lăsaşi să trec,
Mĕ lăsaşi fără umbră in câmpie
Şi-mi lăsaşi copii pe drum.
Soarele să mi-i ardă,

Ploaia si ñi-o bată;	Ploaea să mi-i bată.
Cleile a chisăliei ñi dedeși,	Cheile miseriei imi dăduși,
Bunile tuti ñi le tăliași,	Toate bunurile mi le tăiași,
Te adărași, te armătusiși,	Te gătiși, te inarmași,
Tu altă lume inchisiși.	In altă lume porniși,
Ospețli nu-li nutriși,	Oaspeții nu i-ai băgat in samă,
Și cu gura nu li griși,	Și cu gura nu le grăiși,
Nu așteptași, ne pitrecuși,	N'așteptași, ne petrecuși.
Çi e foclu, çi ne feçeși,	Ce e focul ce ne făcuși,
Taifă, frati-tu adună	Tovarăși, fratele tĕu adună
Toaca și cămpan' asună,	Toaca și clopotul sună,
Tuta lumea tra s'adună,	Toată lumea ca să s'adune
Tru mormĕnt să-ñi ti pună!	In mormĕnt să mi te pună!
Urbea Bitolia.	*Th. T. Burada.*

NOTIȚA LITERARA.

Foarte puține cuvinte d-nului Al. A. Macedonski.

Critica publicată in Convorbirile de la 1 Martie a. c. asupra poesiilor și talentului poetic al d-lui Al. A. Macedonski a provocat mănia d-sale. Respunzĕndu-mi prin „Literatorul“ din București, d-sa mĕ insultă, căt poate d-nialui insulta. Intre altele imi zice că mi-am scris critica in inchisoarea de la Golia, in cămașa de forță. O parte din batjocură o trece chiar și asupra neamurilor mele cu totul inocente in causă.

N'avem nimic de respuns la insulte. Suntem cu totul desarmați. Când intr'o polemică literară intervin iusulte, ele privesc esclusiv pe cel ce le aruncă, in casul de față pe d. Macedonski.

Critica noastră remănĕnd deci necombătută, simțim necesitatea de a-i face următoarele declarații:

Colaboratorii „Convorbirilor Literare“ deschid foarte rar coloanele acestei reviste, pentru a reprima producțiuni prea lipsite de ori ce valoare literară sau științifică. După ce d-nul Macedonski fusese trecut cu vederea atăta timp, am crezut a-i face un serviciu oçupăndu-ne chiar și de d-sa. Credeam că d-sa va fi mulțămit. Această prevedere s'a realizat numai in parte. D-nul Macedonski părăsește o frumoasă tradiție păstrată in lumea literelor, aceea că poetul nu se pleacă niciodată a polemiza in prosă cu criticii sei spre a-și face reclamă — zicem tradiție relativă la poeți, pentrucă d-sa voește cu ori ce preț să fie poet. — Apoi ușurat de peatra uitării ce-i sta pe inimă, incepe polemica incontra noastră cu această esclamație victorioasă:

„*Convorbirile Literare din Iași s'au hotărît insfirșit*
„*să iasă din tăcerea lor.*“

Sumbsemnatul este acel ce și-a făcut o plăcere de a da d-lui Macedonski posibilitatea unui triumf, la care, dupăcum mărturisește d-nialui, aspira de mult timp. Nu mĕ așteptam la atăta ingratitudine din parte-i, cătră mine și către familia mea!

Incheiu prin urmare această notiță cu cuvĕntul din lege: *pentru ingratitudine se poate lua inapoi darul;* — Și, dacă aceasta nu mai este cu putință pentru trecut, bucure-se d-nul Macedonski de critica ce i-am făcut, dar pentru viitor să nu mai spere ingratul, la alta.

I-o spun cu hotărire irevocabilă.

P. Th. Missir.

BIBLIOGRAFIE.

Raportu Generale (III) despre starea și activitatea Societății Junimii române universitare din Clusiu „Iulia“ pe anii academici 1879—80, 1880—81 și 1881—82.—O broșură. Clusiu 1883.

Personalstand und Ordnung der öffentlichen Vorlesungen an der K.K. Franz-Iosefs-Universität zu Czernowitz im Sommer-Semester 1883. 1 broș, Czernowitz 1883.

Amicul Junimii Romănc. Prima Carte de Citire in limba Germană de *F. Bergamenter.* Lesebuch für die Schulen im Königreiche Rumänien. 1 vol. 8° II și 183 pag. București 1883.

Redactor: *Iacob Negruzzi.* Tipografia Națională.

Anul XVII. — No. 2. 1 Maiu 1883.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 a fie cărei luni.

CORESPONDENȚA

dintre d-nii Vasile Alecsandri si Ion Ghica.

XIV.

26 Decembre, 1882.

Iubite amice,

Uitatu-te-ai vr'odată printr'o ochiană de inginer? Să vezi cum intr'ënsul toate se arată intoarse cu susul in jos. Odată mi-aduc aminte, că ridicam planul unui petic de moșie; o fetiță lăsase secerea și venise lăngă planșetă; se uita la mine, par' că mi-ar fi zis: „lasă-mĕ să mĕ uit și eu odată, domnișorule.“ I-am ințeles pofta, i-am indreptat ochiana spre un cioban, in depărtare, care ședea in mijlocul oilor cu piciorul incrucișat, răzemat in măciucă; ĕl potrivii bine, și poftji pe fată să se uite. Ea iși astupă un ochiu cu măna, și pune pe celalalt la sticlă, se uită, ș'odată strigă:

— Aoleo! A intors pe Niță cu gaidele in sus!

Deatunci ori de căte ori indreptam ochiana spre tĕnĕra fată, ea iși stringea rochia cu amĕndouĕ mănile.

Eată efectul ce-mi fac mie unii oameni, când ĕi privesc prin considerația de care se bucură in societate, pe când ĕi știam și-i stiu că nu sunt și n'au fost decăt niște pigmei: ne-am pomenit cu dĕnșii oameni mari, ilustrațiuni, fără știrea lor ș'a lui Dumnezeu, pe când alții, de care nici nu se pomenește, ar avè poate statui și epitafe, dac' ar fi o dreptate in lumea aceasta.

Istorioara ce voiu să-ți povestesc, este un esemplu de felul cum se scrie istoria. De-o fi pentru cineva o decepțiune? imi pare rĕu, dar cum zice povestea vorbei latine

Amicus Plato, sed magis amica veritas

sau pe elinește

φίλος μὲν Πλάτων, φιλτάτη δὲ ἀλήθεια.

Muscalii adusese ciuma in țară de peste Dunăre. Maidanele Bucureștilor gemeau de soldați, care zăceau cu sutele in ploae și 'n frig, ghemuiți in noroiu, invĕliți in mantale transparente de vechitură și de gloanțe turcești. Era oprit de-a se vorbì de năprasnica boală, nici măcar de-ai pomenì numele, sub pedeapsa pazarnicului.

Pazarnicul era un fel de ovreiu muscălit,

cinovnic de cei *citirnatit-clas*: bĕtrân, scurt și slab, obrazul numai musteți și favorițe dese, albe și sbârlite, pintre care se zărea numai vĕrful nasului, ca o cireașă vĕnĕtă, și un gol in bărbie, răsătură ca de-o carboavă. Din desișul sprincenelor luceau doi ochi galbeni căprii, ca de pisică sĕlbatică.

Intâiași dată, când am vĕzut o hienă la Schönbrunnen am strigat:

„Mamă! Uite Pazarnicul!

El purta surtuc verde cu guler roș, nasturi cu pajură, pantaloni largi cu piele, șapcă de mușama, spangă și un gărbaciu cu care necontenit bătea. Călare pe un cal mic, vĕnĕt și urmat de trei cazaci cu sulițile intinse, cutriera tĕrgul zi și noapte. Era spaima orășenilor; când se ivea intr'un colț de uliță, bărbați, femei și copii fugeau făcĕndu-și cruce ca de ucigă-l toaca.

Una din operațiunile pentru care părea că avea o deosebită plecare și pe care am vĕzut practicând-o in mai multe rânduri, cu un deplin succes, era de-a poruncì cazacilor să scoată nădragii bieților negustori și de-ai pune goi pe vine in piramidele de noroiu, grămădite morman, pe lângă ușile prăvăliilor. Acea bae de șezut dura, când mai mult, când mai puțin, după imprejurări; totdeauna insă până ce-i abătea să cadă pe o altă victimă. Tratamentul se termina cu trei, patru gărbace peste pielea goală și cu câte un *Sukensen*, adică puiu de câne.

In toată dimineața câteva sute de care, aduse cu biciul de prin sate, pline cu coșciuge de la fabrica lui Buhuricul, ocolea toate maidanele și aduna pe morți, pintre care se strecura adesea și câte unul sau doi, vii.

Doftorii de pe-atunci, niște doftorași, Nemți, Ovrei sau Greci, Mesici, Bubuki, Grunau, Sporer, Esarcu, Gusi etc, erau poronciți să nu cumva să spue cuiva, sau undeva, că boala de care mureau cu sutele era ciumă, ci să zică că era așa ceva, ca un fel de dalac amestecat cu bubă, cu ferbințeală și cu moarte. Polițaiul, Ieremia Pavlovici Bărzof, ĕi imbrăcase in mușama și le prescrisese să se frece la nas și pe mâni cu usturoiu și cu ladin. Era oprit de-a ținè porțile inchise, de-a arde gunoiul in curte, sau de-a lua vre-o altă mĕsură profilactică, ca să nu se sparie orașul.

Acei din locuitori care aveau moșii, sau rude la țară părăsise capitala, ear ceilalți se lăsau să moară cu miile, nespovediți și negrijiți, și se ingropau fără preot.

Noi fugisem cu toată familia la țară.

Ți-aduci tu aminte de un stejar stufos din grădină? Lângă tulpina acelui arbore așĕzasem sofrageria.

Intr'o sară, pe când eram la cină cu două lumînări de său in sfeșnice de tinichea, cu bășici de sticlă, Marin ispravnicelul, s'apropie incetișor de tata și cu un glas jumĕtate sfios, jumĕtate hotărit, ĕi zice:

— Cocoane, cocoane! te chiamă un om, la portiță lângă gard, zice că are să-ți spue o vorbă.

Tata fără să pară câtuș de puțin atins de o invitațiune așa de poruncitoare, lasă furculița in friptură, pune șervetul pe masă și se indreptează către locul arĕtat, unde se auzeau șoapte de mai multe guri.

Scurt și cuprinzĕtor.

— Cocoane Tache! i-a zis omul cu vorba, nu mai mânca sara acolo, că ni-e drumul uneori pe-aci, și vĕzĕndu-te la masă, le faci poftă băeților. Că dĕ!.. oameni sunt și ei, rivnesc,

Să nu mĕ pomenesc odată că face unul vre-o boroboaţă.

Trecĕtorul era fiorosul Tunsu, fost paraclisier şi circovnic, şi candidat de diacon. Nu era sĕptĕmână lăsată de la Dumnezeu, să nu se audă câte o vitejie, două de-ale lui, à la Fra Diavolo. Cu vre-o zece zile inainte, călcase la moşie, la Cocoşul, pe vornicul Take Ralet, vecinul şi vĕrul nostru; ĕi luase şaluri, scule, argintărie, tot. Ĕl lăsase pe dĕnsul şi pe coconă numai in cămaşă.

Pas de nu asculta, dacă poţi, de poveţile amicale a unui astfel de binevoitor.

Tata cum se 'ntoarse, poruncì să stingă luminările şi să ridice masa de-acolo. A doua zi până 'n ziuă un dulgher cu căteva scânduri de brad improvisa un fel de pavilion rotund pe modelul templului Vestei de pe malul Tibrului, cu singura deosebire că avea numai o fereastră despre apus, ca să nu se vadă lumina de la drum şi să nu inducă pe băeţi in ispită. Numai aşa am putut urma a ne folosì de umbra şi de rĕcoarea bĕtrânului stejar.

Eram ăncă sub impresiunea poveţelor banditului, când intr'o zi intră in curte o căruţă cu patru cai şi trage la grajd. Tată-meu trimite să intrebe cine a venit; feciorul se intoarce fuga, spăriet.

— Cocoane, Jianu!

Mama şi noi copiii ingălbenisem, ear tata uitandu-se, zimbind cătră fecior, ĕi zice:

„Du-te de-i spune să poftească, că chiar acum ne-am pus la masă.

Prin grădină se vedea venind un om scurt, indesat, rumen la faţă, ras şi cu musteaţa deasă şi scurtă; imbrăcămintea lui: dulama, pantaloni şi scurteică; pe cap şapcă peste fes, la brău pistoale ş'un cuţit cu plăselile de os, şi puşca in cumpĕnă, în mâna dreaptă.

Tata ĕl primeşte vesel şi prieteneşte, dându-i mâna să i-o sărute.

„Ce mai faci, Iancule! Bine-ai venit! Şezi de mănâncă. — Bre! să-i aducă ciorbă; vezi să fie caldă.

Când am auzit zicĕndu-i şi Iancule, mi-am zis: nu mai incape indoeală, el e! Mi-a venit in minte cântecul

„Iancule, Jianule!
„Iţi e murgul cam nebun,
„Trece Oltul ca pe drum.

Cum să şedem la masă cu un hoţ de codru şi să ciocnim cu el paharĕ de pelin? Tot imi părea că-l auzeam zicĕnd

„Ţine gazdă nu mĕ da,
„Că ţi-oiu face-o malotea
„Cu samurul cât palma.

Polcovnicul Ioniţă, cum l'a vĕzut de departe, a dat fuga la cornul de vĕnătoare: cânii alergau din toate părţile schelălăind, cu botul plin de mămăligă. Intr'o clipă Braica, Dudaş, Ţica şi Neamţul, săreau şi jucau cu bucurie imprejurul cornului de vĕnĕtoare.

„Auzi, Iancule, nici să 'mbucăm nu ne lasă Polcovnicul, cum te-a zărit, numai de grab, hai la vĕnătoare!

— Bine face, că e târziu, deabia o să avem vreme până desară să intoarcem doi, trei vătui.

Se sculară de la masă, sorbirĕ din cafea, traserĕ de două, trei ori din ciubuc. Pletea, Manta, Şută, Dobre, puneau lanţugurile de

gâtul copoilor, câte doi, doi şi pornea fiecare cu părechea lui.

Tata da ordine şi instrucţii pe a doua zi, căci asta era numai un preludiu de vênătoare.

„Maneo! mâne in zori să fii aici cu Cojăştenii şi vezi dacă cumva vĕrul Costache o fi la Corneşti, spune-i să ne găsească mâne pe Crevedia, doar' om incolţi lupoaicele cele fătate.

Când resărea luna, de era douĕ ciasuri păn' a se crăpa de ziuă, curtea era plină de vĕnători de prin cătunele vecine.

Pocovnicul Ioniţă in mijlocul lor, cu o ladă plină de cutii dinainte, le impărţea iarbă şi alice, câte patru umpluturi de puşcă, desemnând fiecăruia locul unde să se ţie, când să dea gură şi in cotro s'apuce.

— Voi Săbieştenilor să vĕ ţineţi la mĕrul Baroş. Tu Dobre, să-mi pui pe Colăceni pe Baranga şi pe Găneaneşteni să mi-i aşezi cu Cojăştenii la lacurile din Măriuţa; Pletea să se ducă să caute la Bolboace; să nu cumva să vĕ aud gura că vă ia dracul! Ţineţi cânii legaţi lângă voi. Manto, când ĕi simţi c'a sărit lupoaica, dă drumul lui Samson, că ala când o da de urma ei odată, n'o mai slăbeşte; lăsaţi pe Ovreica a casă că minte şi ne 'nşală. Na şi ţie, Băeţică, zicea unui bătrân bondoc, vĕrsându-i iarbă in corn şi alice in basma. Vezi să mĕ dai ear de ruşine ca mai dĕunăzi, de-ai lăsat bunătate de lup să treacă pe lângă tine şi să se ducă sănătos.

„Da lasă, zeu, cucoane Ioniţă nu mai zice, că ţi-am adus alaltăeri doi lupi in loc de unul. De necaz m'am dus de-am stat trei nopţi la pândă, lângă scorbura fagului celui mare; i am adus pe amĕndoi in spinare, tocmai de la ogrăzile ciobanului. Cite atunci pare'a fost un făcut. Când era să treacă spurcăciunea imi răzemasem puşca de-un copac şi scăpăram să-mi aprind luleaoa, şi până să-i iau de veste, s'a făcut nevĕzut prin hăţiş, par'că avea chitiuţa dracului in cap.

Sara in aprinsul luminărilor, un car plin cu lupi tineri şi bĕtrâni, cu vulpi şi cu epuri, venea cu vĕnătorii după dĕnsul. In mijlocul curţii jupâneasa Ilinca aşezase de cu ziuă o bute cu vin, imprejurul căreia aprinsese patru butoae cu călţi mueţi in păcură; zece fete, fiecare la vatra ei, unde se frigeau berbeci şi se fierbeau mămăligi, un ţigan zicea din gură şi din cobză istoria lui Alimoş.

Pletea şi cu Mantu descărcau căruţa cu vĕnat.

Pusese pe bute un pat de mărăcini, pe care aşezase epurii cu botul şi cu urechile afară, şi cu picioarele la centru, la patru colţuri ale basei eşeau de un cot coadele bine imblănite a patru vulpi legate impreună de gât, de un par infipt in mijlocul grămăzii de epuri şi ţinute in picioare pe par, deasupra capetelor vulpilor. Pe o mescioară rotundă şedeau in patru picioare cinci pui de lup cu gurile căscate către vĕnători, şi deasupra lor douĕ lupoaice năprasnice, legate spate la spate de parul infipt in masă; forma astfel un fel de monument cinegetic, cam in forma fântânelelor moderne, adoptate in capitalele ţerilor civilizate.

Chelăreasa umplea oale cu vin din bute şi fetele ajutoare cinsteau pe vĕnători, dându-le impreună cu oala de vin şi câte un hartan de friptură, o bucată de pastramă, un codru de mămăligă, tăiată cu sfoară, ş'o vorbă bună.

— Cautat-o-ai in pântece, nea Gheorghe, să vezi dacă nu cumva avea pe văcuşoara noas-

tră? azi e o sĕptĕmână, de când ne-a mâncat-o din coşer.

— Bea, Gămănescule, că o să-mi dea mie coconul vulpea cea impuşcată de tine, să-mi fac de iarnă o scurteică cu care o să-ţi joc pi-la nuntă, că vĕd eu, că de câştigi iţi pui pirostiile in cap.

— Ţie, Comane, mi-a zis jupâneasa să-ţi mai dau o oală, că tu ai dat intâi in lupoaica cea mare, care i-a mâncat scroafa cu purcei cu tot, i-a luat-o chiar din bătătură.

— De ce n'ai impuşcat bine puiul de lup, măi Sgăbercio, şi l'ai trântit viu in căruţă, de era să rupă mâna, cu colţii, lui nea Dumitru Ciuruian? Ia uite, colţi ca nişte brice.

Patru zile, cât a şezut Jianul, a fost numai veselie şi petrecere, toată noaptea cântau lăutari şi fetele intindeau hora şi bătuta cu flăcăii.

Mĕ obicĭnuisem să mĕ uit la dĕnsul fără să-mi fie frică, ba ăncă aveam şi un fel de respect, decând ĕl vĕzusem nimerind cu glontele, de trei ori de-a rândul, in piatra din marginea pădurii, care deabia se vedea din foişor; şi decând sărise peste şanţul din coada eleşteului, mai bine decât caii de la Ipodrom. Ori cum insă, când mĕ uitam in ochii lui, tot imi părea că avea in mâni tigaia cu ceară feartă, cu care făcea pe ciocoi şi pe negustori să-i spue unde aveau bani ascunşi.

Dar apoi ear imi ziceam: „Cum se poate, tata să fie prieten cu unul

Din cei cu puşca lungă,
Care dau chioriş la pungă,
Feciori de lele nebună,
Care noaptea 'n frunză sună?

Iancu Jianul era de peste Olt, din judeţul Romanaţi, de pe Valea Tasluiului. El a lăsat un nume de haiduc, dar nici n'a fost, nici gând n'a avut să se facă vreodată hoţ de codru. Insă o poveste, dacă ajunge a devenì legendă, adevĕrul n'o mai poate scoate din capul poporului.

Tată-seu, boer de ţară, işi crescuse băetul la moşie, fără carte grecească şi fără ambiţiunea de-al face un concurent feciorilor de boeri mari la isprăvnicii şi la divanuri. Ĕl obicĭnuise lângă pluguri cu cai şi cu puşca; vara la munca câmpului, iarna la urşi şi la capre negre; ajunsese de o dibăcie vestită in călărie şi in vĕnătoare; incăleca, fără a pune piciorul in scară, nici mâna pe coama calului şi băga glonţul prin verigă de inel.

Se indrăgise cu o fată de ţĕran, şi vrea s'o ia de nevastă. Jianul bĕtrânul, deşi habar n'avea că era strănepot al lui Cesianus, secretarul lui Traian, vĕr cu Salust şi mai in urmă proconsul in Dacia; deşi nu se potrivea cu Banii Filipeşti, cu Vornicii Creţuleşti şi cu Logofeţii Bărcăneşti, dar purta ciacşiri roşii cu meşti galbeni şi işlic cu perna verde, in patru colţuri. Boerul tot boer! Cum să lase pe fiul seu să ia o mojică, să se incuscrească el cu un clăcaş. Vĕzĕnd că se ingroaşă gluma şi că dragostea se inteţea, a hotărit să-şi ducă băetul la Caracal. Tĕnĕrul, a doua zi după ce au ajuns in oraş, a incălecat pe murgul şi fuga inapoi; tată-seu ear l'a luat, el ear a fugit; l'a inchis in casă, el a sărit pe fereastră; l'a inchis in pivniţă, el a spart uşa. Tată-seu dac' a vĕzut şi-a vezut că nu-i vine de hac, s'a adresat la stăpânire, cerĕnd să-l surgunească. Caimacanul a şi poruncit ispravnicului să-l inchidă la Strehaia; băetul ţapen, a trântit slujitorii şi egumenul, şi a scăpat; slujitorii s'au

luat după dênsul; el dacă s'a vĕzut strîmtorat, s'a inhaitat cu vre-o câţiva flăcăi, cu care copilărise,

„Tot ca dênsul de bărbaţi
„Şi pe cai incălecaţi."

şi au apucat câmpii.

Şepte ani a pribegit prin păduri şi prin munţi, hrănindu-se cu carne necăutărită, de pe la ciobani şi desfidând potira. Nici nu omorea, nici nu schingiuea, nici nu jăfuea, ci numai se găzduea; fugea de potiră şi de panduri, cât putea; dar când ĕl incolţea, apoi se apăra

Căci nu vrea
Viu să se dea.

Gloanţele lui mergeau mai drept, decât ale arnăuţilor domneşti. Caragea perduse doi căreserdari ş'un tufecciu, loviţi de gloanţele Jianului drept in piept.

Nu vĕzuse pe Stăncuţa de doi ani, şi-i era dor de se topea. Intr'o noapte, de ploae şi de vijelie, lasă pe tovarăşi la gazda din Valea-Rea, işi incalecă murgul şi sboară după dor. In sat, intuneric beznă, numai o zare de lumină la o casă. Se apropie, dă cu degetul in hârtia luminată, pune ochiul şi ce vede? Stăncuţa, gătită ca mireasă, lungită pe pat, cu o luminărică de ceară galbĕnă in mână. Dă cu piciorul in uşă şi intră, cade in genunchi, pune iataganul şi pistoalele lângă moartă, ĕi dă cea de pe urmă sărutare, incalecă calul, şi drept la zapciu.

— Sunt Jianul! Capul meu este pus la preţ; du-mĕ la Vodă, şi-ţi ia mia de lei.

Bâlbâea zapciul somnoros şi spăriet, nu ştia unde să se ascundă de frică.

Peste trei zile, Ciocoiul intra in Curtea domnească glorios, cu viteazul legat cot la cot; tĕnăr, frumos, cu pletele lungi, cu poturi şi cu ceapcăn, la cap legat cu un tarabulos.

Caragea se dăduse in capul scării, ca să-l vază; ferestrele erau impănate cu femeile curţii domneşti.

Jianul impuşcase oameni domneşti, şi era osindit la spânzurătoare.

Caragea ridică ochii in sus la fereastră, unde sta Doamna, zicĕnd:

— Κρίμα τὸ παλικάρι! (pĕcat de voinic!)

Auzind aceste cuvinte, una din fetele casei cade la picioarele Doamnei. Caragea o vede, se imblânzeşte şi zice fetei:

— Ἂν τὸν θέλῃς σὲ τὸν χαρίζω. (dacă-l vrei, ţi-l dăruesc).

Jianul n'a vrut să se insoare, şi a petrecut restul zilelor flecău, lângă plugul ce iubea şi pe care in viaţa sa aventuroasă ĕl cânta mereu cu dor:

Dare-ar bunul Dumnezeu
Să umble şi plugul meu.
Din baltag să-mi fac un plug,
Pistoalele să le 'njug
Ca să brăzduesc piezeş,
Ş'unde-a fi crângul mai des,
Să trag brazda dracului
In calea bogatului. etc.

Tata fusese isprăvnicel de Curte, când zapciul l'a adus pe Jianul la Vodă. Acolo s'au cunoscut amêndoi şi făceau adesеori vênături impreună.

Ion Ghica.

FECIOARA DE LA ORLÉANS.

Tragedie romantică.

Actul II.

Teatrul represintă un peisaj, incunjurat de stinci.

SCENA I.

Talbot, *Lionel*, generali ingleji, *Filip*, duce de Burgundia. Cavalerii *Fastolf* și *Chatillon* cu soldați și steaguri.

Talbot.

Să tăbărim aice sub stăncele aceste,
De unde vom cerca să adunăm fugarii
Ce s'au imprăștiat in groaza cea de 'ntăi.
Puneți păndari pe dealuri. Ne-asigură, ce-i drept,
Al nopții intuneric de ori ce urmărire
Și dacă n'are aripi vrăjmașul, nu mi-e frică
De vre-o lovire-a sa. Dar trebui multă pază
Căci ne luptăm c'un dușman isteț, ș'am fost bătuți.

Lionel.

Bătuți! Această vorbă nu o rostiți mai mult!
Nu-mi pot inchipuì că astăzi ne-a vĕzut
Francezul pușì pe fugă! O, Orléans, mormĕnt
Al gloriei ingleze! Pe cămpurile tale
Căzù onoarea noastră! Infrăngere de ris
Și rușinoasă! Cine va crede 'n viitor
Că noi, invingĕtorii de la Poitiers,
Crequi și Azincourt am fost de o muiere
Bătuți și urmăriți?

Ducele.

Aceasta este tocmai
A noastră măngăiere. Noi n'am fost biruiți
De oameni, ci de diavol.

Talbot.

De diavolul prostiei
Și nebuniei noastre. Cum, duce, acest spectru
Ce sparie prostimea, spăimăntă chiar pe șefi?
Căutați a coperì cu superstițiunea
A voastră mișelie? Căci fuga a 'nceput-o
Intăi oștirea voastră.

Ducele.

Nici una n'a ținut.
Obștească a fost fuga.

Talbot.

Ba nu. A inceput
Intăi pe aripa voastră. S'au răpezit de-ai voștri
In tabără la noi, strigănd: „S'a deschis Iadul,
„Satana in persoană se luptă pentru Franța!"
Astfel in partea noastră s'a pus nerănduealä.

Lionel.

Nu veți tăgăduì că 'ntăi aripa voastră
A dat 'napoi.

Ducele.

Din causă că s'a făcut acolo
Atacul cel intăiu.

Talbot.

Copila știea locul cel slab al oștii noastre
Știea in care parte se poate găsì frica.

Ducele.

Ce fel? Burgundia să fie vinovată
De 'nfrăngerea aceasta?

Lionel.

Dac' am fi fost noi singuri,
Desigur Orleanul noi nu l'am fi pierdut.

Ducele.

Nu zeu, căci Orleanul nici că l'ați fi vĕzut.
Cine v'a arĕtat in astă țară calea
Și cine v'a intins o mănă de prieten
Când v'ați dat jos pe țermul acesta dușmănesc?
Cine-a incoronat pe Enric, domnul vostru,
In capitala Franței și pentru el a țerii
Iubire-a căștigat? Pe Sfăntul Dumnezeu!
De nu v'ar fi condus acest puternic braț,
In veci n'ați fi vĕzut măcar cum ese fumul
Dintr'un ogiag francez.

Lionel.

De-am mĕsura valoarea după cuvinte late
Atunci voi singur, duce, ați fi cucerit Franța.

Ducele.

Vĕ-i ciudă c'ați scăpat din mănă Orleanul
Și 'ntreaga voastră fiere asupra-mi o vĕrsați,
Deși vĕ sunt aliat. Noi pierdem Orleanul
Din causa lăcomiei ce-ați arĕtat. Orașul
De mult era 'n plecare să mi să 'nchine mie,
Dar l'ați impiedicat cu gelosia voastră.

Talbot.

Noi nu-l impresuram pentru profitul vostru.

Ducele.

Și dacă mi-aș retrage oștirea, ce v'ați face?

Lionel.

Am face ce-am făcut la Azincourt, atunci
Când noi am scos-o 'n capĕt cu Voi și Franța 'ntreagă.

Ducele.

De alianța-mi totuș aveați nevoe mare
Și scump mi-a fost plătită de ducele regent.

Talbot.

Scump am plătit-o astăzi la Orléans, cu prețul
Chiar al onoarei noastre.

Ducele.

Mylord, nu mai urmați...
Căci v'ați putè căì! Aș fi lăsat drapelul
Legitimului rege, aș fi răbdat să-mi zică
Că sunt un trădător, pentru ca de străini
Astfel să fiu tratat! Ce treabă fac aice?
De ce lupt contra Franței? De este să slujesc
La nemulțămitori, prefer ca să ascult
Pe domnul meu legitim!

Talbot.

Ați și intrat cu dĕnsul
In vorbă. Am aflat-o, dar vom găsì mijloace
Ca să ne apărăm de-o faptă de trădare.

Ducele.

Blăstĕm și moarte! Astfel de vorbe-mi adresați!
Mergi Chatillon, dă semnul la trupe de plecare,
Ne inturnăm in țară. (Chatillon ese).

Lionel.

Drum bun! Gloria noastră
N'a fost in veci mai mare, decăt atunci când noi,
Avĕnd incredere in propria putere,
Purtam a noastre lupte făr' ajutor străin.
Să apere ori cine dreptatea sa el singur!
Căci pentru totdeauna adevĕrată-i vorba:
Că săngele francez și cel inglez nu pot
In veci să se unească cu dragoste 'mpreună.

SCENA II.

Cei dinainte. Regina Isabeau, urmată de un paj.

Isabeau.

Ce-am auzit? Opriți! Ce stea rĕutăcioasă
Vĕ amețește mintea! Azi, când unirea numai
Vĕ poate măntuì, voiți să vĕ disparteți
Cu ură, și peirea prin vrajbă s'o aduceți?
Vĕ rog, nobile duce, să revocați un ordin
Atăta de pripit, și voi, ilustre Talbot,
Pe-amicul mănios ĕl impăcați; Lionel
Veniți de m'ajutați să pot indupleca
Pe-acești bărbați trufași și să-i impac din nou.

Lionel.

Eu nu vin, doamna mea. Tot una mi-e. Găndesc
Că ceea ce nu poate să ție impreună,
Mai bine s'ar disface.

Isabeau.

Cum? Infernalele meșteșugiri ce 'n luptă
Ne-au fost așa fatale, urmează și acuma
Să ne orbească mintea? Cine-a 'nceput gălceava?
Vorbiți! (cătră Talbot) Nobile lord, uitat-ați *voi* atăta
Folosul vostru propriu, incăt ați insultat
Pe-un aliat prea scump? Ce-ați mai putè să faceți
Făr'ajutorul seu? *El* tronul regelui
Inglez l'a 'ntemeiat. El poate să-l susție
Și poate să-l rĕstoarne. Oștirea-i vĕ 'ntărește,
Și *mai mult* al seu *nume.* Intreaga Ingliteră
Dac' ar vĕrsa la noi pe toți supușii sei,
Nu ne-ar putè infrănge, când Franța e unită.
Numai prin sine insași se poate 'nvinge Franța.

Talbot.

Noi știm să onorăm pe-un credincios tovarăș,
Dar iscusința cere să te păzești de omul
Acel de rea credință.

Ducele.

Acel ce vrea să fie nerecunoscĕtor,
Destulă sumeție avè-va ca s'arĕte
O frunte minciunoasă.

Isabeau.

Cum, duce, ați putè, uitănd ori-ce rușine
Și ori și ce onoare, să 'ntindeți măna voastră
La cel ce v'a ucis părintele? Ați fi
Așa de rătăcit ca să puteți spera
Să vĕ 'mpăcați cu Carol, când singur l'ați impins
La marginea peirii? Acum, când e aproape
Să cadă, l'ați oprì; și, nebunește, munca
Intreag' ați dărăma-o? Amicii voștri — cată-i!
O strinsă alianță cu Inglitera numai
E măntuirea Voastră.

Ducele.

Departe-mi este găndul de-a mĕ 'mpăca cu Carol.

Dar nu pot suferì disprețul și măndria
Trufașei Inglitere.

Isabeau.

Veniți, nu țineți samă
De-o vorbă zisă 'n pripă. Necazul ĕl apasă
Pe general, și știți că o nenorocire
Te face-a fi nedrept. Veniți, vĕ 'mbrățoșați.
Lăsați-mĕ să vindec această mică rană
Păn' nu se 'nveninează.

Talbot.

Cum vĕ-i părerea, duce?
O inimă inaltă ascultă bucuros
Indemnu 'nțelepciunii. Regina a rostit
O vorbă prea cu minte. Dați măna să v'o string
Și să indrept o rană pe care limba mea
Din pripă a făcut-o.

Ducele.

Dar, doamna a rostit
O vorbă înțeleaptă și dreapta mea mănio
Se pleacă inaintea comunei trebuințe.

Isabeau.

Prea bine. O sărutare frățească, alianța
Din nou s'o intărească și vorbele de vĕnturi
Să fie spulberate!
(Ducele și Talbot se imbrățoșează).

Lionel (in parte, uităndu-se la dĕnșii).
Noroc bun unei păci de-o Furie 'ncheiată!

Isabeau.

Pierdurĕm bătălia aceasta, generali!
Norocul astă dată ne-a fost nepriitor,
Dar nu trebue curajul cel măndru să slăbească.
Carol, ne mai sperănd in ajutor ceresc,
A căutat puterea infernului s'o aibă.
Dar sufletu-i zadarnic peirii l'a jertfit.
Căci iadul cu toți dracii nu pot să-l măntuească.
O tĕnĕră fecioară conduce victorioasă
A dușmanului oaste, eu voiu să duc pe-a voastră,
Eu voiu să fiu aice Fecioară și Proroacă.

Lionel.

Vĕ 'ntoarceți la Paris, regină. Noi voim
Să biruim prin arme, nu prin muieri.

Talbot.

Vĕ duceți!
De cănd sunteți aice in tabără, merg toate

Pe dos, a noastre arme sunt, par'că, blăstĕmate.

Ducele.

Plecați! Presența voastră n'aduce nici un bine
Și supĕră ostașii.

Isabeau (uităndu-se pe rănd la toți, cu mirare.
Cum, duce, chiar și voi
In contra mea vĕ puneți, ținĕnd cu acești lorzi
Nerecunoscĕtori?

Ducele.

Porniți-vĕ din lagăr!
Soldații pierd curajul cănd pentru causa voastră
Găndesc că au să lupte.

Isabeau.

Abie v'am impăcat
Ș'acuma vĕ uniți cu toții contra mea?

Talbot.

Plecați cu Dumnezeu! Și cănd veți fi pornit,
Noi nu ne vom mai teme de demoni și de vrajă.

Isabeau.

Nu 's aliata voastră fidelă? Causa voastră
Nu este și a mea?

Talbot.

Dar, insă causa voastră
Nu este și a noastră: Noi facem un rĕsboiu
Și drept și onorabil.

Ducele.

Eu caut să-mi rĕsbun
A tatălui omor. Iubirea mea de fiu
Sfințește-a mele arme.

Talbot.

Dar voi, s'o spunem verde,
Purtarea ce-o aveți cu Carol nu e dreaptă,
Nici după legile umane, nici divine.

Isabeau.

Ĕl blăstĕm păn' in neamul al zecele! A 'ndrăznit
Cu hulă să lovească pe propria sa mumă!

Ducele.

El rĕsbuna pe-un tată și pe un soț.

Isabeau.

A vrut
Judecător să fie despre purtarea mea.

Lionel.

Aceasta nu-i respectul ce trebue să aibă
Un fiu pentru-a sa mumă!

Isabeau.

M'a exilat pe mine!

Talbot.

Dar, pentru ca s'asculte a obștiei voință.

Isabeau.

Blăstěm asupra mea, de-l voiu erta vr'odată!
Și... decăt să domnească pe tronul părintesc...

Talbot.

Jertfiți mai bucuros onoarea mumei sale.

Isabeau.

Voi nu știți, inimi slabe, păn' unde poate merge
Mănia unei mame! Iubesc pe-acel ce-mi face
Un bine, și urěsc pe-acel ce-mi face rěu!
Și când acesta este chiar fiul meu, pe care
La sin eu l'am hrănit, cu-atăt mai mare-i ura!
Eu care i-am dat viață, eu vreau să i-o răpesc.
Căci, crud și făr de lege, el n'au avut sfială
De-a prigonì chiar sěnul, de care-a fost purtat.
Voi care-l rěsboiți, n'aveți nici o dreptate
Să-l despoiați. Ce vină are față cu voi?
Nu și-a indeplinit a sale 'ndatoriri?
Vě 'mpinge ambițiunea, invidia comună,
Dar eu *pot* să-l urěsc, căci eu i-am dat viață.

Talbot.

Astfel, va recunoaște pe-acea ce-i este mumă.
Din chipul rěsbunării.

Isabeau.

Fațarnici ce sunteți!
Căt vě disprețuesc! voi care vě 'nșelați
Pe voi și pe ceilalți! Ingleji, cu rea credință
Intindeți brațul vostru spre Franța, unde n'aveți
Dreptate, nici măcar la căt păměnt cuprinde
Copita unui cal. Și ducele acesta,
Ce-i poreclit „Cel Bun", iși vinde țara lui,
Moșia strămoșească, la dușmanul comun,
La un stăpăn străin. Și totuș nencetat
Purtați dreptatea 'n gură. Dar eu disprețuesc
Așa fățărnicie. Pe față — precum sunt,
M'arět la ochii lumii.

Ducele.

Ce-i dreptul, astă falǎ
Ați susținut cu mare putere sufletească.

Isabeau.

Eu am, ca ori ce alta, pasiuni, sănge fierbinte
Și dacă am venit aice ca regină,
Am vrut să și trăesc. Ce! Fiindcă blăstemul
Ursitei imi legase juneța mea vioae,
Aprinsă, de un soț smintit, eu să mě lepăd
De ori și ce plăceri? Mai mult decăt viața
Imi place libertatea. Și cine mi-o atinge....
Dar pentru ce discut cu voi a mele drepturi?
Incet și greu se mișcă in trup al vostru sănge
Voi nu știți ce-i plăcerea, ci patima brutală.
Și ducele acesta ce toată viața lui
A șovăit, plecat acuma inspre rěu,
Ș'acuma inspre bine, nici poate să urească
Din tot sufletul seu, nici poate să iubească.
— Eu la *Melun* pornesc. Dați-mi pe cavalerul
(arětând pe Lionel)
Acela; el imi place. M'a face să petrec.
Apoi faceți ce vreți. Nu-mi pasă de Burgundia
Și nici de Inglitera! (face un semn pajului și vrea să easă)

Lionel.

Fiți bine 'ncredințată
Că noi ve vom trimite cei mai frumoși flecăi
Din Franța, ce vom prinde.

Isabeau (intorcěndu-se).

Puteți și voi să fiți viteji in bătălie,
Amabili insă numai Francejii știu să fie! (ese).

SCENA III.
Ducele, Talbot, Lionel.

Talbot.

Amarnică muiere!

Lionel.

Acuma, generali,
Care-i părerea voastră? Urmăm a ne retrage,
Sau, intorcěndu-ne in grabă, c'o lovire
Vitează, indreptăm rușinea astei zile?

Ducele.

Suntem prea slabi. Oștirea nu este ăncă strinsă,
Prea proaspětă e spaima.

Talbot.

O frică oarbă numai ne-a 'nvins. Impresiunea
Unui singur moment. Vězut mai de aproape,

Acest fantom al unei inchipuiri aprinse
Curênd s'a risipì. Deaceea mi-e părerea
Să trecem inapoi cu oastea dincolo
De riu, in zori de ziuă, şi să lovim duşmanul.

Ducele.

Găndiţi-vě...

Lionel.

Daţi voie. N'avem ce mai găndì.
Noi trebui să 'ndreptăm indată ce-am pierdut
Sau pentru totdeauna o să purtăm ruşinea.

Talbot.

S'a hotărit. Luptăm chiar măni, spre-a nimicì
Stafia ast' de groază ce oştile orbeşte
Şi le discurajează. Voim in luptă dreaptă
Să měsurăm puterea acestui demon aprig
Cu trupul de fecioară.—De s'a infăţoşa
Naintea armei mele,—pe viitor, mě credeţi,
Mult rěu nu ne-a mai face!—De nu se 'nfăţoşează
Fiţi bine 'ncredinţaţi că vrea să se ferească
De luptă serioasă, şi c'or scăpa soldaţii
De vraja care-i leagă.

Lionel.

Aşa să fie. *Mie* lăsaţi-mi, generali
O luptă prea uşoară ce-a trece făr' de sănge.
Căci *vie* socotesc să prind astă' stafie
Şi am de gănd sub ochii bastardului, ce-i este
Amant, s'o duc in braţe in taběra ingleză
Ca să petreacă oastea.

Ducele.

Nu vě făliţi prea mult!

Talbot.

De cade 'n măna mea, socot să fiu mai aspru.
Aidem cu somn uşor să imputernicim
Natura obosită şi măni in zori de ziuă
Plecăm la bătălie. (es)

SCENA IV.

Ioana cu drapelul in mănă, cu coif şi zale, dar altminteri imbrăcată femeeşte, *Dunois*, *La Hire*, Cavaleri şi Soldaţi se arată pe culmea stincelor, trec in tăcere şi apoi reapar pe scenă.

Ioana (către cavalerii care o incunjoară, in vreme ce tot urmează a trece soldaţi pe culmea stincelor).

Trecurěm peste şanţuri. Am pus piciorul 'n lagăr!
Acum aruncaţi vělul misterios al nopţii
Care-au acoperit tăcutul vostru marş
Şi cu strigări de luptă inştiinţaţi pe duşman
De apropierea voastră cea inpăimăntătoare.
„Dumnezeu şi Fecioara!"

Toţi (strigă tare, vuind cu armele).

Dumnezeu şi Fecioara!

Sentinela (din culise).

Vrăjmaşi! Vrăjmaşi! Vrăjmaşi!

Ioana.

Aduceţi iute facle,
Daţi foc la corturi! Flama mărească spaima lor
Şi amenintătoare să-i incunjoare moartea!
(soldaţii es, ea vrea să-i urmeze).

Dunois (o opreşte).

Ioano, datoria ce-aveai ţi-ai implinit-o!
Ne-ai dus in taběra duşmanilor, ne-ai dat
In mănă pe vrăjmaş. Dar ţine-te deacuma
Departe de rěsboiu. Asupra noastră lasă
Bataia săngeroasă.

La Hire.

Arată tu oştirii
A biruinţei cale! In măna ta curată
Dù steagul inainte dar nu te slujì insăşi
Cu arma ucigaşă. Nu incerca pe zeul
Viclean al bătăliei, căci orb ĕi este ochiul
Şi nu cruţă pe nimeni!

Ioana.

Cine-i cutezătorul
Ce-ar vrea să mě oprească, ce-ar vrea să poruncească
La geniul ce mě 'nsuflă? Nu trebue să sboare
Săgeata inspre ţinta spre care-a indreptat-o
Arcaşul cu-a sa mănă? Unde-i pericul trebui
Să fie şi Ioana! Nu *astăzi*, nu *aice*
Mi-e hotărit să cad. Trebui să věd corona
Pe-a regelui meu frunte şi păn voiu implinì
Chemarea ce mi-a dat-o chiar Dumnezeu din ceriuri
Nici un vrăjmaş nu poate viaţa să-mi răpească!—
(esc).

La Hire.

Să mergem Dunois in urma eroinei
Şi scut de aparare să-i fie pieptul nostru!
(es)

SCENA V.

Soldaţi ingleji alergând pe scenă; apoi *Talbot*.

Intâiul.

Fecioara! E in lagăr!

Al doilc.

Nu este cu putinţă!
Căci cum ar fi intrat?

Al treile.

Prin aer! O ajută
Diavolii. Fugiţi! Fugiţi! Ne prăpădeşte! (es)

Talbot (intră).

Ei nu vor să m'asculte. Nu pot să-i mai opresc!
Sunt disfăcute toate a disciplinei lanţuri.
Ai zice că infernul a sale legiuni
De duhuri necurate asupra le-a vĕrsat,
Căci un vĕrtej impinge orbiş, cu nebunie,
Pe bravi şi pe mişei. Nu pot să mai opun
Nici cea mai mică ceată şuvoiului vrăjmaş
Ce 'n valuri tot mai dese in tabĕră străbate.
Sunt singur eu cu minte? Acei ce mĕ 'ncunjoară
Cu toţii aiurează, de friguri apucaţi?
Noi să fugim de Francii aceşti neinimoşi
Pe care i-am bătut in douezeci de lupte?
Cine să fie-această femee neinvinsă,
Zeiţă de 'ngrozire ce schimbă de o dată
A bătăliei soartă şi care-o turmă blândă
De capre sfiicioase, preface 'n lei viteji?
Cum, o comediană ce-a invĕţat să joace
Un rol de eroină, să poată spăria
Eroi adevĕraţi? Şi gloria atâtor
Victorii să mi-o vĕd răpită de-o muiere?

Un soldat (intră in fugă).

Fecioara! Generale, fugiţi!

Talbot (străpungĕndu-l cu arma).

Fugi tu in iaduri!
Această spadă-a mea va omorì pe-ori cine
Imi va vorbì de groază şi fugă mişelească. (ese)

SCENA VI.

Fundul teatrului se deschide. Se vede tabĕra ingleză in flame. Sând tobe. Se vĕd soldaţi fugind şi alţii care-i urmăresc. După un moment intră *Montgomery*.

Montgomery (singur).

Unde să merg? In juru-mi numai duşmani şi moarte!
Aice şeful nostru, stând ameninţător
Cu sabia, opreşte să fugă pe ori cine,
Şi 'n moarte ne trimite. Colo vine femeea
Cea neindurătoare care, ca un pojar,
Dărâmă tot in juru-i şi nicăiri nu vĕd
O peşteră, o tufă in care să m'ascund!
Vai mie pĕcătosul! De ce am trecut marea
Să vin in astă ţară! O oarbă rătăcire
M'a inşelat! Cătam o glorie uşoară
In Franţia, ş'acum mĕ 'mpinge neagra soartă
In astă cruntă luptă! Ah! căci nu sunt departe
Deaici, pe-ale Savernei infloritoare maluri,
In casa părintească unde-am lăsat o mamă
Măhnită ş'o mireasă iubită, drăgălaşă.

(Ioana se arată in depărtare)

Vai mie! Ce vĕd? Este rĕzboinica grozavă!
Zăresc negrele-i arme departe pintre flame
Ca o stafie-a nopţii ce ese din infern.
In ce parte să fug? M'a şi fixat cu ochiul,
Mĕ simt ca intr'o mreajă cuprins de flacăra
Grozavei ei priviri. Cu lanţuri fărmecate
Legat imi e piciorul, nu pot mişca din loc.
Deşi mĕ 'ncerc zadarnic să mĕ impotrivesc,
Mĕ uit fără de voe l'acest fantom de moarte.

(Ioana face câţiva paşi spre dĕnsul şi se opreşte)

S'apropie! N'aştept să vie ea intăi.
Voiu să-i imbrăţoşez genunchii, voiu s'o rog
Să nu-mi iee viaţa; ea este o femee
Poate-oiu induplеca-o prin lacrimile mele.

(In vreme ce vrea să meargă spre dĕnsa, ea s'apropie răpede de el.

SCENA VII.

Ioana, Montgomery.

Ioana.

Tu eşti pierdut: O mamă ingleză te-a născut!

Montgomery (căzĕnd in genunchi).

Nu mĕ lovì, opreşte, resboinico grozavă!
Nu omorì pe unul ce este desarmat!
Am aruncat şi spada şi scutul, in genunchi
Te rog adânc, din suflet, să-mi laşi lumina zilei!
Eu vreau să mĕ rescumpĕr. In mândra ţară Wallis
Unde Saverna curge in valuri argintii,
Pe câmpuri inverzite trăesc părinţii mei
Şi au moşii bogate. Stăpân e tatăl meu
Pe patruzeci de sate. De află că trăesç

In taberă franceză, el va rescumpĕra
Cu aur nesfirşit pe fiul seu prea scump.

Ioana.

Nenorocitule! Tu eşti pierdut. In măna
Fecioarei ai căzut ce nu cunoaşte milă
Şi unde nu mai este scăpare de-aşteptat.
Dacă nenorocirea te-ar fi svĕrlit in gura
Vre unui crocodil, in ghiara unui tigru,
De-ai fi răpit copiii leoaicei desperate
Poate că indurare ai fi găsit sau milă,
Dar sigură e moartea cănd intălneşti Fecioara.
Un jurămĕnt cumplit mĕ leagă cătră lumea
Cea aspră-a spiritelor, să taiu cu arma mea
Ori ce fiinţă vie ce zeul bătăliei
In faţă imi trimite.

Montgomery.

Cumplit iţi e cuvĕntul, dar blăndă-ţi e privirea.
Vĕzută de aproape tu nu insufli groază,
Mi-e inima atrasă de dulcele tĕu chip.
Pe gingaşul tĕu sex te jur, aibi indurare
De-a mele tinereţe!

Ioana.

Nu te ruga de sexu-mi,
Nu mĕ numì femee! Ca spiritele-acele
Ce sunt neintrupate şi nu cunosc amorul
Aşa ca muritorii — eu nu 's de nici un sex,
Şi sub această zale o inimă nu bate!

Montgomery.

Oh! Eu te jur pe legea cea sfăntă a iubirii,
La care ori ce inimi pe lume se inchină!
Eu am lăsat a casă o gingaşă mireasă
Frumoasă ca şi tine, in farmecul juneţei.
In lacrimi ea aşteaptă a mirelui sosire.
O! De sperezi vr'odată să ştii ce e amorul
Şi să fii fericită printr'ĕnsul, nu disparte
A noastre douĕ inimi pe care le uneşte
A dragostei dulci lanţuri!

Ioana.

Invoci zei pămĕnteşti,
Străini, ce nu cunosc şi care nu-mi sunt sfinţi.
Eu nu ştiu ce-i amorul pe care mi-l descrii.
Si 'n veci nu voiu cunoaşte deşarta-i stăpănire.
Iţi apără viaţa, căci moartea te aşteaptă!

Montgomery.

O fie-ţi milă-atunce de-ai mei sĕrmani părinţi,
Ce-am lăsat a casă. De sigur că şi tu
Ai părăsit părinţii ce sunt munciţi de grijă.

Ioana.

Nenorocitule, de ce-mi aduci a minte
Ce multe mume 'n Franţa sunt fără de-a lor fii.
Căţi copilaşi sunt astăzi orfani, căte neveste
Sunt vĕduve prin voi! — Şi mamele ingleze
Afle ce-i desperarea şi cum sunt lacrimile
Ce au vĕrsat in jale nevestele din Franţia.

Montgomery.

O! Căt este de crud să mori in ţeri străine
Şi nimeni să te plăngă!

Ioana.

Cine v'a zis in ţara aceasta să intraţi,
Ogoarele bogate să ne le pustiiţi,
Să ne goniţi afară din casa părintească,
Rĕsboiul să-l aprindeţi in tĕrgurile noastre,
Locaşuri ale păcii? In rătăcirea voastră
Visaţi că veţi lega cu lanţuri de robie
Pe liberii Franţeji, că ţara astă mare
Cu frănghii o veţi prinde ca şi pe-o luntre, lăngă
Corabia ingleză! Nebunilor! De tronul
Lui Dumnezeu e prinsă a Franţei măndră steamă.
Aţi smulge mai uşor o stea din firmament,
Decăt un singur sat din astă-impărăţie
In veci nedespărţită. A rĕsbunării oară
Acuma a sosit! Vii nu veţi mai străbate
Această mare sacră pe care Dumnezeu
A pus-o intre voi şi noi ca drept hotar,
Şi voi cu sumeţie şi hulă l'aţi călcat.

Montgomery (lăsănd măna Ioanei, pe care o apucase).
Eu vĕd că sunt pierdut! Mĕ prind fiori de moarte!

Ioana.

Să mori! De ce cu frică ai tremura de moarte,
De soarta hotărită? Priveşte-mĕ pe mine,
Eu sunt o fată numai, o biată păstoriţă
Şi măna nu mi-e dată să port această armă.
Deprins' am fost să ţin toiagul păstoresc.
Dar părăsindu-mi locul natal, pe tatăl meu,
Surorile iubite, eu am venit aice
Impinsă nu de voia-mi, ci de un glas ceresc
Şi trebui, sunt silită spre marea voastră daună
Şi făr' de-a mea plăcere, ca un fantom de groază
In juru-mi să dau moarte şi să zugrum păn insumi
Voiu fi a morţii jertfă! Căci eu n'am să revĕd

Mult fericita zi a dulcei inturnări,
Eu am să ucid ăncă pe mulţi dintre ai voştri
Şi am să vĕduvesc neveste multe ăncă,
Dar voiu cădè la urmă, indeplinindu-mi soarta.
Şi tu indeplineşte pe-a ta. Ia-ţi arma 'n mănă
Şi pentru preţul dulce al vieţei să luptăm!

Montgomery (ridicăndu-se).

Ei bine, dacă eşti ca mine muritoare
Şi dacă poţi de arme să fii şi tu rănită,
Chiar poate braţul meu e hotărit pe tine
In iad să te trimită, curmănd nenorocirea
Ingleză. Imi pun soarta in măna milostivă
A Domnului. Ear tu, invoacă, blăstemato,
Pe diavoli să te-ajute! Iţi apără viaţa!

(El ia spada şi scutul şi o atacă; se aude in depărtare musică rĕsboinică: după o luptă scurtă Montgomery cade).

SCENA VIII.

Ioana (singură).

La moarte te-au dus paşii. — Treci dincolo in pace!
Fecioară precinstită tu faci minuni cu mine!
Dai astor braţe slabe rĕsboinică putere
Şi cu neindurare imbraci inima mea.
In suflet simţesc milă şi tremură-a mea mănă
Cănd trebui să lovesc pe-un duşman, ca şi cănd
Eu aş hulì altarul unei biserici sfinte.
Fiori chiar mĕ apucă cănd vĕd o armă goală,
Dar cănd e trebuinţă puterile imi vin
Şi spada, insuflată ca de un spirit viu
Se cărmueşte insăşi in măna-mi tremurăndă,
Făr' a greşì vre-odată.

SCENA IX.

Un cavaler cu viziera coifului lăsată, *Ioana*.

Cavalerul.

Sfirşitul ţi-a sosit! Te caut pretutindeni
Pe cămpul de bătae! Stafie-afurisită
Intoarce-te in iaduri, de unde ai eşit!

Ioana.

Cine eşti tu, pe care ăngerul tĕu cel rĕu
Nainte-mi te aduce? Domnesc e chipul tĕu.
Nu pari a fi inglez, căci recunosc eşarpa
Burgundică. Nainte-i se pleacă spre pămĕnt
A spadei mele vĕrf.

Cavalerul.

Nu meriţi, blăstemato
Să cazi de braţul nobil al unui domn. Securea
Calăului trebuea ca să-ţi răteze capul,
Ear nu viteaza armă a ducăi de Burgundia.

Ioana.

Deci tu eşti in persoană inaltul acest duce?

Cavalerul (ridicănd viziera).

Da, eu sunt, tremură acum şi desperează,
Fiinţă blăstemată! Meşteşugiri drăceşti
Nu te mai pot scăpa! Invins-ai păn' acum
Slabi numai şi mişei, dar astăzi un bărbat
Stă inaintea ta!

SCENA X.

Cei dinainte. Dunois. La Hire.

Dunois.

Intoarce-te spre noi! Te luptă cu bărbaţi,
Ear nu cu o fecioară!

La Hire.

Noi ocrotim viaţa
Cea sfăntă a proroacei! Intăi ai să străpungi
Cu arma pieptul meu, ş'apoi...

Ducele.

Nu-mi este frică
De-această drăgălaşă *Circe* şi nici de voi
Ce-atăt de ruşinos aţi fost schimbaţi de dĕnsa.
Ruşine Dunois şi tu La Hire, că vechia
Bravură-aţi supus-o la nişte meşteşuguri
Drăceşti, şi v'aţi făcut slugi la o vrăjitoare!
Veniţi, eu vĕ desfid pe toţi! Cel ce aleargă
La demoni, desperează, de-a Cerului iubire!

(Ei se pregătesc de luptă, Ioana se pune intre ei).

Ioana.

Opriţi-vĕ!

Ducele.

Tu tremuri pentru drăguţul tĕu?
Vreu chiar in faţa ta...

(Se răpede asupra lui Dunois)

Ioana.

Opriţi-vĕ! La Hire
Ei dispărţiţi! Nu trebui sănge francez să curgă!
Nu armele-au să curme gălceava dintre voi!
Stă altfel scris in stele. Disparteţi-vĕ zic!
Şi vĕ plecaţi naintea puternicului geniu
Ce vrea să vĕ vorbească acum prin gura mea.

Dunois.

De ce imi oprești brațul ce-am ridicat asupra-i,
Și crunta hotărire a armei o impiedici?
Din teacă am scos spada, mě lasă să lovesc!
Cu o lovire Franța s'o'mpac și s'o resbun!

Ioana (se pune in mijlocul lor și desparte pe luptători prin un mare spațiu; către Dunois).

Retrage-te de-o parte! (către La Hire)
Și tu stăi nemișcat
Căci eu am de vorbit cu duca de Burgundia.
(după ce se face liniște)
Ce-ți este gândul, duce? Și cine e vrăjmașul
Pe care ochiul tĕu ĕl cată cu 'ncruntare?
Nu-i prințul acest nobil al Franței fiu ca tine?
Nu ți-e acest rĕsboinic compatriot și soț
Și insămi eu nu sunt a țerei tale fiică?
Noi toți, cărora tu voești să le dai moartea
Suntem dintre ai tĕi — deschis e brațul nostru
Să te imbrățoșăm, genunchiul nostru-i gata
Nainte-ți să se plece! Chiar sub un coif vrăjmaș
Noi onorăm figura ce este inrudită
Cu scumpul nostru rege.

Ducele.

Cu aceste dulci cuvinte
Și ton magulitor, Sireno, tu voești
Să prinzi a ta victimă! Dar nu mĕ-i inșela,
Vicleano, și pe mine. Urechia-mi e păzită
De-amăgitoarea-ți vorbă și razele aprinse
Ce-arunci din ochiul tĕu alunecă pe zaoa
Ce-acopere-al meu piept. La arme, Dunois,
Noi să ne mĕsurăm cu fierul, nu cu vorba!

Dunois.

Intăi ascultă vorba, apoi urmeze ferul.
Ți-e frică de cuvinte? Ș'aceasta-i mișelie
Și semn de-o causă rea.

Ioana.

Nainte-ți nu ne-aduce
Necesitatea crudă. Nu am venit aice
Să ne 'nchinăm la tine. — Privește 'n jurul tĕu,
Cum tabĕra ingleză schimbată-i in cenușă
Ș'acoperit e câmpul de luptători de-ai voștri.
Auzi tu cum resună trompetele franceze?
S'a hotărit de ceriuri: a noastră e isbânda!
Dar ramura de laur frumoasă ce am rupt-o
Vroim cu un prieten al nostru s'o'mpărțim.
Intoarce-te spre noi, o mândrule fugar,
La noi, unde-i dreptatea și unde-i biruința!
Eu insumi, ce 's trimisă de Dumnezeu, intind
Spre tine măna mea. Eu vreau ca să te măntuiu,
Eu voiu să te atrag spre noi, spre causa noastră,
Chiar Ceru-i pentru Franța. — Și ăngerii, pe care
Nu-i vezi cu ochii tĕi, cu crini impodobiți
Se luptă pentru rege. Așa e de curată
A noastră dreaptă causă, ca steagul acest alb.
Emblema noastră este „Fecioara Preacurată“.

Ducele.

Fărmecătoare este minciuna și te prinde
Ușor in mreja ei. Dar vorba ei e simplă
Cum este-a unui prunc. Dacă vr'un duh din iaduri,
Din gura ei vorbește, atunci și-a pus pe față
A inocenței mască. Nu vreau să mai ascult!
La arme! Să luptăm! Simțesc că-mi e urechia
Mai slabă decât brațul!

Ioana.

Zici că sunt vrăjitoare, că intrebuințez
Mijloace infernale, dar a 'mpăca pe oameni
Și ura a o stinge, aceasta-i infernal?
Unirea vine ea din vecinica prăpaste?
Ce-i mai nevinovat, mai bun, mai sfânt pe lume
Decât să-ți aperi țara iubită, in rĕsboiu?
De când se luptă astfel natura cu ea insași,
Incât causa cea dreaptă să fie părăsită
De ceriuri, și să fie de iaduri apărată?
Dar dacă-aceste vorbe ce ți le spun sunt bune
De unde le-aș culege de nu de sus, din ceriuri?
Și cine-ar fi venit la mine să mĕ iee
De lângă turma mea și ar fi invĕțat
Pe-o biată păstoriță ce 's trebi impĕrătești?
Eu n'am stat niciodată in față cu monarchi,
Străine 's gurei mele a vorbei meșteșuguri,
Dar astăzi, când voesc să te conving pe tine,
Eu amințelepciune, priceperea adâncă
A lucrurilor nalte; a regilor ursită
Ș'a țerilor le vĕd cu ochi-mi de copil
Așa de limpede ca soarele din ceriuri
Ș'a eloquenței fulger ĕl port in gura mea.

Ducele (foarte mișcat, ridică ochii spre dĕnsa și o privește cu mirare și emoțiune).

Ce simt in al meu suflet? Să fie-un Dumnezeu
Ce 'n pieptul meu pĕtrunde și inima-mi intoarce?
Această 'ncăntătoare imagine, nu minte!

De mĕ inşal' un farmec, el vine de la ceriuri;
Dar, inima mi-o spune, de Domnul e trimisă!

Ioana.

Mişcat e al seu suflet. Nu m'am rugat zadarnic.
Negurele mâniei se duc de pe-a lui frunte
Topindu-se in lacrimi, şi soarele simţirii
Prevestitor de pace, luceşte 'n ochii sei.
Svĕrliţi a voastre arme! Stringeţi-vĕ in braţe!
El plânge! E invins! Deacum el e al nostru!
(Ea lasă să cadă spada şi steagul, inaintează spre dĕnsul cu braţele deschise şi-l imbrăţoşează cu vinciune pasionată. La Hire şi Dunois lasă şi ei să le cadă armele şi merg să imbrăţoşeze pe duce).

(Cortina cade).

Actul III.

Tabĕra regelui la Chalons pe Marna.

SCENA I.

Dunois. La Hire.

Dunois.

Prieteni din junie am fost şi fraţi de arme.
Am apărat cu braţul aceeaşi causă dreaptă
Ş'alăture am stat in lupte şi 'n primejdii,
Să nu lăsăm să sfarme amorul—acest lanţ
Ce-a resistat la toate schimbările ursitei.

La Hire.

Prinţ, ascultaţi-mĕ!

Dunois.

Ştiu că iubeşti fecioara
Această minunată şi că aveţi de gând
La rege să vĕ duceţi să cereţi mâna ei.
El, vitejiei voastre, nu poate să refuze
Această resplătire prea binemeritată.
Să ştiţi insă că eu, decât s'o vĕd in braţul
Altuia... mai de grabă...

La Hire.

Prinţ, ascultaţi-mĕ!

Dunois.

Spre dĕnsa nu m'atrage un trecĕtor capriciu
Nici o femee 'n lume nu-mi turburase ăncă
A sufletului pace, până 'n momentul când
Eu am vĕzut această minune hotărită
De Dumnezeu, să fie mântuitoarea ţerei
Şi dreapta mea soţie! Atunce m'am legat
Cu jurămĕnt s'o iau pe dĕnsa de mireasă
Căci numai o vitează ca dĕnsa poate fi
Tovarăşa iubită a unui brav rĕsboinic.
O inimă viteazǎ vrea să se impreune
Cu alta care este de-acelaş foc pĕtrunsă
Şi poate s'o priceapă.

La Hire.

Cum m'aş putè 'ncerca s'asamĕn slabu-mi merit
Cu gloria măreaţă a numelui ce-aveţi!
Când contele Dunois ca mire se presintă
Ori-ce alt peţitor trebue să se retragă.
Insă o păstoriţă de rând nu poate fi
Soţia voastră, prinţ, căci sângele regal
Ce curge 'n trupul vostru, nu poate să primească
Un astfel de amestec.

Dunois.

Noi doi suntem de-o samă.
Ca mine este fiica naturei celei sfinte,
Ş'ar fi o desonoare pentru un prinţ, unirea
Cu ea, care-i mireasa ângerilor luminii?
Cu ea, a cărei frunte de-o rază-i cunjurată
Mult mai strălucitoare decât ori ce coronă
Lumească; Ea, ce vede jos sub a ei picioare
Tot ce este mai mare, mai nalt pe-acest pămĕnt?
Când toate tronurile le-ai pune pe olaltă
Şi te-ai sui la stele, nu ai putè ajunge
Nălţimea unde şede cereasca-i maiestate.

La Hire.

Ei bine, regele să hotărească.

Dunois.

Nu!
Ea insăşi hotărească. Ea Franţei libertatea
I-a dat, in libertate dispuie de-a ei mână.

La Hire.

Regele vine.

SCENA II.

Cei dinainte. Regele. Agnès Sorel. Archiepiscopul. Du Chatel. Chatillon.

Regele (către Chatillon).

El vine? ziceţi voi? vrea să mĕ recunoască
Drept rege, să-mi aducă omajul de vasal?

Chatillon.

Dar Sir, duca voeşte, aice in Chalons,
Oraşul tĕu regal, să cadă in genunchi
Naintea ta. Mi-a spus să mĕ inchin la tine
Ca la al meu stăpăn şi rege; insuş el
Urmează paşii mei.

Agnes.

El vine! O, zi măndră!
O, zi de bucurie, de dulce impăcare!

Chatillon.

Stăpănul meu soseşte c'o ceată de călări
Şi vrea să se'ngenunche nainte-ţi, dar sperează
Că tu nu-l vei lăsa, ci-l vei imbrăţoşa
Cu blănd, ca pe o rudă...

Regele.

Eu ard de dor fierbinte
Să-l string la pieptul meu.

Chatillon.

Duca se roagă ăncă
Să nu se pomenească la 'ntăia 'ntrevedere,
De vechia invrăjbire...

Regele.

Acufundat in Lethe
Deacum va fi trecutul. Noi nu vom mai vedè
Decăt zile senine ş'un vesel viitor!

Chatillon.

Acei care-au luptat pentru Burgundia,
Să fie toţi cuprinşi in astă 'mpăcăciune.

Regele.

Astfel supuşii mei vor fi 'ndoiţi la numer.

Chatillon.

Regina Isabeau să facă şi ea parte
La pacea asta, dacă voeşte s'o primească.

Regele.

Ea-mi face rĕsboiu mie, eu insă nu-i fac *ei*.
Sfirşită va fi cearta, cănd *ea*-i va pune capĕt.

Chatillon.

Ai să trimiţi zălog doisprezece rĕsboinici
Că-ţi vei ţinè cuvĕntul.

Regele.

Cuvĕntul meu e sfănt!

Chatillon.

Archiepiscopul să 'mpartă intre tine
Şi dĕnsul nafora, ca semn şi ca pecete
De dreaptă 'mpăcare.

Regele.

Aşa voiu s'o am parte
De măntuirea mea, dacă nu-mi e găndirea,
Precum imi e cuvĕntul. Ce altă siguranţă
Mai cere ăncă duca?

Chatillon (aruncănd o privire asupra lui Du Chatel).

E cineva aice
A căruia presenţă, intăia 'ntrevedere
O poate otrăvì... (Du Chatel ese in tăcere).

Regele.

Mergi, Du Chatel, te-ascunde
Păn' duca va putè privì in faţa ta!
(Regele ĕl urmează cu ochii, apoi aleargă după dĕnsul şi-l imbrăţoşează)
O bunul meu prieten! Tu ai voit să faci
Mai mult decăt atăta pentru al meu repaos!
(Du Chatel ese)

Chatillon.

Sunt celelalte puncte aice insemnate

Regele (către Archiepiscop).

Indepliniţi-le.—Noi le primim pe toate.
Nu este preţ prea mare spre a redobăndì
Pe-un vechiu amic. Dunois, luaţi cu voi o sută
De nobili cavaleri ş'intimpinaţi pe duce.
Să iee ramuri verzi in mănă toţi ostaşii,
Ca să-şi primească fraţii. Oraşu 'ntreg să fie
Gătit de sĕrbătoare şi clopotele toate
Să 'nştiinţeze lumea că Franţa şi Burgundia
Din nou sunt aliate! (un paj intră, se aud trimbiţe).
Ascultă! Ce vestesc
Trompetele aceste?

Pajul.

Vestesc apropierea
Ducelui de Burgundia! (ese)

Dunois (eşind cu La Hire şi Chatillon).

Să 'ntimpinăm pe duce!

Regele (către Agnes).

Tu plăngi, Agnes? Şi eu aproape n'am putere
Să rabd această scenă. O! Căt de multe jertfe
Au trebuit să cadă, păn' ne intindem măna
Din nou ca buni prieteni. Dar ori şi ce furtună
S'astĕmpĕră 'n sfirşit; după o noapte neagră

S'arată earaş zioa şi, dacă trece timpul,
Se coc chiar fructele acele mai tărzii.

Archiepiscopul (la fereastră).

Cu greu prin imbulzeală străbate ducele.
Din şea vor să-l ridice. Poporul ĕi sărută
Pintenii şi mantaua.

Regele.

E bun acest popor.
Aprinsă-i e iubirea, cum e ş'a sa mănie.
Ce grabnic au uitat că ducele acesta
Cu braţu-i le-a ucis părinţii şi copiii!
Acest singur moment cuprinde-o viaţă 'ntreagă!
Te linişteşte, Agnes, căci poate-o bucurie
Prea mare l'ar măhnì. Nu trebue nimic
Aici să-l umilească.

SCENA III.

Ducele de Burgundia. Dunois. La Hire. Chatillon şi ăncă doi alţi cavaleri din suita ducelui.

(Ducele se opreşte un moment la intrare. Regele inaintează spre dĕnsul. Deindată ducele s'apropie şi in momentul cănd vrea să 'ngenuncheze, regele ĕl stringe in braţe).

Regele.

Voi ne-aţi surprins — găndeam noi inşine să mergem
Spre 'ntimpinarea voastră... dar caii vĕ sunt iuţi.

Ducele.

M'au dus spre datorie. — Daţi voe, verişoară
(El imbrătoşează pe Agnes şi o sărută pe frunte).
Stăpănii pe Arras au acest drept din vechi
Şi ăncă nici o măndră nu s'a impotrivit
La obiceiul nostru.

Regele.

La curtea voastră-Amorul
Işi are-al seu locaş. La voi se intălneşte
Tot ce-i frumos in lume.

Ducele.

Noi suntem un popor,
Care iubim negoţul. Tot lucrul preţios
Ce creşte 'n ori ce parte a lumii, se espune
In piaţa de la Bruges, spre mulţămirea noastră.
Şi este vre-un lucru mai preţios decăt
Frumseţa femeească?

Agnes.

Credinţa lor se crede
A fi de-un preţ *mai* mare, dar ea nu se espune.

Regele.

Vĕ calomniază lumea că nu prea ţineţi samă
De cea mai insemnată virtute femeească.

Ducele.

Această erezie găseşte 'n sine insăşi
Pedeapsa cea mai aspră. Voi, Sir, sunteţi ferice
Căci inima de vreme v'a invĕţat aceea.
Ce-o viaţă turburată pe mine m'a făcut
Să vĕd, abie tărziu.
(El bagă de samă pe Archiepiscop şi-i intinde măna).
Om bun şi cuvios
Dă-mi binecuvĕntarea. Pe drumul *datoriei*
Ori cine vĕ 'ntălneşte. Acel care voeşte
Pe *voi* să vĕ găsească, urmeze calea dreaptă.

Archiepiscopul.

Deacum mĕ chieme Domnul, ori cănd ar vrea: voioasă
E inima in pieptu-mi! Eu voiu murì ferice,
Căci am vĕzut cu ochii această zi frumoasă!

Ducele (către Agnes).

Se zice c'aţi jertfit a voastre pietre scumpe
Şi că făcut-aţi arme din ele, contra mea,
Ce fel? Aveţi idei atăt de săngeroase?
Aşa de serios găndeaţi l'a mea peire?
Dar fiindcă sfirşită e azi gălceava noastră
Toţi trebue să afle aceea ce-au pierdut,
Ş'a voastre pietre scumpe s'au regăsit acuma.
Ele aveau menirea rĕsboiu să-mi facă mie,
Primiţi-le din măna-mi ca dulce semn de pace!
(El ia caseta din mănile unui cavaler din suita sa şi o infăţoşează deschisă. Agnes Sorel priveşte pe rege cu uimire).

Regele.

Primeşte acest dar! Mi-e indoit de scump
Din dragostea ce simt şi din recunoştinţă!

Ducele (prinzĕnd o rosă de briliant in pĕrul ei).

De ce nu e aceasta a Franţiei coronă?
Cu-aceeaşi bucurie ar pune-o măna mea
Pe-această măndră frunte.
(luănd pe Agnes de mănă cu gravitate).
Cănd veţi avè vreodată
Nevoe de-un prieten, in mine vĕ incredeţi!
(Agnes se intoarce plăngĕnd, regele pare foarte mişcat. Toţi cei presenţi se uită cu mişcare la amĕndoi prinţii. Ducele, după ce a privit de-arăndul la toţi, se aruncă in braţele regelui).
O! scumpul meu monarc! Pe voi eu v'am urit!
De voi m'am lepădat!

(In acest moment cei trei cavaleri burgunzi se răped asupra Archiepiscopului, lui Dunois și La Hire și se îmbrățoșează. Amêndoi prinții stau o vreme in tăcere in brațele unul altuia).

Regele.

Destul! Destul! Tăcere!

Ducele.

Putui să 'ncoronez pe-acest Inglez! Putut-am
Să jur unui străin credință, să vě 'mping
Pe voi inspre peire!

Regele.

Uitați aceasta! Toate
Iertate sunt. Momentul acesta șterge totul!
Așa fusese soarta; — o stea nefericită!

Ducele.

Voiu să-mi indrept greșala și rěul ce-am făcut.
Intreg regatul vostru ěl veți redobăndì,
Și nici un sat dintr'ěnsul nu are să lipsească.

Regele.

Suntem uniți. Deacum nu mě mai tem de dușmani!

Ducele.

Mě credeți, n'am purtat rěsboiu incontra voastră
Cu inima voioasă. O, dac' ați ști... De ce
(arětând pe Agnes)
Pe ea nu mi-ați trimis-o? Eu n'aș fi resistat
La lacrimile ei. — Deacum nici o putere
Din iad nu ne-a disparte, căci inimile noastre
S'au strins una de alta! Acum eu mi-am găsit
Adevěratul loc și rătăcirea mea
Perì in brațul vostru.

Archiepiscopul (inaintând spre denșii).

Prinți, voi sunteți uniți!
Azi Franța ca un Fenix rěsare din cenușă
Și 'n față ne s'arată un dulce viitor.
A țerii răni adănci curěnd or să se 'ndrepte,
Orașele și sate ce zac in pustiire
S'or ridica mai măndre și cămpul cu verdeață
Din nou s'a coperì. Dar cei care-au fost jertfa
Discordiilor voastre, *ei* n'au să mai invie
Și lacrimile-acele ce lupta dintre voi
Au stors din ochii noștri, in veci remăn pierdute!
A să 'nflorească neamul ce vine după noi,
Dar cel trecut fu prada miseriei; norocul
Nepoților nu poate să 'nvie pe părinți,
Acesta-i rodul aprig al vrajbei dintre frați!
Drept pildă să vě fie aceasta 'n viitor!
Vě temeți de puterea fatal' a armei voastre
Na...e de-a o scoate din teacă. Când rěsboiul
A fost dislănțuit, această Zeitate
Prea crudă nu s'oprește la glasul care-l chiamă
Precum se 'ntoarce șoimul ce sboară sus in cer
'Napoi spre věnător la semnul care-i face.
Pentru a doua oară nu are să mai vie
Un ajutor din ceriuri, cum a venit acuma.

Ducele.

O Sir, aveți un ănger alăturea cu voi.
Unde-i? De ce n'o věd aici?

Regele.

Unde-i Ioana?
Cum de lipsește 'n ciasul acest solemn și dulce,
Ce ei ěl datorim?

Archiepiscopul.

Fecioara nu iubește
Repaosul cel mare in care zace Curtea.
Când Dumnezeu n'o chiamă la strălucirea lumii,
Atunce sfiicioasă s'ascunde, se ferește
De-ai lumii ochi profani. De nu se ingrijește
De-a țerii fericire, desigur că acuma
Se 'nchină cătră ceriuri, căci ori ce fapt' a ei
E binecuvěntată.

SCENA IV.

Cei dinainte. Ioana (imbrăcată cu zale, insă in loc de coif poartă pe frunte o ghirlandă de flori).

Regele.

Tu vii ca o vestală, Ioano, să consacri
Unirea ce-ai făcut.

Ducele.

Cât de grozavă-a fost
Fecioara 'n bătălie, și cât de grațioasă
Și blăndă e acum! — Ținutu-mi-am cuvěntul?
Ești astăzi mulțămită și-mi aprobezi purtarea?

Ioana.

Tu insuți ți-ai făcut acel mai mare bine.
Acuma strălucești de o lumină blăndă,
Pe când mai inainte, erai o stea de groază
Ca săngele de roșă, ce-aruncă săngerate
Și 'ntunecoase raze. (privind in jurul ei)
Mulți nobili cavaleri

Aici vĕd adunaţi, toţi ochii scănteează
Acum de bucurie; in cale-am intălnit
Pe-un singur intristat, ce trebui să s'ascundă
Când toţi se 'nveselesc.

Ducele.

Şi cine se cunoaşte
Atăt de vinovat că nu 'ndrăzneşte a crede
In indurarea noastră?

Ioana.

Dai voe ca să vie? O spune că dai voe!
Fă-ţi meritul deplin. Nu este impăcare,
Când nu e şters trecutul de tot. O picătură
De ură când remăne ascunsă in pahar
Preface in otravă cereasca bĕutură. —
Azi duca de Burgundia nu poate să nu ierte
Greşala cea mai crudă.

Ducele.

Ah! Eu te inţeleg!

Ioana.

Şi vreai să-i dai ertare? Aşa-i? Tu vrei să-l erţi!
(Ea deschide uşa ca să intre Du Chatel care se opreşte la oare care depărtare).
Azi ducele se 'mpacă cu toţi vrăjmaşii sĕi.
Şi ţie Du Chatel el iţi intinde măna.
(Du Chatel inaintează căţiva paşi şi caută să citească in ochii ducelui).

Ducele.

Unde mĕ duci Ioano, ştii tu ce lucru-mi cei?

Ioana.

Un generos stăpăn deschide a sa uşă
La toţi oaspeţii sei. Pe nimeni nu opreşte.
Astfel cum firmamentul imprejmueşte lumea,
Şi indurarea trebui deodată să cuprindă
Pe duşman şi prieten. A soarelui dulci raze
Străbat in ori ce parte a universului
Şi roua dimineţei se 'ntinde deopotrivă
Pe plantele 'nsetate. Tot ce e bun şi vine
De sus se respăndeşte la toţi făr' osebire,
Dar intunericul prin unghiuri se ascunde.

Ducele.

O! Ea poate să facă din mine ce voeşte,
Şi inima mi-o schimbă aşa uşor, cum mâna
Preface ceara moale. Vin Du Chatel, te iert,
Imbrăţoşează-mĕ! — O! nu mĕ blăstema
Tu umbră părintească, vĕzĕnd că-mi intin d mâna
La cel ce te-a ucis. Şi voi, o, zei ai morţii,
Să nu mĕ urgisiţi că-mi calc azi in picioare
Grozavu-mi jurămĕnt! La voi, acolo jos,
In nopţile eterne, acolo inima
E moartă, nu mai bate, acolo totul este
Etern şi neschimbat — dar altfel e aice
Sub razele din soare. Aice omul *simte*,
Şi lesne intămplarea puternică, ĕl schimbă.

Regele (către Ioana).

Ce mult iţi datoresc, o nobilă fecioară!
Ce măndru ţi-ai ţinut cuvĕntul! Căt de grabnic
Destinul mi-ai schimbat! Mi-ai impăcat amicii,
Mi-ai spulberat vrăjmaşii, cetăţile din jugul
Străin le-ai măntuit: Tu singură făcut-ai
Minunile aceste. — O, spune-mi in ce chip
Pot eu să-ţi resplătesc?

Ioana.

Fii in prosperitate
Tot bun, precum ai fost şi in nefericire,
Şi nu uita in culmea măririi căt de mult
Plăteşte un prieten in timpuri de nevoe.
Ai invĕţat aceasta, când soarta te lovea.
Fii drept şi 'ndurător cu cel mai de pe urmă
Dintre supuşii tĕi; căci Dumnezeu voi
Să-ţi dee măntuirea o fată de păstor.
Tu sub un singur sceptru uni-vei toată Franţa
Şi ai să fii strămoşul şi trunchiul multor domni
Mai mari, mai glorioşi decăt acei ce-au stat
Pe tron naintea ta. Al tĕu neam va 'nflorì
Căt timp va merita poporul să-l iubească.
Trufia numai poate s'aduc' a lui cădere
Şi din colibele de unde venì astăzi
Al tĕu măntuitor, o soartă misterioasă
Amenință s'arunce in vecnica peire
Pe strănepoţii tĕi plini de vinovăţie.

Ducele.

Fecioară prooroacă, ce 'nsuflă Duhul Sfănt,
De poţi cu-a ta privire străbate viitorul,
Şi mie-mi spune soarta ce-aşteaptă neamul meu!
Se va lăţi el măndru, precum a inceput?

Ioana.

In rand te-ai pus, o duce, cu tronul cel regal
Şi inima ta măndra aspiră şi mai sus;
Vrei a măririi tale clădire pan' la nouri
S'o'nalţi. Insă o mănă din ceriuri va oprì

Prea grabnica păşire. Nu-ţi fie însă teamă
Că neamu-ţi se va stinge! El are să trăească
Strălucitor, purtat de o fecioară mândră.
Din sinul ei eşi-vor monarchi cu diademă
Ce-or păstorì popoare şi care vor domnì
Pe doue tronuri mari şi legi au să dicteze
In vechia noastră lume şi intr'o lume nouă
Pe care Dumnezeu azi încă o ascunde
In mări necunoscute.

Regele.

Fiindcă insuflată
Tu eşti de Sfântul Duh, o! spune: alianţa
Frăţească ce 'noirĕm, unì-va şi pe fiii
Celor mai depărtaţi din strănepoţii noştri?

Ioana (dupĕ o tăcere.)

O regi şi suverani, fugiţi de invrăjbire!
Nu deşteptaţi Discordia din grota'n care doarme,
Căci de-o treziţi odată târziu abie se 'mpacă.
Ea naşte-un neam de oameni cu inima de fier
Şi flacăra aprinde un alt pojar mai mare.
Nu căutaţi a şti mai mult. Vĕ bucuraţi
De timpul cel de astăzi, ear vremea viitoare
Lăsaţi să o acopĕr.

Agnes.

Fecioară sfântă, vezi
Ce-ascunde al meu suflet. Tu ştii de năzueşte
Inspre măriri deşerte. O! fă-mi şi mie parte
De-un măngaios oracul!

Ioana.

Mie-mi arată geniul
Numai ursita mare a 'ntregei omeniri,
Ear soarta ta s'ascunde in inima ta insăţi.

Dunois.

Dar care a să fie ursita ta, Fecioară
De ceriuri prea iubită? Desigur te aşteaptă
Norocul cel mai mare din lume, fiind tu
Atât de cuvioasă şi sfântă!

Ioana.

Fericirea
S'ascunde sus in sinul părintelui din ceriuri!

Regele.

Norocul teu va fi deacuma cea mai mare
A regelui teu grijă! Eu voiu ca să inalţ
In Franţa al tĕu nume! De generaţiile
Cele mai depărtate voesc să fii slăvită,
Chiar azi am să 'mplinesc această datorie:
Pleacă genunchiul! (El scoate spada şi o atinge)

Scoală! E nobil neamul tĕu!
Eu, al téu rege, astăzi te 'nalţ din pulberea
Obscurei tale naşteri — eu iţi inobilez
Strămoşii din morminte — tu crinii vei purta
In steama ta, şi-i fi egală in nobleţă
Cu cei intâi din Franţa; numai regalul sânge
De Valois va fi mai nobil decât tine!
Acel mai mare nume din cei mai mari ai Curţii
Să fie onorat prin darul mânei tale.
Eu dreptul imi păstrez ca să-ţi aleg un soţ
Din cei mai străluciţi.

Dunois.

Mi-o alesese dorul când încă făcea parte
Din lumea cea de rând. Onoarea astă nouă
Ce fruntea-i luminează nu face al ei merit
Mai mare, nici aprinde mai mult amorul meu.
In faţa regelui aici şi inaintea
Acestui sfânt episcop eu mâna ĕi intind
Ş'o fac a mea soţie, dacă mé crede vrednic
De a-mi primì cuvĕntul.

Regele.

Fecioară neinvinsă!
Eu ved că grămădeşti minuni peste minuni.
Incep să cred că totul iţi este cu putinţă
De vreme ce-ai plecat o inimă trufaşă
Ce până azi ridea de-a dragostei putere.

La Hire (inaintând).

Cea mai strălucitoare podoabă a Ioanei —
Dac' am pĕtruns-o bine — e inima-i modestă.
E demnă de omajul acelor mai inalţi,
Dar ale ei dorinţe nu se vor ridica
In veci aşa de sus. Ea nu aspiră către
Mărire pămĕntească. Ea este mulţămită
Cu-amorul credincios al unui suflet nobil.

Regele.

Şi tu La Hire? Ce fel? Doi mândri peţitori
Egali în eroismu şi glorie măreaţă!
Cum, după ce pe duşmani i-ai impăcat, şi ţara
Din nou ai cucerit-o, tu vreai să-mi invrăjbeşti
Pe cei mai buni prieteni? Fiindcă nu poţi fi
Decat a unui singur şi că sunt amêndoi
Demni de aşa un preţ, vorbeşte! inima...
Ea numai hotărească!

Agnes.

Uimită e Fecioara
Şi faţa-i de modestă pudoare se 'nroşeşte.
Lăsaţi-i timp să 'ntrebe simţirea, să se 'ncreadă
Unei prietene iubite şi să rumpa pecetea
Ce ascunde simţirea 'n al ei suflet.
Acuma e momentul când eu pot să m'apropiiu
De gingaşa fecioară, ca soră, şi să-i fiu
Prietenă discretă. Lăsaţi intăi, secretul
Unei femei la altă femee să s'arăte
Şi aşteptaţi aceea ce noi vom hotărì.

Regele (vrĕnd să easă).

Să fie-aşa.

Ioana.

Nu, Sir! Eu nu m'am inroşit
Fiind cutremurată de timidă pudoare.
Nimica n'am de spus acestei nalte doamne
Ce n'aş mărturisì ori căruia bărbat.
Alegerea acestor ilustri cavaleri
Prea mult mĕ onorează, dar eu n'am părăsit
Câmpiile şi turma ca să câştig a lumii
Deşertele măriri, şi nu m'am imbrăcat
Cu zale de aramă spre-a-mi aşeza pe frunte
Cununa de mireasă. Chemată sunt spre fapte
De altfel de natură, ce numai o fecioară
Curată e in stare pe lume să 'mplinească.
Eu sunt rĕsboinica celui A Tot-puternic
Şi nu pot fi soţia nici unui muritor.

Archiepiscopul.

Pentru a fi soţia bărbatului, femeea
Pe lume e născută — ş'atunce ea slujeşte
Mai cu credinţă cerul când e ascultătoare
La al naturei glas. Când vei fi implinit
A Domnului poruncă ce te-a trimis să lupţi
Pe câmpul bătăliei, atunce va fi timpul
Să scoţi a tale arme şi să te 'ntorci la sexul
Cel blând ce-ai părăsit şi care nu-i chiemat
La cruda meserie a armelor ş'a luptei.

Ioana.

Cucernice părinte, eu nu ştiu ce poruncă
Voiu mai primì din ceriuri; când va venì momentul
Ĕi voiu auzì glasul ş'oiu fi ascultătoare.
Acuma el imi spune să-mi implinesc chemarea.
A Domnului meu frunte nu-i încă 'ncoronată,
Şi ea nu-i încă unsă cu sfântul mir; păn' astăzi
Stăpânul meu nu-i rege.

Regele.

Suntem acum pe drumul
Spre Rheims.

Ioana.

Să nu ne-oprim, căci duşmanii s'adună
Şi vor să-ţi taie calea. Dar eu te voiu conduce
Prin chiar mijlocul lor.

Dunois.

Când insă datoria
Vei fi indeplinit-o şi după ce-om intra
Biruitori in Rheims—atunci, copilă sfântă
Incuviinţa-vei tu....

Ioana.

De hotăreşte Cerul
Să es invingĕtoare din astă luptă cruntă,
Atunci a mea chiemare va fi indeplinită
Şi fata de ţĕran nu va avè ce face
In Curţile regale.

Regele.

Azi te conduce glasul
Unui geniu din ceriuri şi inima-ţi e mută
La dragostea lumească. Dar nu pentru vecie
Ea tace. Sgomotul de arme va 'nceta,
Victoria de mână ne va aduce pacea,
In piepturi bucuria din nou va revenì
Şi sentimente dulci va deştepta in inimi.
Ai să simţeşti şi tu, şi ochi-ţi au să verse
Dulci lacrime de dor, cum nu ai mai vĕrsat.
Această inimă ce astăzi este plină
De dragoste cerească, se va lăsa atrasă
De alt soiu de amor. Acum ai fericit
Pe mii şi mii de oameni scăpându-i, dar atunce
Vei face fericirea a unui singur om.

Ioana.

Eşti tu sătul, o Doamne, de nalta ocrotire
Ce ţi-a venit din ceriuri? Tu vreai s'o nimiceşti?
Vreai să cobori in viaţa de rând a omenirii
Fecioara cea curată ce Domnul ţi-a trimis?
O! suflete orbite şi fără de credinţă,
A tot puternicia cerească vi s'arată,
Naintea ochilor minuni se desvĕlesc
Şi voi tot ce vedeţi e numai o femee. —
Şi-ar fi infăşurat vr'odată o femee
Tot trupul in aramă şi pintre luptători
S'ar fi amestecat? Vai mie, de-aş purta

Rĕsbunătoarea armă a ceriului in mănă
Şi 'n inima-mi deşartă eu aş simţì iubire
Pentru vre-un muritor! Atunci ar fi mai bine
De nu m'aş fi născut! — Asemenea cuvinte
Nu mai rostiţi in veci de nu vreţi a 'ntărta
Urgia geniului ce inima-mi insuflă!
Numai de a privì pe-un om ce mĕ doreşte
Imi pare-a fi o hulă şi-mi dă fiori de groază.

Regele.

Curmaţi, căci in zadar cercăm a o convinge.

Ioana.

Dă ordin să resune trompeta de rĕsboiu!
Repaosul acesta m'apasă, mĕ 'ngrozeşte
Eu ard să părăsesc această nelucrare,
Spre a-mi indeplinì inalta mea chiemare,
A soartei aspră voace urmănd, ce-mi porunceşte.

SCENA V.

Cei dinainte. Un Cavaler intră pripit.

Regele.

Ce este?

Cavalerul.

A trecut vrăjmaşul peste Marna
Şi işi aşază oastea pentru rĕsboiu.

Ioana (inspirată).

La arme!
La arme! Acum de lanţuri e liber pieptul nostru,
Armaţi-vĕ de luptă. Eu pregătesc oştirea.
(se răpede afară).

Regele.

La Hire, urmaţi-i paşii! — Vor ei să se mai lupte
Pentru corona ţerei la porţile din Rheims?

Dunois.

Pe dĕnşii nu-i impinge curaj adevĕrat.
E ultima 'ncercare a crudei desperări.

Regele.

Cred, duce, de prisos să vĕ indemn la luptă,
Azi multe zile rĕle puteţi să indreptaţi.

Ducele.

Nu-i fi nemulţămit de mine.

Regele.

Insuş eu
Voiu merge 'n fruntea voastră pe calea gloriei
Şi 'n faţă cu cetatea incoronării, voiu
Ca să-mi căştig corona. Agnes, venì momentul
Când cavalerul tĕu iţi zice remas bun.

Agnes (imbrăţoşăndu-l).

Nu plănge ochiul meu, nu tremur pentru tine.
Eu mĕ incred in voea cerească. Atâte semne
De naltă indurare nu ni s'au dat de sus,
Spre-a fi loviţi la urmă. Imi spune inima
Că voiu imbrăţoşa curĕnd pe al meu rege
Incoronat la Rheims şi plin de biruinţă.

(Se aud trimbiţe şi in vreme ce se schimbă teatrul, vuetul intrumentelor se face tot mai rĕsboinic. In vremea schimbării decorului, orchestrul reincepe subit, acompaniat de instrumente rĕsboinice de după scenă.)

SCENA VI.

(Scena se schimbă şi represintă o cămpie mărginită de copaci. Musica urmează. Mai mulţi soldaţi fug răpede prin fundul teatrului.)

Talbot sprijinindu-se de *Fastolf* şi intovărăşit de soldaţi. Indată după dĕnşii intră *Lionel*.

Talbot.

Aici sub aceşti arbori puneţi-mĕ, ear voi
Intoarceţi-vĕ 'n luptă. Pentru-a murì nu am
Nevoe de-ajutor.

Fastolf.

O! zi plină de jale!
(Lionel intră)
In ce moment grozav ajungeţi, Lionel!
Vedeţi! Lovit de moarte e generalul nostru!

Lionel.

Să ne ferească Domnul de-aşa nenorocire!
Sculaţi-vĕ, Mylord! Acum nu e momentul
Ca să cădem in luptă! Impotriviţi-vĕ
La moarte! Porunciţi naturei cu putere
Ca să vĕ lese 'n viaţă!

Talbot.

E in zadar! Sosit' a
Momentul cel fatal, când trebue să se sfarme
In Franţa tronul nostru. Zadarnic am cercat
In luptă disperată, ultimele mijloace
Ca să-l mai sprijin ăncă. Eu cad, lovit de trăsnet,
Spre-a nu mĕ mai scula! Rheims e pierdut, vĕ duceţi
Ca să scăpaţi Parisul!

Lionel.

Parisul s'a'nchinat

Lui Carol; chiar acuma ne-aduce astă veste
Un inadins trimis.

Talbot (smulgĕnd bandajul rănei).

Atunce să se scurgă
In valuri al meu sănge, căci nu sunt de folos
Mai mult pe-acest pămĕnt!

Lionel.

Eu nu pot să mai stau.
Duceți pe general, Fastolf, in vre un loc
Mai sigur, nu putem să ne ținem mai mult
In acest post. Ai noștri au inceput să fugă
Și 'n urmă ĕi gonește Fecioara 'nvingĕtoare.

Talbot.

Triumfă nebunia și eu trebui să mor!
Zadarnic insuș zeii se luptă cu prostia!
O! Minte prea inaltă! ființă luminoasă!
Tu care ești eșită din fruntea cea divină,
Tu intemeietoare a lumii, călăuză
A stelelor din ceriuri, care-i a ta putere?
Legată ești de coada sĕlbaticului cal
Al superstițiunii și, ori cât te-ai păzì,
Te-atrage fără voe fugarul cel turbat
Cu dĕnsul in prăpaste. — Blăstĕm asupra celui
Care-și consacră viața la lucruri mari și nalte,
Și chibzuește planuri adănci și ințelepte!
A lumii stăpănire o are cel smintit!..

Lionel.

Mylord, aveți puține momente de trăit.
Găndiți la Dumnezeu.

Talbot.

Dac' am fi fost bătuți
Noi, luptători viteji, de alți viteji rĕsboinici,
Ne-am măngăia cu găndul că asta este soarta
Comună, care vecĭnic intoarce roata sa.
Dar să cădem, invinși de-așa păpușărie!..
Viața noastră gravă și plină de mari fapte
Nu merita să aibă un astfel de sfirșit!

Lionel (dăndu-i măna).

Mylord, iți zic adio! Dacă după bătae
Eu voiu mai fi in viață, mi-oiu face datoria
Ș'oiu plănge după voi. Acuma insă trebui
Să mĕ intorc pe cămpul de luptă, unde soarta
In mănă ține zarii și vrea ca să-i arunce.
Să ne vedem cu bine in altă lume; după
O lungă amicie, e scurtă despărțirea! (ese).

Talbot.

Curĕnd se va sfirșì, ș'oiu da pămĕntului
Și soarelui cel vecĭnic atomele 'ndărăt,
Ce se unise 'n mine pentru a mea plăcere
Și pentru chinul meu. Din gloriosul Talbot
Care cu-al seu renume rĕsboinic umplea lumea,
Nu va mai remănè decăt un pumn de țĕrnă! —
Așa se stinge omul — și singurul căștig
Cu care ne alegem dup' a vieții luptă,
E numai perspectiva neantului ș'adăncul
Dispreț a tot ce-odată ni se păruse mare
Și vrednic de invidie!

SCENA VII.

Regele. Ducele de Burgundia. Dunois. Du Chatel și soldați intră pe scenă.

Ducele.

Reduta e luată!

Dunois.

A noastră este zioa!

Regele (băgănd in samă pe Talbot).

Vedeți, cine-i ostașul colo, ce fără voe
Ia vecĭnic remas bun de la lumina zilei?
Nu pare după arme a fi un om de rănd.
Dați grabnic ajutor de este ăncă vreme!
(Soldați din suita regelui se apropie de Talbot).

Fastolf.

Stați! Nu v'apropieți! Aveți respect de-un mort,
De care vĕ fereați pe cănd era in viață!

Ducele.

Pe cine vĕd? Talbot, scăldat in al seu sănge!
(Inaintează spre Talbot care iși aținteşte ochii asupra lui și moare.)

Fastolf.

Fugiți de-aice, duce! Privirea cea din urmă
Ce-arunc' acest erou nu fie otrăvită
De-o fată de sperjur!

Dunois.

Grozavule Talbot!
Nebiruitule! Ce spațiu mic iți trebue
Acum, pe cănd odată intreg pămĕntul Franței
Nu ajungea dorinței nestinse ce aveai!
Abia acuma Sir, eu te salut ca rege;
Se clătina corona pe fruntea-ți, cătă vreme
Era insuflețit de viață acest trup.

Regele (după ce a privit cătăva vreme cadavrul in liniște).

A fost invins de unul mai mare decăt noi.
Pe-al Franției pămĕnt el zace, ca eroul
Căzut pe scutul seu, nevrĕnd să-l părăsească.—
Duceți-l de aice!
(Soldații ridică trupul și-l scot afară)
Ușoară fie-i țĕrna!
Vom pune să-i ridice un măndru monument
In chiar mijlocul Franței, unde ca un erou
Sfirșind a sa menire, cenușa lui să doarmă.
Atăta de departe ca dĕnsul n'a pĕtruns
In Franța nici un dușman, și *locul* unde zace
Să-i fie epitaful!

Fastolf (dănd sabia sa regelui).
Sir, eu sunt prinsul tĕu.

Regele.
Păstreaz-o! (dăndu-i sabia indărăt).
Chiar rĕsboiul cel crăncen respectează
Pioasa datorie. Urmează 'n libertate
Pe șefu-ți la mormĕnt.—Acuma, Du Chatel
Aleargă! Agnes este cuprinsă de 'ngrijire.
Alungă-a sale temeri. Vestește-i că trăim,
C'am fost invingĕtori și in triumf condŭ-o
La Rheims! (Du Chatel ese).

SCENA VIII.
Cei dinainte. La Hire.

Dunois.
La Hire, unde-i Fecioara?

La Hire.
Voi trebue să știți.
Luptănd eu am lăsat-o alăturea cu voi.

Dunois.
Eu o credeam păzită de voi, cănd am sărit
Ca să ajut pe rege.

Ducele.
Acuma de curĕnd
Vĕzui drapelul ei cel alb cum fălfăea
Prin gloata cea mai deasă a oștii dușmănești.

Dunois.
Vai noue! Unde este? Am rĕle presimțiri.
Veniți! Să alergăm in grabă, s'o scăpăm!
Mĕ tem că prea departe s'ar fi lăsat impinsă
De inima-i sumeață, că singură se luptă
In mijloc de vrăjmași și că va fi rĕpusă
De marele lor numĕr!

Regele.
Grăbiți-vĕ! Scăpați-o!

La Hire.
Aideți! Eu vĕ urmez!

Ducele.
Cu toții vĕ urmăm!
(es toți in pripă).

SCENA IX.

Teatrul infățoșează o altă parte a cămpului de bătaie. De departe se vĕd turnurile din Rheims, luminate de soare. *Un Cavaler* imbrăcat cu zale neagră și cu viziera plecată. *Ioana* ĕl urmărește păn inaintea scenei, unde el se oprește și o așteaptă.

Ioana.
Fățarnicule! Acuma vĕd viclenia ta.
Prin fugă mincinoasă tu m'ai atras departe
De cămpul bătăliei și astfel ai scăpat
De moarte și peire pe mulți fii ai Britaniei.
Acum insă pe tine sfirșitul te păndește.

Cavalerul negru.
De ce mĕ prigonești, de ce cu-așa urgie
Tu calci pe-a mele urme? Mie nu-mi este scris
Să mor de măna ta.

Ioana.
Eu te urĕsc din suflet.
Precum urĕsc și noaptea a căreia coloare
Ți-ai insușit. Eu simt un dor fără de margini
Să curm a tale zile. Cine ești tu, vorbește!
Ridică-ți viziera! Dacă n'aș fi vĕzut
Pe 'nfricoșatul Talbot căzĕnd in bătălie,
Aș zice că ești Talbot.

Cavalerul negru.
Ce? Spiritul profetic
Nimica nu-ți mai spune?

Ioana.
Simțesc in al meu suflet
Că stă nenorocirea aice lăngă mine.

Cavalerul negru.
Ioano, ai sburat pe-aripa biruinței
Până la zidurile ce incunjoară Rheimsul.
Ajungă-ți! Nu dori o glorie mai mare!

Nu incerca norocul ce ți-a slujit ca rob:
Nu aștepta momentul să sfărâme el insus
Ale robiei lanțuri; căci nu e credincios
Și încă n'a slujit pe nimeni pân la urmă.

Ioana.

Ce fel! Eu m'aș oprì la jumĕtatea calei
Și mi-aș lăsa lucrarea? Nu. Eu cuvĕntul meu
Ĕl voiu indeplinì.

Cavalerul negru.

Nimica până astăzi
Nu s'a impotrivit la brațul tĕu puternic.
Ai fost invingĕtoare in ori ce bătălie,
Dar nu te-amesteca deacum in nici o luptă.
Ascultă glasul meu!

Ioana.

Nu las din mână arma
Pân nu va fi repusă fudula Ingliteră!

Cavalerul negru.

Privește: inainte-ți stă Rheims cu-a sale turnuri.
Acesta e sfirșitul chemării ce-ai avut.
Vezi strălucind cupola inaltei catedrale?
Acolo ai să intri cu pompă triumfală,
Să 'ncoronezi pe rege, și jurămĕntul tĕu
Să ți-l indeplinești. Nu merge mai departe!
Intoarce-te! Ascultă inștiințarea mea!

Ioana.

Cine ești tu ființă fățarnică, vicleană
Ce vii să mĕ inșeli și cu oraculi false
Să-mi turburi inima?
(Cavalerul negru vrea să se ducă, ea ĕi ține calea).
Nu!—Voiu ca să respunzi
La intrebarea mea, ori am să te omor.
(vrea să-l atace)

Cavalerul negru (o atinge cu măna, ea stă nemișcată).
Omoară pe aceia ce sunt supuși la moarte!
(Se 'ntunecă, fulgeră și trăsnește. Cavalerul dispare).

Ioana (stă intăi uimită, apoi se liniștește).
N'a fost ființă vie! A fost o minciunoasă
Fantomă din infern, un duh resvrătitor,
Venit să-mi ispitească curajul și simțirea.—
De cine să mĕ tem căt țin in mână arma,
Ce Dumnezeu mi-a dat-o? Eu vreau invingĕtoare
S'ajung la țelul meu; chiar de m'ar provoca
La luptă intreg iadul, curajul meu din piept
Nu are să slăbească! (vrea să easă).

SCENA X.
Lionel, Ioana.

Lionel.

Oprește, blastemato! Gătește-te de luptă!
De-aice amĕndoi nu ne vom duce vii.
Tu ai ucis pe cei mai nobili dintr'ai noștri:
In brațul meu Talbot și-a dat marele-i suflet...
Voiu să resbun eroul ori soarta să-i impart.
Și pentru ca să știi ce glorie te-așteaptă —
Sau dacă voiu invinge, sau dacă voiu murì —
Află că Lionel eu sunt, cel de pe urmă
Din capii oastei noastre și c'acest braț al meu
E încă neinvins.
(O atacă; după o scurtă luptă ea face să-i cadă arma din mâni.)
O! soartă-amăgitoare!
(se luptă cu dênsa).

Ioana (apucă pe dinapoi coiful sĕu și ĕl trage cu putere in jos: fața lui Lionel stă discoperită, Ioana cu mâna dreaptă ridică sabia asupra lui).
Tu insuș ai vrut moartea! Fecioara Preacurată
Prin mine te jertfește.
(In acest moment ĕl privește în față; lovită de aspectul lui ea remâne nemișcată și lasă incet să-i cadă brațul in jos.)

Lionel.

De ce mai prelungești lovirea cea de moarte?
Răpește-mi și viața precum mi-ai răpit slava!
Eu sunt in mâna ta, nu vreau să fiu crutat.
(Ea ĕi face un semn cu mâna ca să se depărteze).
Să fug?—Viața mea să ți-o datoresc ție?
Mai bine vreau să mor!

Ioana (cu fața intoarsă).
Eu nu vreau să-mi aduc
A minte c'a ta viață fu in puterea mea.

Lionel.

Eu te urĕsc pe tine și mila ce-mi arĕți.
Nu vreu să fiu cruțat. *Ucide* pe vrăjmașul,
Pe-acel ce te urĕște, ce vru să te omoare!

Ioana.

Ucide-mĕ — și fugi!

Lionel.

Ce insemneaz' aceasta?

Ioana (acoperindu-și fața).
Vai mie!

Lionel.

Se aude că tu omori pe toți
Inglejii ce invingi.—De ce mĕ cruți pe mine?

Ioana (cu o mişcare răpede ridică sabia asupra lui, însă, privindu-l în faţă o lasă ear să cadă).

Fecioară Preacurată!

Lionel.

De ce invoci Fecioara?
Ea nu vrea să te ştie. Intre ceriuri şi tine
Nu este legătură.

Ioana (cu o agitaţie dureroasă).

Vai! Jurămĕntul mĕu
Eu l'am călcat! (işi frânge manile desperată).

Lionel (privind-o cu interes şi apropiindu-se).

Sĕrmană, nenorocită fată!
Te plâng; cu mine singur ai fost mărinimoasă.
Simţesc că ura mea dispare; fără voe
Mĕ 'nteresez de soarta-ţi. Cine eşti tu? De unde
Vii?

Ioana.

Du-te, fugi!

Lionel.

Mi-e milă de frumuseţa ta
Şi de a ta junie! Privirea ta pĕtrunde
Adânc in al meu suflet. Aş vrea ca să te scap.
Cum pot să fac aceasta? Imi spune! Vino, vino!
Te leapădă de-această grozavă făr' de lege!
Arunc' aceste arme.

Ioana.

Eu nu mĕ mai simt demnă
Ca să le port.

Lionel.

Le-aruncă şi mĕ urmează grabnic.

Ioana (cu groaza).

Să te urmez pe tine!

Lionel.

Tu poţi fi mântuită.
Urmează-mĕ, eu vreu ca să te scap, dar grabnic.
Eu simt compătimire adâncă pentru tine
Ş'un dor fără de margini ca să te vĕd scăpată.

Ioana.

S'apropie bastardul! Ei sunt! Mĕ caută.
De te-or găsì aice...

Lionel.

Eu te voiu apăra.

Ioana.

Mor, dacă vei cădè lovit de braţul lor!

Lionel.

Eu iţi sunt scump?

Ioana.

O Doamne!

Lionel.

Te-oiu mai vedè, avè-voiu
Vre-o veste de la tine?

Ioana.

Nu! Niciodinioară!

Lionel.

Zălog mi-e astă armă, că am să te revĕd!
(el ĭi smulge sabia)

Ioana.

Smintitule, ce faci?

Lionel.

Acum mĕ plec puterii,
Dar am să te mai vĕd. (ese)

SCENA XI.

Dunois şi La Hire. Ioana.

La Hire.

Trăeşte! Este ea.

Dunois.

Ioano, nu te teme
Vitejii tei prieteni se află lângă tine.

La Hire.

Nu-i Lionel acela ce fuge acolo?

Dunois.

Lasă-l să fugă! — Ioano, a noastră dreaptă causă
A biruit, şi Rheims deschide-a sale porţi.
Voios intimpină poporul pe-al seu rege...

La Hire.

Ce este? Ce vĕd? Ioana se 'ngălbeneşte, cade...
(Ioana s'ameţeşte şi-i aproape să cadă)

Dunois.

Ea e rănită, scoate-i armura! — E la braţ...
Şi rana e uşoară!

La Hire.

Se scurge al ei sânge.

Ioana.

O! de s'ar putè scurge cu dĕnsul ş'a mea viaţă!
(Ea cade leşinată in braţele lui La Hire. Cortina cade).

Iacob Negruzzi.

Din viața mea de Voluntar.

1877 — 1878.

(Urmare).

Sosii tocmai la timp in Lom-Palanca, căci brigada primise deja ordin de a părăsì a doua zi chiar acest oraș, spre a esplora impreju-rimile Vidinului. O mică intărziere numai, și o a doua ediție a Odiseei mele era să fie gata! Mĕ grăbii dar să mĕ arăt fețelor lu-minate.

Comandantul regimentului găsì hărtiile mele in toată regula, mai puțin in regulă mĕ găsì el insă pe mine, care, in loc să mĕ presentez cu căciula in cap, mĕ infățoșăi inaintea lui purtănd măna in chip de salutare inspre capul descoperit, ceea ce produse o mică veselie intre ofițerii ce se aflau față.

Se vede că-mi eșise un popă 'nainte, de vreme ce nici cu comandantul escadronului nu avusei mai mult noroc! Acesta, fără a mĕ in-vrednicì măcar de un cuvĕnt, poruncì sergen-tului-major care mĕ insoțea, să mĕ dea in primire sergentului de pluton, borborosind sub nas: „altă bele!“ Pesemne-i era lehamete de acest soiu de luptători, căci mai avea sub co-manda sa un procopsit ca mine, pe voluntarul M.... taman acela despre care mi se spusese că potrivise urechile calului.

Plutonul meu, adică plutonul din care fă-ceam și eu acum parte, era incuartirat intr'o părăsită casă turcească cu doue rănduri. In rândul de sus se instalaserĕ căpeteniile plu-tonului, cel de jos era ocupat de soldați.

In una din odăile clădirii se incuibase un ciapcăn de Bulgar, care susținea sus și tare că el este stăpănul casei. Se și cunoștea căt de colo că această clădire este de nasul braga-giului, pe care-l găsii lungit jos pe o rogojină, incunjurat de trei oale hărbuite și o cană dis-fundată, și nici tu scaun, nici tu masă, nici tu strachină in casă!

Camarazii mei de arme țineau la inceput o atitudine espectativă, față cu mine; voeau desigur mai intăi să știe ce tacăm de om sunt.

Trecĕnd pe lăngă grajdiu, in care soldații ingrijeau de cai, auzii șoptind:

„Cine o fi acesta?

— Cine să fie! ia un papugiu din Bucu-rești, care vine și el la rĕsboiu cănd suntem pe la isprăvite!

„Samĕnă ciocoiu bogat! Ce zici dacă m'aș băga slugă la el?

— Dĕ, dupăcum crezi și tu! eu unul l'aș lăsa pe cuconașul să-și puie singur șeaoa pe cal!

Bate vĕntul cam aspru dintr'astă parte! zisei in cugetul meu, și o luai tiptil inainte.

Sergenții și brigadirii umblau politicos, dar rece, pe lăngă mine; din vorbă in vorbă in-cepurĕm insă a ne mai cunoaște unul pe altul; dar de la cunoștință pănă la prieteșug mai va!

Sergentul de pluton imi făgăduì că-mi va pune la disposiție un cal bun; dar aceasta mĕ punea cam pe gănduri, știind că deobște caii cei buni au obiceiu de a sburda, insușire care mie unuia nu-mi convenea de loc.

Multă amărăciune imi pricinuea și impre-jurarea că armurierul nu se afla la regiment. Eram in prezioa de a da piept cu dușmanul

şi sabia mea tot neascuţită remăsese; vorba ceea: Cum e Turcul şi pistolul!

Noaptea venise; scăndurile scoase din zaplazurile vecinilor părăeau şi trăsneau in sobă, imprăştiind o căldură binefăcĕtoare prin odae; fĕnul aşternut jos şi acoperit cu pături invita ademenitor pe cei osteniţi la odihnă. Eu am fost cel d'intăi care am urmat acelei invitări.

Cănd mĕ deşteptăi dimineaţa, toţi erau pe la trebile lor. Mĕ imbrăcăi răpede şi mĕ detei jos in curte ca să-mi vĕd calul.

Sergentul de pluton se primbla prin curte, dănd porunci in dreapta şi in stinga; zărindu-mĕ, se apropiè de mine, imi strinse măna prieteneşte şi mĕ intrebâ dacă mi-am ales vr'ŭn soldat care să-mi caute de cal, şi după un respuns negativ din parte-mi, imi recomandâ pe unul anume Stan Sĕrbu, un băet de stat mijlociu, lat in spete şi cu o fisionomie pronunţată de ştrengar. După căteva vorbe mĕ inţelesei cu Stan asupra salarului şi asupra condiţiunilor slujbei.

Nu ştiu dacă Stan era acela care mĕ credea ciocoiu bogat, dar atăta m'am incredinţat in urmă că era băet harnic şi-mi făcea toate trebile de minune, şi aceasta pentru exorbitantul preţ de patru franci pe lună! Nu-i vorbă, ĕl mai indopam eu cu tutun şi-l mai scăpam de căte o pedeapsă, dar nici el nu remănea in urmă cu omenia, ticsindu-mi burdujii şelei cu costiţe de purcel, găini fripte şi altele de asemenea natură, căci era meşter de frunte, Stan al meu, in de-ale potlogăritului! şi paremi-se că mai mult in vederea ocrotirii ce-i puteam da, se prinse slugă la mine.

Nainte de a ne aduna pentru plecare, mi se aduse calul ca să-l incerc. Era un murg cam trecut in verstă, şi dupăcum mi se spuse mai in urmă, unul dintre acei cai care invaţă pe recruţi mişcările, inţelegĕnd nu numai toate semnele cornistului, dar şi comanda din gură.

„Imi place calul! zisei cu glas tare, şi apropiindu-mĕ de Stan ĕl intrebai in taină: da nu muşcă?

„T!“ respunse Stan, făcĕnd din cap o mişcare din jos in sus, in semn de negaţiune.

Acest respuns laconic mĕ făcù să incalec fără sfială, dar abia urcat in şea, calul incepù să joace ca un indrăcit cu mine, aruncăndu-se ba intr'o parte, ba in alta, ba sărind in sus şi in jos, şi tot aşa fără contenire. Imi venea un fel de leşin la inimă de atăta sdruncinare; stringeam frĕul căt puteam, dar calul aş! da tot mereu nainte.

— Da nu-l frămĕnta atăta, d-nule Alexandru! Mai lasă-l să se resufle! grăi unul dintre brigadiri, adresăndu-se la mine.

Uşor de zis! dar dacă ar fi fost el in pielea mea, ar fi judecat şi el altfel lucrurile.

După o vreme schimbăi, din intămplare, poziţiunea picioarelor, şi, ca printr'un farmec, calul se oprì locului. Inţelesei pe dată pricina! Credincios obiceiului meu, contractat ăncă in copilărie, de a incovriga picioarele imprejurul burtei calului, ţinĕndu-mĕ astfel din pulpă şi din călcăi, făcui şi de astă dată aşa, fără a mĕ găndì că de tot altul este efectul călcăilor inarmaţi cu pinteni.

Cu toate aceste scăpăi cu faţa curată; ba ce e mai mult, toţi incepurĕ a mĕ bănuì de călăreţ distins.

După prănz pornirĕm mainte. Pe cănd ceilalţi cai mergeau in pas liniştit, Boboc — aşa-l chema pe al meu — afurisitul de Boboc o ţinea intr'una in treap, dar intr'un treap aşa de mărunţel, incăt nu eşea nici cu un fir de per

inaintea celorlalți cai. Și să nu se crează că din pricina neghiobiei călărețului era nevoit a se potrivì acestui fel de mers, — ferească Dumnezeu! Boboc al meu nici nu știa ce vra să zică mersul in pas, el, sau mergea in treap, sau sta locului; așa era el!

Mie, care nu incălecasem de vr'o câțiva ani, nu-mi pria de fel această particularitate a lui Boboc. Nu trecù mult și incepui a slăbì din pulpă; pe urmă mĕ vĕzui nevoit a mĕ agăța, din când in când, pe furișate de coama calului; ca să mĕ țin din călcâi, nu era chip!

Când descălecarĕm in Arcer Palanca eram frânt de oboseală, și fără a pune ceva in gură, mĕ trântii, imbrăcat cum eram, pe niște pae așternute intr'o odae fără uși și fără ferești, și adormii lemn.

Ințelege ori și cine ce vra să zică a dormì in toiul ernii, intr'o casă fără uși și fără ferești! Norocul meu că mai avusei pe mine și douĕ rânduri de flanele, cu care mĕ inzestrase un om mai prevĕzĕtor decât mine.

Pe la miezul nopții mĕ resbise gerul așa de cumplit, incât fusei nevoit a părăsì culcușul, spre a-mi mai incălzì, prin mișcare, corpul ințepenit.

Afară dormeau soldații in preajma unui foc, intreținut cu remășițele acoperișurilor și ale mobilierului caselor ruinate prin bombardări. Ei erau astfel așezați incât, luând unul drept căpătâiu genunchii altuia, alcătueau toți impreună un brâu imprejurul flacărei, ce-și revărsa, inălțându-se tremurând la ceriu, lumina sa gălbuie peste imbrăcămintea ostașilor culcați in zapadă; car in fund se desemnau fantastic dărămăturile caselor arse, perzĕndu-se incet-incet in intunericul nopții.

Mĕ apropiai și eu de foc și incepui a intinde ba un picior, ba altul in jaratic, căci mai ales la picioare mĕ pișca rĕu gerul.

— Ce te-ai apucat, domnule Alexandru? auzii glasul lui Stan, o să remâi și desculț, și cu picioarele degerate!

„Da ce să mĕ fac, dragă Stane! că nu mai pot de frig!

Se sculâ bietul om,—biet să nu remâe!—imi trase cismele și se puse să mĕ frece cu zăpadă pân' ce-mi trecurĕ ințepăturile; apoi luâ o bucată de carne de berbec, ce ni se impărțise la plecarea noastră din Lom-Palanca, o fripse bineșor la foc și-mi dete să mĕ mai intremez. Nu țin minte să fi mâncat vr'odată așa cu poftă ca atunci! mare adevĕr a zis cine-a zis, că foamea este cel mai bun bucatar.

Deabia mĕ așezai mai in ticnă lângă foc, pregătindu-mĕ de somn, incepurĕ a se deștepta ceilalți din jurul meu; se apropia de revărsatul zorilor și caii trebueau ingrijiți de cu vreme.

Reintors in odae, unde am mas cu sergentul de pluton și cu vr'o câțiva alți camarazi de-ai mei, care acum se sculare și ei degerați ca vai de lume, am fost surprins să găsesc și opt vĕnători in aceeași odae. Tĕrgul fiind mic și oștire multă, bieții oameni neputĕnd da de nici un adăpost, veniseră peste noi după ce ațipisem eu. Scuturându-și somnul și scoțĕndu-și țurțurii de ghiață de pe musteață, ei se pregăteau acum asemenea de ducă. Hainele lor erau intr'o stare de tot pĕcătoasă, numai ruptură și cusutură; mai ales unul dintre ei bătea tare la ochi; era imbrăcat intr'un fel de minteau in loc de manta, căci dupăcum ne spuse el insuși, era nevoit ca să tot taie o bucată din poalele mantalei, spre a-și cârpì

pantalonii ferfeniţiţi, păn' ce nu remase nici mantaoa manta, dar nici pantalonii pantaloni; cu toate aceste el se părea a nu fi prea ingrijat de asprimea vremii, de oare ce işi bătea joc şi de crivĕţ, şi de tovarăşii sei, — care erau tot ceva mai bine invĕliţi decăt el — zicĕnd că o să fie vai de ei cănd gerul se va infunda in ţoalele lor, pe cănd la el n'are unde să se oprească,—cum vine aşa trece!

Cănd se lumină de zi, părăsirĕm Arcer-Palanca pe un ger ţapăn cu un vĕntuleţ subţire, de par'că-ţi tăia pielea nu altceva.

Trecĕnd printr'o pădurice, mi se tot năzăreau pe după huciuri turbane şi fesuri turceşti, şi neştiind că inaintea noastră a mai trecut o mulţime de oştire, criticam in tăcere uşurinţa condemnabilă a comandantului trupei, care ne espunea la primejdii vădite, lăsăndu-ne să pĕtrundem prin asemenea locuri fără a trimite eclerori in toate părţile, ba ce este mai grav, fără a da cel puţin ordin ca să se deslege carabinele de la şea!

Intr'un loc deterĕm de nişte sirmă impră̦ştiată in drum, şi care se anina pe picioarele cailor. Doară nu de florile cucului mi-am vîrit eu nasul şi prin cărţi de ştiinţă militară, ca să nu cunosc pe dată că aici avem a face cu o cursă duşmănească, pusă noue in cale, cu scop de a ne incurca şi de a ne căsăpì apoi fără milă! Vecinul meu din dreapta, un reservist mustăcios, care adeseori mĕ povăţuea incotro să cărmuesc calul după comanda dată era insă de altă părere, şi isbutì să mĕ convingă şi pe mine, că numai cursă nu puteau fi acele bucăţi de sirmă, uitate ici-colea in drum de cătră cei insărcinaţi cu distrugerea liniei telegrafice.

Cu această ocasiune imi povestì el despre o capcană mai soioasă decăt cea inchipuită de mine, cum, adică pe lăngă Plevna, căteva escadroane de roşiori, după o luptă infierbĕntată cu un numĕr covĕrşitor de infanterie turcească care-i cuprindea din ambele laturi, au fost nevoite să se retragă printr'un cămp de porumb, pe al cărui capĕt nişte pari zdraveni, inţepeniţi in pămĕnt, erau legaţi unul de altul in cruciş şi in curmeziş cu o sirmă groasă, formănd astfel un pĕrete de nepĕtruns; şi cum, numai după o muncă desnădĕjduită, intretăind şi rupĕnd sirma cu ajutorul lopeţilor Lindmar, deabia puturĕ scăpa caii şi oamenii din acea mreajă de fer, nainte de a-i ajunge urgia; nu le remăsese nici atăta timp, ca să ridice cel puţin pe acei dintre răniţi care căzuserĕ mai in apropiere.

„Cred că pe răniţii in neputinţă de a se apăra, i-or fi cruţat Turcii! zisei ingrijat de ceea ce ar putè să mi se intămple şi mie in asemenea imprejurare.

— Da de cruţat! respunse un altul de alături, om certăreţ de fire, de cărtea şi asupra lopeţilor, prin ajutorul cărora scăpase din nevoe, susţinĕnd că nu-s de nici un folos pentru călărime şi că's bune numai de ingropat morţii cu ele. Cine incape pe măna Turcilor, adause el rizĕnd, acela nu se mai infruptă in această lume! Cănd te prinde Turcul, te schingiueşte de-ţi ese sufletul de o mie de ori, apoi te spintecă şi te ciunteşte frumuşel, şi după ce te-ai stins din viaţă, te taie in bucăţi şi bucăţele ciocărtite le aruncă in toate vĕnturile, de par'că plouă cu carne de om!... Nu-i vorbă, ne mai rĕcorim şi noi cănd punem măna pe căte-o liftă de păgăn!...

„Ne rĕcorim, dar cam rar! ĕl intrerupse un altul.

— Rar! vezi bine că rar! respunse el necăjit, da te lasă nevolnicii aceştia de ofițeraşi, care 's buni de gură numai, dar altfel de nici o ispravă!... Ai intrat bunăoară in foc, ei dau semnul de retragere tocmai când ți-e mai dragă lupta! Intoarce-te atunci cu spatele spre duşman şi lasă-l să te impuşte in voe bună pe din dărăt.

„Ştii că eşti grozav! ĕi zise in bătae de joc voluntarul M.... cel cu pricina urechilor.

— M'oiu fi speriind, zeu! şi de un epure, ca d-ta in noaptea aceea lăngă Rahova! fu respunsul, şi un hohot general urmă acestor cuvinte.

Acest respuns țintea la următoarea intămplare: Pe cănd cele două companii de dorobanți, aşezate lăngă podul de peste apa Schitului, țineau piept trupelor otomane din Rahova, respingĕnd cu o bravură vrednică de toată lauda incercările repețite ale duşmanului de a forța această trecĕtoare, voluntarul M.... primì, de cum se făcù noapte, ordin de a se răpezì până la acel pod şi de a aduce ştire despre cele ce se petrec de-a lungul riului. Pornit intr'acolo el se sperie de un lup ce-i eşise inainte, şi rătăcind căteva ciasuri prin cămp, se intoarse după miezul nopții cu vestea imbucurătoare că cele doue companii se mănțin la pod şi că toate merg de minune; şi in adevĕr mergeau toate de minune, dar in partea Turcilor, care, folosindu-se de intunericul nopții şi de feliul aşezării trupelor române, comandate de prevĕzĕtorul general S...., treceau tocmai atunci, in toată liniştea, Schitul mai in sus de pod.

„Voi credeți că a fost un epure care a băgat spaima in d-nul M.... dar eu m'aş prinde pe nu ştiu ce, că a fost un şoarice! băgă de samă un al treile, şi risetele pornirĕ din nou.

— Ia, mai tăceți din gură şi priviți mai bine intr'acolo! zise vecinul meu mustăcios, arĕtând cu măna inspre soare-apune. In acelaş timp resunarĕ din rândurile intăi mai multe glasuri: „Diul! uite Diul!“

Urcaserĕm un deal, de pe care se deschidea vederii noastre o vale intinsă, mărginită in partea dreaptă de măreața Dunăre, pe al cărei mal stă de ani insutiți nebiruita cetate Vidinul. Din locul unde ne aflam nu se puteau distinge decăt numai liniamentele şterse ale cetății virginale. După cățiva paşi de inaintare, ni se desvĕlì şi terenul acoperit până atunci de culmea dealului.

Eram in fața Tatargicului, intăia verigă a lanțului de intărituri ridicate intr'un semicerc depărtat din stinga Vidinului.

Jos, la poalele dealului, stătea tăbărită dorobănțimea, gata de a intra in foc; numai căteva companii resfirate se puserĕ in mişcare. O ceată de călĕreți, care se deslipise de noi de vr'un sfert de cias, apucănd inspre valea Dunării, inainta acum cu paşi răpezi asupra Tatargicului. Noi scoborirĕm puțin dealul, aşezarĕm bateria noastră călăreață la un loc potrivit, şi numai decăt incepurĕ a curge obuzele asupra satului intărit.

După intăia detunătură mi se cam ridică căciula in cap; cu timpul imi venì inima la loc, şi aceasta cu atăt mai mult, cu căt Turcii nici nu-şi băteau capul cu noi. Vĕzĕnd şi vĕzĕnd că duşmanul nu respunde la bombardările noastre, mĕ indărjii in cele din urmă aşa de rĕu, incăt mĕ induplicăi să părăsesc locul ce mi-l alesesem cu multă precauțiune in dreptul unui copac, şi incepui a mĕ rățoì pintre cei-

lalţi, de par'c'aş fi fost cine ştie ce viteaz; dar copacul ţot nu-Ĭ perdeam din ochi!

Eu credeam că suntem in plină luptă, pe când totul era numai o simplă demonstraţiune, intreprinsă cu scop de a dibuì pe duşman din care parte ar fi mai lesne de biruit, şi după câteva tărcoale date Tatargicului de către cei din vale, se retraserĕ trupele noastre, indeplinită fiind sarcina acelei zile.

Vitejia acumulată in mine nu remase insă neintrebuinţată; o descărcăi toată asupra Bulgarului din Belarada la care trăsei in gazdă.

Şi cum să nu-ţi pierzi răbdarea cu un om ca acela! De-l rugai să-ţi vĕnză ceva făină, el iţi respundea cu glas plăngĕtor: *„nema!“* (nu-i!), pe când camara-i gemea sub greutatea a tot soiul de făină; să-ţi vĕnză câteva ouĕ, *„nema!“* lapte sau brânză, vecĭnicul *„nema!* şi *nema!“* Dar găinile cotcodăceau in pod, mare poznă! şi ugerele pline ale bivoliţei ce stătea in curte rumegând, nu se potriveau de loc cu acel *nema* al Bulgarului. Nici cu parale, nici cu rugăminte nu-l puteai scoate din *nema* al lui.

Sub astfel de imprejurări nu-mi remase alta de făcut, decât să iau refugiul la sărăcăciosul conţinut al burdujilor şelei; scosei deci un pesmete uscat şi o ciapă, şi – poftă bună! Ca să taiu tăria cepei ĕl rugăi pe Bulgarul să-mi dea un drob de sare. *„Nema!“* respunse el earăş trăgănat.

— Ce-i mai ceri şi sare? zise Stan glumind, se vede că d-ta nu ştii ce greu incolţeşte sarea pe care o samĕnă Bulgarii!

La inceput nu inţelesei unde bate vorba lui Stan, dar până ce se potolì risul stĕrnit prin această glumă, imi adusei aminte de povestea aceea cu Bulgarul, care vĕzĕnd intăia dată sare la un Român şi intrebându-l de unde o are, acesta-i respunse că o samĕnă şi o cultivă ca ori ce altă legumă; Bulgarul plin de bucurie de a vedè respăndită şi in ţara lui o asemenea minunată legumă, luâ cu sine sĕmĕnţă de sare şi-şi sĕmĕnâ ogorul cu ea! De atunci au şi Bulgarii sare, pe când inainte in loc de sare se slujeau cu ardei.

Gluma lui Stan mĕ aduse la convingere că, dacă Bulgarii puturĕ trăi atâta amar de vreme fără a şti măcar de sare, n'o să mĕ prăpădesc mâncând şi eu o ciapă fără sare; şi cogâlţ, cogâlţ! alunecâ ceapa pe gât.

După ceapă şi suhariul cel uscat, imi venì o sete grozavă; in toată casa insă nici o picătură de apă! Rĕutăciosul de Bulgar ascunsese până şi cana de bĕut apă.

„Dă-mi puţintică apă! ĕl rugăi din nou pe Bulgar.

— *„Nema!“* respunse el şi de astă dată. cu glas plăngĕtor.

„Nu fii tu al dracului! şi dă-mi o duşcă de apă, să-mi sting pojarul ce mĕ arde!

— *Nema vodiţă!* (nu-i apă!) fu earăş respunsul. Aici imi sărì ţandera!

„Dacă aşa mi te porţi cu noi, zisei infuriat, atunci afară cu tine! aide! cară-te de-aici!

Bulgarul se uita la mine ca şi când n'ar inţelege ceea ce-i spun eu, dar tălmăcirea palpabilă a lui Stan ĕl făcù să inţeleagă aşa de bine, incât se oprì dincolo de prag.

— Uite, aşa sunt ei toţi! zise sergentul de pluton, după ce se cărăbănise Bulgarul; noi răbdăm toate nevoile rĕsboiului şi ne jertfim ca să-i scoatem pe aceşti *tucana-glava* de sub apăsarea Turcilor, şi ei nu se 'ndură să-ţi dea o picătură de apă, să mori de sete!

Remaşi stăpâni in casă, ne intrunirĕm in

mare consiliu de rĕsboiu, și resultatul chibzuirii noastre a fost: condemnarea la moarte a locuitorilor cotcodăcitori din pod, care pe dată și furĕ esecutați! Se mai găsì și unt, și brănză, și de toate, numai vin ne lipsea. La crășmă și pe la săteni nu era vin de vĕnzare; așternurĕm deci masa și fără vin. Pe, când eram pe la sfirșitul mesei, ne pomenirĕm însă cu slujbașul sergentului că ne aduce un hărdău cu vin.

— Am dat de vin eftin! zise el, punĕnd hărdăul pe laiță.

„Și unde ai dat de el? intrebâ sergentul.

— Ia, la Bulgarul nostru! respunse el zimbind.

In urma tălmăcirii lui Stan se culcase Bulgarul in șopron, unde avea o butie de vin. Soldații mirosind aceasta, făcurĕ incetișor o deschizĕtură in pĕrete, găurirĕ cu sulița fundul butiei, și introducĕnd in găurice o trestie, habuzul era gata! și curgea vinul gărlă, pe cănd Bulgarul dormea horcăind cu capul răzĕmat de butie.

Traiu băete! De măncat, măncarĕm bine, vin aveam berechet... ehi! așa rĕsboiu imi plăcea și mie!

Purtarea mea vitejească, față cu stăpănul casei mĕ apropiè de camarazii mei de arme; vinul netezì și mai bine caleaințelegerii! Ghiața se rupse cu desăvĕrșire intre noi, și neincrederii de pănă acum urmâ o prietenie intimă — poate ceva prea intimă! căci de multe ori eram bun-bucuros să scap de manifestațiuni prea din cale-afară ale acestui prietcșug.

Dimineață, cănd se trezì Bulgarul, iși puse mănile in cap, vĕzĕnd trebușoara ce-i făcuserĕm. Intrebăndu-ne unde 's găinile din pod, noi ĕi respundeam: *nema!* Unde i brănza din putină, tot *nema!* Cine i-a măncat untul din oală, carăș: *nema!* Și așa la toate intrebările ĕi respundeam acum noi cu: *nema!*

Bulgarul sărea in sus de ciudă și țipa tot văităndu-se: „*moie mleko! moie maslănă! moie serănă!*“ (laptele meu! untul meu! brănza mea!)

Drept pedeapsă pentru mincinosul *nema* al lui, ĕl lăsarĕm să se vaete pănă nu ni se făcù și nouĕ milă de el; apoi ĕl intrebarĕm ca ce să-i dăm despăgubire pentru paguba suferită. La această intrebare i se luminâ fața, și făcĕndu-și socoteala pe degete, ne cerù un iermelic, dar pe dată intoarse vorba și ne cerù in icosar, sub cuvĕnt că untul era proaspĕt și găinele de soiu ales; de vin, nici pomenì!

„Fie și un icosar! zise sergentul și-i numĕrâ banii. Venea aproape un franc de căciulă!

Primindu-și Bulgarul paralele, il abătù găndul să-și cerceteze și vinul dacă nu cumva....! Dar nu se poate! șoptì el incet, doară am ținut strajă la butoiu!... Când colo, butoiul golit pe jumĕtate!

După multă ciorobocală ĕl impăcarĕm cu 30 lei turcești, in care sumă era cuprins și icosarul ce-l primise mai nainte, și astfel ne cotorosirĕm de el.

De la Belarada apucarĕm spre miază-zi apus, lăsănd in spate Tatargicul, care după căteva zile fù luat cu iurăș de către curcani.

(Sfirșitul in numĕrul viitor).

A. *Chibici-Rĕvneanu.*

IDEALISMU şi REALISMU.*)

Veacul nostru păşeşte cu paşi urieşi cătră inchinarea Materiei. Ori in cotro vom arunca privirea vom vedè aceleaşi curente, mai slabe sau mai puternice după albia in care curg, dar toate indreptându-se cătră una şi aceeaşi mare: materialismul.

Dacă privim la cea mai inaltă manifestare a spiritului omenesc, filosofia, o vedem impărţită in doue şcoli: fatalismul şi o formă mai ascunsă a acestuia, positivismul. Ambele insă au drept caracter comun că se intemeiază pe studiul materiei şi că ideea nu este privită decât ca o înflorire a aceleia. Cei căţiva representanţi ai şcoalelor mai vechi, idealişti sau spiritualişti, sunt ca profeţii a' căror glas se perdea in pustiu. Indreptarea generală a spiritului fiind in sensul şcoalelor noue, numai ele pot avè resunet in minţile mulţimii.

Aceste şcoli au desvoltat până la un grad ascuţit, antagonismul firesc ce exista intre filosofie şi religiune, şi cea d'intăi sprijinită şi pe inriuririle corumpĕtoare ale vieţii civilizate, a putut da celei din urmă o lovitură din care nu se va mai ridica. Religiunea bazată pe credinţă, fără dovezi, intr'un secul in care toate se dovedesc, părăseşte cu incetul conştiinţa omenirii. Ea se retrage intăi din capetele cele mai puternic constituite, unde este inlocuită prin convingeri ce-i pot ţinè locul; apoi exemplul o alungă şi din acele in care dênsa ar putè fi singurul element care să mănţină in cumpĕnă puterile sufleteşti. Fără indoeală că religia incepe a se trage din lume şi câteva biserici părăsite şi căzute in ruină, arată cu ingrozire celor ce mai cred in invĕţăturile ei, viitorul indepărtat încă — dar nu mai puţin sigur.

Arta tinde cătră realismu in toate manifestările sale, in care işi poate găsì exprimarea: in pictură, sculptură şi roman. Feliurite picturi, care infloresc mai ales in zilele noastre, sunt peisajul, janrul şi portretul, toate luate după natură. Pictura religioasă se 'nţelege că a trebuit să dispară; şi cea istorică este earăş in deplină decădere. Invenţiunea a slăbit, ideile sau tocit şi măna nu mai poate urma liniile şterse ale unei palide inchipuiri, ci ei place mai bine a imita mărginile bine lămurite a figurilor aevea. Sculptura a devenit o meserie care produce figuri ce slujesc la ornamentarea oraşelor. Nu inspiraţia, ci comanda dă naştere lucrărilor ei. Romanul, acea epopee in prosă, care trebue să disvĕlească jocul pasiunilor omeneşti, a devenit o şcoală experimentală in care se pun şi se desleagă probleme fisiologice. El işi culege figurile ce le pune in miscare din păturile tot mai joase ale societăţii, unde realitatea apare mai crudă şi mai puţin acoperită, ear stilul in care este scris loveşte bunul gust şi sparie ruşinia. Şi cum ar putè fi altfel, intr'o sosocietate coruptă până in măduva ei, in care coardele tocite ale inimii şi găndirii trebuesc sguduite cu brutalitate, pentru a scoate din ele un resunet răguşit!

In acele manifestări ale artei, in care imitarea naturei nu este cu putinţă, precum in architectură şi in musică nu intâlnim decât decadere. Nu e vorbă, nici un secul poate nu infăţişează ca al nostru o bogăţie mai mare

*) Almanachul Societăţii „România Jună".

de construcţiuni mărețe și impunĕtoare; dar dacă sunt şi frumoase e o altă intrebare. O varietate ameţitoare de forme, o ornamentare incărcată, o amestecătură a tuturor epocelor şi tuturor stilurilor, face de tocmai architectura noastră n'are nici stil, nici caracter. N'are decăt să se găndească cineva la architectura ferului, care tinde din ce in ce să inlocuească pe acea a pietrei, pentru a vedè că formele deşirate, osoase şi oarecum fără carne ale architecturei moderne, nu se pot asemĕna intru nimic cu pompa, plenitudinea sau eleganţa stilului grecesc, sau al celui gotic. Musica, care impărtăşeşte cu architectura caracterul comun de a scoate formele sale din adăncul sufletului omenesc, in ce stare se află ea in timpul de faţă? Wagner, care este totodată şi cel de pe urmă compositor al marei şcoale dinainte, şi inceputul decăderii musicale este ăncă un puternic geniu, care de căte ori se intoarce cătră formele vecînice ale musicei, produce ăncă bucăţi de o sublimă frumuseţă. Dar el este in musică un novator şi anume un novator ce şi-a croit o teorie musicală, pe care vra s'o ilustreze prin exemple. El vra să *facă* musică. Voinţa a inlocuit inspiraţia, şi arta fiind indeletnicirea cea mai nepersonală a omului, se'nţelege de la sine la ce va ajunge, atunci cănd in loc de a curge fără voe ca din un isvor nesecat, va impinge la lumină creaţiunile sale, sub opintirile măestrite ale inteligenţei. Deaceea să se observe că din musica lui Wagner mĕsura regulată mai că a dispărut, ritmul e cu totul capricios, resolvirea acordurilor nu se mai face după legile naturale ale armoniei, ci tinde mai ales a produce un efect original şi neaşteptat. Discipulii lui Wagner cad toţi in exagerări neertate; instrumentele de pănă acuma nu le mai ajung pentru a da naştere impresiunii frumoase; ei introduc triangule, clopoţei, tobe de toate feliurile, tam-tamuri indiane, castagnete, şuere de drum de fer, imitarea baterii roţilor unui vapor şi deosebite alte *unelte* producĕtoare de sgomot, voind prin această inchipuită bogăţie a esecuţiunii să rescumpere sărăcia inventiunii.

Să cercetăm acum ştiinţa, măndria veacului nostru. Nu se poate tăgădui că există o puternică mişcare ştiinţifică, dar ea se indeletniceşte mai mult cu intrebările mărunte şi cu urmările practice, decăt cu ideile generale şi teoretice. Unde se poate asĕmĕna veacul nostru cu acele de naintea lui in măreţia descoperirilor? Se va intimpina poate că intru căt cea ce era mare s'a descoperit odată, nu remăne pentru noi, decăt a trage urmările isbănzilor dobăndite. Apoi cine nu vede in o asemene mărturisire, adeverirea decăderii? Mintea omenească a ajuns deci la culmea inălţimii ce-i era dat să ajungă; mai sus nu se poate urca, şi să nu se uite că starea pe loc este inceputul decadenţei. Dar căte probleme oare nu intrevede ştiinţa, cătră a căror deslegare ea nu află nici un drum! N'au incetat secretele naturei pentru omenire, căci prin tot ce a descoperit ea până acum, deabia a ridicat un colţ al vĕlului atotinvĕlitor; şi puterea minţii sale s'a tocit; ea este bună numai pentru a stoarce, din adevĕrurile de alte timpuri, urmările mai indepărtate, ear nu pentru a adăugi alte cuceriri cătră acele dobăndite până acum. Intrebările concrete insă se apropie de materie, care singură represintă concretul in univers. Ştiinţa indeletnicindu-se mai ales cu densele, se materializează oarecum ea insăşi. Ea părăseşte cămpul teoriei şi a

speculaţiunei, in care printre multe rătăciri se dădea din când in când şi peste un mărgăritar care preţuea, fără indoeală, mult mai mult decât toate pietrele adunate cu mare oboseală de generaţiunile actuale.

Care este inţelesul acestei indreptări materialiste in toate ramurile lucrării intelectuale? Mulţi văd in ea o eră nouă in istoria omenirii a cărei inceput datează nu de mult, şi a căreia sfirşit nici se poate intrevedè. Se ţin in perspectivă descoperiri din ce in ce mai mari, mai extraordinare, şi poate că numai atunci se va inchide cartea istoriei neamurilor de astăzi, când vor ajunge a corespunde intre ele lumile cereşti, când spaţiurile interplanetare nu vor mai fi o piedecă pentru străbaterea gândirii fiinţelor ce le locuesc, când nu numai pământul, ci cel puţin sistemul solar intreg va avè conştiinţa existenţei sale comune.

Aşa susţinătorii progresului absolut.

O privire mai rece şi mai intemeiată ar putè descoperì in această stare, cu totul alte simptome.

Istoria ne poate slujì de călăuză pentru a descoperì inţelesul mişcării actuale, a minţii omeneşti. Ea s'a mai repetat ăncă de vr'o trei ori in omenire, sfirşindu-se in totdeauna prin peirea minţii, in care se ivise. Pentru intăia oară in China, care după o perioadă de idealismu, ajunse la acea actuală a unui realismu inţepenit, din care pare că nu poate să easă, a doua oară, către sfirşitul vieţii societăţilor vechi, când filosofia lui Epicuros şi strălucirea şcoalei ştiinţifice din Alexandria aprinseseră făclia lor pe mormêntul Greciei şi a Romei. A treia oară, când cultura arabă după ce revărsase in lume comorile poesiei şi a architecturei sale, dispărù de asemene prin poarta deschisă către peire, a culturei ştiinţifice. Fără a intra in asemănările sociale, intre stările de atunci şi cea de astăzi, şi punênd alături numai indreptarea minţii, vedem, că totdeauna predomnirea spiritului ştiinţific şi peirea celorlalte ramuri de cultură intelectuală, a fost simtomul unei căderi neinlăturabile.

Se 'nţelege că viaţa europeană fiind mult mai puternic inchegată prin jocul complicat al multor elemente eterogene, peirea ei va fi şi ea mai trăgănitoare. Ea va părè ăncă a trăì, când de mult poate se vor fi stins in ea puterile de viaţă. Apoi ea pare menită a avea mai curênd viitorul Chinei, decât acel al societăţilor vechi, căci puterea materială — care să vină să ucidă şi corpul, din care spiritul va fi dispărut, — nu se vede in preajma ei. Afară doară de nu creşte in jurul caselor şi a palatelor noastre, ca comunişti şi nihilişti, acel element destrugător ce va implinì odată, faţă cu civilisaţia actuală, rolul de cioclu, pe care l'a jucat odată barbarii năvălitori, faţă cu imperiul roman.

Mersul istoriei este fatal; nici o putere in lume nu poate oprì fenomenele sale.... dar omul poate să le intârzie, sau să le grăbească.

Dacă voim deci, să mai reţinem pe povêrnişul decăderii, frumoasa noastră cultură, trebue să luptăm din rêsputeri pentru sprijinirea idealismului.

A. D. Xenopol.

Academia Română.

Sesiunea generală a Academiei, deschisă la 14 Martie, şi-a terminat lucrările Duminică in 10 Aprilie a anului curent. Din chestiunile mai importante de care s'a ocupat Academia in cursul acestei sesiuni vom face amintire mai intăi de *Codicele Voronețan* şi de comunicările d lui Sbiera.

Codicele Voronețan, este un manuscript in limba română, ce-l aflase mai inainte cu 11 ani profesorul Crețu din Bucureşti in monăstirea Voroneț din Bucovina şi pe care d-sa ĕl incredințase d-lui Sbiera din Cernăuți, ca să l studieze. In anul acesta d-nul Ion Sbiera a presentat Academiei acest codice, dimpreună cu un studiu foarte interesant despre vĕrsta manuscriptului şi despre epoca, la care se raportă limba română din acest codice. Manuscriptele presintă intr'adevĕr o limbă românească, cu totul archaică, cuvinte şi forme eşite din us şi care nu le aflăm nici in cărțile româneşti, tipărite in seculul al XVI. Totodată manuscriptul din Voroneț ne infăţoşează intr'un grad foarte mare fenomenul rotacismului, intrebuințarea aproape peste tot locul a lui *r* in loc de *n*, şi in această privință codicele Voronețan ne presintă aceleaşi particularități limbistice, pe care le aflăm in *codicele Sturdzan* (manuscriptul Popei Grigore din Mahaciu) ce-l analizase d. Hasdeu in „Cuvente den Betrani". Manuscriptul de la Voroneț conține faptele Apostolilor pe 85 foi in 8°, dar inceputul şi sfirşitul manuscriptului lipseşte. După părerea d-nului Sbiera, codicele de la Voroneț judecat din punctul de vedere paleografic (al caracterelor şi al hărtiei, care presintă ca marcă de fabrică un v'er sĕlbatic) nu a putut să fie scris decăt pe la sfirşitul seculului al XV, sau pe la inceputul seculului al XVI (1490—1520). Ear limba românească, pe care o găsim in acest codice, este după părerea d-lui Sbiera, cu mult mai veche, anume, d-sa crede, că limba română, aşa cum o găsim scrisă in codicele de la Voroneț se poate reduce la seculul al XIII. Academia, considerănd importanța ce o poate avè acest codice pentru istoria limbii române, a hotărit ca manuscriptul dimpreună cu studiile d-nului Sbiera să fie publicate încă in cursul acestui an intr'o edițiune specială, care să se facă la Cernăuți, sub ingrijirea d-nului Sbiera, şi totodată a dispus să se fotografieze in mai multe exemplare intreg manuscriptul, o copie să se lase la disposițiunea d-nului Sbiera, ear celelalte să se impărțească pe la diferite biblioteci din străinătate şi originalul să remănă in colecțiunile Academiei. Atăt este sigur că acest manuscript va avè să ocupe foarte mult pe filologii romăni, de oare ce el ne presintă actul din urmă, din procesul de formațiune al limbii române, lupta, ce a existat in epoca veche intre doue curente, sau doue dialecte, unul conservănd pe anticul *n* latin, ear altul prefăcĕndu-l in *r*, d. e. „u*n*ii" după limba sau dialectul de astăzi, care a triumfat, şi „u*r*ii" după manuscriptul Voronețan. Totodată, d-nul Sbiera a mai presentat Academiei şi alte lucrări ale d-sale, din care amintim aici *Viața cronicarului G. Urechia* şi *Viața principelui Dimitrie Cantemir*.

O altă chestiune de care s'a ocupat Academia in cursul acestei sesiuni a fost relativă la *Dicționarul limbii române*. Academia a recunoscut aproape in unanimitate, că programa pe care o lucrase comisiunea lexicografică, inainte cu vr'o 5 ani, şi anume ca mai intăi să se editeze de nou toate textele româneşti mai importante, care s'au tipărit in seculul al XVI şi al XVII, şi numai după terminarea acestei publicațiuni să se inceapă lucrarea Dicționarului, a recunoscut zic, că această programă nu era destul de practică şi nu poate duce la scop, de oare ce pe fiecare zi se pot descoperì cărți şi manuscripte vechi necunoscute, şi in modul acesta inceperea lucrării Dicționarului s'ar amăna, putem zice, in infinit. Academia a decis dar, ca secțiunea literară să compună o nouă programă pentru lucrarea Dicționarului, astfel ca lucrarea să se inceapă imediat, pe basa materialului limbistic ce ne este cunoscut până astăzi, remănĕnd ca opera aceasta să fie complectată şi modificată de generațiunile viitoare, pe basa noului material ce-l va avè şi pe basa progresului de desvoltare, la care este supusă limba română. De alta parte insă reeditarea textelor vechi române să se urmeze din partea Academiei ca şi până acum. Asemenea s'a decis, in urma propunerii d-nilor V. Alecsandri şi T. Maiorescu, să se pu-

blice intr'o edițiune specială *colecțiunea de poesii populare din Transilvania*, ce o făcuse d-nii Bărseanu (Brașov) și Iarnic (Praga), dimpreună cu un glosar al d-nului Iarnic, cu privire la limba română, ce o aflăm in aceste poesii. Secțiunea literară ăncă a propus să se tipărească in Analele Academiei scrierile d-nului Marienescu asupra *Mitologiei române* și colecțiunea d-sale de Balade, asupra *Novaceștilor*. In ședințele publice ale Academiei s'au citit unele lucrări foarte interesante. Anume, d. Alecsandri a ținut un excelent discurs asupra *Poesiei poporale române* și a citit, după rugarea Academiei, o nouă piesă de teatru din epoca poetului Horațiu, o lucrare foarte frumoasă. D-nul Hasdeu a vorbit despre o particularitate limbistică de peste Olt (bea=dragă) despre derivațiunile *faclă* și *făclie*; d. Marienescu despre viața și scrierile lui Petru Maioru, ca discurs de recepțiune. Din cărțile intrate la concurs s'au premiat in anul acesta scrierea d-nului căpitan Crăiniceanu: *Curs de fortificațiune pasageră* cu 4000 lei și o carte didactică a d-nului I. Manliu cu 1500 lei. Ear ca membri onorari s'au ales Baronul Nicu Hurmuzachi din Bucovina, Cardinalul Haynald din Ungaria, pentru studiile sale botanice cu privire la Transilvania, și d-nul Petre Grădișteanu, ear după propunerea d-nului T. Maiorescu s'a ales membru corespondent d-nul G. Bengescu, autorul bibliografiei lui Voltaire, premiate din partea Academiei franceze.

O surprindere foarte plăcută a făcut Academiei d-nul Dimitrie Sturdza cu o colecție importantă de *scrisori autografe ale lui Petru Șchiopul*, in limba română, pe care Academia, după propunerea d-nului Sturdza, a decis a le preda d-nului Hasdeu ca să le publice in cursul acestui an, in noul tom ce va apare din „Cuvente den Betrâni“. Aceste sunt lucrările principale din sesiunea destul de interesantă a acestui an. Sfirșind, menționăm că biuroul Academiei pe anul 1883—84 s'a compus astfel:

Președinte, Dimitrie Sturdza.

Vice-președinți: Maiorescu, Melchisedec și Aurelian.

D.

POESII.

ERI ȘI AZI.

I.

A fost eri ceriul o *boltă azurie*, 'mpodobită
Cu lumini măngăitoare, cu senin desfătător,
Cerul eri a fost o lume, la cei buni făgăduită
Cătră cer spre măngăere rugăciune umilită
Inălța prin fum de smirnă credinciosu 'nchinător.

Eri și stelele-aveau raze, soarele dădea lumină
Pentru mine, pentru tine, noi cu falā ne măndream,
Luna eri părea 'ntristată, ca a *nopților regină*,
Căci pe soare'l indrăgise și'n cărarea-i diamantină
Căta 'n van să-l intălnească, ear de chinu-i noi jăleam.

Eri pe cămp zimbeau voioase flori cu rouă sĕmĕnate
Pintre ele sburau fluturi și cu ele se iubeau,
Văile aveau eri glasuri și isvoarele curate
Știeau spune tot intr'una *povești* lungi și minunate,
Cum a fost ca niciodată dulci iscoade șopoteau.

Astfel eri sus, jos, ori unde ți-ai fi indreptat privirea,
Găseai bine, măngăere, desfătare, bucurii,
Universul graiu și viață avea—omul nemurirea.....
Eri, priveliște sublimă, cu suave simfonii!

Astăzi a venit știința cu scalpeluri și ochene
Năzuind să dovedească adevĕrul neaflat,
Dănd formule fără numĕr la planeți și buruene,
Invĕțănd că sunt nimicuri, amăgiri proaste, viclene
Și credinți și dragi icoane, ori ce dor ai desmierdat,

Astăzi omul nu mai este impĕratul de-altădată,
Pentru care lucea soare, care avea o stea sub nor,
Nici se'ntoarce pentru dĕnsul primavara cea bogată,
Ci de-o parte singuratic, cu simțirea inghețată
Vine, trece ca o umbră pe un zid nesimțitor.

II.

La o parte, voi cucernici, iubitori ai vechei arte,
Dați in lături cu ai voștri idoli, simbole deșarte
Voi sunteți ca mucegaiul pe-o clădire poleită.
Blăstămați să fiți — minciuna astăzi e descoperită!
Capete fără de creeri, ce-ați făcut pe om să crează
In virtuți, in simțiri nalte, care plec ca niște raze
Din a inimii căldură — ce 'n nebună fantazie,
Ați căntat frumos și bine — ca și cum poate să fie
Uriciune și durere in măreṭul univers.......
O! poet, totul e vrednic pentru artă ș'al tĕu vers!
Fapta crudă, grozăvia, micșorimea și pĕcatul,
Mișelie și trădare, și curat și necuratul,
Toate să le ții in samă, și pe pănză să le-așezi
Ori pe scenă, ori in versuri, ori in Paros să sculptezi.
Pentru ce să fie'n slavă, numai vorba cea isteață?
Numai faptele cinstite, numai flori și dimineață?
Mergi de-ți oglindește fața in noroiul tulburat,
Rĕcorește-ți in el trupul, ca să fii purificat!
Du-te să aprinzi tămăe celui prost și nătărău,
Vermelui plecat te'nchină, căci e drept străbunul tĕu,
Ș'apoi căntă-un căntec barbar, imnul de nerușinare,
Dă la toți in cap cu pietre, strigă, sbiară 'n gura mare
Că a fost nălucă strimbă, idealul de altă-dată,
Că in loc de-acea fecioară, albă, sfăntă, nepătată,
Azi tronează Mesalina........ Iubitori ai vechei arte
Dați in lături cu ai voștri idoli, simbole deșarte!

N. Volenti.

BIBLIOGRAFIE.

Andrei sau *Micul Cultivator*, carte de lectură pentru școalele rurale, prelucrată de *S. Samitca*, 1 vol. in 16 și 89 pag. Craiova, 1883.

Revista Armatei, Anul I, No. 1, redactată cu concursul corpului ofițeresc. București, 1883.

Abecedarul lui George Lazar, notiță bibliografică de *Andrei Vizanti*, profesor la Universitatea de Iași, 1 broș. București, 1885.

Catechism pentru invĕțămĕntul religiunii dreptcredincioase rĕsăritene de *Moise Toma*, prelucrat de *Simeon Popescu*, ed. II, amendată și amplificată, 1 mic vol. 88 pag. Sibiiu, 1883.

Discursurile rostite in Adunarea politică a Opozițiunii-Unite, ținute in orașul Iași, in ziua de 25 Martie 1883, 1 vol. 168 pag. Iași, 1883.

Almanachul Societății social-literare „România Jună“, 1. vol. 8°. mare, 210 pag. Viena, 1883.

Această interesantă și de mult așteptată publicație cuprinde afară de dedicațiunile adresate poetului Carmen Sylva și celorlalți autori ce au colaborat la această carte și inafară de-o prefață, următoarele scrieri: *Carmen Sylva.* Vremea și Iubirea (alegorie); — *V. Alecsandri.* Earna vine; Isvorul, (horă din Mircești), poesii. — *P. S. Aurelian.* Un sfat poporului român. — *I. Creangă.* Anecdotă...— *M. Eminescu.* Luceafĕrul (poesie). — *N. Gane.* Ion Urdilă (novelă). — *T. Maiorescu.* Despre progresul adevĕrului in judecata lucrărilor literare. — *I. Negruzzi.* Copii de pe natură (Un drum la Cahul). — *I. Nenițescu.* Blăstĕmul meu, Lui Amor, Neințelegere, Moștenitorii mei, (poesii). — *I. Popescu.* Necesitatea studiulu pedagogiei. — *I. Sbiera.* Condițiunile necesare pentru esistența, conservarea și prosperarea graiului național. — *I. Slavici.* O scrisoare din Italia, mai ales despre S-ta Cecilia și Neapoli. — *N. Teclu.* Insemnătatea chimiei. — *I. Vulcan.* Iubirea (poesie). — *A. D. Xenopol.* Realismu și Idealismu.

Titu Maiorescu. Patru Conferențe resumate de *Mihai C. Braneanu* (Hermes) cu un Apendice de d. *Angel Demetriescu.* 1 v. 8°. 170 p. București 1883.

Dorințele Partidei Naționale din Moldova, redactate in Bucovina la anul 1848, de d. *Mihail Cogălniceanu*, reeditate din nou de Comitetul Opozițiunii-Unite din Iași, de d. *George Mărzescu*, 1 vol. de 64 pag. Iași, 1883.

CORESPONDENȚĂ.

D-lui *X.* in *R.* Deși sunteți din capitală, poesiile d-voastre sunt de măna a patra.

D-lui *I. G. I.* in *T. O.* Ne-ați mai trimis aceasta ăncă odată și v'am respins-o. Credeți că poesiile se fac mai bune cănd se invechesc? Numai vinul și vioarele au această insușire.

D-lui *Al. B.* O pagină asupra unui cuvĕnt?? Respundem un cuvĕnt asupra acestei pagini: *Rĕu!!*

A. 33. — Str. St. V. in fund. Așa traduceri rĕle și ăncă pretenții? — Aferim! — Indepliniți-vĕ amenințarea! Noi singuri vĕ rugăm in numele literaturei naționale primejduite și al cetitorilor noștri inspăimăntați!

Red.

Redactor: *Iacob Negruzzi.* Tipografia Națională.

Anul XVII. — No. 3. 1 Iunie 1883.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 a fie cărei luni.

DESPRE PROGRESUL ADEVĔRULUI

*in judecarea lucrărilor literare.**)

Mulţi scriu şi multe se scriu in literatura lumii; multe idei trecĕtoare, foarte multe păreri greşite, unele adevĕruri şi din când in când o creaţiune frumoasă. Régele egiptean *Thamus*, după spusa lui Plato (Phaedrus LIX), din adânca vechime işi arĕtase temerea, că mare stricăciune va aduce scrierea intre oameni, slăbindu-le memoria, desvĕţându-i de la propria gândire şi deprinzĕndu-i mai mult cu părerile altora despre inţelepciune, decât cu insaşi inţelepciunea.

La noi, ce e drept, se scrie mai puţin, dar tot se scrie câte ceva; şi poate nu se va găsì de prisos, ca să ne intrebăm odată intr'un mod mai general: pentru ce scriem?

Scriem, pentru a ne respăndì gândirea mai departe decât o duce vorba. Vorba nu poate trăì mult nici in timp, nici in spaţiu. Rostită acum, ea amuţeşte apoi; auzită aici, ea se pierde acolo. Une-ori o prinde cel ce o aude şi işi aduce aminte de ea, o poartă chiar din loc in loc. Dar tot nu mai este vorba d'intăi: Aducerea aminte e necredincioasă; vorba purtată de altul nu e gândul vorbitorului, ci graiul purtătorului.

Deaceea sunetul trecĕtor caută a se transforma in litera statornică, şi ideea astfel intrupată, spărgĕnd marginile spaţiului şi momentului, tinde a străbate in depărtarea locurilor şi in viitorul timpurilor.

Dar ce idee merită această transformare? Ce simţire poate fi menită a eşì din marginea mai firească a simplului graiu şi a se respăndì intr'un popor intreg, poate in lumea intreagă, din generaţie in generaţie?

Numai acea idee şi acea simţire, care prin cuprinsul ei şi din chiar izvorul ei s'a inălţat peste interesul strimt al individului şi a găsit in capul celui ce o produce acel prisos al concepţiunii, care ĕi dă valoarea universală.

Nu scopul de-a ajunge la un folos individual prin scriere; nu deşertăciunea de a te vedè trecut pintre autori; nu ambiţiunea de a intrece pe alţii — nu aceste interese personale iţi dau dreptul de intrare in literatură. Numai entusiasmul impersonal pentru ceea ce ştii că este adevĕrat in gândirea ta şi pentru ceea ce simţi, că este frumos in inchipuirea ta, numai acesta iţi pune pe frunte semnul

*) Almanachul Societăţii „România Jună“.
Conv. Lit. an. XVII, No. 3, c. 11.

celor chemaţi. Şi dacă un tênĕr cu minte şi cu inimă, dar care se indoeşte ăncă de sine, ne-ar intreba: „prin ce să cunosc, dacă sunt dintre cei aleşi?“ i-am respunde, repetănd un aforism zis odinioară: „Acela are vocaţiune, care in momentul lucrării se uită pe sine.“

Căci ceea ce impiedecă atăţia oameni, de altminteri inteligenţi, de a vedè bine, de a găndì adevĕrat şi de a scrie frumos, şi ceea ce-i condemnă a remănè totdeauna mediocri, este tocmai mărginirea personalităţii lor in interese esclusiv individuale. Prin negura egoismului nu străbate lumina adevĕrului, nici căldura frumosului.

Aşa dar: entusiasmul impersonal — eacă semnul hotăritor al celor chemaţi!

Mĕsurată la această scară, cea mai mare parte a literaturei zilnice nici nu merită să existe, nici nu poate exista; şi dacă se pare astăzi a fi, se vede măine că nu este şi remăne ca cum nu ar fi fost.

Să restringem prin urmare cercul cercetării noastre la literatura in propriul inţeles al cuvĕntului şi, după ce am vĕzut că cei ce scriu din chiar vocaţiune internă, o fac pentru a respăndì o idee sau o simţire de valoare universală, să ne punem a doua intrebare: Cum lucrează o asemenea scriere asupra celorlalţi? Cum străbate ea in mulţime? Cum ajunge a fi din găndul şi din simţirea unui om, găndul şi simţirea tuturor oamenilor de cultură? Cu alte cuvinte: cum se face progresul in recunoaşterea şi primirea adevĕrului?

Când vorbim dar aici de progresul adevĕrului, nu ne găndim la vre-o abstracţiune metafisică; nu ne oprim la celebra indoeală a *scepticului Pilat*: ce este adevĕrul? nici la cercetarea teoretică, dacă există sau nu frumosul absolut. Tot aşa de puţin ne ocupăm de analizarea causelor şi efectelor progresului general al spiritului european, aşa cum au incercat-o *Buckle* şi *Lecky*.

Ci dintr'un punct de vedere mai practic pentru noi *Romănii*, dar şi mult mai modest, luăm in privire acele intămplări ale vieţii intelectuale, in care mişcarea de la o stare a opiniei publice mai inapoiată spre o stare mai perfectă, s'a putut constata intr'un mod netăgăduit in privinţa unor lucrări isolate din ştiinţă, artă şi in deosebi din literatură.

In această mişcare a părerilor de la o generaţie la alta şi adeseori in lăuntrul aceleiaşi generaţii, aflăm o nouă specie de evoluţiune, chiar in cercul mărginit al cercetării noastre: evoluţiunea psichologică in judecăţile literare. Incercăndu-ne a analiza, deşi numai intr'o răpede schiţare, această evoluţiune in fasele ei fireşti, vom putè intrevedè totdeodată insaşi formula progresului in recunoaşterea unui adevĕr, fie şi relativ.

Pentru a inţelege mai bine, despre ce ne este vorba, vom cita mai intăi din viaţa intelectuală a altor popoare, căteva exemple, relative la cercetarea de faţă.

Teoria gravitaţiunii lui Newton, concepută de el ăncă pe la sfirşitul anului 1665, apare in 1687 sistematic dovedită in *Philosophiae naturalis principia mathematica*. Deşi această teorie fundamentală este de un adevĕr evident şi a fost de natură a introduce o intreagă reformă a astronomiei, totuş lumea ştiinţifică in Franţa i s'a impotrivit la inceput cu desăvirşire. Deabia după 45 de ani, la 1732, incearcă *Maupertuis* a o susţinè şi a o apăra incontra celor ce o combat, şi ăncă la 1738 scrie *Voltaire* „*La France est jusqu'a présent*

le seul pays, où les théories de Newton en physique et de Boërhave en medecine soient combattues. Nous n'avons pas encore de bons éléments de physique; nous avons pour toute astronomie le livre de Bion, qui n'est qu'un ramas informe de quelques mémoires de l'académie." (Voltaire, édit. Beuchot. vol. 57, corresp. 340.)

Astăzi insă, şi de mai bine de un secul, nici un om de ştiinţă, nici in Franţa, nici aiurea, nu mai pune la indoeală legea gravitaţiunii lui Newton, — şi progresul adevĕrului in această privinţă este făcut.

La 1677 se representa pentru intăia dată *Phedra lui Racine* in Hôtel de Bourgogne la Paris. In aceeaşi zi şi in acelaş oraş se representa *Phedra lui Pradon*. In primul moment Pradon fu inălţat la cer prin laudele entusiaste ce i se dau, ear Racine se vĕzù părăsit şi aproape insultat de critica contimpurană. Dar astăzi cine mai citeşte pe Pradon? Şi cine nu a citit Phedra lui Racine? Intregul nume al lui Pradon s'ar fi pierdut de mult in intunericul uitării, dacă nu l'ar fi atins din când in când o rază nemilostivă din gloria lui Racine.

Opera lui *Mozart* „*Don Juan*" incepe a se juca la Berlin in 1790, peste trei ani după cea d'intăi representare a ei in Praga. Succesul este mediocru, critica musicală ĕi este nefavorabilă. Părerile momentului se resumă in următoarele rănduri din „*Musik-Zeitung*" de atunci: „Nu am auzit ăncă pe nici un cunoscĕtor al artei musicale zicĕnd că Mozart este un artist corect, cu atăt mai puţin ĕl va declara o critică dreaptă de un „componist adevĕrat şi cu inspiraţiuni frumoase". Astăzi insă nu se va găsì in Europa un singur cunoscĕtor sau iubitor al musicei, care să nu se mire, sau să nu ridă de o asemenea judecată.

In 15 Aprilie 1784 se dă intăia representare a tragediei „burgeze" a lui *Schiller* „*Kabale und Liebe*" şi in aceeaşi primăvară se publică tragedia şi prin tipar. Un archeolog şi gramatic foarte cunoscut pe atunci, *Karl Philipp Moritz,* Rector la gimnasiul *Graues Kloster* şi mai pe urmă Profesor al artelor frumoase la Academia din Berlin, face in *Vossische Zeitung* de la 21 Iulie 1784 o recensiune asupra ei, in care zice intre altele: „Eacă un nou product, care este o ruşine pentru timpurile noastre. Ce frunte trebue să aibă un autor, când scrie şi tipăreşte asemenea absurdităţi! Şi cum trebue să fie capul şi inima unui om, care se poate uita cu plăcere la astfel de emanaţiuni ale spiritului sĕu! etc."

Insă, după vre-o patru-cinci ani, Moritz insuş ajunge a fi un admirator al lui Schiller, şi astăzi nu există nimeni in toată lumea literară, care ar voì să subscrie acele rănduri ale criticului din 1784.

Cine vrea să inmulţească asemenea amintiri literare, găseşte intămplări analoage in viaţa lui *Goethe* ca şi in a lui *Beethoven,* in soarta lui *Victor Hugo* ca şi in a lui *Schopenhauer* şi in sute de alte exemple.

In toate aceste casuri s'a făcut un progres netăgăduit al adevĕrului in opinia publică, şi sarcina noastră este acum de a cerceta, care sunt formele esenţiale de evoluţiune, prin care trece acest progres pănă la aşezarea lui definitivă.

Pentru a ne mărginì in imprejurările posibile ale propriei noastre stări de cultură,

ne inchipuim un june autor care, in acele esceptionale condiţii subiective, despre care am vorbit, işi inalţă concepţiunea până la formularea unui adevĕr nou pentru noi, fie in ştiinţă, fie in politică, fie in literatură.

Nu ne preocupăm de insuş cuprinsul acestui adevĕr. Ne este destul, ca el să fie isvorit din entusiasmul curat al autorului şi să se recunoască in noutatea sa relativă acel element de bună credinţă impersonală, care ĕi dă valoarea permanentă ca unei produceri esenţiale a chiar naturei omeneşti.

Odată adevĕrul conceput, autorul ĕi dă intruparea literară şi ĕl aduce in viaţa publică.

Presupunem, că a ales timpul oportun şi că nu este vorba de o concepţiune in afară de atmosfera actualităţii, ci de o idee, deşi nouă, dar născută din chiar mijlocul luptelor intelectuale ale epocei, in care trăeşte, şi ale poporului din care s'a născut.

Atunci prima intimpinare din partea publicului şi totdeodată primul simptom natural al evoluţiunii spre progres este: *combaterea violentă din partea celor mai mulţi.*

Căci ce este o idee sau o formă nouă in mişcarea intelectuală a unui popor dat? Este o idee, a cărei premise au putut să existe in capul mai multora sau a tuturor, dar a cărei conclusiune, sau cel puţin a cărei formulare mai clară, se naşte numai in capul unuia, care este şi autorul ei. Insă tocmai prin acest *plus* de putere intelectuală, prin care conclusiunea sau formularea se inchiagă numai in inteligenţa unuia, acest unul se deosebeşte de ceilalţi şi stă deasupra şi in afară de orizontul lor momentan.

Insă este o proprietate caracteristică a fiecărei inteliginţe omeneşti de a se simţi de regulă indeplinită in cercul ei, ori cât de restrins ar fi, şi fiecare cap, mai ales cel mediocru, este convins de sine insuş. Adevĕrat este pentru capul mediocru ceea ce s'a obicĭnuit să primească ca adevĕrat, in acest obiceiu işi află indestularea lui, şi ori ce noutate ĕi apare ca un duşman al liniştei lui sufleteşti. Impotrivit la ori ce nouă incordare a inteligenţei, nedeprins şi nevolnic la munca intelectuală de a supune unei perpetue examinări fundamentul părerilor sale, el işi are cercul inteligenţei inchis, se opune noului adevĕr şi, făcĕnd aceasta, crede chiar a avè in sine o mişcare in folosul inteligenţei, pe când in fapt nu are decât acea resistenţă a inerţiei, care stăpâneşte elementele intelectuale ca şi pe cele fisice. Cel ce este mai viu in acest simţimĕnt al inerţiei, caută a combate fapta literară a noului adevĕr prin o scriere de luptă, şi această scriere găseşte cu necesitate un resunet puternic in toţi care sunt de sama lui, adică in marea majoritate a mediocrităţilor contimpurane. — Aşa este şi nu poate să fie altfel.

Nu doară, că ori ce combatere ar fi o dovadă pentru valoarea ideei combătute; dar se dovedeşte, că ori ce idee de valoare este la inceput combătută.

Dar dacă inţelegem in mod obiectiv, că este aşa şi că a fost şi va fi totdeauna aşa, nu putem privì decât cu cea mai adâncă simpatie la junele autor in această fasă a vieţei lui publice. Nu este uşor momentul, in care ideea cea nouă, născută din adâncimile unui cap cugetător, incălzită la focul iubirii de adevĕr, crescută prin concentrarea tuturor puterilor, părăseşte locaşul tainic al formării intelectuale şi, aruncată fără de veste in sgomotul lumii

din afară, intâlnește acea dușmană impotrivire, a cărei cause necesare le-am arătat mai sus. Scriitorul, care crede a fi scăpat de munca incordării și a fi căștigat acum dreptul la o recunoaștere a activității lui, se află față in față cu violenta resistență a incunjurimii și se vede carăș aruncat in starea de mai nainte, căre-i adresează vecĭnicul apel la sacrificiul de sine insuș. Nu cu pănzele desfășurate ci plutește vasul spre marea cea senină, ci pe o luntre de scăpare reintră dinaintea furtunei in vechiul port al meditațiunilor singuratice.

Aici insă se regăsește pe sine și *durerea* dă acum sufletului sĕu ultima consacrațiune și o adăncime până atunci necunoscută. Din ea trebue să adune puteri noue și un nou sprijin intru indeplinirea menirii sale. Cu indoită concentrare iși reincepe lucrarea, și resignațiunea, ce de acum inainte apare fără voie in toate manifestările sale, le dă un farmec surprinzĕtor. In curĕnd feliurite alte idei vin in ajutorul concepțiunii primitive, dar nu mai năvălesc acum ca ploaia sgomotoasă de vară, ci se așază lin ca fulgii de zăpadă peste lucrarea sa, o acopĕr, o ocrotesc și-i dau nouă inrodire. A venit iarna vieții sale sufletești, timp de amorțire in aparență, dar in realitate timp de neobosită pregătire pentru renașterea primăverii.

Și această primăvară nu poate lipsì; evoluțiunea recunoașterii adevĕrului intră cu necesitate in a doua fasă a progresului ei.

Căci dacă este adevĕrat, că ideea cea nouă intrece prin chiar aceasta capacitatea mediocrităților contimpurane, este tot așa de adevĕrat, că ea trebue să se afle in relație de inrudire cu minoritatea mai inteligentă a timpului ei. Punctul cel greu de trecut este numai, că oamenii inteligenți sunt de regulă ocupați cu un obiect propriu al gândirii lor și sunt prin urmare mai retrași din agitarea zilnicelor intâmplări. Insă tocmai aici resistența mediocrităților indeplinește, fără voie și fără știre, o funcțiune folositoare in viața publică. Strigătul lor de alarmă, repercutat in marea mulțime a celor ce le seamĕnă, dă mișcării intelectuale proporțiuni, ce fără de aceasta nu le-ar fi avut, și o face să pĕtrundă cu necesitate in sfera de atențiune a minorității inteligente, ori cât de retrase ar fi și ori cât de absorbită prin propriile gândiri.

De aici inainte soarta progresului este asigurată. Căci adevĕrata lui piedecă nu era ignoranța, ci ignorarea. Nu era trist pentru autorul ideei de a se afla in fața celor ce-l combăteau, ci de a remănè in mijlocul indiferinței celor ce l'ar fi putut înțelege; trist era de a nu auzì resunetul din inimile inrudite, de a nu vedè resfrăngerea in capetele congeniale, ci de a simțì, că ideea lui, născută pentru a trăi din viața tuturor, era amenințată de a perì in propria ei singurătate.

Dar, pintr'o ironie a soartei, tocmai această piedecă sunt insărcinați a o ridica adversarii cei nepricepuți.

Odată ideea ajunsă la cunoștința oamenilor eminenți, ea este așezată in domeniul ei predestinat, și cu căt a fost mai violent atacată până atunci, cu căt a fost mai rĕu ințeleasă și mai cu intenție denaturată, cu atât renașterea ei in capetele cele nouĕ este acum mai puternică, findcă se află intărită acolo nu numai prin pĕtrunderea intelectuală, ci și prin acel simțimĕnt de generositate, care se ridică in unele inimi omenești incontra ori cărei nedreptăți.

Şi chiar atunci, când ideea cea nouă nu intră deindată şi fără de luptă in capetele eminente, ci se află şi aici in oposiţie cu părerile admise de mai nainte şi trebue să-şi căştige pas cu pas locul ce i se cuvine, totuş această luptă este de alt gen şi pe alt tĕrĕm decât lupta de mai nainte.

Nu mai este vorba de resistenţa oarbă şi instinctivă a inerţiei, ci este vorba de insaşi cumpănirea argumentelor, şi din lumina acestei discuţiuni resultă cel mai mare folos pentru intemeierea adevĕrului. Pe de altă parte tocmai acel fapt dă noilor adepţi, pe lângă puterea convingerii, şi o deosebită aptitudine pentru a conduce ideea mai departe spre succesul definitiv.

Căci nimic nu este mai greu in lume, decât a inţelege pe altul, şi earăş fără a-l inţelege este peste puţinţă de a-l convinge. A inţelege pe altul insă insemnează a avè sau a fi avut in sine o parte identică sau analoagă cu gândirea lui; cine nu a avut aceasta, ĕi remâne străin.

Deaceea adevĕraţii luptători pentru progres sunt cei ce au impărtăşit ei inşii mai nainte vechia eroare şi au găsit in chiar desvoltarea lor internă argumentele pentru noul adevĕr. Cu aceste argumente sunt acum in stare să adapteze adevĕrul la gradul şi la felul de inteliginţă al celorlalţi.

Din momentul acestei adaptări, progresul adevĕrului intră in a treia şi cea din urmă fasă a evoluţiunii lui, in fasa recunoaşterii generale. Şi aici ca in toate formele de viaţă există lupta pentru existenţă. Capul cel eminent a primit ca moştenire o mai energică stăruinţă in gândire, o mai ingenioasă intrebuinţare a tuturor argumentelor spre intărire, şi mĕsurându-se zi pe zi cu mediocrităţile ce-l incunjură, resultatul nu poate fi altul decât supunerea lor sub autoritatea lui.

Pe de altă parte vine un nou ajutor de la oamenii nepreveniţi şi nepărtinitori, deşi de altminteri indiferenţi. Acum şi ei se simt puşi in mişcare de vibrarea desbaterilor, şi nu pot face alta decât a lucra in inţelesul adevĕrului celui nou. Căci ori ce adevĕr este o formulare mai clară a regulelor nestrămutate, care sunt insuş fundamentul universului, şi corespunde direcţiunii vecînice a inteliginţei omeneşti spre intinderea cunoştinţelor şi sporirea condiţiilor binelui general.

Tocmai acel element impersonal in chiar momentul concepţiunii nouei idei işi arată acum valoarea sa adevĕrată. Căci persoana se loveşte de altă persoană, gândul egoist se paralizează de alt gând egoist. Dar ceea ce este impersonal, este din patrimoniul comun al omenirii intregi, şi, indată ce prin luptă s'a dovedit a fi de o asemenea natură, străbate prin toate individualităţile viitoare ca o parte integrantă a lor.

Atunci lupta merge spre apus, discordia dispare incetul cu incetul, autoritatea celor mai maturi se lăţeşte asupra celorlalţi, şi intr'o generaţie viitoare adevĕrul cel combătut odinioară ajunge a fi adevĕrul primit de toţi ca un substras de sine inţeles pentru cugetarea comună.

Apa a trecut, pietrele au rĕmas, şi din piatră in piatră păşeşte geniul omenirii spre viitorul sĕu nemărginit.

T. Maiorescu.

Bucureşti, 9 Decembre 1882.

FECIOARA DE LA ORLÉANS.

tragedie in versuri.

Actul IV.

Scena representă o sală gătită pentru o serbare. Coloanele sunt impodobite cu ghirlande. In dosul scenei se aud flaute și hoboe.

SCENA I.

Ioana singură.

De-oparte-i pusă arma, resboinica furtună
A stat, și 'n loc de luptă și paloș dușmănesc
Se văd voioase jocuri și căntece resună;
Biserica, altarul frumos se 'mpodobesc,
Orașul cu ghirlande de flori se incunună
Și arcuri de verdeață se 'nalță, se clădesc.
Nu poate să cuprindă cetatea astă mare
Poporul care curge la falnica serbare.

Sunt insuflați cu toții de-aceeași bucurie
Și deopotrivă gănduri, simțiri impărtășesc.
Acei care eri ăncă trăeau in dușmănie,
In voie bună astăzi și 'n pace se unesc.
Și toți, din ori ce parte a Franției să fie
Cu o mai mare fală Franțeji azi se numesc.
Corona cea străveche lucește azi mai viu
Și Franția se 'nchină l'al regilor sei fiu.

Dar eu ce-atăte fapte făcui de strălucire,
Eu nu mě simt atrasă de-acest obștesc noroc,
Mi-e inima schimbată, lovită de orbire
Din astă serbătoare ea fuge spre-un alt loc:
Spre tabăra ingleză se 'ndrept 'a mea privire
Și spre vrăjmaș se'ntoarce vai!.... inima-mi cu foc.
Eu părăsesc această voioasă serbătoare,
Ca să-mi ascund durerea și vina mea cea mare.

Cum eu? Să port in inima-mi curată
Un chip lumesc, și sufletu-mi aprins
De glorie cerească, el, să bată
Pentru un om și să remăe-invins?
Cum eu, a patriei măntuitoare
Eu a Dumnezeirii luptătoare
Să ard pentru vrăjmașul țerii mele?
Pot eu s'o zič l'a soarelui lumine
Și in pămĕnt nu intru de rușine?
(Musica de 'ndărătul scenei se schimbă intr'o melodie moale și induioșătoare).

Vai! Vai mie! Aste tonuri
Cum incăntă pieptul meu!
Toate imi aduc aminte
De-al seu glas, de chipul seu!

Dacă m'ar lua furtuna
Și m'ar duce in rĕsboiu,
Poate c'aș găsì in luptă
Ah! curajul inapoi.

Aste glasuri, aste tonuri
Moaie pieptu-mi arzĕtor
Și simțesc a mea putere
Cum se stinge in durere
Și in lacrime de dor!
(după o tăcere cu mai mare vioiciune).

Puteam eu să-l omor, după ce ochii mei
Pe-ai lui ĕi intălnise? Pe dĕnsul să-l omor!
O! Mai degrabă ferul adănc l'aș fi 'mplăntat
In insuș pieptul meu! Și sunt eu vinovată
Fiindcă n'am fost crudă? E mila un pĕcat?—
Vai! Mila!—Ascultat-am al indurării glas
Și al umanității, cănd arma-mi repunea
Pe celelalte jertfe? De ce nu mi-a vorbit
Cănd tĕnĕrul Waliz, acel gingaș copil,
Cerea să-i dau viața? O! inimă vicleană!
Tu minți cu indrăzeală l'a ceriului lumine!
A indurării voace nu te-a oprit pe tine!

De ce a mea privire a intălnit pe-a lui?
De ce vai! m'am uitat la nobila sa față!
Vai mie! pĕcătoasa, cu-aceast'a mea privire
Mi-a inceput și crima!—Te alesese Domnul
Ca pe-o unealtă oarbă, tu trebueai orbește
S'asculți porunca lui. Dar tu ai vrut să *vezi*,
Ș'atunci Dumnezeirea retrase scutul ei,
Și 'ndată ai fost prinsă de mreje infernale.
(Flautele reincep; Ioana se acufundă in melancolie)

Blănd toiag de ce pe arma
De rĕsboiu eu te-am schimbat,

Sfânt stejar, de ce șoptirea
Frunzelor ți-am ascultat?
De ce Te-am vĕzut, Regină
Ce domnești in Ceriul sfânt?
Vino, ia-ți a ta cunună
Căci nevrednică eu sunt!

Ah! Deschis am vĕzut raiul,
Chipul celor fericiți,
Azi cu dor mi se plec ochii
Nu 's spre ceriuri ațintiți!
Pentru ce astă chemare
Mi s'a dat așa de grea,
Puteam, inima-mi duioasă
După plac a mi-o schimba?

De vroeai de-a Ta putere
Lumii semne ca să dai,
De ce n'ai ales din sfinții
Care șed in al Tĕu raiu,
Dintre ăngerii cei vecĭnici
Ce n'au suflet muritor,
Insă nu pe o fecioară
Cu piept slab și simțitor?

Ce știu eu despre rĕsboaie
Și de cearta regilor?
Eu pășteam mieii mai gingași
Sus pe piscul munților.
Dar Tu m'ai trimis in lume,
In al regilor palat
Ca să cad greșelei jertfă...
Ah! Aceasta n'am cătat!

SCENA II.

Agnes Sorel. Ioana.

Agnes, (intră in vie mișcare; indată ce vede pe Ioana alergă spre dĕnsa și o stringe in brațe; deodată iși ia de samă și cade in genunchi inaintea ei.)
Nu astfel!.. In genunchi nainte-ți...

Ioana, (vrĕnd s'o ridice).
Te ridică!
Tu uiți cine ești tu și cine 's eu...

Agnes.
O lasă!
De bucurie 'mpinsă mĕ plec naintea ta.
Eu trebui inima-mi prea plină s'o deschid
Lui Dumnezeu, și 'n tine lui insuș mĕ inchin.
Căci tu ești acel ănger ce pe stăpânul meu
Iubit l'ai dus la Rheims ca să-l incoronezi.
Cea ce nu 'ndrăzneam să vĕd nici chiar in visuri,
Acum s'a implinit. Orașul pregătește
Serbarea 'ncoronării, și regele a pus
Veștmĕntul cel solemn. *Pairii*, cei mari ai țerii
S'au adunat să poarte insigne și coroană,
Poporul se indeasă grăbit spre catedrală,
S'aud voioase cănturi și clopotele sună.
O, astă fericire prea mare-i pentru mine!
(Ioana o ridică incet in sus. Agnes Sorel se oprește un moment și se uită mai deaproape in ochii Ioanei.)
Tu insă serioasă remăi și vecĭnic aspră.
Dai altor fericirea, dar n'o impărtășești.
E rece al tĕu suflet; a noastre bucurii
Tu nu poți să le simți; tu ai intrevĕzut
A ceriurilor slavă și pieptul tĕu curat
Nu poate să se miște de fericiri lumești.
(Ioana o apucă de mână cu vioiciune, dar indată o lasă ear.)
O, dac'ai putè fi femee, și simțì!..
Depune-aceste arme: rĕsboiul e sfirșit!
Intoarce-te la sexul cel blând din care ești!
O, inima-mi duioasă nu se poate lipì
De tine, cătă vreme arĕți ca și Minerva
Rĕsboinică și aspră!

Ioana.
Ce cei tu de la mine?

Agnes.
Depune-a tale arme și zalea ta de luptă!
Amorul se 'nspăimăntă de-oțelul cel vĕrtos
Ce-ți infășoară pieptul. O, fii femee earăș
Și vei simțì amorul.

Ioana.
Acum să-mi lepăd arma!
Acum!—Eu vreau să lupt cu pieptul desvĕlit!
O! Dacă aș avè o zale inzecită
De-aramă, să mĕ apăr de-a voastre serbători
Și de simțirea mea!

Agnes.
Contele Dunois
Pe tine te iubește, și nobilul seu suflet
Deschis gloriei numai și la virtuți eroici,
El arde pentru tine de dragoste curată.
O! dulcei-i de-a se ști iubită de-un erou,
Dar insași a-l iubì e mult mai dulce ăncă!
(Ioana iși intoarce capul cu groază.)

Tu ĕl urĕşti? Nu, nu! Tu numai nu-l iubeşti
Căci de ce l'ai urì? Urim pe-acela numai
Ce vrea să ne răpească o inimă iubită.
Tu insă nu preferi pe nimeni — inima
Nu-ţi este turburată... dac'ai fi simţitoare...

Ioana.

Jăleşte soarta mea!..

Agnes.

Ce-ar mai putè lipsì
La fericirea ta? Ţi-ai implinit cuvĕntul.
Azi liberă e Franţa. Tu ai condus pe rege
Invingĕtor la Rheims, de glorie eşti plină,
Un fericit popor te laudă, te 'nalţă,
Te binecuvintează; tu eşti divinitatea
Acestei serbători. Şi insuş regele,
Pe frunte cu corona, nu are-o strălucire
Măreaţă ca a ta.

Ioana.

Ah! căci eu nu mĕ pot
Ascunde in adâncul pămĕntului!

Agnes.

Ce ai?
Ce stranie mişcare! Ce om ar cuteza
Azi ochii să-i ridice, când *tu* ĕi pleci in jos?
Eu am să mĕ 'nroşesc, *eu* eu care lângă tine
Mĕ simt aşa de mică şi nu pot să ating
Eroica-ţi putere şi inălţarea ta.
Căci să-ţi mărturisesc intreaga-mi slăbăciune:
Nu slava ţerii mele, nu strălucirea nouă
A tronului şi nici obşteasca bucurie
Imi implu inima cea slabă. Unul singur
Deplin o stăpâneşte, şi nu-i mai lasă loc
Pentru alte simţiri. *El* este cel iubit,
Pe *dĕnsul* ĕl aclamă poporul, şi pe *dĕnsul*
Ĕl binecuvintează; *lui* ĕi presoară calea
Cu flori, *El* e al *meu*, El e *al meu* iubit!

Ioana.

O, cât eşti de ferice! Tu iţi unoşti amorul
Cu-a tuturor iubire! Tu poţi inima ta
Să o discarci; tu poţi inalta-ţi desfătare
Naintea tuturora in voie s'o arĕţi;
Această serbătoare a ţerii e deodată
Şi dulcea serbătoare a dragostei ce simţi.
Mulţimea astă mare ce 'n valuri nesfirşite
Aice in lăuntrul cetăţii se indeasă,

Ea iţi impărtăşeşte amorul şi-l sfinţeşte,
Ei *pentru tine* scot strigări de bucurie,
Ţie iţi fac ghirlande, tu le 'nţelegi simţirea:
Iubind pe acel soare ce arde 'n strălucire,
Tot ce vezi oglindează iubirea ta cea vie!

Agnes (stringĕnd-o in braţe).

Oh! Mĕ incănţi, mĕ farmeci, deplin tu mĕ pricepi!
Eu nu te-am cunoscut, tu ştii ce e amorul
Şi ceea ce simţesc, puternic o rosteşti!
Acum fără sfială indrept inima mea
Cu 'ncredere 'nspre tine....

Ioana (smulgĕndu-se cu putere din braţele ei.)

Mĕ lasă, fugi, o, fugi!
Atingerea cu mine pe tine te mânjeşte!
Fii fericită! Mergi! Şi lasă să-mi ascund
Ruşinea, ingrozirea in noapte 'ntunecoasă.

Agnes.

Tu mĕ infricoşezi, eu nu te inţeleg.
Dar nu te-am inţeles in veci, şi pentru mine
Ascunsă totdeauna fu tainica-ţi fiinţă!
Cine-ar pĕtrunde-acuma acea ce spăimântă
Inima ta cea sfântă şi scrupulul ce-şi face
Sufletul tĕu curat?

Ioana.

Tu eşti curată, *tu*
Eşti sfântă! De-ai vedè adânc in al meu suflet
Cu groază ai respinge vrăjmaşa trădătoare!

SCENA III.

Cei dinainte. Dunois, Du Chatel şi *La Hire* cu drapelul Ioanei.

Dunois.

Pe tine te cătăm, Ioano. Toate 's gata.
Suntem trimişi de rege; el vrea ca tu să porţi
Naintea lui drapelul cel sfânt; tu ai să mergi
In rândul celor mari ai ţerei, şi din toţi
Vei fi cea mai aproape de el, căci recunoaşte
Şi vrea ca toţi s'o ştie, că *singură tu* meriţi
Onoarea astei zile.

La Hire.

Eată-ţi drapelul, ia-l
O nobilă fecioară! Şi prinţii şi poporul
Te-aşteaptă!

Ioana.

Să păşesc eu inaintea lui!
Eu, eu, să port drapelul!

Dunois.

Tu singură ai dreptul.
Ce altă mănă este atâta de curată
Să ţie-acest semn sacru? Tu l'ai purtat in lupte;
Du-l azi ca o podoabă pe calea bucuriei.
(La Hire vrea să-i dea drapelul, ea se 'nfioară şi dă 'napoi.)

Ioana.

Nu, nu!

La Hire.

Ce ai? Te sparii de insuş steagul tĕu?
Priveşte-l! (el disfăşură steagul) Tot acela-i ce fâlfâia in măna-ţi
Cănd ĕl purtai in lupte. Pe el se 'nfăţoşează
A cerului regină plutind peste un glob;
Aşa iţi poruncise Fecioara cea Prea-sfântă.

Ioana (privind steagul cu fiori).

Ea este, insăşi ea! Aşa mi s'arĕtâ!
Cum increţeşte fruntea, cu ce ochi de mănie
Priveşte-asupra mea!

Agnes.

Ea aiurează! Ioano,
Revino-ţi ear in fire! Aici nu vezi pe Sfântă,
Ci numai chipul ei; ea insaş e in raiu
De Sfinţi incunjurată.

Ioana.

Fecioară 'ngrozitoare
Vii tu să pedepseşti nevrednica-ţi făptură!
Nenoroceşte-mĕ! Ia fulgerele tale
Şi lasă-le să cadă pe capu-mi vinovat!
Eu jurămĕntul l'am càlcat, sfântul tĕu nume
L'am profanat!

Dunois.

Vai noue! Ce insemneaz' aceste
Nenorocite vorbe?

La Hire (cu mirare, cătră Du Chatel.)

Pricepeţi voi această
Ciudată rătăcire?

Du Chatel.

Eu vĕd ceea ce vĕd.
De mult imi era frică...

Dunois.

Ce ziceţi?

Du Chatel.

Nu pot spune
Aceea ce găndesc. Dea Domnul astă oară
Să treacă şi să vĕd pe rege 'ncoronat!

La Hire.

Cum? groaza ce pornea de la acest drapel
Se 'ntoarce-asupra ta? Să tremure Inglezul
Când vede acest semn, căci e ingrozitor
Pentru vrăjmaşii Franţei. Dar pentru bunii sei
Supuşi, e priincios.

Ioana.

Zici drept: e priincios pentru amicii ţerei
Şi respăndeşte groază in rănduri duşmăneşti.
(se aude marşul de incoronare.)

Dunois.

Atunce ia-l in mănă! Se pune in mişcare
Cortejul, nici o clipă nu este de pierdut!
(Ei dau steagul, ea ĕl apucă mai mult fără voe şi ese. Ceilalţi o urmează.)

SCENA IV.

(Scena se schimbă şi representă o piaţă inaintea Catedralei. Poporul umple fundul. *Bertrand*, *Claude-Marie* şi *Etienne* es din mulţime şi inaintează. Se aude foarte incet in depărtare marşul incoronării.

Bertrand.

Ascultă! Musica! *Ei* sunt. S'apropie.
Ce e mai nimerit să facem? Pe platformă
Să ne urcăm, sau poate mulţimea s'o străbatem
Ca să vedem mai bine trecĕnd intreg alaiul?

Etienne.

Nu-i chip de străbătut. Sunt uliţele toate
Tixite de norod, de cai şi de trăsuri.
Să ne lipim aice de zidul astor case,
Deaice vom putè vedè alaiul bine,
Trecĕnd naintea noastră.

Claude-Marie.

Ai zice că s'a strins aici trei părţi din Franţa.
Aşa e imbulzeala de mare că chiar noi
Am fost atraşi din fundul Lotringhiei incoace.

Bertrand.

Ce om poate sta trăndav a casă in bordeiu,
Când fapte-aşa mărețe in ţară se petrec!
A fost destulă trudă ş'a curs sânge destul
Păn au ajuns corona pe fruntea cuvenită.

Trebue stăpănul nostru, adevěratul rege
Căruia-i dăm corona, să fie insoţit
De tot aşa de mult popor, ca şi acel
Al Parisianor, ce-a fost incoronat
Colo la Saint Denis! Nu-i bun Francez acela
Ce şede azi a casă şi nu strigă cu noi:
Trăească Regele!

SCENA V.

Cei dinainte. Margot şi Louison.

Louison.

Avem să revedem, Margot, pe sora noastră.
Inima mi se bate.

Margot.

Avem s'o revedem
In falǎ şi mărire ş'om zice: E Ioana,
E sora noastră!

Louison.

Eu — păn n'oiu vedè cu ochii —
De loc nu pot să cred c'această luptătoare
Puternică, ce-i zic „Fecioara din Orléans",
E Ioana, sora noastră pe care am pierdut-o!
(Cortejul se apropie).

Margot.

Te indoeşti? Tu ai s'o vezi cu ochii tëi.

Bertrand.

Băgaţi de samă! Vin!

SCENA VI.

Flautişti şi căntători din hautbois deschid cortejul. Urmează *Copii* imbrăcaţi in alb cu crengi in mănă, după ei doi *Crainici*. Apoi o trupă de *halebardieri*. Apoi *Magistraţi* in robe. După ei doi *Mareşali* cu bastoanele lor, *Ducele de Burgundia* purtănd sabia, *Dunois* purtănd sceptrul, alţi mari ai ţerei poartă corona, globul şi măna justiţiei; ear alţii vin cu prinoase. După aceştia vin *Cavaleri* in vestmintele ordinului lor; copii in slujba bisericei cu cadelniţe, apoi *doi episcopi* purtănd Sainte-Ampoule,*) *Archiepiscopul* cu crucea. După dĕnsul urmează *Ioana* cu steagul. Ea păşeşte cu capul plecat şi cu paşi nesiguri; vĕzĕnd-o surorile ei fac semne de mirare şi de bucurie. După dĕnsa vine Regele sub un baldachin purtat de patru baroni; urmează curteni şi soldaţi care inchid marşul. După ce cortejul intră in biserică musica se opreşte.

SCENA VII.

Louison. Margot. Claude-Marie. Etienne. Bertrand.

Margot.

Vĕzut-ai pe Ioana?

Claude-Marie.

Cea cu zale de aur
Care mergea cu steagul 'naintea regelui?

Margot.

Era ea, sora noastră;

Louison.

Ea nu ne-a cunoscut!
Şi inima nu-i spuse că noi a ei surori
Suntem in apropiere! — Avea ochii plecaţi
Şi faţa ei era atăt de palidă!
Ea păşea tremurănd cu steagul ei in mănă!
Eu nu m'am bucurat vĕzĕnd-o 'n astă stare.

Margot.

Eată! Ne-am vĕzut sora in străluciri şi pompă!
Ce om ar fi crezut macar in vis, că ea
Care odinioară păştea turme de oi
Pe dealurile noastre, va fi 'ntr'o zi atăta
De falnică şi mare!

Louison.

Se implineşte visul ce tata l'a făcut,
Că noi naintea ei ne-om inchina la Rheims.
Eată biserica ce a vĕzut in vis.
Toate s'au implinit. Dar tata a zărit
Atunci şi feţe triste. Ah! Eu nu 's bucuroasă
S'o ştiu aşa de mare!

Bertrand.

Ce stăm aici degeaba?
Hai in biserică să fim şi noi la slujbă.

Margot.

Hai, poate-om intălnì pe sora noastră-acolo.

Louison.

De vreme ce-am vĕzut-o să mergem ear a casă.

Margot.

Cum? să plecăm a casă, şi nici să nu-i vorbim?

Louison.

Ea nu mai e a noastră, căci pintre prinţi şi regi
Acum e locul ei. Ce drept am avè noi
Ca să ne grămădim spre gloria-i cea mare?
Ea ne era străină chiar cănd trăea cu noi.

*) Sticla care cuprinde Untdelemnul stănt, consacrat pentru ungerea regilor Franţei. Nota Trad.

Margot.
Crezi că i-a fi rușine de noi? Nu ne-a cunoaște?

Bertrand.
Cum?—Nu i-a fost rușine nici regelui de noi.
La toți el se 'nchina, chiar la cel mai de rănd.—
Și ea ori căt de sus să se fi inălțat,
Tot regele-i mai mare.
(se aud din biserică trompete și timbale).

Claude-Marie.
Haideți să 'ntrăm și noi!
(aleargă spre fund, unde se pierd in mulțime).

SCENA VIII.

Thibaut vine imbrăcat in negru. *Raimond* ĕl urmează și vrea să-l oprească.)

Raimond.
Stăi, moș Thibaut, nu merge in grămădeala asta,
Aice peste tot vezi numai oameni veseli
Și supĕrarea voastră nu este potrivită
Cu-această serbătoare. Haideți! să părăsim
Orașul, cu grăbire.

Thibaut.
Pe pĕcătoasa mea
Copilă, ai vĕzut-o? Băgat-ai bine sama
La fața ei?

Raimond.
Vĕ rog, fugiți!

Thibaut.
Băgat-ai sama
Cum pasu-i șovăea; căt era de schimbată
Și galbĕnă la față? Nenorocita simte
In ce stare se află. Acuma e momentul
Să-mi măntuesc copila. Nu vreau să pierd prilejul.
(vrea să easă).

Raimond.
Stăi, ce voești să faci?

Thibaut.
Voesc să o surprind,
Voesc să o restorn din goala-i fericire,
Eu vreu cu silă chiar să o duc inapoi
La Dumnezeul ei, de care s'a lăsat.

Raimond.
Ah! Te gändește bine, nu-ți arunca copila
Tu insuți in peire!

Thibaut.
Să peară trupul ei
Dar sufletul să-i scape!
(Ioana se răpede afară din biserică, fără steagul ei; poporul se grămădește imprejuru-i, se inchină ei, ĕi sărută hainele. Imbulzeala o oprește in fundul teatrului.)
Ea vine, este ea
Ce palidă-i la față! De frică-a părăsit
Biserica. Dreptatea cerească i s'arată!

Raimond.
Remăi cu bine. Eu nu pot să stau aice!
Sperănd eu am venit și mĕ pornesc cu jale.
Vĕzui pe fiica voastră și simt c'o pierd din nou.
(El ese. Thibaut se depărtează in partea opusă).

SCENA IX.

Ioana, popor. Apoi *Surorile Ioanei.*

Ioana, (străbătĕnd prin mulțime inaintează in fața scenei.)
Eu nu mai puteam sta. Fantome mĕ gonesc.
Ca tunete-mi păreau a fi a orgăi sonuri.
A catedralei bolți păreau că se restoarnă
Asupra mea. Simțeam că trebue să es
Sub ceriul cel intins. Drapelul l'am lăsat
Acolo in altar. In veci cu măna mea
Eu n'am să-l mai ating!—Mi s'a părut că-mi vĕd
Surorile iubite sburănd pe lăngă mine
Ca pintr'un vis. A fost vai! numai o părere!
Departe sunt de-aice, o, nesfirșit departe,
Cum este fericirea copilăriei mele
Ș'a nevinovăției!

Margot (inaintănd).
Ea este, e Ioana!

Louison (alergănd spre Ioana.)
Iubita noastră soră!

Ioana.
N'a fost o nălucire!
Voi sunteți, dragi surori? Pe voi vĕ 'mbrățoșez?
Tu, dragă Louison și tu, scumpă Margot?
Aice in acest pustiu ticsit de oameni,
Eu string la al meu piept pe dulcile surori!

Margot.
Ea ne cunoaște ăncă, e buna noastră soră.

Ioana.
Iubirea pentru mine v'aduce păn' aice,
Atăta de departe? Nu sunteți supĕrate

Că m'am pornit de-acasă așa nepăsătoare
Și fără zioa bună?

Louison.

Voința misterioasă
A ceriului te-a dus departe de la noi.

Margot.

Slăvitul têu renume ce mișcă toată lumea
De care azi tot omul vorbește, au ajuns
Și păn in sat la noi și ne-au adus la astă
Măreață serbătoare. Venim să te vedem
In strălucirea ta. Nu suntem singure...

Ioana (iute).

Și tata e cu voi? Unde-i, de ce s'ascunde?

Margot.

Nu, tata nu-i cu noi.

Ioana.

Nu vrea să-și vadă fata?
Și binecuvêntarea prin voi nu mi-o trimite?

Louison.

Nu știe c'am venit.

Ioana.

Nu știe? Pentru ce?
Vê turburați, tăceți, plecați ochii in jos?
Spuneți-mi unde-i tata?

Margot.

De când te-ai dus...

Louison (făcêndu-i un semn.)

Margot!

Margot.

Tata... e cam mâhnit!..

Ioana.

Mâhnit?

Louison.

Nu te 'ngriji!
Știi cât de mult e tata muncit de presimțiri!
Dar el s'a liniștì și va fi mulțămit,
Când ĕi vom spune noi că tu ești fericită!

Margot.

Așa-i, ești fericită? Dar, trebue să fii
Cu-atâta strălucire ș'atât de mare fală!

Ioana.

Sunt fericită, dar, căci vê revêd pe voi,
Căci vê aud ear glasul, și el mi-aduce-aminte
De casa părintească, atunci când păzeam turme
Pe dealurile noastre, atunci eram ferice
Ca 'n raiu — ah, n'aș putè să fiu ca mai 'nainte
Să fiu precum am fost?

(Ea iși ascunde fața la pieptul Luisei. Claude-Marie, Etienne și Bertrand se arată și se țin cu sfială in oare care depărtare.)

Margot.

Veniți toți! Claude-Marie, Bertrand, Etienne veniți!
Nu-i mândră sora noastră, așa este de blândă
Ș'așa vorbește dulce cum nu vorbea nainte,
Pe când era a casă.

(Ei inaintează și vor sa-i intindă mâna: Ioana privește la dênșii cu ochii ațintiți și cade in adâncă uimire.)

Ioana.

Unde am fost? Spuneți-mi!
Fost-au aceste toate numai un vis, din care
Acuma mê deștept? In adevêr plecat-am
Din Dom Remi? Sau poate am adormit sub pomul
Cel fărmecat, ș'acuma trezindu-mê, vê vêd
In jurul meu pe voi, iubiți și buni prieteni?
De regi, de bătălii, de fapte vitejești
Eu numai am visat — toate-au fost umbre numai,
Care-au trecut nainte-mi, căci sub acest copac
Sunt visurile vii. Cum ați fi venit altfel
Și voi și eu la Rheims? O nu, eu nu m'am dus
In veci din Dom Remi! Spuneți-mi că-i așa
Și inima-mi umpleți-o cu dulce bucurie!

Louison.

Suntem in adevêr la Rheims. Aceste fapte
Tu nu le-ai visat numai, ci le-ai indeplinit
In adevêr. Privește in juru-ți! Te cunoaște!
Pe strălucita-ți zale de aur pune mâna!

(Ioana pune mâna pe piept, revine in fire și tresare.)

Bertrand.

Acest coif l'ați primit din insăși mâna mea.

Claude-Marie.

Nu este de mirat că credeți a visa,
Căci cele ce-ați făcut și ați indeplinit
Sunt și mai minunate decât se vêd in visuri

Ioana (iute).

Veniți, hai să fugim! Eu plec cu voi de-aicea
Mê 'ntorc in satul nostru, in sinul părintesc!

Louison.

Oh vino, vin cu noi!

Ioana.

Aceşti oameni mě 'nalţă
Mai sus mult decât merit. Voi m'aţi vězut de când
Eram o fată mică şi slabă; mě iubiţi,
Nu mě 'ndumnezeiţi!

Margot.

Ai vrea să părăseşti
Această strălucire?

Ioana.

Voiu să arunc departe
Podoaba uricioasă ce-a voastră inimă...
Disparte de a mea! Voesc să pasc ear mieii
Cum ěi păşteam odată. Eu vreu să vě slujesc
Ca şi o slugă proastă şi să spăsesc amar
Deşertăciunea care mě 'mpinse mai pre sus
De voi să mě inalţ! (se aud trimbiţe.)

SCENA X.

Regele ese din biserică; El e imbrăcat cu ornamentele regale. *Agnes Sorel. Archiepiscopul. Ducele de Burgundia Dunois. La Hire. Du Chatel.* Cavaleri. Curteni şi Popor.

Toţi (strigă de mai multe ori, in vreme ce regele inaintează.)
Trăească regele Carol al şeptele!
(Trimbiţile sună. Regele face un semn şi crainicii ridicând bastoanele poruncesc să se facă tăcere.)

Regele.

Iubitul meu popor, vě sunt mulţămitor
Pentru iubirea voastră. Corona ce pe frunte
Ne pune astăzi ceriul, cu arma am luat-o.
Poporul a stropit-o cu nobilul seu sânge.
Dar *ramura de pace* deacum va 'mpodobì-o
Eu mulţămesc la toţi ce pentru Noi luptarě
Şi iert pe-aceia care Ne s'au impotrivit.
Căci Dumnezeu a fost indurător cu Noi
Şi a domniei Noastre cuvêntul cel intâiu
Să fie: „Indurare!“

Poporul.

Trăească regele
Carol al şeptele!

Regele.

Drept de la Dumnezeu
Stăpânitorul lumii cel mare, primesc Regii
Franţeji corona lor. Noi insă am primit-o
Cu semne mai vědite din insăşi măna sa.
(Indreptându-se către Ioana)
Eată aici trimeasa lui Dumnezeu, ea care
A pus pe tronul Franţei pe regele legitim
Şi a sfărâmat jugul străinei tiranii.
Să fie al ei nume tot astfel venerat
Cum este Saint Denis, ocrotitorul ţerei!
Şi pentru slava ei să inălţăm altare.

Poporul.

Fecioara să trăească, măntuitoarea ţerii!
(sună trimbiţele.)

Regele (către Ioana).
Dacă şi tu din oameni născută eşti, ca Noi,
Spune ce fericire putem Noi să-ţi aducem?
Ear dacă ţara ta se află colo sus,
De sunt ascunse raze de ăngereşti lumine
In trupu-ţi de fecioară, atunci ridică vělul
Ce leagă ochii noştri şi las' să te vedem
In chipul strălucit, precum te věd in ceriuri,
Pentru ca inainte-ţi plecănd frunţile noastre
Să te 'ndumnezeim!
(Tăcere generală. Toţi ochii sunt aţintiţi asupra Ioanei.)

Ioana.

O, Doamne! Tatăl meu!

SCENA XI.

Thibaut (ese din mulţime şi se afla faţă cu Ioana in partea opusă a scenei.)

Mai multe glasuri.

Tatăl ei?

Thibaut.

Dar, el insuş, sěrmanul ei părinte,
Acel care-a născut-o pe ea, nenorocita,
Şi vine azi, impins de-a ceriului dreptate
Să invinovăţească pe insăşi fiica sa.

Ducele de Burgundia.

Ce insemneaz' aceasta?

Du Chatel.

Acum a să se facă
Lumină 'nfricoşată!

Thibaut (către rege.)

Tu crezi c'ai biruit
Cu ajutor din ceriuri? O, rege inşelat,
Popor adănc orbit! Te-ai măntuit de duşmani
Cu-a iadului putere! (Toţi dau inapoi ingroziţi.)

Dunois.

Nebun e acest om?

Thibaut.

Eu nu 's nebun, dar tu, și toți ce sunt aice
Ș'archiepiscopul acest prea ințelept,
Ce cred că Dumnezeu din ceriu s'a arĕtat
Printr'o muiere proastă. Ia să vĕd dacă fată
Cu mine, tatăl ei, va mai avè 'ndrăzneală
Ca să susție ăncă sumeața ei minciună,
Cu care-a inșelat pe Domn și pe popor.
De crezi și te inchini in Unul Dumnezeu
Respunde e curat și sfănt sufletul tĕu?
(Tăcere generală; toate privirile se ațintesc spre Ioana, ca stă nemișcată.)

Agnes.

Ea tace, Doamne Sfinte!

Thibaut.

Ea trebue să tacă!
In fața cu-acest nume ingrozitor, ce face
Să tremure chiar iadul in adăncimea sa!
Ce! Ea să fie-o sfăntă de Dumnezeu trimisă!—
Această 'nșelăciune in minte i-a venit
Sub pomul cel vrăjit, sub care din vechime
S'aduna duhuri rĕle să ție sfatul lor.
Acolo iși vĕndù partea nemuritoare
Acelui necurat, spre-a dobăndi in schimb
O glorie deșartă aice pe pămĕnt.
Să-și disgolească brațul și veți vedè indată
Semnul cu care iadul pe veci a insemnat-o.

Ducele.

Grozav! Dar să nu credem cănd vine insuș tatăl
Ca să mărturisească incontra fiicei sale?

Dunois.

Nu trebue să credem pe-un om așa smintit,
Ce se batjocurește in insași fiica lui.

Agnes (către Ioana).

Vorbește! Curmă-această tăcere 'nfricoșată,
Avem nemărginită incredere in tine!
O vorbă spune numai!.. O vorbă ne ajunge!
Dar spune, nimicește o invinovățire
Atăta de 'nfiorătoare.—Zi că ești inocentă
Și noi vom crede 'n tine.
(Ioana stă nemișcată. Agnes se depărtează de dênsa cu spaimă.)

La Hire.

Ea este spărietă. Uimirea, indignarea
Îi inclostează gura. O invinovățire
Atăta de cumplită, face să tremure
Chiar inocența insaș. (se apropie de Ioana.)
Revino-ți ear in fire
Ioano; te simțește. Acel nevinovat
Vorbește și se uită c'un ochiu biruitor
Ce fulgeră indată și sfarmă calomnia.
Inalță fruntea ta c'o nobilă mănie,
Ridică-ți ochii, fă să intre in pămĕnt
Acei ce-aduc prepusuri nevrednice asupra
Virtuții tale sfinte!
(Ioana remăne nemișcată. La Hire dă inapoi ingrijit: mișcarea se mărește.)

Dunois.

Poporului i-e frică? Ce? Tremură chiar prinții?
Ea e nevinovată. Mĕ prind chizășul ei
Cu-onoarea mea domnească. Eată-mi arunc mănușa
De cavaler.—Aștept... Cine cuteaz' a zice
Că ea e vinovată?
(Se aude un trăsnet; toți stau cuprinși de groază.)

Thibaut.

In numele acelui
Ce tună 'n ceriuri, spune că nu ești vinovată.
Incredințează-ne că tu nu te-ai vĕndut
La duhul necurat și dă-mĕ de minciună.
(Un al doile trăsnet mai tare; poporul fuge in toate părțile.)

Ducele.

Să ne păzească Ceriul! Ce semne 'nfricoșate!

Du Chatel (către rege).

Veniți, veniți, o, rege, fugiți din acest loc!

Archiepiscopul (către Ioana).

Te 'ntreb in numele lui Dumnezeu. Taci tu
Impinsă de simțirea că ești nevinovată,
Sau din vinovăție? Dacă tunetele
Ce se aud in ceriuri arată *pentru* tine,
Atunci sărută crucea drept semn de inocență!
(Ioana stă nemișcată. Mai multe trăsnete puternice, Regele, Agnes Sorel, Archiepiscopul, Ducele de Burgundia, La Hire și Du Chatel es).

SCENA XII.

Ioana. Dunois.

Dunois.

Tu ești soția mea. Eu am crezut in tine
La cea intăi privire și astfel cred și astăzi.
Mai mult te cred pe tine, decăt acestor semne,

Decăt chiar tunetului care vorbeşte 'n ceriuri.
In nobila-ţi mănie tu taci, inveştmĕntată
In sfănta-ţi inocenţă, dispreţueşti să sfarmi
Aşa prepusuri negre. — Dispreţueşte-le! —
Dar *mie* te increde! Eu nu m'am indoit
De inocenţa ta. Nu-mi spune nici o vorbă
Intinde-mi numai măna, drept semn şi drept dovadă
Că te increzi in braţu-mi şi'n causa ta cea dreaptă!

(El ĕi intinde măna, ea se intoarce de la dĕnsul cu o mişcare convulsivă; el remăne incremenit de groază.)

SCENA XIII.

Ioana. Du Chatel. Dunois. La urmă *Raimond.*

Du Chatel (intorcĕndu-se).

Ioana d'Arc, ai voe din partea Regelui
Să părăseşti oraşul, de nimeni supĕrată.
Stau porţile deschise. N'aibi frică de insulte.
Te apără 'ndurarea regală. Veniţi conte,
Onoarea vĕ opreşte să staţi aici mai mult!
O! Ce sfirşit!

(El ese. Dunois se trezeşte din nemişcarea lui, aruncă încă o privire asupra Ioanei şi ese. Ioana stă un moment singură. Insfirşit, Raimond apare şi stă puţin in depărtare, privind-o cu adăncă durere. Apoi se apropie şi o ia de mănă.)

Raimond.

Momentu-i priincios! Sunt uliţele goale.
Dă-mi măna. Eu te-oiu duce.

(La privirea lui, Ioana dă cel intăiu semn de simţire, se uită ţintă la dĕnsul, apoi ridică ochii spre ceriu: in urmă apucă cu vioiciune măna lui şi ese.)

(Cortina cade.)

Actul V.

Teatrul represintă o pădure sĕlbatică. In depărtare se vĕd bordee de cărbunari. Intuneric deplin. Tunete şi fulgere amestecate cu focuri de arme.

SCENA I.

Un cărbunar şi nevasta lui.

Cărbunarul.

Amarnică furtună! Tot cerul pare-a fi
Numai un riu de foc; zioa 'n amiază mare
E noapte, ş'ai putè să vezi pe ceriuri stele,
Furtuna bubue ca iadul dislănţuit.
Se clatină pămĕntul: bĕtrănii fagi şi frasini
Pocnesc şi-şi pleacă fruntea. Acest rĕsboiu grozav
Ce este colo sus şi care chiar pe fiare
Sĕlbatice le 'nvaţă să fie cu blăndeţe,
Silindu-le să-şi cate un sigur adăpost
In bizunia lor, nu poate pintre oameni
S'aducă earăş pacea macar pentr'un moment.
Prin mugetul furtunei s'aud tunuri şi puşte.
Atăt de-aproape sunt oştirile-amĕndouĕ,
Că le desparte numai pădurea şi ciocnirea
Se poate intămpla in fie ce moment.

Femeea.

Să ne ajute Domnul! — Dar duşmanii erau
Cu totul sfărămaţi şi 'mprăştieţi, cum vine
Că ne lovesc din nou?

Cărbunarul.

Fiindcă nu mai au
De rege nici o frică. De când s'a dat pe faţă
La Rheims că fata ceea era o vrăjitoare,
Şi nu ne mai ajută *ducă-să pe pustii*,
De 'ndoasele merg toate.

Femeea.

Ascultă! Cine vine?

SCENA II.

Cei dinainte. Raimond. Ioana.

Raimond.

Colo vĕd o colibă. Intr' ĕnsa vom găsì
Un adăpost incontra furtunei furioase.
Nu poţi să te mai ţii, trei zile sunt acuma
Decănd suntem pribegi, fugind de ochii lumii,
Deatunci nu te-ai hrănit decăt cu rădăcini.

(furtuna se linişteşte, ceriul se insenineză).

Veniţi, sunt cărbunari, oameni buni, primitori.

Cărbunarul.

Se vede că aveţi nevoe de odihnă?
Intraţi, ori ce avem in mica-ne colibă
Al vostru este.

Femeea.

Ce! O tĕnĕră fetiţă
Cu zale imbrăcată? Dar dĕ! Vremile 's grele!
Azi şi femeile ieu armele in mănă,
Chiar Doamna Isabeau regina, ni se spune
Că ămblă inarmată in tabăra duşmană

Ș'o tênĕră fetiță, fiica unui păstor,
A merg la bătălie pentru al nostru rege.

Cărbunarul.

Ce mai vorbiți degeaba? Mergi, adă un ulcior
Cu bĕutură fetei, ca să se rĕcorească.
(femeea intră in colibă.)

Raimond (cătră Ioana).

Toți oamenii nu's cruzi. Vedeți, chiar prin pustiuri
Trăesc suflete blănde. Inveselește-te:
Furtuna a trecut și soarele apune
In pace și senin.

Cărbunarul.

Vĕzĕndu-vĕ cu arme
Socot că vĕ 'ndreptați spre oastea regelui
Dar luați bine sama! Inglejii sunt aproape
De-aici, și vin adesa patrulii prin pădure.

Raimond.

Vai! Cum e de scăpat!

Cărbunarul.

Stați pănă s'a intoarce
Băietul meu din tĕrg. El are să v'arĕte
Niște cărări ascunse și n'aveți să vĕ temeți.
Desimile păduri, noi le cunoaștem bine.

Raimond.

Scoate-ți zalea și coiful; căci ele dau pe față
Cine sunteți, și nu sunt de nici un ajutor.
(Ioana face semn din cap că nu vrea.)

Cărbunarul.

Fetița pare tristă.—Tăcere! Cine vine?

SCENA III.

Cei dinainte. Femeea cărbunarului ese din colibă cu un ulcior. *Fiul cărbunarului* pe de altă parte.

Femeea.

Băietul se intoarce pe care-l așteptăm.
(Cătră Ioana.)
Bea, scumpa mea fetiță! Să dea Dumnezeu bine!

Cărbunarul (cătră Ioana.)

Tu ești Anet, ce-aduci!

Băietul (se uită țintă la Ioana care tocmai pusese ulciorul la gură; el o recunoaște, s'apropie de dênsa și-i smulge ulciorul din mâni.)

Mamă, mamă, ce faci!

Pe cine ospĕtezi? Aceasta-i vrăjitoarea
Din Orléans!

Cărbunarul și Femeea.

Vai noue! Ne miluească Domnul!
(își fac cruce toți și fug.)

SCENA IV.

Raimond. Ioana.

Ioana (cu resignare și blândeță.)

Vezi că mĕ urmărește blăstĕmul pretutindeni.
Toți fug de mine. Cată de mântuirea ta
Și lasă-mĕ și tu.

Raimond.

Să vĕ las eu! Și cine
Să vĕ 'ntovărășească?

Ioana.

Nu sunt făr de tovaraș,
N'ai auzit deasupra-mi in ceriuri cum tuna?
Ursita mea mĕ duce. Fii fără grijă, eu
Imi voiu ajunge scopul chiar făr' a-l urmări.

Raimond.

Unde voiți să mergeți? Incolo sunt Inglejii
Care-au jurat de voi grozav să se rĕsbune.
In coace sunt ai noștri care v'au isgonit.

Ioana.

Nu mi se va 'ntâmpla nimica decât numai
Ce-mi este hotărit.

Raimond (luănd-o de mână.)

Nu vreai să te căești?
Să te impaci cu Domnul—să te intorci in sfânta
Biserică 'napoi cu sufletul curat?

Ioana.

Și tu de-acest pĕcat crezi că sunt vinovată?

Raimond.

Pot să nu cred? tăcerea-ți era o mărturie....

Ioana.

Tu care in miserie m'ai insoțit, tu singur
Ce mi-ai fost credincios, ș'ai ingrijit de mine
Când toți mĕ părăseau, chiar tu crezi că aș fi
O blăstĕmată care m'am lepădat de Domnul?
(Raimond tace.)
Oh! asta-i crud!

Raimond (cu mirare.)
Cum! Voi nu sunteți vrăjitoare?

Ioana.

Eu, vrăjitoare!

Raimond.

Toate minunile acele
Le-ați fi indeplinit fiind ajutorată
De Domnul și de sfinți?

Ioana.

Dar negreșit.

Raimond.

Și voi
Tăceți in fața unei invinuiri, așa
De inspăimântătoare? *Acum* vorbiți, *s'atunci*
Când trebuea să dați rĕspuns, erați ca mută!

Ioana.

Tăceam, mĕ supuneam destinului ce Domnul
Asupra-mi hotărise.

Raimond.

Nu ați putut respunde
Nimic tatălui vostru!

Ioana.

De vreme ce aceasta
Venea de l'al meu tată, venea și de la Domnul.
Această ispitire mi-a fost impusă mie
De-o mână părintească.

Raimond.

Vinovăția voastră
O arĕta chiar Ceriul.

Ioana.

Fiindcă vorbea Ceriul
Eu trebuea să tac!

Raimond.

Cum! vĕ puteați spăla
Rostind numai o vorbă și ați lăsat pe lume
Acufundată 'n astă greșală 'nfricoșată?

Ioana.

N'a fost nici o greșală, așa mi-a fost menirea.

Raimond.

Și voi ați suferit batjocura aceasta
Fiind nevinovată, și nici o tânguire
Nu v'a eșit din gură? Uimit eu mĕ cutremur
Și 'n piept inima mea se sgudue adânc!
O, cred cu bucurie că spuneți adevĕrul
Căci imi venea prea greu să vĕ cred vinovată.
Dar cum puteam gândì c'un suflet omenesc
S'ar fi supus, tăcĕnd, la astă chinuire.

Ioana.

Aș merita să fiu a ceriului trimisă
De n'aș urma orbește a Domnului voință?
Și eu nici nu mĕ simt așa nenorocită
Cum crezi. Eu sufĕr lipsa, dar asta, 'n starea mea
Nu-i o nefericire; m'au alungat, gonit,
Dar in singurătate m'am cunoscut eu insumi...
Pe când mĕ 'ncunjura a gloriei lumina,
Pe când păream a fi mai demnă de invidie
Era inima mea de lupte frămĕntată
Și mĕ simțeam ființa cea mai nefericită.
Acum sunt vindecată: Sĕlbatica furtună,
Care părea c'aduce sfirșitul astei lumi,
Mie mi-a făcut bine. S'a curățit și lumea
M'am curățit și eu. Mi-e sufletul in pace;
Să vie ce-a venì! Eu nu mĕ mai cunosc
Cu nici o slăbăciune!

Raimond.

O, vin să alergăm,
Să proclamăm in lume că ești nevinovată!

Ioana.

Acel care-au adus confusia aceasta
Va ști s'o și discurce. Nu cad a soartei fructe
Nainte de-a fi coapte. O, zioa va venì
Când mi s'a da dreptate ș'aceia care astăzi
Mĕ osindesc, m'alungă, iși vor vedè greșala
Și lacrimi or să verse pe soarta ce-am avut.

Raimond.

Am suferì 'n tăcere pân' va vroì 'ntâmplarea...

Ioana (luându-l cu blândeță de mână.)
Tu vezi numai ce este in ordinea naturei:
Un brobod pămĕntesc ți-acopere privirea
Dar eu vĕzui cu ochiul cele nemuritoare.
Afară din voința lui Dumnezeu nu cade
Un pĕr din capul nostru. — Vezi tu la orizont
Cum soarele apune? — Pe cât este de sigur
Că mâni a să resară cu toată strălucirea,
Așa a să s'arĕte de sigur adevĕrul.

SCENA V.

Cei dinainte. Regina Isabeau apare in fund cu *Soldați.*

Isabeau.

Acesta este drumul spre tabĕra ingleză?

Raimond.

Vai nouĕ! Vin vrăjmașii!

(Soldații inaintează, vĕd pe Ioana și dau inapoi inspăimântați.)

Isabeau.

Ei bine, de ce stați?

Soldații.

Sa ne păzească Domnul!

Isabeau.

Vĕ sparie-un fantom?

Sunteți soldați? Sunteți niște mișei! Ce este?

(Ea trece pintre ceilalți, dar vĕzĕnd pe Ioana se oprește spărietă.)

Ce vĕd? (se stăpânește răpede și pășește spre Ioana.)

Inchină-te! — Ești prisoniera mea!

Ioana.

Sunt prisoniera ta.

(Raimond fuge cu semne de desperare.)

Isabeau (cătră soldați.)

Puneți-o in lanțuri!

(Soldații se apropie cu sfiala de Ioana, ea își intinde brațul pe care ei el leagă cu fierĕ.)

Asta-i

Resboinica cumplită ce vă vĕrea in groază
Ca pe turme de miei? Și astăzi nu se poate
Pe sine apăra? Minunile-i erau
In inchipuirea voastră. Dendată ce 'ntâlnește
Pe un *bărbat*, se schimbă ear in muiere slabă.
De ce ți-ai părăsit oștirea? Unde este
Contele Dunois, el care-i cavalerul
Și protectorul tĕu?

Ioana.

Sunt exilată.

Isabeau.

Cum?

Ce zici? Ești exilata? De Carol exilata!

Ioana.

Nu mĕ 'ntreba mai mult. Sunt in puterea ta.
Tu hotărește-mi soarta.

Isabeau.

Te-a isgonit, respins, fiindcă tu l'ai scos
Afară din prăpaste, fiindc'ai pus corona
La Rheims pe fruntea sa? Fiindcă au ajuns
Prin tine rege-al Franței? Te-a exilat? L'aceasta
Eu recunosc pe fiu-mi. — Conduceți-o in lagăr,
Și arătați oștirii fantoma 'ngrozitoare
De care-a tremurat. Cum? Ea o vrăjitoare!
Inchipuirea numai și mișelia voastră
Erau a ei vrăjiri. Ea este o nebună
Ce s'a sacrificat pentru Regele ei
Ș'acuma de la dĕnsul primì o resplătire
In adevĕr regală. — Mergeți la Lionel,
Eu ĕi trimit in lanțuri al Franției noroc.
Și vĕ urmez indată.

Ioana.

La Lionel? Nu, nu!

Ucide-mă nainte să mĕ trimiți la dĕnsul.

Isabeau (cătră soldați.)

Imi impliniți porunca! Duceți-o! (ese.)

SCENA VI.

Ioana. Soldații.

Ioana.

Ingleji, nu suferiți să scap din mâna voastra
Cu zile — asupra mea va resbunați! In peptu-mi
Infingeți-vĕ arma și moartă mĕ tîriți
La generalul vostru! Gândiți că eu, cu insămi
Am omorit din voi pe cei mai bravi, că eu
N'am avut indurare cu voi, că eu intregi
Șiroae am vĕrsat de sânge inglezesc.
Că la cei mai viteji eroi eu le-am răpit
Voioasa, dulcea zi de 'ntoarcere in țară.
Vĕ resbunați cu sânge. Ucideți-mĕ! Astăzi
Voi mĕ aveți in mână, poate că altă dată
Nu mĕ veți mai găsì, ca azi, așa de slabă!

Căpitanul soldaților.

Faceți așa precum a poruncit regina.

Ioana.

Oh! Trebueam s'ajung și mai nenorocită!
Fecioară 'nfricoșată ce grea e mâna ta!
Vai tu m'ai depărtat de tot din a ta milă!
Ah! Nici o arĕtare cerească nu mai vĕd.
Minunile 's sfirșite și cerul e inchis!

(Ese cu soldații.)

SCENA VII.

Dunois. Archiepiscopul. Du Chatel.

Archiepiscopul.

Prinţ, stăpâniţi necazul amar ce vĕ apasă,
Veniţi cu noi, vĕ 'ntoarceţi la rege inapoi!
Nu părăsiţi acuma comuna noastră causă,
Azi când primejdii nouĕ ne impresoară,—avem
Nevoe de un braţ eroic ca al vostru.

Dunois.

De unde vin primejdii? Şi pentru ce din nou
Vrăjmaşul se ridică? Tot era gata. Franţa
Era biruitoare, sfirşit era rĕsboiul.
Dar voi liberatoarea aţi exilat-o; astăzi
Scăpaţi-vĕ voi singuri! Eu insă nu voesc
Să véd mai mult un lagăr, in care ea nu este.

Du Chatel.

Luaţi-vĕ de samă, prinţ, nu ne depărtaţi
C'un astfel de rĕspuns.

Dunois.

Tăceţi voi, Du Chatel
Eu vĕ urĕsc; pe voi nu vreu să vĕ mai vĕd,
Căci voi v'aţi indoit de dĕnsa cel intăiu.

Archiepiscopul.

Cine n'ar fi greşit şi plin de indoeală
Nu ar fi fost in zioa acea nenorocită,
Când toate semnele vorbeau incontra ei?
Uimiţi eram cu toţii, cuprinşi de ameţeală
Năprasnica lovire prea mult ne spăimântase.
In oara acea crudă ce om era in stare
Să chibzuească bine? Acuma ne intoarcem
La dreaptă cugetare; o revedem aşa
Precum trăea 'ntre noi, şi nu putem găsì
Vr'o vină sau greşală. Suntem nedumeriţi,
Ne temem c'am făcut o mare nedreptate.
Regele se căeşte. Ducele se acusă.
Nemăngăiat se simte La Hire, şi intristarea
Pe toţi ĕi covĕrşeşte.

Dunois.

Ea o inşelătoare?
O! Dacă Adevĕrul ar vrea să se 'ntrupească
In vre un chip visibil, el trebui să aleagă
Atunci figura ei! De este undeva
Pe lume curăţia de inimă, credinţa
Şi nevinovăţia, aceste 'şi au locaşul
Numai pe buza ei şi 'n ochii ei cei limpezi.

Archiepiscopul.

Printr'o minune Ceriul va şti să lămurească
Acest mister, in care noi nu' putem străbate
Cu ochii pămĕnteşti.—Dar ori şi 'n care chip
Ar fi să se dislege, noi tot suntem greşiţi
Căci sau ne-am apărat cu negre ajutoare
Din iad, sau dintre noi am isgonit o Sfântă.
Ş'un cas şi altul trage a ceriului urgie
Şi cruda sa pedeapsă pe biata noastră ţară.

SCENA VIII.

Cei dinainte. Un Cavaler, apoi Raimond.

Cavalerul.

Intreabă un păstor pe Inălţimea Ta,
El cere să vorbească cu tine in persoană.
De la Fecioară zice că vine.

Dunois.

Adă-l iute!—
El vine de la dĕnsa!
(Cavalerul deschide uşa lui Raimond. Dunois aleargă spre dĕnsul.)
Unde-i? Unde-i Fecioara?

Raimond.

Mulţi ani, inalte prinţ! Sunt fericit că aflu
Aici la Voi pe-acest prea cuvios episcop,
Pe-acest om sfânt, pe scutul acelor asupriţi,
Părintele acelor sĕrmani.

Dunois.

Unde-i Fecioara?

Archiepiscopul.

Vorbeşte, fiul meu!

Raimond.

Stăpâne, ea nu este
O neagră vrăjitoare! Eu jur pe Dumnezeu
Şi pe toţi Sfinţii sei. Poporul e greşit.
Ea e nevinovată şi voi aţi surgunit-o,
Aţi isgonit de-aice pe-a Domnului trimeasă.

Dunois.

Vorbeşte! Unde este?

Raimond.

Am intovărăşit-o
In fuga ei prin munţii Ardenilor; acolo
Ea mi-a discoperit intreg sufletul ei.

Primesc să mor in cazne, primesc să nu am parte
De viaţa cea de veci, de nu este curată
De ori ce vinovăţie!

Dunois.

Nici soarele din ceriuri nu este mai curat.
Dar spune, unde este?

Raimond.

O, dacă Dumnezeu
Schimbă cugetul vostru — grăbiţi-vě, scăpaţi-o!
E prinsă de Ingleji!

Dunois.

Ce!

Archiepiscopul.

O! Nefericita!

Raimond.

In vreme ce cătam un adăpost prin munţi
Ne intâlnì regina, o prinse ş'o dădu
Pe măna Ingliterei! — Ea v'a scăpat pe Voi,
O! Măntuiţi-o astăzi de-o moarte 'ngrozitoare!

Dunois.

La arme! Daţi semnalul de-alarmă! Bate toba!
Să intre oastea toată in luptă! Franţa 'ntreagă
Să iee arma 'n mănă! Onoarea e in joc!
Ne s'a răpit corona, speludiul ţerii noastre!
Să dăm al nostru sănge. Voios să ne dăm viaţa!
Azi, căt e zioă ăncă, ea trebue scăpată. (es)

SCENA IX.

Un turn deschis in partea superioară. Sus o ferestruica.
Isabeau. Fastolf. Ioana. Lionel.

Fastolf (intrănd răpede.)

Nu mai putem oprì poporul; furios
El cere ca Fecioara să moară; in zadar
Vě mai impotriviţi! Daţi ordin s'o ucidă
Şi aruncaţi-i capul din vĕrful istui turn,
Numai cu al ei sănge veţi impăca oştirea.

Isabeau (intră.)

Ei vin cu scări. Au gănd să dea asalt. Voi trebui
Să impăcaţi poporul. Voiţi să aşteptaţi
Ca, in mănia lor, să dee turnul jos
Şi să ne prăpădească cu dĕnsa impreună?
Voi n'o puteţi scăpa, daţi-o!

Lionel.

Lasă-i să vie!
Să dea asalt, să strige turbaţi şi furioşi!
Această cetăţue e bine intărită,
Mai bine mĕ ingrop sub ale ei ruine,
Decăt să mĕ inchin la voia lor. — Ioano,
Respunde-mi! — Fii a mea, şi eu te voiu protege
De universu 'ntreg.

Isabeau.

Sunteţi bărbat?

Lionel.

Ai tĕi
Te-au isgonit; acum de ori ce datorie
Eşti dislegată, faţă cu ţara ta nedemnă.
Mişeii peţitori acum te-au părăsit,
Ei nu 'ndrăznesc să lupte pentru onoarea ta.
Dar eu voiu să te apăr şi 'ncontra ţerii mele,
Şi 'ncontra ţerii tale. Odată m'ai lăsat
Să cred că viaţa mea ţi-e scumpă, şi atunce
Ca duşman eu luptam incontra ta, acuma
Tu nu ai alt prieten decăt pe mine singur.

Ioana.

Tu eşti duşmanul mĕu, vrăjmaşul ţerii mele.
Nimic nu poate fi comun intre noi doi.
Eu nu te pot iubì, ear dac' inima ta
Se pleacă cătră mine, să foloseasc' aceasta
La ambele popoare. Condù-oştirea ta
Din ţara mea afară. Intoarce cheile
Cetăţilor invinse, dă prada inapoi,
Dă drumul la cei prinşi, trimite un zalog
Că-ţi vei ţinè cuvĕntul, ş'atunci in numele
Regelui meu eu vin şi pacea iţi propun.

Isabeau.

In lanţuri ferecată, vrei legi să ne dictezi?

Ioana.

Fă pace căt e vreme, căci tot trebue s'o faci.
In veci n'a purta Franţa a Ingliterei lanţuri.
Nu! Niciodinioară! Mai lesne s'a preface
Pentru oştirea voastră intr'un adănc mormĕnt!
Cei mai viteji din voi acuma au căzut,
Găndiţi s'asiguraţi intoarcerea in ţară.
Căci gloria vi-i stinsă şi v'aţi pierdut puterea.

Isabeau.

Cum puteţi suferì obrăznicia unei
Asemenea smintite?

SCENA X.

Cei dinainte. Un căpitan intră răpede.

Căpitanul.

Intindeţi oastea in linii de luptă, generale,
Franţejii naintează cu steag desfăşurat.
Câmpia scânteează de-a armelor lucire.

Ioana (inspirată.)

Franţejii naintează! Acum trufaşi Ingleji
Vĕ adunaţi curajul şi 'naintaţi la luptă!

Fastolf.

Ascunde-ţi bucuria, nebuno! N'ai să vezi
Apusul astei zile!

Ioana.

Eu voiu murì, dar ţara-mi
Va fi biruitoare! Vitejii nu mai au
Nevoie de-al meu braţ!

Lionel.

Dispreţuesc pe-acești
Mișei; i am pus pe fugă in douezeci de lupte,
Păn nu le-a ajutat această eroină!
Nu-mi pasă de intreg poporul lor, afara
De una singură, ș'aceea-i exilată.
Vin Fastfolf zioa asta, să le mai dea odată
Prinoase, cum le-au dat Crequi și Poitiers.
Regină, remaneţi aici in cetăţue
Și privighiaţi asupra Fecioarei până lupta
S'a hotărì. Vĕ las cincizeci de cavaleri
Spre apărarea Voastră.

Fastolf.

Să mergem spre dușmani
Și să lăsăm in spate pe astă furioasă?

Ioana.

Te temi de o muiere in lanţuri ferecată?

Lionel.

Ioano, dă-mi cuvĕntul că nu-i căta să scapi.

Ioana.

Să capĕt libertatea e doru-mi cel mai mare.

Isabeau.

Cu intreite lanţuri legaţi-o! Vĕ respund
Cu viaţa că din mâna-mi nu va putè scăpa.
(O leagă cu lanţuri grele de braţe și de trup.)

Lionel.

Tu singură voești așa. Tu ne silești.
Te leapădă de Franţa, ia steagul Inglitere
Și liberă vei fi. Acești turbaţi ce cer
Acum sângele tĕu, vor merge 'n bătălie
Sub ordinele tale!

Fastolf (grăbindu-l.)

Să mergem, generale!

Ioana.

Nu pierde-a tale vorbe. Franţejii naintează.
Gândește să te aperi!
(se aud trimbiţe. Leonel ese răpede.)

Fastolf.

Regină, inţelegeţi ce vĕ remâne-a face
Dacă norocul astăzi nu va ţinè cu noi.
De fug soldaţii noștri...

Isabeau (scoţĕnd un pumnariu.)

Fii fără nici o grijă.
Nu va trăì să vadă a noastră umilire.

Fastolf (către Ioana.)

Tu știi ce te așteaptă. Acuma roagă-te
La cer să dea isbânda oștirilor franceze. (ese)

SCENA XI.

Isabeau. Ioana. Soldaţi.

Ioana.

Așa voiu face. Nimeni nu poate să m'oprească!—
Ascultă! Aud marșul rĕsboinic al oștirii
Franţeze. Cât de mândru in inimă-mi pĕtrunde.
Isbândă prevestind! Nainte, bravi copii!
Fecioara e aproape. Acum ea nu mai poate
Purta naintea voastră fâlfăitorul steag,
Precum odinioară, — ea e legată in fiere.
Dar liber, al ei suflet afară se răpede
Pe aripa cântării resboinice, a voastre.

Isabeau (către un soldat.)

Te urcă colo 'n turnul ce stăpânește câmpul
Și dă inștiinţare de soarta bătăliei.
(soldatul se urcă.)

Ioana.

Curaj poporul meu! E lupta cea din urmă,
O singură isbândă și dușmanu-i sdrobit.

Isabeau.

Ce vezi?

Soldatul.

S'au și ciocnit. Colo un cavaler

Pe-un armăsar călare, cu o arșca de tigru
S'aruncă furios in fruntea tuturor
C'o ceată de jandarmi.

Ioana.

Acesta-i Dunois.
Curaj, viteaz rĕsboinic! Cu tine-i biruința!

Soldatul.

Ducele de Burgundia acum atacă podul.

Isabeau.

Intra-o-ar zece suliți in inima vicleană
A trădătorului!

Soldatul.

Lord Fastolf se opune,
Ei au discălecat. Ai ducelui ș'ai noștri
Se luptă piept la piept.

Isabeau.

Nu vezi tu pe Dauphin,
Nu poți să recunoști insemnele regale?

Soldatul.

E numai colb. Nu pot deosebì nimic.

Ioana.

De-ai fi cu ochii mei sau dac' aș fi eu sus
Nici lucrul cel mai mic de ochiu-mi n'ar scăpa.
Eu păserelele in sbor pot să le numĕr
Și mai pre sus de nouri pe șoim ĕl osebesc.

Soldatul.

Grozavă imbulzeală se'ndeasă lăngă șanțuri,
Cei mai viteji, mai mari, par a lupta acolo.

Isabeau.

Se vede steagul nostru?

Soldatul.

Sus fâlfâie in aer.

Ioana.

O! Printr'o crăpătură din zid, dac'aș putè
Străbate cu privirea, cu ochiu-mi aș conduce
Intreaga bătălie.

Soldatul.

Vai! Ce vĕd? Generalul
E 'ncunjurat de dușmani!

Isabeau (indreaptă pumnarul spre Ioana.)

Mori, mori, nenorocito!

Soldatul (răpede.)

El a scăpat. La spate lovește pe dușmani.
Viteazul nostru Fastolf, străbate 'n cetele
Cele mai indesate...

Isabeau (retrage pumnarul.)

Aceasta a rostit-o
Ăngerul tĕu cel bun.

Soldatul.

Hura! Victorie!
Ei fug! fug!

Ioana.

Cine fuge?

Soldatul.

Franțejii și Burgunzii.
Câmpia de fugari e toată coperită.

Ioana.

O! Doamne! intr'atâta tu nu mĕ părăsì!

Soldatul.

Colo, pe-un greu rănit ĕl scot din bătălie,
Mulți sar ca să-i ajute.—E unul dintre prinți.

Isabeau.

E unul dintr'ai noștri, sau este un Franțez?

Soldatul.

A! Eată! ĕi scot coiful. E contele Dunois.

Ioana.

Și eu sunt o sĕrmană muiere ferecată!

Soldatul.

Dar ce vĕd? Cine poartă o mantie albastră
Țesută 'n fir de aur?

Ioana (cu vioiciune.)

E regele! Stăpânu-mi!

Soldatul.

Se sparie-al seu cal și sare,—cavalerul
Cade din șea, cu greu se scoală...
(Ioana ascultă aceste cuvinte cu mișcări pasionate.)

Vin ai noștri
In goană... ĕl ajung; l'au și incunjurat...

Ioana.

Oh! nu mai sunt in ceriuri ăngeri de mântuire?

Isabeau (rizĕnd cu dispreț.)

Acuma e momentul! Acum liberătoareo,
Mai scapă-i, dacă poți!

Ioana (cade in genunchi și se inchină cu glas tare și aprins.)
O, Doamne! mĕ ascultă in marea mea nevoie!
Cu rugăciuni aprinse se'ndreaptă al meu suflet
Spre cerul tĕu, spre tine. Tu poți painjenișul
Să-l faci așa de tare ca funii de corăbii;
Și lanțuri de aramă cu-atotputerea ta
Ușor se pot preface in fire de painjen —
De vrei, cad de la sine aceste lanțuri grele
Și zidul se deschide. Odată pe Samson
L'ai ajutat, când orb era și pus in fierĕ,
Și suferea ocara vrăjmașilor trufași. —
Puind credința 'n tine el apucâ puternic
Ai inchisorii stilpi și resturnâ zidirea —

Soldatul.

Ura! Triumf! Triumf!

Isabeau.

Ce este?

Soldatul.

Regele
E prisonierul nostru!

Ioana (sărind in picioare.)

Să mĕ ajute Domnul!

(Apucă puternic lanțurile sale cu amĕndoue mânile și le sfarmă. Se aruncă asupra soldatului celui mai apropiat, ĕi smulge sabia și se răpede afară. Toți privesc in urma ei incremeniți de uimire.)

SCENA XII.

Cei dinainte afară de *Ioana.*

Isabeau (după o lungă pausă.)

Visat' am? Ce-a fost asta? Cum, ce feliu, a fugit?
Cum a putut sfărma așa de grele lanțuri?
De m'ar incredința o lume 'ntreagă, eu
N'aș fi crezut aceasta, dacă n'aș fi vĕzut-o
Cu insuș ochii mei.

Soldatul (de pe turn.)

Cum? E inaripată?
E dusă de-o furtună?

Isabeau.

Spune, sosit-a jos?

Soldatul.

E in desimea luptei. Mai răpede-i e fuga
Decât vederea mea. E ici, e dincolo.
Imi pare că o vĕd deodată 'n multe locuri!
Ea taie cetele, ai noștri se uimesc.
Franțejii stau pe loc, iși reformează oastea.
Vai! Vai! Soldații noștri aruncă armele,
Se pleac' a noastre steaguri...

Isabeau.

Ce! Vrea să ne răpească
O sigură isbândă?

Soldatul.

Ea cearcă să pĕtrundă
La rege. L'au ajuns... ĕl scoate cu putere
Din bătălie-afară. Lord Fastolf a căzut.—
Vai! Generalu-i prins!

Isabeau.

Nu vreau s'aud mai mult.
Coboară-te!

Soldatul.

Regină, fugiți! Ei năvălesc
Incoace! Mulți ostași pĕtrund in cetățue!

Isabeau (scoțind sabia.)

Mișeilor la luptă!

SCENA XIII.

La Hire, vine cu *Soldați.* La intrarea lui garda reginei depune armele.

La Hire (apropiindu-se respectuos.)

Regină, vĕ supuneți puterilor divine.
Ai voștri cavaleri s'au dat; e de prisos
Ori ce impotrivire! — Voios vĕ 'nfățoșez
Serviciile mele. Dați ordin in ce loc
Voiți să vĕ 'nsoțesc.

Isabeau.

Nu-mi pasă in ce loc,
Numai să nu zăresc in ochii mei pe rege!
(ĕi dă sabia și ĕl urmează, impreună cu soldații.)

SCENA XIV.

Câmpul de bătălie. *Soldați* cu steaguri desfășurate ocupă fundul scenei. Inaintea lor *Regele* și *Ducele de Burgundia* sprijin cu brațele lor pe *Ioana* greu rănită, care nu dă nici un semn de viață. Ei inaintează incet in fața scenei. *Agnes Sorel* intră răpede.

Agnes (aruncându-se la pieptul regelui.)

Ești liber, ești in viață! Eu te revĕd!

Regele.

Sunt liber
Dar vezi cu care preț! (arată pe Ioana.)

Agnes.

Ioana! Doamne Sfinte! Ea moare!

Ducele.

S'a sfirșit!

Așa se duce-un änger. Vedeți figura ei,
Senină, liniștită, ca un copil ce doarme.
O pace ängerească zimbește pe-a ei față,
Sinu-i nu se mai mișcă de nici o resuflare,
Dar viața se mai simte in măna ei cea caldă.

Regele.

Ea este-acufundată in somnul cel de veci,
Și lumea muritoare mai mult n'o va privì.
Plutește sus in ceriuri cu suflet limpezit
Și nu mai vede-a noastră durere și căință.

Agnes.

Ea iși deschide ochii; trăește...

Ducele (uimit.)

Din mormĕnt

Se 'ntoarce inspre noi? A biruit chiar moartea?
Ea se ridică! Eată se ține in picioare!

Ioana (privind in jurul ei.)

Unde sunt?

Ducele.

Ești cu noi, cu-al tĕu popor, Ioano.

Regele.

In brațul meu, in brațul celor ce te iubesc!

Ioana (după ce a privit multă vreme cu ochii ațintiți spre rege).

Eu nu sunt vrăjitoare, o, nu! de sigur nu!

Regele.

Tu ești așa de sfăntă ca ängerii din raiu.
Ai noștri ochi erau acoperiți de noapte.

Ioana (privind in jurul ei cu o zimbire senină.)

Eu sunt in adevĕr pintre poporul meu?
El nu mĕ mai urĕște, el nu mĕ mai respinge?
Nu mai aud blăstĕmuri, ci toți cu bunătate
Privesc in fața mea! Ah! recunosc acuma
Pe toți din jurul meu. — Acesta-i regele! —
Aceste sunt a Franței standarturi! — Insă eu
Nu vĕd drapelul meu. Unde-i? Nu mĕ pot duce
Făr' acest steag, pe care mi l'a incredințat
Inaltul meu stăpăn. Eu trebui să-l depun
Naintea tronului ceresc. *Pot* să-l arĕt
Că brațu-mi l'a purtat cu fală și credință.

Regele (intorcĕndu-și fața.)

Dați steagul ei!

(I se dă steagul. Ea stă in picioare nesprijinită, cu steagul in mănă — Ceriul lucește cu o lumină roșatică, trandafirie.)

Ioana.

Vedeți in aer curcubĕul?

Cum iși deschide ceriul a sale porți de aur?
Ea stă strălucitoare in chorul ängeresc,
Pe fiu-i cel etern ĕl ține l'al seu piept.
Și brațul inspre mine intinde zimbitoare.
Ce simt? Nouri ușori mĕ 'nalță, greaua zale
In haină 'naripată se schimbă...... sus — mai sus
Pămĕntul s'acufundă. — Durerea este scurtă,
Dar vecĭnică-i plăcerea!

(Ea scapă steagul din mănă și cade moartă la pămĕnt. Toți stau imprejurul ei in tăcere și uimire. — După un mic semn a regelui, toate steagurile se pleacă ș'o acopĕr cu totul.)

(Cortina cade. — Sfirșit.)

Iacob Negruzzi.

Din viața mea de Voluntar.

1877 — 1878.

(Urmare și sfirșit.)

Regiunea care o străbăteam acum nu era ăncă esplorată de oștirea română, deaceea și inaintarea noastră se făcea sub luarea a tuturor mĕsurilor de precauțiune, spre a preintimpina o surprindere vrăjmășească.

Fie că mirosisem deja praf de pușcă, fie că spiritul rĕsboĭnic al tovarășilor mei inriu-

rise încâtva și asupra mea, destul că nu mi se mai năzăreau turbane, nici fesuri turcești; din contra, par'că mĕ cerca curiositatea să asist la o mică escarmușă — cu condițiune însă ca escadronul meu să nu intre în foc, ci să stea în reservă la o depărtare respectabilă de dușman. Nu peste mult avui mângăerea de a vedea și o escarmușă, deși sub o altă formă de cum dorisem! De-ocamdată nu intâlnirĕm în calea noastră decât gloate de țĕrani veniți de prin satele învecinate, și care ne așteptau pe la respinteni, pe unde treceam, cu hărdaie pline de vin.

Ne mirarĕm și noi de atâta amabilitate din partea Bulgarilor, de această subită schimbare în atitudinea lor, dar în curĕnd ne încredințarĕm că acele grupuri de oameni nu erau Bulgari ci Români coada vacii, așezați prin aceste locuri din vremuri de nu se mai ține minte, și formând marea majoritate a populațiunii din vilaietul Vidinului.

La Molalia, sat curat românesc, unde făcurĕm un popas de douĕ zile, ne primirĕ oamenii cu ce le-a dat și lor bunul Dumnezeu; fiecare căuta să-și ridice cinstea casei printr'o bună găzduire a musafirilor sei. In genere am constat că Românii din această parte a Bulgariei, par a fi mai cu dare de mână decât cei din România; casele lor sunt mai spațioase și mai bine îngrijite, vitele lor mai numeroase și mai bine nutrite, decât ale sătenilor din Țara-Românească. Trebue să mai amintesc că espresiunile curtenitoare ca: *D-nule, d-niata, d-voastră,* nu sunt întrebuințate în graiul lor, ci pretutindeni înlocuite prin bădărănosul *măi* și familiarul *tu;* și dacă te puneai pe capul unuia sau altuia ca să-l deprinzi cu forme mai lustruite ale cuvĕntării, după multă muncă te pomeneai cu ziceri ca aceste: „măi d-nule! poftești și tu nițică varză?“ sau, „la lupta aceea de la Gorni-Dubnik te-ai întâmplat și tu d-niata?“

De vr'o lună de zile nu s'a mai arĕtat, după spusele Molalienilor, nici picior de Turc în toată împrejurimea; pesemne își schimbase gândul și Bimbașa din Vidin, care, înainte de a intra oștirea noastră în acțiune, se tot lăuda că o să treacă cu un regiment la Calafat, și că o să arunce toată armata română în Dunăre.

Cât stăturĕm în Molalia ușurarĕm puțin caii de povoara șeilor. Era și de mare nevoie aceasta, căci în urma necurmatelor recunoașteri de la Plevna până dincolo de Orchania, spre Serbia și spre Balcani, executate de multe ori în marș forțat sub comanda generalului rus Gurko, căruia era atașată brigada noastră, se coapse și se roase șira spinării a bietelor dobitoace de se făcù numai carne vie. Nu puțin contribuirĕ la această vătămare și șeile grozav de grele cu care este înzestrată cavaleria noastră; trebui să fii voinic hăt colea, ca să fii în stare să-ți pui șeaua pe cal!

Nainte de a pornì mai departe, ni se împărți la fiecare un numĕr de patruzeci și cinci de cartușe; semn neîndoios de apropiata întâlnire cu dușmanul.

In temeiul prieteșugului încheiat la Belarada, îmi puse sergentul de pluton un alt cal la disposiție, și anume un cal balan de o fire foarte blajină. Pe când Boboc nu știa ce vra să zică mersul în pas, Balan din contra, cum mĕ încredințai în curĕnd, nu putea să meargă în treap, așa dráglă de cal era! Mĕ rog, era cal de musică, și ca atare pierdea neapărat din grandezza sa, dacă schimba solemnul mers în pas pe ușuratecul treap!

Norocul a vrut ca tocmai plutonul meu să fie menit de a face acum pe flancheri. Să mĕ fi vĕzut trecĕnd cu Balanul meu peste măguri și răstoace, ai fi crezut că 's un al doilea Alexandru Machedon, care merge in cucerirea lumii.... Gravitatea infățișării Balanului era ăncă simțitor ridicată printr'o cadențată mișcare, la fiecare pas, a urechilor sale monstruoase; el mai avea ciudatul obiceiu de a se culca unde vedea zapada mai mare, și am fost de multe ori nevoit să-l momesc cu căte o bucată de pesmet ca să-l induplec să-și părăsească patul moale.

Pe când brigada urma calea netedă din vale, noi flancherii trebuea să ne ținem de-alungul crestei dealurilor invecinate, sărind peste ripe și trunchiuri de arbori, urcând costișuri drepte ca pĕretele și scoborind povĕrnișuri primejdioase. Ce servicii imi făcea cu acest prilej Ducipalul meu, poate să-și inchipuească lesne ori și cine!

La o depărtare ca de-o poștă de la Molalia deterĕm de căteva pichete sĕrbești, ce erau așezate ici-colea pe vĕrfurile dealurilor.

De la infrăngerea cea cumplită de la Alexinatz nu se mai auzea nimic de Sĕrbi, ear după ce căzù Plevna, le venì earăș pofta de a pornì din nou cu rĕsboiu asupra Turcilor, despre a căror mai curĕndă sau mai tărzie ingenunchiare nu mai era nici o indoeală.

Fiecare corp de strajă, pe lăngă care trecea lanțul nostru de flancheri, era compus cam de zece inși, dintre care nici doi nu se potriveau la imbrăcăminte și la armament; unul era imbrăcat cu șalvari turcești, cu cușmă sĕrbească in cap și inarmat cu un iartagan, altul avea o bonetă austricească in cap și o pușcă de sistemul Snyder, earăș altul o pușcă cu cremene și un fes turcesc in cap; vorba ceea: „A tunat de i-a adunat!“

Lăngă Novoselo, aproape de granița Serbiei, intălnirĕm un pălc de călărime sĕrbească, dar abia ce deteră frații noștri Sĕrbi cu ochii de noi, o și luarĕ la sănătoasa, crezĕnd de sigur că suntem Turci. Geaba trimiserĕm cățiva călăreți in urma lor ca să-i vestească că suntem noi, Românii; cine putea să-i ajungă?! Fugeau Sĕrbii de prăpădeau pămĕntul!

De la Novoselo luarĕm spre miază-noapte-răsărit și ajunserĕm la Florentin, fără a da de Turci in calea noastră.

Instalați intr'un părăsit bordeiu turcesc la marginea Florentinului, ațățarĕm un foc de puteai să frigi și un bou la el. Și ce bine iți prinde că, după ce ai degerat toată zioa pe drum, să te intinzi așa a lene la căldură — fie și pe pămĕnt gol! păcat numai că n'aveam voie să lepădăm cel puțin curĕleria de pe noi; ce să faci insă?! rĕsboiul are și el regulele sale, și mai ales când ești in recunoașteri; de-i ziuă, de-i noapte, arma cată să fie nedeslipită de tine, ca la ori ce moment să poți intra in acțiune.

Muiați de căldură ne pusesem a trage la aghioase ca in vremea cea bună; dar pe când somnul ne era mai dulce, fuserĕm nevoiți a părăsì culcușul, căci de pusderia de scăntei ce eșeau prin coș, se aprinsese bordeiul — mare noroc ăncă că ne trezirĕ soldații nainte de a se prăbușì acoperișul peste noi! Intr'un sfert de cias tot bordeiul se prefăcù in scrum; in scrum se prefăcù și cartea mea de notițe și mănușile mele de blană, pe care le ascunsesem după un căprior nainte de a mĕ pune la hodină. După cartea de notițe nu mĕ prea durea capul, nu era să se imbogățească intru

nimic istoria lumii prin scumpele mele adnotațiuni; dar mănușele mele, bunătate de mănuși! Ce să mě fac fără ele, sărăcuțul de mine, pe un ger așa de cumplit! Eram foarte măhnit din pricina aceasta.

Deodată imi plesnì un gând bun prin cap, pe care ĕl și pusei la moment in practică: scosei șeaua de pe cal, trăsei calabalicul meu de sub teltea și alegĕndu-mi o pĕreche de ciorapi de lână, nouă-nouță, vîrii in ele binesor mânile până la cot, și improvisai astfel niște mănuși nu se poate mai potrivite!

Mulțămit de acest strălucit resultat, mĕ așezai intre soldații care stăteau de vorbă lângă focul ce pâlpâia in mijlocul curții, și incercai să mai trag un puiu de somn, dar nu era chip! Pe o parte mĕ dogorea jeratecul, de altă parte mĕ făceam sloiu de ghiață, incât, spre a stabilì echilibrul de căldură peste tot corpul, trebuea să mĕ tot invĕrtesc ca mușcat de chifteriță. Decât așa somn, mai bine de loc! imi zisei in gândul meu, și aprinzĕndu-mi o țigară mĕ pusei lângă Stan, care spre a nu-și uita meșteșugul, anectâ — el știe de la cine — o găină, pe care o jumulea tocmai in toată liniște, și-l rugai să ne povestească vr'o faptă năstrușnică din viața sa, ca să ne mai treacă de urit.

Stan nu era omul care să aștepte să-l rogi de zece ori pentru așa ceva, și incepù pe dată să ne inșire diferitele sale pățenii, una mai interesantă decât alta. Intre altele, ne povestì el și următoarea intâmplare: „La plecarea brigadei din Țerovina el fu rânduit să stea de pază la o șiră de fĕn ce era vĕndută unui furnisor rus, până ce acest din urmă nu-și va ridica fĕnul, și apoi să vie la satul cutare lângă Rahova, unde brigada va staționa un timp oare-care. Indată după plecarea trupei, venì un ofițer rus și-l intrebâ, al cui ĕi fĕnul și dacă-i de vĕnzare. Stan ĕi respunse că tocmai deaceea stă lângă șira de fĕn, ca s'o vĕnză. Invoirea se făcù lesne și Stan iși puse banii la chimir. După vr'o jumĕtate de cias se pomenì el cu un alt Rus, care asemenea venise să cumpere fĕnul și căruia Stan, in vedere că se indeasă mușterii, ĕi făcù un preț mai urcat decât celui d'intĕiu.

— Poftim banii și așteaptă aici până mĕ voiu intoarce cu carĕle! zise Rusul.

„Te aștept, n'ai grijă! ĕi respunse Stan surizĕnd pe sub musteață.

Abia ce-și așezase rublele și polii imperiali in chimir, se infățișâ inainte-i un al treilea Rus, tot cu dorință de a cumpĕra șira de fĕn. De astă-dată mai scăzù Stan prețul, ca vĕnzarea să se facă cât mai răpede, căci zărì in depărtare venind mai multe carĕ, fără indoeală ale furnisorului ce cumpĕrase intâi și 'ntâi fĕnul. Cum se depărtâ mușterul, Stan și șterse putina, lăsând pe cumpĕrători să se ințeleagă intre sine, cum vor putea.

Povestirilor lui Stan urmarĕ povestirile celorlalți, și astfel trecù noaptea cum ai bate in palmă.

Locotenentul L... fost atașat la stabul-major rus, unul dintre cei mai distinși tineri ofițeri, și care la sosirea noastră in Florentin fu insărcinat să cutriere cu câțiva călăreți imprejurimile Florentinului, impingĕnd recunoașterile sale până aproape de Vidin, se intoarse din expedițiunea sa fără a fi intâlnit undeva pe dușmani.

In zori de zi părăsirĕm deci Florentinul și ne intoarserĕm inapoi la Molalia; dar nainte de a ajunge acolo, intâlnirĕm in calea noastră

un regiment de călăraşi care-mi făcû o impresiune foarte ciudată. Lasă că in genere caii noştri de linie nu sunt tocmai cum ar trebuì să fie, dar ăncă ai călăraşilor! Vezi căte un cal ca pisica, purtănd in spinarea sa o matahală de om căt un munte, şi se mai pretinde că avem cavalerie teritorială! Se mai găsesc, nu-i vorbă, şi la călăraşi cai mai nalţi, dar ce ţi-i folos dacă pieptul le este nedesvoltat, prin urmare şi puterea lor foarte neinsemnată. Ştiut este că nu omul ci calul e lucrul de căpetenie la cavalerie! Călăraşii, cum sunt ei astăzi, nu pot fi intrebuinţaţi decăt numai pentru recunoaşteri uşoare şi pentru escorte, şi ca să aibă o valoare in rĕsboiu, ar trebuì poate organisaţi ca *infanterie călăreaţă*.

Da ce m'am apucat eu să mĕ vîr in asemenea chestiuni! sunt alţi oameni mai cu cap decăt mine, care-şi frămĕntă minţile cu această chestiune, şi care de sigur vor găsì chipul şi mijloacele pentru infiinţarea unei puternice cavalerii teritoriale!

La Molalia schimbai insfirşit sabia mea neascuţită pe o altă sabie a unui sergent ce se intorcea in ţară, şi care imi lăsâ şi pe Roibul seu, un cal intr'adevĕr bun. Era şi timp să dau paşaport Balanului, căci se şoptea de o luptă serioasă ce se pregăteşte, şi ne şi venì ordinul de plecare pentru a doua zi.

Armata română se concentra mereu in faţa satelor intărite din jurul Vidinului, numai o mică parte din ea se indreptâ spre cetăţuea Belgradcic, unde se mai ţineau Turcii in stare de apărare. Brigada noastră pornì earăş cam in direcţiunea Florentinului, ţiindu-se insă acum mai aproape de cercul intăriturilor vrăjmăşeşti.

Cănd nici nu visarĕm, deterĕm buna dimineaţă cu Turcii. Ajungĕnd anume in dreptul satului Dincoviţa, ne vestirĕ cei din avantgardă că in pădurea prin care tocmai eram să trecem, se aţine un numĕr oare-care de duşmani. Ne oprirĕm deci locului, şi escadronul meu fu insărcinat să facă mai intĕi o recunoaştere satului.

Inşiraţi pe plutoane, un rănd cu lăncii altul fără, pornirĕm intr'acolo in treap intins; la o depărtaree oare-care ne resfirarĕm şi o luarĕm nainte in marş-marş.

Eu nu eram aşa de nerăbdător ca să mĕ silesc să ajung numai decăt cel dintăi la duşman, şi căutam să las protia la ceilalţi; altfel Roibul meu! el nu putea suferì să-i iasă un alt cal inainte, şi mai avea nĕravul de a prinde zabalele intre dinţi, şi atunci.... fără doar şi poate, erai al lui! Mănuşile mele model mĕ impedecau grozav; ca să le scot, nu mai era timp! Mĕ suceam, mĕ 'nvĕrteam — toate in zadar, calul sbura ca vĕntul cu mine; stringeam frĕul de-mi crăpau degetele, dar Roibul naibii nu slăbea de loc din fugă, par'că intr'adins voea să mĕ ducă peşcheş Turcilor! Simţeam că-mi trece ceva ca nişte găluşte prin găt, cănd mĕ vĕzui inaintea Dincoviţei. Din norocire satul nu era ocupat de Turci.

Ne intoarserĕm deci la brigadă, intrarĕm apoi cu toţii in pădure, şi in curĕnd incepurĕ focurile din ambele păţi.

Noi eram adăpostiţi după o ridicătură de pămĕnt, Turcii stăteau in vale, tupilaţi după arbori, de li se vedeau numai fesurile. Vĕzĕnd cum trec glonţii vesel pe lăngă noi, fără să atingă măcar pe cineva, mĕ incredinţai că dracul tot nu-i aşa de negru cum il crede lumea, şi luăndu-mi inima in dinţi, incercai să

potcovesc o uriciune de Turc care-mi venea mai la indămănă, dar in loc să-l potcovesc pe el, mĕ potcovii pe mine, căci chiulata fiind imprumutată de la altă carabină, nu se potrivea la a mea, din care pricină tot praful imi țișnì in față. Barba și musteața mi se făcurĕ ca o blană roasă peste tot de molii, genele și sprincenele ca in palmă. „Escarmușă mi-a trebuit? Poftim escarmușă!“ șoptii amărit și mĕ retrăsei din linia de luptă. Dacă nu inchideam ochii cănd detei drumul carabinei, mĕ alegeam de sigur și mai rĕu!

Ca să gonim pe Turci din pădure, urma să descălecăm și să inaintăm pe jos; nainte insă de a se da porunca pentru descălecare se inegrì culmea dealului invecinat de dorobanți, care aflăndu-se in apropiere și auzind sgomotul puștilor, veneau rănduri-rănduri inspre noi. Știind că dorobanții au un ac potrivit pentru cojocul turcilor, făcurĕm stinga 'mprejur și ne intoarserĕm făr' de nici o perdere — afară de barba mea — la Gărță; de unde pornind earăș inainte și ocolind pădurea de la Dincovița, o luarĕm peste cămpuri păn' ce ajunserĕm la Ciunguruși.

Pe Roibul meu trebuea neapărat să-l concediez, căci cavalcada de la Dincovița mĕ puse tare pe gănduri, și ca să trec prin toate culorile, ĕl schimbai pe un cal negru cu care remăsei pănă la sfirșitul campaniei. Acest din urmă era un cal, cum s'ar zice, nici prea-prea, nici foarte-foarte, taman bine se potrivea cu mine! Se poticnea el cam des, dar așa cusur neinsemnat se trece cu vederea.

La 14 Ianuarie, adică a doua zi după sosirea noastră in Ciungurusi, urcarĕm, tocmai cănd resărea soarele in plina lui splendoare, inălțimile dealurilor ce inchid valea Vidinului despre miază-noapte.

In partea stingă se inălța, scăldată in raze purpurii, vechea cetate Vidin cu moscheele sale rotunde, și minaretele sale ascuțite, incinsă cu negre și inalte ziduri. Inainte-ne se intindea, perzĕndu-se spre miază-zi, șirul satelor intărite; ear in dreapta, pe colnice, stătea in rănduri lungi și dese oastea română cu armele-i scănteitoare, ca o pădure de oțel. Ceriul inroșit ca săngele prevestea o cruntă luptă! Astăzi cată să se decidă soarta groznicului Smărdan, intărit cum numai Turcii știu a face intărituri!

Inainte de a se pune oastea noastră in mișcare se așeză asupra văei, incet-incet, o ceață deasă, scurtănd vĕzul ambelor taberi.

Brigada noastră era insărcinată a acoperì flancul sting al trupelor de atac. Rotind ochii veghietori in toate părțile, așteptam cu suflet ridicat inceperea dramei săngeroase. In curĕnd auzirĕm părăiturile puștilor mai spre apus de Smărdan, care ținurĕ aproape un sfert de cias, apoi reintră totul earăș in liniște; era o mică invălmășeală a străjilor noastre cu un corp turcesc de recunoaștere, care fu silit a se retrage.

Pe la amiază-zi incepù bubuitul tunurilor noastre pe toată linia; din ce in ce creștea sgomotul lor asurzitor. Salve intrunite de baterii sgudueau pumĕntul in temelie. Infiorător se amesteca in acest chaos glasul tunurilor de asediu din Calafat; par'că se spărgea și se năruea ceriul asupra-ne la fiecare detunătură urmată de un lung clocot al văilor Dunării. Bombele se incrucișau in aer, plesnind asupra ambelor taberi; văjiind sbura in arcuri tuciul roșit; fierbea vĕzduhul ca in zioa de

apoi! toate furiile iadului păreau deslănțuite!

Părăiturile puștilor incepurĕ din nou, de astă-dată insă cu o tărie infricoșată; peste puțin resunarĕ in aer strigătele de ura! eșite din mii de piepturi, și urmate de un murmur surd dar tot crescĕnd: „Allah, Allah, Allah!“ In acelaș timp amuțirĕ bateriile noastre. „Ura! și Allah!“ eșeau necontenit din volvura bătăii.

Ca un uragan sĕlbatic ce spulberă și sdrobește tot in calea sa, năvălirĕ cetele române asupra semințiilor islame, și când soarele era aproape de asfințit, fălfăia cu fală flamura română asupra Smărdanului!

Noaptea așternù vĕlul seu negru peste bălțile de sănge și movilele de morți. — —

La 15 Ianuarie, cum se albì de zi, armata otomană concentrată la Capitanovțe, incepù atacul asupra Smărdanului, incercăndu-se a redobăndì această posițiune; dar in zadar! Intăriturile ridicate incontra Românilor, dar inaintea cărora nu puturĕ resista, erau acum o stavilă destul de puternică incontra valurilor triburilor asiatice, incontra acelora care le ridicaserĕ.

Turcii prelungirĕ incercările lor zadarnice până 'n seară, apoi ocrotiți de intunericul nopții se retraserĕ cu toții la Vidin, căci odată Smărdanul perdut, celelalte intărituri nu se mai puteau ținea.

Vedetele noastre inaintarĕ până aproape de zidurile cetății. Până la noi străbăteau strigătele entusiaste ale Românilor din Calafat, care ne vedeau inaintănd pe toată linia.

Isbănda era deplină! Multe tunuri, multe steaguri și mii de prisonieri, remaseră in măna noastră drept semn de vitejie. Fruntea oștilor române se 'mpodobì cu un nou laur!

Deși in zioa asaltului de la Smărdan câmpul de luptă era acoperit de o ceață foarte deasă, totuș trupele noastre, comandate de viteazul general Cerchez, de acelaș general in al cărui mână s'a predat Gaziul Osman, intrarĕ in acțiune cu o precisiune de admirat, sosind un regiment după altul la timp și in locul unde tocmai era nevoe de ele. Turcii se apărau cu o rară cerbicie; respinși din intărituri, ei urmarĕ cu resistența lor inlăuntrul satului, incăt fiecare casă trebuea luată cu asalt.

In decursul acestei lupte, brigada noastră, invăluită in negură, era ferită de ori-ce primejdie; dar la 15 Ianuarie, pe când adică Turcii se incercau a scoate Smărdanul din stăpănirea Românilor, scuipau tunurile dușmane foc asupra-ne, de-ți era mare groază!

Eu stăteam la inceput ca pe jăratic, tresăream la fiecare detunătură și simțeam că par'că mĕ incearcă niște friguri. Când sbura ghiuleaoa șuerând asupra capetelor noastre, mĕ uitam la ea, cum se uită găina la uliul ce se rotește asupra-i, gata de-a o sfășia; ear când se spărgea câte o bombă mai in apropierea noastră, imi ingheța tot săngele in vine, și nu ințelegeam cum le mai vine pofta tovarășilor mei de a face glume sub astfel de imprejurări. Din vitejia mea par'că nu remăsese nici brumă; mĕ muiasem de tot Cu timpul imi mai venii insă in fire, și in cele din urmă mĕ liniștii cu desăvirșire; se deprinde omul cu toate in această lume!

A doua zi dimineață, când prinserĕm de veste că se retrag Turcii, pornirĕm in urmărirea lor, dar cum porniserĕm așa ne intoarserĕm, căci dușmanii iși luaserĕ de mult tălpășița, și intraseră deja cu cățel cu purcel in Vidin.

Trecĕnd pe lăngă redutele și meterezurile părăsite de dușmani, mĕ umflam in pene ca

și când prin vitejia mea s'ar fi fost isprăvit această isbăndă; de frigurile mele de eri, nu-mi mai aduceam de loc aminte! Imi venea acum a crede că par' că mĕ născusem cu pușca in mănă, și că toată viața mea nu mĕ indeletnicisem cu alt-ceva decăt cu măcelăritul Turcilor! Vorba Romănului:

„După rĕsboiu, mulți voinici se arată!

Trași in garnisoană la Cutova, unde aveam altfel belșug de toate, ne venea răndul tot la trei, patru zile să stăm in vedete, și astfel o duceam pănă ne sosì știrea despre inchierea tratatului de pace de la St. Stefano.

Neputĕnd resista greutăților rĕsboiului, mĕ imbolnăvisem rĕu, și așezat in furgon ca un puiu de bogdaproste, mĕ intorsei in țară unde mĕ insănătoșai in curĕnd. După aceea incepurĕ exercițiile obicĭnuite: instrucția pe jos și călare, școala de escadron și de regiment, cu care prilej tocmai incepui a prețuì la dreapta lui valoare pe Boboc, cu care mĕ imprietenisem earăș. In scurt timp mĕ făcui brigadier și mai in urmă sergent, trecĕnd prin toate micele mizerii ale acestei vieți.

Pănă la inchierea tratatului de Berlin, armata romănă era tot pe picior de rĕsboiu, și tocmai după semnarea acestui tratat fusei congediat. Luăndu-mi deci catrafusele mĕ intorsei la București.

— Ei, căți Turci ai omorit? mĕ intreba unul și altul cu care mĕ intălneam.

„Da ĕi poți numĕra! respundeam evasiv.

— Vra să zică, te-ai luptat voinicește, ai trecut prin multe primejdii!

„Dacă am schimbat patru cai sub mine!

A. Chibici-Rĕvneanu.

POESII.

ODA

la Statua lui Stefan Cel Mare.

Tu ești! tu Stefan! tu străbune!
De patru seculi adormit,
De patru seculi, o! minune!
In veci de noi nedespărțit.
Tu ești, pe zmeul tĕu călare,
Cum te-am visat, cum te-am dorit.
Ah! eată-te!. lumea tresare...
Erou, Domn, oaspe inzeit!

Când ni se duce găndul la timpurile-acele
De traiu fără odihnă, țesut cu zile rĕle,
In care plugul morții trăgea pe-al țerii sin
Lungi brazde roditoare de mult amar și chin,
In patru orizonuri cuprinși cu nori de sănge
Zărim cerescu-ți paloș ce dușmanii infrănge,
Și te vedem pe tine, invingĕtor viteaz,
De pază treaz la soare și'n noapte ăncă treaz!

Mulți seculi lăncezit-am sub a peirii ceață,
Dar te-am avut pe tine, fecund isvor de viață,
Simbol al bărbăției in neamul tĕu ascuns,
Ș'a fost destul!.. in ceriuri un soare-i de ajuns!
Zadarnic sboară norii și fulgerii detună
Pe fruntea maiestoasă a munților Carpați;
In zarea limpezită după-ori care furtună
Ca tine după seculi, ei par mai inălțați.

O! de-ți era statura cât inima de mare
Ai fi întins o umbră din munți și până 'n Mare,
Tu ce-ai putut cu brațul in veci neobosit
Să aperi Occidentul de cruntul Rĕsărit,
Tu ce prin curcubeul de fapte colosale
Legat-ai revĕrsatul cu-apusul vieții tale.
Tu aclamat in Roma cu glas triumfător
Mare-al Creștinătății Erou nemuritor!

O! Stefane, Românul crește,
Vĕzĕndu-te azi lângă el.
Azi Țara mândră te primește
Purtând corona-i de oțel.
Tu ce viteaz ai apĕrat-o,
Privește-o!. demnă-i s'o privești.
Independentă ai lăsat-o,
Independentă o găsești!

V. Alecsandri.

1883.

ELEGIE.

(in gustul antic.)

Blăstĕmată fie oara!..— Negre zilele să-ți fie!..—
De rĕsboiul lung și crâncen in Senat când ai vorbit,
Limba ta să se lipească de gâtlej pentru vecie,
O Torquate, ear triumful să-ți remâe nemplinit!.

Și când arzi de dor la sinul blondei tale lydiane
Gata să o stringi in brațe cu 'nfocate sărutări,
Ca pe-un sclav să te răpească năpustirile dușmane,
Trimbițele 'nspăimêntate ș'ale taberei strigări!

Vai! ursita mea amară!.. zi de doliu și de jale,
Ziua despărțirii noastre!... Aș fi insultat un zeu,
Căci nu te-am zărit atunce, barbare, in a mea cale,
Când vĕzui că se pornește drag centurionul meu.

Și n'am mai vĕzut in șiruri mândra ramură de vie,—
Semnul demnității sale, ș'al seu chip mult adorat;—
De la porțile cetății mai mult moartă decât vie,
Tinerele mele sclave ingrijite m'au luat.

Spune, cum nu ț'a fost milă să jertfești plin de cruzime,
Dorul și iubirea noastră in Senat cu-atâta ură,
Și n'ai avut duioșie de plăpânda tinerime,
Nici de dragostele sale, de-a amantelor tortură?..

Și urgia Erycinei crezi că n'a să te lovească?...
(Lângă blonda lydiană ca o statuă să fii?...)
Căci blăstemul nostru are vecinic să te urmărească:
Noi pentru iubiții noștri, Venus pentru ai sei fii!.

A. Naum.

Copou, 1883 Martie 15.

ANECDOTA.*)

Intre ţĕranii fruntaşi care au luat parte, impreună cu boerii, cu Episcopii şi cu Mitropolitul ţĕrii, la „Divanul Adhoc“ din Moldova, in 1857, era şi Moş Ion Roată, om cinstit şi cuviincios, cum sunt mai toţi ţĕranii români de pretutindeni. — Numai atăta, că moş Ion Roată, după căte vĕzuse şi după căte păţise el in viaţa sa, nu prea punea temeiu pe vorbele boereşti şi avea gădilici la limbă; adică, spunea omului verde in ochi, fie cine-a fi, când ĕl scormolea ceva la inimă. Aşa e ţĕranul; nu prea ştie multe. Şi moş Ion Roată fiind ţĕran, cum v'am spus, deşi se 'nvrednicise a fi acum pintre boeri, nu avea ascunzĕtori in sufletul sĕu. — In „Divanul Adhoc“ din Moldova, erau boeri de toată măna: şi mai mari şi mai mici; şi mai bĕtrâni şi mai tineri; şi mai invĕţaţi şi mai neinvĕţaţi, cum ĕi apucase timpul. Intre aceşti din urmă, erau de-al de bĕtrânul Alecu Forĕscu, poreclit şi Tololoiu, Grigore Cuza şi alţi căţiva de-al de aceştia, care, ţiindu-se de obiceiurile strămoşeşti, in toate sĕrbătorile ascultau cu evlavie slujba bisericească de la inceput până la sfirşit, căntănd şi cetind la strană deavalma cu dascălii şi preuţii bisericii; ear la zile mari, ca să le ticnească veselia, impărţeau bucăţica de păne cu orfanii, cu vĕduvele şi cu alţi nevoeşi, cum apucase din părinţi. — Atăta-i ajungea capul, atăta făceau şi ei pe vremea lor, Dumnezeu să-i ierte şi să-i odihnească unde-or fi acolo, că bună inimă aveau. — Dar să ne intoarcem ear la „Divanul Adhoc“. Aici, ca in toate adunările de feliul acestora, se făcea vorbă multă; şi era lucru firesc să se facă, fiind in luptă *timpul de faţă cu cel trecut* pentru cea mai dreaptă cauză a neamului romănesc „Unirea“, Sfănta Unire! Boerii cei mai tineri, crescuţi de mici in străinătate numai cu franţuzească şi nemţească, erau cărtitori asupra *trecutului*, şi cei mai guralii totodaă. — Vorba, portul şi apucăturile bĕtrăneşti nu le mai venea la socoteală. — Şi din această pricină, unia, in aprinderea lor, numeau pe cei bĕtrăni: rugini invechite, işlicari, strigoi şi căte le mai venea in minte, după cum le era şi creşterea; dĕ! invĕţaţi nu-s? . . . .

Nu-i vorbă, că şi nătăngia unor bĕtrâni era mare. — Uneori, cănd se măniau, dădeau şi ei tinerilor căte-un ibrişin pe la nas, numindu-i: bonjurişti, duelgii, pantalonari, oameni smintiţi la minte şi ciocoi infumuraţi, lepădaţi de lege, stricători de limbă şi de obiceiuri. — In aşa imponcişare de idei se aflau boerii bĕtrăni cu tineretul din „Divanul Adhoc“ al Moldovei; cu toate că, şi unii şi alţii erau pentru „Unire“. Numai atăta, că bĕtrănii voeau „Unire“ *cu tocmală*, ear tinerii „Unire“ *fără socoteală*, cum s'a şi făcut. — Toate ca toatele, dar mare luptă aveau unia dintre boerii tineri cu coconul Alecu Forĕscu, care, una două, ĕi tolocănea, mustrăndu-i: Ba că nu vorbesc drept romăneşte, cum vorbeau părinţii lor, ci au corchezit graiul strămoşesc, de nu-i mai inţelege nimene; ba că „umblaţi cu şurubele să ne trageţi butucul“; ba că „face omul cu cineva o tovărăşie căt de mică, şi tot urmează invoeală intre părţi; ear nu aşa, cu ochii inchişi“; căci „dacă n'ai carte, n'ai parte“ scurtă

*) Almanachul Societăţii „România Jună“.

socoteală; ba că „de când cu străinătatea, v'ați instrăinat și legea și limba și inima, și chiar dragostea sătenilor; și, după nepăsarea și risipa ce o facem, svërlind banul pe lucruri de nimica, puțin mai avem de instrăinat; și nu-i departe vremea aceea, pe cât věd eu. Intrebați pe bieții nimernici de săteni, să spue ei, dacă mai cunosc cine le e stăpân. Au rĕmas ca niște câni ai nimĕnui, sĕrmanii oameni! Cine se scoală mai de dimineață, acela e mai mare in sat la ei, de-i horopsește și-i tuhăește mai rĕu decât pe vite. — Ciocoismul și străinii să trăească, și las' pe dênșii, că ne scot ei la covrigi"; ba că „vai de țara care ajunge s'o pue copiii la cale"; ba că, vorba multă, sărăcia omului", și dacă li-i treaba de-așa, facă ei ce-or ști, că el mai bine se duce a casă, că-i plouă caii in spate și-i stau vitele cu dinții la stele, din pricina slugilor; cărora, puțin le pasă de munca stăpânului; și câte și mai câte năsdrăvănii de al de-aceste. Las' pe bětrâni să te descânte și să te judece ei in legea lor, că nu-ți mai trebue alt popă. — Și eaca așa cu de-al de cuconul Alecu Forěscu. — Acum vine alta la rând:

Intr' una din zile, cum vorbea frumos un boer dintre cei tineri, eaca și moș Ion Roată sare cu gura:

„Aveți bunătate, de vorbiți mai moldovenește, cucoane, să ne dumirim și noi; căci eu unul, drept vě spun, că nu pricep nimica, pěcatele mele!

Un oare-care boer intimpină atunci pe moș Ion Roată, zicĕndu-i cu glas poruncitor și rĕutăcios:

— Dar ce nevoe mare este să ințelegi tu, mojicule! Tacă-ți leoarba, dac' ai venit aici; c'apoi intoarce-ne-vom noi a casă, și helbet! Nu-ți-a lua nime din spate, ce știu eu.... Auzi obrăznicie?! — Tu......, *cu optzeci de mii de fălci de moșie*, și el un ghiorlan c'un petec de pămĕnt, și uite, ce gură face alăturea cu mine!....

Moș Ion Roată simțindu-se lovit până in suflet, rĕspunde atunci cu glas plângĕtor:

„Dar bine, cucoane, dacă nu v'a fost cu plăcere să pricepem și noi câte ceva din cele ce spuneți dumnevoastră, de ce ne-ați mai adus aici să vĕ bateți joc de noi? Ei, cucoane, cucoane! Puternic ești, megieș imi ești, ca răzeș ce mĕ găsesc, și știu bine că n'are să-mi fie moale, când m'oiu intoarce a casă, unde mĕ așteaptă nevoile. Dar, să nu vĕ fie cu supĕrare, ia palmele aceste țerănești ale noastre, străpunse de pălămidă și pline de bătături, cum le vedeți, vĕ țin pe d-nevoastră de-atâta amar de vreme și vĕ fac de huzuriți de bine.—Și mai mult decât atâta: ori-ce venetic, in țara asta, este oploșit de dumnevoastră, și-l priviți cu nepăsare cum ne suge sângele și tăceți și-l imbrățoșați!—Numai noi, vite de muncă, vĕ suntem dragi ca sarea in ochi..... Din *mojici*, din *ghiorlani* și din *dobitoci* nu ne mai scoateți! Dumnezeu să ne ierte, și să ne ertați și dumnevoastră, cucoane, dar cu adevĕrat, așa este! V'ați deprins a lua focul totdeauna cu mânile noastre cele *mojicești*, și tot noi cei horopsiți!

Sfânt să-ți fie rostul, moș Ioane, că ai vorbit din durere, respunse atunci cuconul Alecu Forĕscu; și sunt fericit că stai alăturea cu mine. Decât un bonjurist c'o mână de invĕțătură, mai bine un țeran cu un car de minte.

La aceste vorbe, mulți dintre boeri s'au simțit atinși; cel cu pricina......., a rĕmas

ca opărit. Ear Colonelul *Alecsandru Cuza* a dat măna prieteneşte cu moş Ion Roată.

Insfirşit, după multe desbateri furtunoase urmate in „Divanul Adhoc“ s'a incuviinţat „Unirea“ şi apoi Deputaţii s'au intors fiecare pe la vetrele lor.

Peste căţiva ani după aceasta, trecĕnd *Cuza-Vodă* spre Bucureşti, a poposit la Agiud, unde l'a intimpinat o mulţime de lume ca pe un Domnitor. Pintre lumea ce se inghesuia, cu treabă — fără treabă, eaca se zăreşte o hărtie fălfăind pe deasupra capetelor mulţimii, in vĕrful unei prăjini.

Cuza-Vodă inţelegĕnd că trebue să fie vr'un suflet necăjit, face semn să i se deschidă calea. Şi cănd colo, un ţĕran bĕtrăn cade in genunchi dinaintea Domnitorului, sărutăndu-i măna cu lacrimile in ochi, şi dăndu-i o hărtie scrisă pe toate feţele.

— He, he! Moş Ion Roată, prietenul şi tovarăşul meu cel vechiu din „Divanul Adhoc“, lucru negăndit! Ridică-te moş Ioane, şi spune-mi fără sfială, ce durere ai? Ţi-a făcut cineva vr'un neajuns?

Moş Ion Roată vĕzĕnd că după atăţia ani de zile nu l'a uitat Colonelul Alecsandru Cuza, şi că l'a primit cu atăta bunătate, a inceput a plănge cu hohot şi a-l ruga să-i citească hărtia.

Vodă fiind gata de plecare, şi vĕzĕnd că hărtia lui moş Roată cuprinde multă polologhie, zise cu blăndeţă:

— Spune, moş Ioane, din gură ce ai de spus, că mai bine am să inţeleg.

Atunci moş Roată viindu-şi in sine, incepe a se jălui, cum urmează:

Luminarea Voastră,

Decănd cu pĕcatul cel de „Adhoc“ n'am mai avut zi bună cu megieşul meu cel puternic, stăpănul unei moşii foarte mari, pe care-l cunoşti, Măria Ta. N'am găndit, nenorocitul de mine, că dumnealui, un boer aşa de mare, putred de bogat şi cu invĕţătură, să şi pue mintea cu unul ca mine, de la nişte vorbe nesocotite, ce le-am zis şi eu atunci, intr'un necaz. Numai Dumnezeu să-i dee sănătate şi bine, dar amarnic m'a lovit in avere şi in cinste! Crede, Măria Ta, că nici eu n'am fost aşa de sec intre cei de-o samă cu mine. Dar de cum am ajuns a casă, goană şi prigoană pe capul meu, din partea boerului in tot feliul:

Intăi şi 'ntăi, a pus inadins pe feciorii boereşti să-mi caute pricină şi să mĕ aducă la sapă de lemn. Şi aceştia, ca oameni fără judecată şi pizmaşi, făceau toate chipurile sataniceşti, sau ei deadreptul sau prin alţii, cum să dee vitişoarele mele macar de-un pas pe moşia boerească; ş'apoi sub cuvĕnt că au făcut stricăciune, să mi le poată ucide fără nici o cruţare! Şi astăzi impuşcă-i porcii; măni vacile şi boii; poimăne, căişorii; in altă zi ie-i oile dinapoi cu grămada şi du-le la curte; iţi poţi inchipuì, Măria Ta, ce urgie grozavă era pe capul meu!

Vĕzĕnd eu de la o vreme că nu mai incetează cu jafurile, mi-am luat inima 'n dinţi şi m'am dus la boeriu să mĕ jăluesc. Şi boerul, in loc de un cuvĕnt bun, m'a scuipat drept in obraz, de faţă cu slugile sale şi cu alţi oameni ce se aflau atunci la curte; incăt am crezut, că a căzut ceriul pe mine, de ruşine! Ba ăncă m'a şi ameninţat că, altă-dată, de mi-a mai călca piciorul in ograda boerească, are să poruncească să mĕ intindă la scară şi să mĕ bată cu biciul! Şi cu răn-

ducala asta, Măria Ta, in câţiva ani de zile m'au calicit cu desăvirşire, şi mi-a ridicat şi cinstea, care pentru mine a fost cel mai scump lucru!

Cuza-Vodă a stat neclintit şi s'a uitat ţintă la moş Ion Roată cât a vorbit el. Şi când a isprăvit vorba, Vodă i-a pus două fâşicuri de napoleoni in mână, zicĕndu-i cu bunătate:

— Ţine, moş Ioane, acest mic dar de la mine, şi intimpină-ţi nevoea, de azi pe mâne, cum te-a lumina Cel de Sus. Ear pe boer, lasă-l in judecata lui Dumnezeu, căci El nu bate cu ciomagul.

Lui moş Ion Roată i se umplù din nou ochii de lacrimi, şi sărutând mâna lui Vodă, ca semn de mulţămire, zice oftând:

„Dar cu ruşinea ce mi-a făcut, cum mâne Măria Ta?

— Cu ruşinea, eaca aşa remâne, moş Ioane, zise Cuza-Vodă, sărutându-l şi pe un obraz şi pe altul, in faţa mulţimii adunate acolo. Du-te şi spune sătenilor dumitale, moş Ioane, că pe unde te-a scuipat boerul, te-a sărutat Domnitorul ţerii şi ţi-a şters ruşinea.

. . . .

. . . .

. . . .

Ion Creangă.

Iaşi, 1882 Noembre 13.

CANTECE de MIRIOLOGHI.

(BOCETE).

adunate in Macedonia.

XII.

LA 'NĂ 'NVÉSTĂ.

Şuţa-ñi te'nvéstă, şuţa-ñi-te!
S'ti 'ntrebăm s'ti sburîm,
Ma s'ti duçi nu te-alasăm;
Pi cale ne 'nchisişi,
Şi curănd tine fugişi,
De soare şi lună te 'mpărţişi,
Şi-tinereţa loclului u dedeşi!

Comuna Moloviste.

XII.

LA O NEVASTĂ.

Intoarce-te nevastă, intoarce-te!
Să te 'ntrebăm şi să-ţi vorbim,
Dar să te duci nu te lăsăm.
Pe drum tu pornişi
Şi curĕnd tu fugişi,
De soare şi de lună te despărţişi
Şi tinereţa la mormĕnt o dăduşi!

XIII.

LA UN AUȘŬ.

Șuță-n̆i-te lală! sa te'ntreb!
Șuță-n̆i-te lală si fâte-n cuà,
Că tine va-s fugi de-aua,
Pi una cale ci n'o vizuși,
Si vêrnă-óră nu-u trecuși.

Comuna Moloviste.

XIV.

LA UN INSURAT.

Ce-n̆i pățiĭ laia de mine!
Di-ni armaș făr de tine,
Casa și orfanii ne-alasași,
Ospețli tuți n̆i-li tăliași.
Cum va s'crescu fétele,
Fétele și maratele;
Scoală-te și șezi,
Hala tra s'nê vezi,
Mine fără hărea ta,
Armaș laia-n̆i marata,
Ca frunza ascapată,
Di vĕmtu purtată.

Comuna Crușova.

XV.

LA 'NĂ FÉTA MARE.

Hilia mea și scumpa mea!
Scumpă și multu vrută,
Și de tuti durută,
Mine n̆i-te-avém isusită,
Si-tră numtă inchisită,
Vrém s'ti ved giucănd in cor,
Și-tora bagată ti vĕd, lea sor,

XIII.

NA UN BĔTRĂN.

Intoarce-te unchiule să te 'ntreb,
Intoarce-te unchiule și fă-te incoace,
Că tu ai să fugi de aici
Pe o cale ce nu o vĕzuși
Și nici odată nu trecuși.

XIV.

LA UN INSURAT.

Ce-am pățit sĕrmana de mine,
De-am rămas fără de tine.
Casa și orfani lăsași,
Toți oaspeții i-ai oprit.
Cum am să cresc fetele,
Fetele și sĕrmanele.
Scoală-te și șezi,
Halul ca să ne vezi.
Eu fără de sprijinul tĕu
Am remas, sĕrmană nevastă,
Ca frunza ruptă
De vĕnt purtată.

XV.

LA O FATĂ MARE.

Fiica mea și scumpa mea!
Scumpă și mult iubită
Și de toți dorită,
Eu mi te-aveam logodită
Și pentru nuntă pornită,
Vream să te vĕd jucând in cor
Ș'acum te vĕd culcată, fa sorioară.

Ți-alasași gione marat,
Și-loclu tine luași bărbat;
Tru loc de sovon di 'nvéstă
Tine-ti bagași sovon di moarte!
Scólă-ñi-te lea féta mea.

Comuna Crusova.

Ai lăsat june nenorocit
Și tu luași pămêntul de bărbat,
In loc de sovon de nevastă,
Tu ți-ai pus sovon de moarte,
Scoală-mi-te fa, fata mea.

XVI.

LA UN GIONE.

Ci-ñi feçeși, ci-ñi adarași,
Di-ñi fugiși si mi-alasași,
Ti fèciu gione, ti fèciu mare
Tră-isusire, tră 'nsurare.
Ma chicuta cea laea,
Ti-aguni ca cucuvéua,
Tru loclu și tru rugină,
Iu tuți acolo va s ghină.
De căt ãclo tine te ceai,
Mai ghine tu ti 'nsurai,
Și pe mumă-ta hărsiai.

Urbea Perlepe.

XVI.

LA UN JUNE.

Ce-mi făcuși, ce mi-ai dres
De-mi fugiși și mě lăsași,
Te făcui june, te făcui mare
Pentru logodire, pentru insurare,
Dar boala cea rea
Te gonì ca cucuveaua
In pămênt și in rugină,
Unde acolo toți au să vină.
Decăt acolo tu te duceai,
Mai bine te 'nsurai
Și pe muma ta o bucurai.

Th. T. Burada.

Poesii populare din Moldova.

FRUNZĂ VERDE. . .

Frunză verde trei aguzi,
Sus in munți la nalte curți,
La părinți necunoscuți,
Sus in munții cei de peatră
Doamne rěu-i fără tată;
Sus in munții cei cu flori,
Tare-i rěu fără surori,
Sus in munții cei cu brazi
Doamne rěu-i fără frați.
Dumnezeu de mila mea
M'a făcut o păserea,
Și m'am dus la maică-mea.
Mămuca când mě vedea,
Mămuca mě hăciea:
Fugi pasere, de-acolea!
Jale mare m'a cuprins
Și mămucăi eu i-am zis:
Maică, măiculița mea,
Stăi și nu mě hăciea
Până nu ț'oiu povestì,
Cum trăesc cu străinii.
Când străinii stau la masă
Eu le țin lumina 'n casă;
Când dau să mě pun și eu
Străinul se uită rěu,
Când ieu o imbucătură
Ajung lacrimile 'n gură.

FRUNZULEANĂ LANURI VERZI. . .

Frunzuleană lanuri verzi,
Vină puică de mĕ vezi
Păn' ce sunt grăele verzi,
Că dacă s'or secera,
Mult in urmă mi-i căta
Şi de urmă nu mi-i da.
Să mĕ caţi pe şesurele
Pintre cele mormințele.
Să ştii puic' adevĕrat
Mormĕntul mi-i insemnat:
Am la cap
Un fir de mac,
La picioare
Lăcrimioare
C'am murit in răsboiu mare.

. . .

FRUNZULEANĂ DE NEGARĂ. . .

Frunzuleană de negară,
Colo jos intre hotarĕ
Este-un nuc cu frunza rară;
In vĕrfuţul nucului
Căntă puiul cucului,
Mai in jos la rădăcină
Cănt' o pasere străină,
Ş'aşa căntă de frumos,
Toată frunza pică jos,
Ş'aşa căntă de cu jele
Toată frunza pe loc piere.

. . .

FRUNZĂ VERDE ROMĂNIŢĂ.

Frunză verde romăniţă,
Ie-te, ie-te neguriţă
De pe deal, de pe colniţă,
De pe ici, de pe colea,
De pe inimioara mea.
Colea 'n vale la isvor
Toate paserile dorm,
Numai eu nu mai am somn;
N'am nici somn, n'am nici hodină
Dacă 's prin ţară străină.
Căte păserele 'n luncă
Toate cină şi se culcă,
Numai eu imi cat de ducă.

. . .

FRUNZĂ VERDE MĂRGĂRINT. . .

Frunză verde mărgărint,
Teişoru-a inflorit,
Florile ş'a scuturat,
Şi iubita m'a lăsat.
Intru 'n casă să mănănc
Minţile din cap imi fug;
Ridic măna să mĕ 'nchin,
Picioarele nu mĕ ţin;
Ies afară
Ard in pară;
Merg la cămp ca să mĕ sting
Bate vĕnt, mai rĕu m'aprind.
Frunză verde mĕr domnesc
Am să mor, n'am să trăesc,
De când puica mi s'a dus
La inimă foc mi-a pus.

Elena Sevastos.

BIBLIOGRAFIE.

Ministeriul Afacerilor Străine. Divisiunea consulatelor Contenciosului şi Convenţiunilor internaţionale.—*Raporturi comerciale şi economice* adresate Ministeriului afacerilor străine de Miniştrii şi Consulii Romăniei din străinătate. 1881—1882. Un vol. in IV°. Bucureşti, 1883.

Societatea Geografică Română.—Buletin publicat prin ingrijirea d-lui *George I. Lahovari.* Anul IV. Semestrul I 1883. Bucureşti, 1883.

Redactor: *Iacob Negruzzi.* Tipografia Naţională.

Anul XVII. — No. 4. 1 Iulie 1883.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 a fie cărei luni.

ION URDILA.

NOVELĂ. *)

—

I.

Dau unde dau şi ear mĕ 'ntorc la timpul tinereţelor mele... zise Constantin prietenului sĕu Gheorghe.

Amĕndoi stăteau la gura sobei, adănciţi căte-intr'un jilţ şi pufăeau din lulele.

„Să vedem ce vei desgropa dintr' ĕnsele? respunse Gheorghe, care se aşeza mai indemănatic spre a asculta.

Constantin tuşi, işi drese glasul, se uită un moment gănditor la roţile de fum ce eşeau din lulea, apoi incepù astfel pe un ton melancolic:

— O să-mi zici: „Ce-i pasă lumii de tinereţele tale!"... Aşa-i!... dar ce să fac, dacă, mie unuia, acolo imi place să-mi desfătez găndul, dacă numai acolo regăsesc zilele cele frumoase, pline de sănătate, de speranţă şi de voie bună, zile care n'au să se mai intoarcă... Am ajuns şi eu ca bogataşul sărăcit, căzut in slăbăciunea de a nu mai vorbì decăt de pierdutele lui averi... Rescolind deci vraful filelor rupte din viaţa mea, eată că dau peste o istorioară, uitată sub colbul trecutului, care insă se leagă atăt de strins cu inima mea, incăt nici astăzi, că au trecut zecimi de ani la mijloc, nu o pot spune fără un pic de induioşare.

— Aveam, zic, in casa noastră o slugă veche şi credincioasă la care tata ţinea foarte mult; dar era slut, mănia pămĕntului. Avea mai intăi nişte ochi fără culoare, fără gene şi fără sprincene. Când se uita la mine imi venea să cred că nu mĕ vede. Apoi era ciupit de vĕrsat, de nu găseai loc sănătos pe obrajii lui nici căt ai pune un vĕrf de ac; şi mai era pleş la cap ca un genunche, avea picioarele haitişe par'c'ar fi fost indoite de călărie şi pe lăngă toate aceste ĕl chiema şi Ion Urdilă. Te las să judeci ce haz făceau fetele de dĕnsul. Să nu crezi insă că era om morăcănos, rĕu sau pizmătareţ, cum sunt obicĭnuit oamenii sluţi. Dincontra era blajin, glumeţ şi cinstit de puteai zidì o cetate pe cuvĕntul lui. Nimic nu făcea tata fără să se sfătuească cu dĕnsul.

— Ioane, oare să fie vreme de scos la plug?

— Ioane, oare grăul nu-i de secere?

*) Almanachul Societăţii „Romănia Jună".

— Ioane, oare cum vor sta preţurile anul acesta? Ear Ion respundea aşezat şi lămurit ca un cărturar. Pe lăngă lucrul cămpului el mai ştia şi multe meşteşuguri, precum: strugăria, butnăria, grădinăria, ba ştia să facă şi vutce şi să coasă la gherghef. Un fel de om, cum s'ar zice, bun la toate. Lui ĕi erau incredinţate cheile de la cămară şi de la pivniţă, căci nu era beţiv; el sta la ciuruitul şi datul grăunţelor la cai, el la impărţitul tainurilor in curte. Deşi nu era recunoscut, nici prin leafa ce lua, nici prin hainele ce purta, ca mai mare asupra celorlalte slugi, căci din causa sluţeniei nu ar fi avut indestulă autoritate pentru aceasta, totuş trebile de incredere el le indeplinea. Ş'apoi ce leafă mai avea bietul Ion Urdilă? 30 lei vechi pe lună şi două rănduri de căputături pe an!... cum se dădea pe atunci... O nimică pentru atăta credinţă către lucrul stăpănesc. Ear hainele lui erau totdeauna aceleaşi şi vara şi iarna: nişte pantaloni largi cu prohab, increţiţi la mijlocul trupului in forma şalvarilor şi un surtuc a cărui poale lungi ĕi cădeau oblu pe genunchi; toate aceste croite vecĭnic din acelaş soiu de şăiac monăstiresc şi de aceeaşi culoare. De cum m'am trezit, am vĕzut pe Ion Urdilă in casa noastră, tot aşa de bĕtrăn, tot aşa de slut, tot aşa imbrăcat, incăt timpul curgea par'că fără să-l schimbe; şi căt pentru mine n'aş fi putut inţelege casa noastră fără dĕnsul, aşa cum era, dar nici el [illegible] ţelege pe sine insuş de altfel [illegible] ceva decăt la noi.

Pe vremea aceea n[illegible] cai, nici telegraf, nici drum de [illegible] erau drumuri bătute; ear hoţi[illegible] părţile ca prin satul lui Crem[illegible] era purtătorul nostru de ştafete. Numai ce auzeai pe tata zicĕndu-i:

„Ioane! ţine scrisoarea şi punga asta cu bani şi du-le la Iaşi, la *cutare*.

Ion punea scrisoarea in sin, punga la chimir, sub cămeşă, apoi mergea pe jos, trei zile incolo şi trei zile incoace, pe cărările cele mai drepte, pe poticele cele mai neumblate, mergea mai răpede cu picioarele lui haitişe decăt ar fi mers altul cu picioarele drepte şi niciodată nu lipsea un ban, niciodată nu intărzia cu o oară.

Toate mergeau bine, numai cu fetele din casă Ion Urdilă nu prea ducea traiu bun, căci nu era zi lăsată de Dumnezeu ca ele să nu chicotească la spatele lui, să nu-i facă fel de fel de şotii: ba schimosindu-i numele, ba aninăndu-i petici pe la spate, şi căte şi mai căte. „Taci că te dau pe măna lui Urdilă!“ era ameninţarea cea mai luătoare in ris ce se putea face unei fete. Ear bietul Urdilă, care avea conştiinţă despre sluţenia lui, le suferea toate, şi faţa-i blajină nu destăinuea nici-odată vre-o urmă de mănie sau de dor. Treceau fetele oacheşe şi bălăi pe dinaintea lui, sburdau, se hărjoneau de le săltau sinurile şi el le privea cu ochii sei şterşi, ca un filosof ce nu-şi bate capul cu asemene nimicuri. — Bietul om!.. Toată dragostea lui se 'nţelenise in lucrul stăpănesc, şi ori ce altă simţire părea străină de inima lui.

Dar binele nu ţine căt lumea; după senin vine furtuna, zic oamenii; căci aşa ne e dat să cunoaştem, pe rănd, ambele feţe ale vieţii.

Aşa intr'una din zile, tata, sufletul casei noastre, omul cel scurt la vorbă şi cald la inimă, care ţinuse atăta timp, spre mulţămirea tuturor, cărma trebilor in mănă, inchise ochii

pe neașteptate, și la vêrsta de 18 ani remăsei trist și orfan sub epitropia unei mătușe, varga lui Dumnezeu. O, Doamne ce schimbare! Cu venirea ei, focul a intrat între noi. Naltă și sdravănă, cu niște ochi aspri, bulbucați, gata de pălmuit și vecînic nemulțămită de tot ce se făcea, eată noua noastră stăpână. Din zioa d'intăi ea luâ cheile de la cămară, de la pivniță, de la hambar, prinse să grijască, să văruească in toate părțile, schimbâ mobilele dintr'o odae intr'alta, par'c'ar fi voit să nu remăe nici o urmă de ce-a fost mai inainte, și toate acestea le făcea intovărășite de vuet, cu vorbe ca de-al de-aceste, zise in gura mare: „Da bine, asta casă de om era?... Se poate mai mare risipă, mai mare bătac de joc?..." Astfel ĕi umbla gura de dimineață până'n sară și nici că mai obosea.

Ș'apoi era evlavioasă, scumpa mea mătușă, și cu visul Maicii Domnului totdeauna in sin. Mai ales dimineața era cu inima plină de umilință, când se inchina dinaintea iconastasului: „Tatăl nostru carele ești in ceriuri, sfințască-se numele tĕu, facă-se voea ta"... *Cioară, ardă-te-ar para focului*, striga deodată in mijlocul rugăciunii, *nu vezi colbul pe scrin?*... Apoi sărind, ca o leoaică, in spatele slujnicei ce-i eșea inainte, o lua de ureche și o vîrca cu nasul in colb; și ear iși urma inchinăciunea: „precum in çer așa și pe pămĕnt; pănea noastră cea de toate zilele"... etc.

Ciudat era, că pentru a ocărî și a bate nu avea trebuință să-și easă din fire, ca alți oameni. După o păreche de palme, date de exemplu in timpul mesei, ea mistuea tot așa de bine ca și când ar fi bĕut un pahar de apă rĕcoritoare. Ochii ei stăpaniți de dorința de a găsi totdeauna pricini, alergau necontenit prin colțuri, pe mobile și pe sub mobile, ca doar vor descoperì vre-o ață de paingăn sau vre-un lucru cât de mic, care să nu fie la locul sĕu, ș'atunci... vai ș'amar!...

Incetul cu incetul zimbetul și voea bună perirĕ din casa noastră, lumea umbla numai pe vĕrful degetelor, vorbea numai la ureche, slugile fugeau pe-un cap; numai Ion Urdilă, incontra căruia se indrepta cu deosebire ura mătușei mele, sta nedeslipit de pragul casei noastre. Eu unul abie așteptam zioa plecării mele in străinătate, spre a-mi urma studiile și a pune capĕt vieței nesuferite ce duceam. Până atunci făceam toate chipurile să vĕd, cât se poate, mai rar pe iubita mea mătușă. Mĕ duceam pe la vecini, mĕ primblam călare prin țarină, mergeam la vĕnat sau la pĕscuit cu undița la iaz; dar mai des decât ori unde, mergeam la iaz unde intâlneam pe Ilinca, o fată de suflet a morăriței, cu care-mi plăcea să stau de vorbă, nu doar c'aș fi iubit-o sau că m'ar fi iubit ea pe mine, ci pentrucă era tĕnĕră și veselă, și eram prieteni din copilărie.

Neințeles insă era că lui Ion Urdilă nu-i plăcea să mĕ vadă impreună cu Ilinca. Felurite cuvinte găsea el, care de care mai nepotrivite, spre a mĕ impiedeca să merg la moară; ba se temea să nu rĕcesc din causa umezelii, ba Doamne ferește să nu mĕ 'nec, tot vorbe fără temeiu, care-mi intrau pe-o ureche și-mi eșeau pe cealaltă; ear eu, nebăgător de samă cum eram, imi puneam pălăria pe ceafă și mĕ duceam pușcă la moară. De la un timp observăi că de câte ori mĕ intorceam de-acolo, trebuea să intâlnesc pe Ion prin imprejurimi, făcĕndu-și felurite trebi, insă tot mai trist și mai slăbănogit imi părea. Oare nu cumva...? gândii eu in mine... Ce

vorbă!.. Ar putè să-i fie bunic, nu tată!.. E cu neputință. Astfel năşteau şi pereau, rănd pe rănd, prepusurile in mintea mea.

Intr'o zi scoborindu-mĕ, după obiceiu, la iaz, vĕzui pe Ilinca cum sta intr'o mică luntre legată de mal. Atunci, fără să mĕ găndesc mai departe, sării in luntre, o desprinsei, şi din douĕ, trei lopeți, o dusei la adănc. Negreşit, n'am avut nici o precugetare cănd am făcut toate 'aceste, căci — precum spusei — nu iubeam pe Ilinca, nici ea nu mĕ iubea, ci eram numai ca nişte buni tovarăşi din copilărie... Dar acum, fiind aşa aproape de dĕnsa, legănat pe fața apei, neauzind alt vuet decăt vuetul măcinişului, neavĕnd alți marturi decăt bătlanii ce se roteau deasupra capetelor noastre, şi colo sus soarele care ne imbrățoşea in razele lui, mărturisesc că eram mişcat.... Da, eram mişcat, şi ăncă atăt de mult, incăt nu puteam să deschid gura, să zic un cuvĕnt... Ce se petrecea in mine?... Nu ştiu!... Ştiu numai că aveam un fel de stringere de inimă şi — lucru ciudat — găceam că in acelaş timp şi ea era cuprinsă de simțirea stranic ce mĕ turbura; şi ea ințelegea că intre noi e ceva care nu fusese mai inainte, că de astă-dată sunase pentru noi o oară ce nu se mai asĕmĕna cu celelalte, o oară care in şirul vieței noastre punea hotar intre trecut şi viitor; şi toate aceste mute destăinuiri se preschimbau in sufletele noastre cu iuțeala fulgerului, par'că acum pentru intăia dată ne vedeam şi ne pricepeam. Intr'adevĕr, mĕ uitam acum la Ilinca ca un om ce se trezeşte din somn, şi nu mĕ dumeream cum de n'o vĕzusem tot astfel din capul locului, eu care o cunoşteam de atăția ani, cum de nu-i vĕzusem ochii cei mari şi negri, talia subțire, pĕrul cel frumos care despletit i-ar fi atins genunchii, picioruşele cele mici, făcute la strug, pe care le desmierda apa. Priveam, ce-i drept, cum apa le desmierda, cum, geloasă par'că de privirile mele, tot mai mult le cuprindea; nu băgam de samă insă, in amețeala mea, că apa se revărsa in luntre peste margini, că luntrea, prea mică pentru a ne susținè pe amĕndoi, incet, incet se cufunda, şi impreună cu dĕnsa ne cufundam şi noi... O Doamne!... Eată-ne duşi pănă la glezne, pănă la genunchi... eram pierduți... adăncul ne inghițea... Cănd deodată Ilinca işi deschise brațele şi se incleştă de mine. Era palidă ca moartea sĕrmana, fără resuflare, fără conştiință de sine; ear eu n'am graiu să spun ce-mi fulgera prin creeri in acel moment suprem, in care vedeam pe deoparte că prăpastia mĕ soarbe, ear pe de alta simțeam pĕrul Ilincăi că-mi atinge obrazul, simțeam inima ei că bate peste a mea. Cugetele cele mai ciudate şi mai contrare imi năvăleau in minte, aşa că nici acum nu pot să-mi dau samă ce mĕ stăpănea mai mult in acea clipită de cumpĕnă: frica de moarte, sau dragostea pentru Ilinca? Ştiu atăta, că deşi vedeam moartea cu ochii, totuş imbrățoşați cum eram, piept la piept, gură la gură, in in cea d'intăi şi mai caldă mărturisire de dragoste, par'că-mi venea să strig: *„deacum ce-mi pasă!“* Apoi ochii noştri se inchiserĕ, buzele noastre se atinserĕ... şi de-aci inainte nu mai ştiu nimic, căci eram duşi pe altă lume....

II.

Ne-am trezit in moară cu Ion Urdilă la căpĕtăiul nostru. El care nu mĕ pierdea din

ochi, m'a vĕzut când am sărit in luntre, când m'am cufundat in apă și intr'o clipă ne-a scos pe amĕndoi. Sĕrmanul Urdilă!... Cum era de palid, cum i se bătea pieptul! Era mai spăriet decât noi inșine. Intr'una iși frângea mânile, se văicăra, ne scutura de apă, ne incălzea și tot nu-și mai venea in fire, deși ne vedea acum deplin sănătoși. Ear eu unul, mĕ simțeam cuprins de-un fel de rușine față cu privirile lui mustrătoare, așa că, după ce m'am întors a casă, trei zile am stat inchis in odae, fără să mai dau ochi cu Ilinca. Eram intr'o stare sufletească cu anevoe de lămurit. Par'că visasem un vis și-mi remăsese, oare-cum, inima impărțită in două: intre dragostea pentru Ilinca și recunoștința către Ion care imi scăpase viața. Insă de astă-dată Ion căuta intr'un chip cu totul vederat să mĕ depărteze de Ilinca.

„Cuconașule, imi zicea el cu voace tristă și rugătoare, ce-ți bați capul după o biată fată de țĕran?... Pĕcat și de d-ta și de dĕnsa. Ce ar zice rĕposatul boerul nostru, dacă ar deschide ochii?... Las-o in plata lui Dumnezeu să-și caute de nevoi că destule are, sĕrmana; n'o intoarce de la datina ei, că nici ea nu-i pentru d-ta, nici d-ta pentru dĕnsa; ș'ar remânĕ numai un suflet stricat pe lume, de ți-ar fi milă și d-tale.

— Ce-ți pasă de dĕnsa? ce drept ai asupra ei?... ĕi respundeam eu cu cruzimea de inimă a unui tĕnĕr neștiutor de durerile altora.

Ș'atunci Ion se incurca, ingăima vorbe fără noimă și ochii lui cei șterși păreau că se sting cu desăvirșire. Surpat acum din douĕ părți de necontenitele bănueli și urmăriri ale mătușei mele, care avea ideea fixă că el trebue să fi furat multă avere de la tată-meu, și de grija ce purta pentru Ilinca, bietul Ion se usca vĕzĕnd cu ochii, așa că sbârcit, spân, stricat de vărsat și pleș cum era, ajunsese de sămĕna cu o babă imbrăcată in haine bărbătești.

Eată că intr'una din zile mătușă-mea, care necontenit ferbea de necazul ce avea incontra „*hoțului celui mare*“, precum numea ea pe Ion Urdilă, intrâ ca o furtună in odaea lui și prinse să-i rĕscolească toate lucrurile, ca doar va da de urma averii furate. N'a remas ladă, saltar, tureatcă de cismă, astupătoare de sobă, unde să nu-și fi băgat mânile; și de ce căuta mai mult, fără să găsească nimic, de ce ochii ei se incruntau, ĕi părea rĕu să vază intemeindu-se nevinovăția lui.

— Ha! striga ea, galbĕnă ca șofranul, uitându-se țintă in ochii lui. Ești om priceput d-ta!... știi ascunde!...

„Mulțămită lui Dumnezeu, respunse Ion făcĕndu-și cruce, in neamul Urdileștilor până in ziua de astăzi n'a fost nici un hoț, cuconiță.

— Așa!.. Vra să zică acum o iei pe mare; te fudulești cu neamurile, adause mătușica la culmea furiei. Apoi să-ți arĕt eu, măi badeo, cum știu plătì celui ce se obrăznicește cu mine, și... trosc... pliosc!... mâna ei greoae lovì amĕndoi obrajii nenorocitului Urdilă. Asemenea lucru nu i se intâmplase in viață. Urdilă remase impietrit, cu gura intredeschisă, fără să clipească măcar din ochi; ear ea, rĕcorită de ciuda ce clocotise intr'ĕnsa atâta timp, eșì din odae trântind ușa in urma ei. Atras de vuet, intrăi la Urdilă și-l vĕzui, sĕrmanul, stând ăncă in picioare nemișcat, cu privirea fixă, ca un om care nu-și poate da samă de cele ce i s'au intâmplat. Se cunoșteau ăncă pe obrajii lui urmele vinete ale degetelor ce i-au

necinstit bětrânețele. Pětruns de milă, ěl cuprinsei in brațe și-l sărutai pe amĕndoi obrajii, in locul unde a fost lovit. „Ea te bate, eu te sărut!“ ĕi zisei cu voace induioșată. Atunci ochii lui se umezirĕ și pierzĕndu-și puterile, el căzù sfășiat pe un scaun.

„Eată ce mi-a fost dat să primesc la bětrâneță, zise el cu glas stins. Dar Dumnezeu nu m'a lăsa să port multă vreme astă rușine. In curĕnd toate au să se sfirșască.

Mi se rupea inima, vĕzĕnd lacrimile bětrânului nostru servitor. Un altul indată ne-ar fi părăsit și s'ar fi dus in lume; dar Ion cum era să se deslipească de casa unde, după cum spunea el, a măncat păne și sare treizeci de ani dearăndul, unde m'a vĕzut deschizĕnd ochii pentru intăia dată la lumina soarelui, unde a ingropat pe bunii lui stăpăni: pe mama și pe tata!.. Cum era el să se deprindă la bětrâneță să urce alte scări, să nu mai vază acei păreți văruiți, care-i vorbeau din trecut, acea grădină cu atăția copaci resădiți de măna lui, acel lung cerdac de jur imprejurul casei, de unde tata, șezĕnd la vorbă cu el, privea plugurile inșirate pe brazdă?.. Toate aceste făceau parte din măruntăile, din inima, din sufletul lui.

Așa dar, Ion a remas credincios locului de care-l legau atătea amintiri; dar nu și-a purtat mult rușinea, căci indată a și căzut la pat pentru a nu se mai scula. Cinci zile numai a zăcut; ear in zioa a cincea, cea din urmă a vieții lui, m'a rugat să opresc ciasornicul ce era in odae și pe care se deprinsese să citească oarele.

„Nu vreu să mai știu vremea cum curge, imi zise el cu aerul lui răbdător și hotărit la toate.

Apoi chiemâ pe o slujnică să deschidă o ladă veche brașovenească, ce sta intr'un colț acoperită cu läicere, și-i zise să scoată lucrurile din ea.

„Cu cămeșa asta, cusută de măna Ilincăi să mĕ imbrăcați după ce-oiu murì.

Ear ochii lui lunecănd de-alungul firelor de altițe, cusute de măna Ilincăi, destăinueau o vederată turburare sufletească. Negreșit își aducea el aminte de ceva, căci sta lung și cugeta, și increțea din sprincene, par'c'ar fi voit, in găndul lui, să lege prin acele fire ceea ce a fost cu ceea ce este, adică ambele capete ale vieții sale pămĕntești. Apoi adause el după căteva momente de tăcere:

„Să-mi puneți hainele cele de postav negru, dăruite de boerul nostru, Dumnezeu să-l ierte, in anul cănd a rĕposat.

Eu, unul, stam uimit și ascultam cum Ion punea la cale, cu limbă de moarte, toate cele privitoare la ingroparea lui. Era de mirare cu ce sănge rĕce spunea el care anume preot să-i citească prohodul, unde să i se așeze sicriul, ce icoană să i se puie pe piept, cui să se impartă hainele lui; și cu căt mai mult spunea și intra in amĕnunte, cu atăt fața lui se insenina; par'că-și ușura inima, par'c'o rază imbucurătoare cădea de sus peste fruntea lui cea brăzdată de ani și-i inălța simțirile astfel, că el acum voios se pregătea pentru ultima călětorie.

Venise preotul să-i dee impărtășenia. In casă era cea mai adăncă tăcere. Un aer oarecum solemn, incărcat cu miros de tămăe, ne impresura și ne umplea de sfială; nimeni nu cuteza să sufle; insași lumina zilei pětrundea nehotărită și tremurătoare prin perdelele de cit ale odăei, nevoind par'că să turbure sfin-

ţenia momentului; vedeam cu ochii cum abia mai pălpăea, cum se desprindea de trupu-i slaba flacără a vieţei; ear el stătea acum tăcut şi liniştit, ca un om ce şi-a luat o grijă, şi-şi pironea vederile când pe-un obiect, când pe altul, sau se uita aşa in deşert lung şi pierdut, şi din ce in ce ochii lui străluceau mai mult şi se măreau, par'că vedeau tot mai departe, par'că se 'nstrăinau din ale lumii... când deodată intinzĕnd mâna spre mine, mĕ atrase lângă căpătâiul lui şi-mi zise la ureche incet, foarte incet:

„Ilinca e fiica mea!... Te rog cruţ-o!"

Atunci un fer ars imi trecù prin inimă; ear el inchise ochii pentru a nu-i mai deschide şi sufletul lui sbura spre plaiurile necunoscute, de unde cei duşi nu se mai intorc. Nici azi nu pot uita acel moment in care Urdilă a murit sub ochii mei, descoperindu-mi taina inimii sale, moment in care am simţit adânc că s'a dus cel din urmă suflet prietenesc ce-mi mai remăsese pe urma tată-meu, şi care plutea ăncă asupră-mi ca o umbră proteguitoare.

Am plâns deajuns pe bietul Ion Urdilă şi l'am ingropat cu toată ciustea cuvenită unui prieten al nostru, vechiu şi credincios, şi a voit Dumnezeu ca zioa-i de inmormĕntare să fie caldă şi senină ca şi inima lui; ear după ce mi-am uscat lacrimile, nemai ştiind ce să fac in casa părintească, unde remăsesem fără părinţi, sub un acoperemĕnt cu rĕutăcioasa de mătuşă-mea, mĕ hotării să plec in străinătate. Dar cum să plec fără să vĕd pe Ilinca, să-i zic un *„remas bun"*; şi earăş cum să o vĕd, când acel remas bun avea să fie pentru totdeauna? Ce să-i vorbesc?.. Cum să o mângâiu?.. Căci acum nu-mi era de mine; eu trebuea, vrĕnd nevrĕnd, să ascult cuvĕntul lui Ion; dar imi era de dĕnsa, sĕrmana, care mĕ iubea la nebunie. O pot spune aceasta, fără să mĕ laud, căci o vedeam in toată fiinţa ei, in felul cum se uita la mine, in tremurul ce o apuca când o prindeam de mână; ear in mine, o Doamne! simţeam o mare schimbare. Fie că vorbele lui Ion rostite pe patul morţii făcuse intipărire asupra mea, fie că şi eu aveam inima ciudată a celor care obicĭnuit fug de ce au la indĕmână şi aleargă după ceea ce nu pot avea; ştiu atâta că acum judecam lucrurile de altfel, inţelegeam cât de dreaptă era grija lui Ion şi ce sfântă datorie aveam de a cruţa pe nevinovata Ilincă. M'am dus, deci, la Ilinca hotărit să-i zic remas bun şi să curm ori ce legături mai departe cu dĕnsa. Dar se vede că aveam ceva infricoşat in figura mea, căci in momentul când deschisei uşa, Ilinca işi pierdù cumpĕtul cu desăvirşire. Mĕ apropiei de dĕnsa cu o nespusă stingăcie, incepui să-i ingân câteva cuvinte de dragoste, de neuitare, de curĕndă intoarcere şi altele... dar ce fals sunau vorbele in gura mea! Aveam simţirea stranie a unui om prins intr'o reţea din care nu ştie cum să scape. Aş fi voit nici ei să-i fac vre-un rĕu, nici eu să calc cuvĕntul lui Ion, adică să impac lucruri ce nu se pot impăca; şi in această indoită năzuinţă, fără să vreu, jucam un rol faţarnic şi mĕ simţeam oarecum injosit faţă cu marea şi netăgăduita iubire a Ilincăi. Pentru a pune dar capĕt incurcăturei in care mĕ aflam, mĕ inarmăi de tot curajul meu, o luăi de mână şi-i zisei „remăii sănătoasă!" hotărit, astă-dată, să nu mai umblu pe căi piezişe, dându-i speranţe deşarte ce nu se puteau implinì, apoi cu paşi bărbăteşti mĕ indreptai spre uşă, pentru a-mi

căuta de drum; când insă să trec pragul, fără voe mĕ intorsei ăncă odată spre dĕnsa, ş'atunci... Doamne sfinte, ce vĕzui!... Prin lacrimile ce-i străluceau in ochi vĕzui atâta durere ş'atâta desperare in sufletul ei, incât nu ştiu cum se 'ntâmplâ... dar deodată mĕ deşteptai in braţele ei. Lămurească cine poate, cum şi prin ce minune s'a făcut această schimbare; eu unul, voiu spune numai că parc'un vĕrtej mi-a luat minţile şi fără nici o conştiinţă de faptele mele, o stringeam acum la piept, o sărutam de nenumĕrate ori şi'n gură şi pe frunte şi pe ochi şi pe pĕrul cel lung şi negru care par'că ardea pe capul ei; ear ea, sĕrmana, era pierdută in braţele mele şi fără nici o impotrivire, şi eu asemene eram pierdut, tremuram ca varga şi nu mĕ mai puteam deslipì de la sinul ei. O! ce mai „remas bun" era şi acesta! Unde mĕ mai gândeam acum la plecare! Unde erau stavilile ce se ridicase, aşa de neinvinse, intre mine şi Ilinca? . . . .

. . . .

Insă deodată, in mijlocul farmecului ce mĕ cuprinsese, o voace tainică imi şoptì la ureche:

„E fiica mea, te rog cruţ-o!...

Ş'atunci, sguduit ca de-un trăsnet in adâncul inimii, mĕ retrăsei iute din braţele ei şi cu ochii spărieţi mĕ uitai imprejur, ca şi când un martur nevĕzut ar fi venit să turbure dragostea noastră. Şi doar nu eram decât noi doi; nimeni nu ar fi putut să o apere incontra dorinţelor mele insetate; nici ea insaşi nu se apăra. Totuş, remăsei in loc incremenit; o lumină mi se făcù dinaintea ochilor, care-mi dădù puterea de a mĕ stăpânì, sau mai bine zicĕnd imi nimicì puterea de a mai dorì.... ş'atunci cu o naivitate copilărească, de care imi vine ş'acum să rid, ĕi zisei:

— Ilinco! nu fii supĕrată pe mine! Am fost aşa de ameţit, că n'am mai ştiut ce fac. Eartă-mĕ că n'am voit să-ţi fac nici un rĕu! Remăi sănătoasă!... La revedere!...

Apoi de astă-dată stringĕnd-o de mână, o părăsii de-a binele şi mĕ dusei acasă unde mĕ aştepta trăsura cu caii inhămaţi.

O oară după aceea eram pe drum, cu capul mai rĕcorit şi oare-cum mulţămit de mine. Umbra lui Ion n'avea nimic a-mi bănuì. Dar cu cât mĕ legăna mai mult trăsura in mersul ei regulat, intovărăşit de sunetul monoton al clopotului de la oişte, cu atât mĕ cuprindea un fel de melancolie şi mi se redeşteptau dorurile din urmă. Incepui să mĕ uit indărăpt, să mĕsur in gând distanţa ce mĕ despărţea de Ilinca, şi când, de pe inălţimea unui dâmb, zării colo... departe, la orizon, satul nostru cu casa părintească, cu moara, cu Ilinca care negreşit plângea şi pe care cine ştie când era s'o mai vĕd, imi venì o aşa durere in inimă, incât crezui că mĕ sfirşesc. De douĕzeci de ori era să strig viziteului să intoarcă, insă de atâtea ori glasul mi se stinse in piept şi trăsura mĕ ducea inainte, tot inainte.... şi nu ştiu de ce.... mi se părea tot atât de nefiresc, şi peste puterile mele, de a oprì mersul trăsurii, precum mi-ar fi părut de a oprì pămĕntul din călĕtoria lui. Ursita care mĕ lua inainte, era mai tare decât dragostea ce mĕ ţinea din urmă.

Trecut-au la mijloc zile, sĕptĕmâni şi ani, dus-am in străinătate o viaţă plină de furtuni, in mijlocul ispitelor ce intâlneam la fiecare pas şi durerea mi se alinâ, căci timpul indulceşte totul, dar după ce-mi sfirşii studiile

şi se apropiè oara intoarcerii in ţară, dorul de acasă mĕ incleştâ de inimă cu aşa tărie, incăt, in nerăbdarea mea de-a ajunge mai curĕnd, aş fi voit să sorb depărtarea.

Mătuşă-mea murise; eram acum in vĕrsta legiuită, prin urmare singur stăpăn pe averea părintească, aveam un titlu de ştiinţă in buzunar, ce-mi mai lipsea ca să fiu om deplin?... Insurătoarea... Da, insurătoarea!... Vine o oară in viaţa noastră, in care credem că asta-i tot ce ne mai remăne de făcut. Acea oară se vede că sunase şi pentru mine.... Insă intrebarea era, cu cine?... Atunci toate figurile femeeşti ce intălnisem in ţară şi in străinătate mi se infăţoşau in inchipuire, le vedeam, le cercetam pe rănd, dar dintre toate, trebue să mărturisesc că figura Ilincăi imi părea mai frumoasă, mai atrăgĕtoare. Vĕzută din depărtarea copilăriei mele, avea un farmec poetic care intuneca pe celelalte. Ş'apoi ochi mari şi negri ca dĕnsa n'avea nici una, nici chip aşa de blănd, nici inimă aşa de bună.... şi adică de ce n'ar fi ea?... imi şoptea un gănd ascuns şi sfiicios, care abie işi făcea loc pintre celelalte ce se 'ncrucişau. *S'au vĕzut regi luănd păstoriţe*, şi mie unuia, să-mi fie ruşine să ieu pe aceea care-mi place!... Auzi vorbă!...

Astfel de idei incolţeau pe nesimţite şi prindeau rădăcină in mintea mea, şi deşi nu pot zice că luasem hotărirea nestrămutată de a mĕ insura, totuş vedeam eu incotro mĕ duce valul. Băntuit de aceste gănduri ajunsei insfirşit acasă după mult drum şi necaz, şi cănd mĕ scoborii din trăsură şi prinsei să urc scările incunjurat de toate slugile ce-mi eşise inainte spre intimpinare, imi simţii inima bătĕnd aşa de tare, că abie de-mi puteam păstra cumpĕtul. Căte amintiri nu-mi deşteptau aceste locuri unde se resfăţase odinioară sburdalnica mea copilărie?... Locurile erau tot acele, numai eu mĕ schimbasem. Eram acum om, in puterea cuvĕntului, dovadă semnele de respect şi de supunere ce mi se dădeau din toate părţile; ear eu, urmărit de-un singur gănd, incepui să vorbesc cu unii şi cu alţii despre cele petrecute in lipsa mea şi tocmai la urmă, pentru a nu-mi trăda secretul, adusei vorba despre Ilinca.

„Ilinca?... imi respune atunci o slugă, dănd din umere, n'o cunosc, n'am auzit.

— Cum n'o cunoşti?.. Fiica morăriţii din sat.

„Mĕ iertaţi, cuconaşule; pe morar ştim că-l chiamă Ilie şi nu-i insurat.

Imi venì atunci o grozavă stringere de inimă, dar mĕ stăpănii.

— Intr'adevĕr, d-ta n'ai de unde şti. Uitasem că in timpul mătuşei mele slugile nu se prea invecheau la noi.

In acelaş moment vĕzui intrănd pe poarta curţii locuitorii satului, care veneau să ureze pe noul lor stăpăn. Bĕtrănii inaintau in frunte, ţinĕnd unul un miel, altul o găină, altul o strachină cu ouĕ, pocloane ce mi se aduceau de bună venire. De pe la mijlocul curţii ei işi luarĕ căciulile şi se plecarĕ adănc indată ce mĕ zărirĕ; ear eu, fără să-i aştept mai mult, mĕ dusei grabnic intre dĕnşii, dădui măna cu cei mai bĕtrăni şi-i intimpinăi cu cuvintele:

— Bine v'am găsit sănătoşi, oameni buni!... Ce mai veste?...

„Bine-aţi venit, cuconaşule! Să trăiţi la mulţi ani! Intre noi, pace bună.

Apoi ei imi dădurĕ pocloanele in primire şi eu, la răndul meu, poruncii să li se impartă căteva vedre de vin. Eram fericit să mĕ vĕd,

după atâţia ani de instrăinare, earăş la locul de naştere, intre ai mei. Eată moş Nichifor, vechiu vornic de sat, fruntaş cu patru boi; eată moş Alăută, cimpoierul de la şĕzĕtori şi de la scrănciobe; eată şi moş Toma vĕnătorul, cel care mi-a pus intăi şi 'ntăi *ciubeica 'n gură* şi *puşca 'n mănă.* Ĕi revedeam acum pe toţi, insă mai albi, mai gărboviţi de cum ĕi lăsasem la plecare; ear dintre răndurile lor, ici colea, lipsea căte unul, strins de măna lui Dumnezeu, după cum ziceau ei in limba lor cămpenească. Apoi intorcĕndu-mĕ earăş la găndul ce mĕ stăpănea, ĕi intrebai de nevestele, de copiii, de ogoarele lor şi tot aşa inainte, pănă cănd, după mult incunjur, ajunsei pe nesimţite la Ilinca.

„He!... Ilinca!... respunse moş Toma vĕnătorul, să fiţi sănătoşi, cuconaşule! cine ştie unde i-or fi strălucind ochii. De cum aţi plecat de la noi, a pribegit din sat şi nime nu i-a mai dat de urmă.

— Se vede că nu pre trăea bine cu rĕposata, mătuşa d-voastră, Dumnezeu s'o ierte!... băgâ de samă cimpoierul.

„C'o fi fost pricina asta sau altă pricină, Dumnezeu ştie, adause moş Nichifor. De vr'un bine, de sigur, nu s'a dus ea de la noi. Am căutat-o multă vreme, să-i dau nişte lucruri ce i-a lăsat, cu limbă de moarte, bietul Ion Urdilă, dar n'am găsit-o nicăiri. N'am putut măcar să aflu de mai trăeşte sau nu.

Eu unul, nu mai intrebam nimic, nu mai auzeam nimic.

. . . .

Aici Constantin tăcù, se uitâ lung la focul ce pălpăea in sobă, apoi cu voace cam inecată urmâ:

— S'au strecurat mulţi ani deatunci, iubite prietene, incăt am avut timpul să incărunţesc şi in lunga mea holteie am mai iubit de vr'o trei, patru ori cu multă aprindere, de-mi părea că atunci iubesc pentru intăiaş dată. Am avut chiar certe din pricina femeilor, am fost de două ori logodit, dar, precum vezi, am remas tot holteiu. Ideea insuratului nu m'a mai putut invinge. Insă toate aceste intămplări şi incurcături s'au şters, ca şi cum n'ar fi fost, fără a-mi lăsa in amintire nici cea mai mică urmă. Singur chipul Ilincăi mi se infăţoşează ăncă din cănd in cănd, dulce, poetic ca un vis din copilărie. Hotărit lucru! Cea mai curată a mea simţire a fost pentru o fată de ţĕran.

Vezi dar că nu puteam să-ţi spun această istorioară fără un pic de induioşare, fiindcă prea se leagă deaproape cu trecutul vieţii mele.

„Apoi dacă-i aşa, respunse Gheorghe nu mai puţin induioşat, vei fi silit să asculţi şi tu o istorie din viaţa mea, măni tot la oarele aceste, aici dinaintea focului. La revedere, pe măne!...

— La revedere!

N. Gane.

1 Octombre, 1882.

JOCURILE SECULARE.

Romanii asociau religiunea mai la toate actele vieţii lor publice. Ei aveau grijă de a pune sub ocrotirea Zeilor faptele naţionale şi politice legănd pe popor, cu atăt mai strins de dĕnsele, cu căt ĕi puteau da incredinţarea deplină că o putere cerească a mijlocit la indeplinirea lor. Cu toată bărbăţia incercată a căpeteniilor sei, poporul Roman indoelnic şi nestatornic din fire, avea trebuinţă de o influenţă supremă şi netăgăduită pentru a-şi stĕmpĕra avĕnturile de multe ori atăt de nemĕsurate ale caracterului seu. Dacă inţelepciunea legilor şi triumfurile armatelor aduceau ascultarea şi măndria cetăţeanului, cuvĕntul şi invocaţiunea Zeilor impuneau respectul şi admiraţiunea, acelui binecredincios. Colegiul Augurilor era măna dreaptă a Capilor Statului. Un oracul bine nimerit făcea adesa mai multă impresiune asupra mulţimii, decăt un şir neintrerupt de indemnuri vitejeşti. Era deci o necesitate politică şi socială ca lumea Romană să fie stăpănită de douĕ puteri in acelaş timp; puterea publică şi puterea Zeilor. De altfel această trebuinţă este, oare-cum, născută odată cu omul. Fiinţă cu indoit caracter, fisic şi moral, este natural ca ea să fie supusă la doi stăpăni; aproapelui şi lui Dumnezeu! Puterea de jos ĕi mĕsoară şi-i regulează acţiunile lumeşti, acea de sus ĕi călăuzeşte, dacă nu-i impune, pe acele sufleteşti.

Căt timp se ţinù dreaptă cumpĕna intre aceste douĕ puteri, Imperiul Romei se intinse asupra intregului pămĕnt. Deaceea serbătorile sale erau o indoită manifestaţiune, politică şi religioasă. Fiecare zeu avĕnd un atribut aparte, serbătoarea lui avea menirea de a corespunde cu unul din organele vieţii publice. Omagiurile aduse zeului erau proporţionate cu insemnătatea influenţei ce putea să aibă asupra poporului. Încă de la origine, *puterea* fiind temelia Patriei Romane, cultul ei fù, fireşte, cel mai preţios şi Zeii ce o representau, sub deosebitele ei forme, furĕ preferiţi celorlalţi. Incepĕnd de la puterile eterne ale Naturei şi sfirşind la cele vremelnice ale omenirii, fiecare din intrupările lor aveau preoţii şi adoratorii lor. Lăngă templul lui Apollon se ridica falnic şi templul Cesarelui şi dacă Flaminii şi Salienii ingenunchiau pe popor inaintea altarelor lui Joe şi ale lui Marte, preoţii *Divilor* Neron şi Caligula, ĕl ţineau, in aceeaşi mĕsură, cu fruntea in ţărină, orbit de maiestatea Impĕraţilor Dumnezei!

Lupercalia (1), Saturnalia (2), Bachanalia (3), Cerealia (4), Ludi Saliorum (5) şi Ludi Saeculares, de care ne ocupăm aici, erau pintre altele cele mai insemnate serbători religioase şi naţionale ale poporului Roman.

După datinile oracolelor Sibyline(6) şi pentru a spăsì unele miracule nefaste Cetăţii, Romanii infiinţarĕ la anul 293 al Republicei (455 ante Chr.) *Jocurile Seculare* (Ludi Saeculares) pe care le consacrarĕ lui Joe, Junonei, Latonei, lui Apollon, Dianei, Parcelor, lui Pluton şi Proserpinei.

Serbători naţionale şi religioase in acelaş timp, poporul avea mare incredere intr'ĕnsele atribuindu-le gloria şi propăşirea stăpănirii sale. Ele cădeau regulat la fiecare sută de ani *embolismici* (7) de 384 zile sau la căte

110 ani ordinari şi ţineau 4 zile şi 3 nopţi. Astfel ele serveau şi la regularea cursului timpului. La vremea hotărită Capitala şi provinciile erau inştiinţate cu mari pregătiri despre celebrarea lor. Quindecemvirii (8) presidau Serbătorile.

In zioa intăia ei impărţeau poporului, sub porticele templelor torţe de rĕşină, smoală, pucioasă, bob etc pentru purificaţiune (lustralia), ear noaptea aduceau jertfe in cămpul lui Marte, injunghiănd, la lumina torţelor, 3 miei in onoarea Parcelor, pe 3 altare deosebite ridicate pe marginea Tibrului la locul numit *Terentum* (9), apoi căntăreţi inălţau imnuri de laudă latineşti şi greceşti, făcute intr'adins pentru serbare.

In zioa a doua, Quindecemvirii aduceau jertfe in faţa Capitoliului pentru Zeii locului, apoi se coboreau in Cămpul lui Marte, unde actori jucau deosebite scene intru lauda lui Apollon şi a Dianei.

In ziua a treia, care era şi cea d'intăi a lunei nouĕ, se sacrificau boi albi inaintea templului lui Apollon, pe muntele Palatin. Douĕ choruri, unul de băeţi, altul de fete, aleşi din familiile cele mai nobile, căntau un imn Zeilor, apoi urmau jocuri scenice pănă sara. Noaptea Quindecemvirii jertfeau tot la Terentis o scroafă neagră şi un porc sĕlbatec pămĕntului apoi ingropau pe loc altarele sacrificiului, care remăneau acolo pănă la epoca următoare a serbătorilor acestora.

Roma celebrâ numai de zece ori jocurile Seculare intr'o perioadă de 852 de ani, pentru că de douĕ ori se greşì socoteala lor, confundăndu-le cu aniversara seculară a Romei. Sub republică ele furĕ deci celebrate la anii 298, 330 (ori 408), 518 şi 605 (ori 608 sau 628). Sub Imperiu August le celebrâ la 737, Claudiu la 800, Domiţian la 841, Septimiu Sever la 957, Philip la anul 1000 şì Honoriu la 1157 pentru cea din urmă oară, fiindcă Creştinismul incepuse să gonească eresurile Păgănismului din popor.

După ce August intemeia puterea sa şi restatornicì liniştea in tot Imperiul, sosind timpul celebrării Jocurilor Seculare el le serbătorì cu o pompă ne mai pomenită pănă atunci. Oraculele Sibyline hotărind că la această ocasiune să se cănte un imn intru lauda lui Phoebus şi a Dianei, de către un chor de băeţi şi de fete, August insărcinâ pe Horaţiu cu intocmirea lui. Nemuritorul poet făcù poema numită *Carmen Saeculare,* care este cel maì strălucit monument al talentului seu şi una dintre cele mai nobile poesiì lirice, ce au ajuns pănă la noi din antiquitate. (10)

Inspirat de cel mai inalt simţimĕnt de patriotism şi de incredere in sine, el invoacă pe Zeii proteguitori ai Patriei sale şi-i roagă a păstra pentru vecie neatinsă mărirea numelui şi a puterii Romane. De trei ori chorul, intocmit din cea mai aleasă tinerime a Cetăţii, incredinţează Zeilor Impĕrăţia Romei şi-i chiamă a sta prielnici veghietori asupra gloriei şi menirilor sale!

După cum o spune in Oda VI, Cartea IV, Horaţiu insuş invĕţa corurile să cănte acest imn al seu:

Reddidi Carmen docilis modorum
Vatis Horati!

Carmen Saeculare, după arĕtarea comentatorilor nu se compunea numai din Imnul către Phoebus şi Diana, ci din trei părţi căntate alternativ de corul de băeţi şi de fete, avĕnd

un Prolog de 4 versuri şi un Epilog de 4 strofe. Aşa *Helenius Acron* (11) in studiul seu asupra lui Horaţiu şi Jesuitul *Noël-Etienne Sanadon* (12) in lucrarea sa: *les Poésies d'Horace* susţin că această splendidă poemă era astfel intocmită.

PROLOGUS (Lib. III. Carm. I)

PONTIFEX.

Odi profanum vulgus et arceo!
Favete linguis: Carmine non prius
Audita, Musarum Sacerdos
Virginibus, pucrisque canto!

Pars prima (Şepte strofe. Lib. IV. Carm. VI)

De la: Dives proles Niobea magnae, ...
până la: Laevis Aegigien!

Pars secunda (Patru strofe. Lib. I. Carm. XXI)

De la: Dianam tenere dicite Virgines
până la: Vestra motus agat prece.

Pars tertia (Nouesprezece strofe: Carmen Saeculare)

De la: Phoebe, Silvarumque potens Diana,
până la: Dicere laudes.

EPILOGUS (Patru strofe. Lib. IV. Carm. VI)

POETA.

De la: Spiritum Phoebus mihi, Phoebus artem.
până la: Vatis Horati.

Sommer şi *Aug. Desportes* spun că Carmen Saeculare a fost pus in musică de către *Philidor* şi esecutat pentru prima oară intr'un concert spiritual la Paris, la 19 Iunie 1780. „Cu toate că musica lui Philidor, zic ei, e „lipsită de vervă şi de inspiraţiune, corul *Alme „sol* (mănos şi falnic soare) şi strofa: *Fertilis „frugum* (câmpiile bogate) escitarĕ explosiuni „extraordinare de entusiasm. Această compu„nere a lui Philidor pare a fi cea d'intăi in„cercare in genul numit *Oda-Simfonie*, formă „musicală, pe care *Félicien David* a dus-o la „perfecţiune cu lucrarea sa „*Le Désert.*"

„Caterina a II-a a Rusiei a pus Carmen „Saeculare in scenă, la St. Petersburg. Costu„murile şi decorurile erau de cea mai perfectă „asĕmĕnare cu epoca jocurilor seculare. Ea „construì un templu, anume in parcul de la „*Tzarskoié-Selo*, unde mergĕnd recitanţii, co„riştii şi simfoniştii imbrăcaţi in vestminte „Romane treceau printr'o pădure sacră ce in„cunjura templul şi duceau căţui, urne şi tri„pode in care ardeau parfumuri asiatice şi „smirnă. Toată calea lor era aşternută cu „flori şi cu frunze verzi." (13)

Păstrând dar intreagă rĕndueala acestei dogme, precum o dau invĕţaţii latinişti, am strămutat-o in versuri româneşti şi am inchinat-o, cu respect şi recunoştinţă, prea iubitului şi maestrului poet domnului Vasile Alecsandri.

Ascanio.

Constantinopole, 1883, Martie.

Note la „Jocurile Seculare"

(1) *Lupercalia*, serbătorile lui *Pan*, zeul păşunelor şi al turmelor, se celebrau la Roma in fiecare an la a 15-a zi a Calendelor lui Marte (15 Fevrearie), de către Flaminii lui Pan numiţi: *Luperci.* Ei se adunau la piciorul despre apus al muntelui Palatin, unde se afla peştera *Lupercal* in care se zice că stătuse lupoaica ce hrănise pe Romulus şi Remus.—Cu trupul gol şi uns cu untdelemn, cu o incingĕtoare numai la brău, ei indeplineau misterele ritului lor. *Flaminus Dialis* (cel d'intăi dintre preoţii cultului unui zeu) injunghia o capră şi un căne. *Rex Sacrificulus* (un preot care indeplinea după isgonirea Regilor Romei, insărcinările ce aveau aceştia la sacrificii) atingea cu un cuţit plin de sănge fruntea fie-cărui Lupercus şi apoi il ştergea cu lănă

muiată in lapte. Pieile victimelor se dădeau Lupercilor, care tăindu-le fâşii se imprăştiau prin oraş in două tabere, lovind pe căţi ĕl intălneau cu dĕnsele. Femeile mai ales intindeau mănile la flagelare, avĕnd credinţa că are darul fecundităţii şi uşurării la facere. Lupercalele existau mai nainte de Roma. Ele erau serbători cămpeneşti instituite de *Evandru* (Un arcadian care la 1300 in. Chr. aduse o colonie de Pelargi in Laţiu, fu bine primit de *Faunus*, regele Aborigenilor şi fondâ la poalele Aventinului lăngă Tibru oraşul *Pallanteus* numit astfel de la fiul seu Pallus) in onoarea lui Pan pe muntele Palatin. Ele incetarĕ in secului al VI-lea după Christos din ordinul Papei Gelasie.

(2) *Saturnalia*, serbătorile lui *Saturn*, zeul Timpului, erau foarte venerate ăncă din cele d'intăi timpuri ale Romei. Ele cădeau in a 16-a zi a Calendelor lui Ianuarie (17 Decembre). La inceput ţineau numai o zi, Juliu Cesar reformănd călindarul le hotărì pe trei zile; August le urcâ la 4, Caligula la 5 şi in fine unindu-se cu *Sigillaria* (zioa pomenelor şi a jertfelor aduse lui Saturn) ele ţineau 7 zile. — Serbătorile erau publice şi naţionale. Afacerile statului şi ale particularilor se suspendau. Lumea primea visite, işi trimitea daruri şi veselia era obştească. Pretutindene mese mari. Sclavii care alergau in toate părţile, erau ca şi liberi, bĕnd, măncănd, jucănd şi trăind de una cu stăpănii lor. De multe ori stăpănii şi amicii lor slujeau pe robi la masă. Instituţiunea Saturnalelor se atribue lui Numa Pompiliu, lui Tarquiniu Superbul şi consulilor A. Sempronius şi M. Minucius la anul Romei 258. — O altă versiune arată că ele datează din epoca de aur a lui Janus, când egalitatea era generală. Ele se celebrau pretutindeni, in Roma, in provincii şi in armată. Consiliul de la Laodicea interzise prin Canonul 39 practica acestor serbători creştinilor. — De la dĕnsele ne-au remas totuş tradiţiile serbătorilor Anului nou.

(3) *Bachanalia*, serbătorile lui *Bachus*, zeul Vinului şi al Veseliei. Se celebrau in vechia Romă odată pe an, apoi odată pe lună. Ele se petreceau noaptea la lumina torţelor şi la sgomotul tamburelor şi al cimbalelor Phrygiene. La inceput numai femeile luau parte la dĕnsele, dar de la 197 ante Chr. Campanienii şi Etruscii furĕ şi ei admişi şi adăugarĕ pe lăngă desfrĕnarea simţurilor şi pe aceea a beţiei. La anul 187 ante Chr. (599) Senatul desfiinţâ Bachanalele, ajunse a fi un adevĕrat scandal, dar sub Imperiu ele reincepurĕ cu o mai mare furie.

(4) *Cerealia*, serbătorile constituite in onoarea *Cererii*, zeiţa Agriculturei, de cătră *Triptolem* regele Eleusiei şi adoptate de Romani in secului al IV al Cetăţii. Matroanele imbrăcate in alb, le serbătoreau in fiecare an in ajunul idelor lui Aprilie (12 Aprilie), prin procesiuni care arĕtau călĕtoriile Cererii prin lume, pentru căutarea fiicei sale Proserpina răpită de Pluton, zeul Infernului. In aceste procesiuni se poartă *oul orphic* (simbolul cu care se servise Orpheu pentru a representa intruparea puterilor din năuntru şi de fecunditate ale pămĕntului. Grecii deterĕ pentru respect cătră Orfeu forma ovoidă pămĕntului.) Victimele ce se sacrificau erau porcul (duşmanul sĕmĕnăturilor) barza, berbecul şi o scroafă ingrecată. Edilii dădeau curse şi jocuri equestre in circ. Serbările durau 7 zile. Femeile nu măncau nimic până sara inoptat, intru amintirea postului Cererii până şi-a găsit pe fie-sa.

(5) *Ludi Saliorum*, serbătorile date in onoarea lui *Marte*, zeul Rĕsboiului. Flaminii lui Marte in numĕr de 12, păstrătorii pavezelor sacre (ancilles). Aceste erau paveze făcute de Numa Pompiliu după modelul uneia căzută din cer. Se făcuse 11 la fel cu dénsa (pentru ca pe cea adevĕrată să nu o fure tălharii) ce se păstrau in templul lui *Marte-Gradivus*. Flaminii le purtau prin cetate pe umeri timp de 14 zile. Ei umblau răpede şi săltănd, de unde li se dete numele de *Salii* (săltători). In timpul procesiunilor căntau poeme vechi pe care nu le mai inţelegeau nici ei şi care datau din vremea lui Numa institutorul colegiului acestuia de Flamini.

(6) *Cărţile sau Oraculele Sibyline* erau o colecţiune de prevestiri, păstrate din cea mai inaltă antiquitate Romană, in care credeau că sunt cuprinse destinele Imperiului. *Sibyla* (un fel de Ursitoare) din Erythrea le compuse şi fiind foarte bĕtrănă le vĕndù lui Tarquin Superbul pentru 300 Philippi de aur (8000 fr.?) Platon fu cel d'intăi care vorbì despre Sibyla de la Erythrea din Jonia. *Solin* şi *Ausone* cunosc 3 Sibyle: cea de la *Erythrea*, de la *Sardes* şi de la *Cumes* (in Italia). Alţii mai pomenesc şi despre cele de la *Delphi*, *Clares*, *Ancyra*, *Tibur* etc. Cea mai celebră din ele fu cea de la Cumes, numită: *Heraphila*, *Demophila*, *Daphne*, *Manto*, *Amalphea* etc. Oraculele acestea erau cuprinse in 3 cărţi pe care Tarquin le inchise in gropniţa Templului lui Joe Capitollinul, sub paza a 2 Patriciani. Mai tărziu se creâ pentru dĕnsele un Colegiu de Pontifi, in numĕr de 15 (Quindecemviri). Aceste oracule se consultau in casuri de calamităţi publice şi după un ordin expres al Senatului. Ele erau scrise in versuri greceşti cu doue inţelesuri, obscure, in care insă preoţii voeau să găsească prescripţiuni pentru toate imprejurările. Ele perirĕ la 670 in incendiul capitolului, insă senatul socotindu-le atăt de trebuincioase patriei ordonâ să se compună altele, care furĕ adunate in Grecia, Italia şi Africa. August le puse in Templul lui Apollon, zeul oraculelor, de pe muntele Palatin. Ele furĕ păstrate acolo până la 389 după Christos, când Flavius Stilicon general şi comite casei Impĕratului, le aruncâ in foc, din porunca impĕratului Theodosiu. Se găsesc şi acum diverse ediţiuni ale acestor oracule. *Betuleius* 1545; *Castalio* (Chateillons) 1555; *Ospopoeus* (Paris) 1599; *Servatus Gallus* (Amsterdam) 1609; *Reitemeyer* (Lipsca) 1800; *Alexandre*, cu fragmente date de Angelo Mai 1817 şi 1828 şi un Comentar şi o Traducere latină in versuri, Paris, 1841—56, 2 vol. in 8°.

(7) *An Embolismic.* Grecii cei vechi se serveau de anul lunar de 354 zile adăogĕndu-i la fie-care 2, 3 ani, spre a se apropia de anul solar de 365 zile, căte o lună ăncă, pe care o numeau *embolis moeus*. De aci numele anului acestuia.

(8) *Quindecemviri Sacrisfaciundis*, Colegiu de 15 preoţi insărcinaţi de a păstra cărţile Sibyline. La inceput el fu numai de 2 Patriciani (duumviri), după intocmirea lui Tarquiniu Superbul. La 388 ei furĕ zece (decemviri), din care jumĕtate plebei. In vremea lui Sylla ei devenirĕ 15 (quindecemviri). In timp de rĕsboiu numĕrul se urcă până la 60, fără să-şi schimbe numele, apoi scăzurĕ ear la 15. Ei erau aleşi pe viaţă in Comiţii pe triburi, aveau o căpetenie numită *Magister Colegii* şi purtau *toga pretexta* (toga cu o largă bandă de purpură pe margine). Funcţiunea lor consista intru a deslega oraculele Sibyline, a ordona sacrificiile şi expia-

ţiunile, pentru a intimpina şi alina mănia Zeilor. Ei presidau jocurile Seculare.

(9) *Terentum* un loc din cămpul lui Marte, in vechia Romă, unde se celebrau o parte a jocurilor Seculare. El era in partea despre Nord a cămpului pe malul riului Tibru.

(10) *The Works of Horace* with Explanatory Notes by *Charles Authon* L. L. D. London 1835. — Epodon Liber. pag. 272.

(11) *Helenius Acron* comentator latin, care trăea la finele seculului al XIV. E cunoscut mai ales prin comentariul seu asupra lui Horaţiu, foarte preţios pentru studiul amĕrunţit şi foarte bogat in note a operelor poetului latin. Publicat la Milano la 1474 in 4°.

(12) *Călugărul Jesuit Noël-Etienne Sanadon*, născut la Roma 1676, mort la Paris 1733. Profesâ mai intăi retorica, fu apoi Preceptorul Prinţului de Corti şi la 1728 Bibliotecar al Colegiului Louis le Grand. De la dĕnsul au remas: Carminun lib. IV. Paris 1715 in 12: şi o traducere a lui Horaţiu (Les Poésies d'Horace) 1728 in 4°. 2 vol. — 8 vol. in 12. In această lucrare a aşezat el bucăţile in ordin chronologic şi a dat note şi esplicaţiuni foarte fidele, foarte bogate şi ingenioase. Această carte este stimată de cătră invĕţaţii latinişti. — Un călugăr Dominic „le père Matteo Fiavi", mi-a făcut bunătatea de a mi-o imprumuta, pe timpul studiilor ce am făcut la Constantinopole asupra lui Horaţiu. Ĕi aduc aici cele mai călduroase mulţămiri.

(13) *Horace*= Odes et Épodes. t. I. Paris. Hachette 1872.

Domnului Vasile Alecsandri.

ODA II.

Alme sol, possis nihil Urbe Roma
Visere majus!
Carmen Saeculare.

Latina ginte e Regină!
Imnul Latinităţii.

I.

Era in culme timpul vechiu
Al falei strămoşeşti,
Cănd Roma sfăntă stăpănea
Hotarele lumeşti,
Cănd vulturii sei neinvinşi
Duceau dintr'un avĕnt,
Pe Cesarii nemuritori
In cer, de pe pămĕnt

Şi legile cu braţ de fer
Legau de-a ei mărire,
In faţa Zeilor păgăni,
Intreaga omenire!
Atunci, atunci strălucitor
Ca 'n zi de serbătoare,
Cununi de raze-i impletea
Pe frunte măndrul soare
Şi de pe dealul Palatin,
Din mersul seu oprit,
Veghia asupra ei cu drag
De farmecu-i vrăjit.
Atunci Apollon şi Vulcan,
Diana, Zeii mari
Luptau alături in rĕsboiu
Cu-a ei legionari!
Din năsdrăvanul lor fuior
Doar Parcele fatale,
I-au tors nemlădiosul fir
Al vecĭniciei sale
Şi 'n cartea lor de prevestiri
Sibylele i-au dat,
In cursul vĕrstelor lumeşti
Meniri de Impărat!

Oh! timpuri mari, de mari credinţi
De fapte şi măndrii
In pieptul lumii uriaş
A voastre mărturii,
Neperitoare amintiri,
Puternic le-aţi săpat!
Aşa, cu-al vostru nume sfănt
Şi faima v'am păstrat,
Aşa, din neam in neam, in noi
Crescut-aţi cu iubire,
Aşa, purtăm cu capul sus
A voastră moştenire!
In zioa cănd din Capitol
Eroica fanfară,
Chema-va ear in jurul seu
Pe cei cu dor de ţară,
De lăngă Dunăre, Balcani
Şi Nistru, şi Carpaţi,

Va alerga intr'ajutor
O armie de frați
Și va vedea atunci din nou
Cel soare cu ochi mari,
Că in nepoți ăncă trăesc
Străbunii legendari;
Ear de pe culmile de munți
Și mările albastre
Reinviè-vor ca 'n trecut
Ecourile voastre
Victorii, Libertăți, Măriri
A neamului Latin
Și steaoa-i măndră va lucì
Din nou pe cer senin!

Sub cerul ei plăpănd și cald,
Pe sin de doue mări
Italia, blănd colț de raiu,
E plină de 'ncăntări.
Din vĕrful munților ei nalți
In codri și 'n cămpii
Mănunchiul e tot mai bogat
De flori și de ochi vii,
Și 'n piepturile de viteji,
La zile de furtună,
Duioase căntece de dor
Și de iubit rĕsună!
Ca primăvara este ea,
Pe plaiurile vieții,
Comoara găndurilor mari,
Limanul tinereții;
Căci pare c'a răpit din cer
Al măestriei foc
Și frumusețile pe rănd
S'au prins cu dĕnsa 'n joc,
Așa pămĕntului uimit
Svĕrlit-a 'n calea ei,
Cu mănă largă de stăpăn
Eroi și Dumnezei,
Așa păstrănd vestmĕntu-i alb
Și fruntea de virgină,
Ducĕnd cu brațul ridicat
Făclia-i de lumină,
Ca o zeiță va pășì
Prin secolii măreți
Intr'un cortej strălucit
De preoți și poeți!

II.

Romulae genti date remque prolemque
et decus omne!
Carmen Saeculare.

Spiritum Phoebus mihi, Phoebus artem
Carminis, nomenque dedit poetae!
Cart. IV. Oda VI.—Horațiu.

Poporu 'n gloate adunat
Tàcut stă și smerit
In fața rugului aprins
Al zeului iubit!
Quindecemvirii cei bĕtrăni
Boi albi jertfesc, pe rănd,
Asupra Romei protector
Pe Apollon chemănd.
Cu crengi de dafin și maslin
Romana tinerime,
Băeți și fete, stau in chor
Departe de mulțime;
Horațiu, maestrul poet,
In fruntea lor apare
Ținĕnd cu lyra-i ritmul sfănt
Căntării Seculare.
— Cu dorul Neamului Latin
De vecĭnice măriri,
El poartă păn' la zei in cer
A Patriei meniri!
Poetul, suflet aripat,
In falnicul sĕu sbor
Le-a inchinat pămĕntu 'ntreg
Dănd Roma 'n grija lor!...—
Acum Pontifii credincioși
Din templu se coboară
Și lăngă Tibru pe Terent
Mistrețul ei omoară;
Apoi ingroapă in adănc
Al jertfelor altar,
Ca să remănă drept prinos
La alt joc secular!

Din umbra leagănelor vechi
Pierdute in poveşti,
Popoarele s'au ridicat
Pe treptele lumeşti,
Brăzdându-şi largă calea lor
Prin dalbe vitejii,
La glasul viu şi bărbătesc
Al măndrei Poesii!
In cerc de Regi şi de Eroi
Poeţii merg cu fală,
Sunănd l'a nemuririi porţi
Căntarea triumfală
Acelor fapte omeneşti
Ce stau strălucitoare,
Inscrise 'n cartea de oţel
A vremii viitoare!
— Sunt fericiţi acei ce au
Menire pe pămĕnt
De-a inălţa pănă la cer
O lume c'un cuvĕnt;
Ah! dar menire n'a mai stat
O alta făr' de preţ
Decăt a celui fericit
Măestru căntăreţ,
Ce, ca poetul strămoşesc,
Prin falnica-i căntare
Serbătorit'a cu noroc
A Ţerii inălţare
Şi inchinănd-o pentru veci
L'ai Libertăţii Zei,
Cu vitejia-i buciumâ
Măreţ destinul ei!

De mult trecut' a faima ta,
De-al ţerilor hotar,
Cum a trecut pe-al vĕrstei sbor
Şi imnul secular;
De lăngă Mare păn' la Prut
Din Tisa in Ciahlău
Resună 'n piepturi Romăneşti
Duios căntecul tĕu,
Precum in Roma, la Sabini
Şi la Lucani şi 'n Laţiu
Gingaşă-odată resuna
Căntarea lui Horaţiu!
Ear Doinele-ţi pline de dor,
Smăltatele Pastele
Şi strălucitele Poveşti
Au pus cununi de stele
Pe fruntea-ţi largă de poet,
Pe care 'n zi de maiu
Ursita descăntănd sădì
Un farmec rupt din raiu.
Deatuncea dulcele tĕu vers
Mai tĕnĕr şi mai blănd,
E purtător de măngăeri
In suflete intrănd;
Deatunci in jurul tĕu cu drag
Remăn toţi in uimire
Şi ascultăndu-te iubesc
Şi cred in fericire,
Ear voi, cununi de raze vii
De dafin şi maslin
Trimiteţi, Muse din Olymp
Poetului Latin!

Ascanio.

Constantinopole, 1883, Marte.

Carmen Saeculare.

PROLOGUS.

Pontifex.

Daţi in lături pe nemernici!
De mulţime mĕ feresc!
Preot inspirat de Muse,
O căntare pregătesc
Pentru tinere fecioare şi copii nevinovaţi.
Nimeni n'a mai auzit-o, tăceţi dar şi ascultaţi! (1)

PARS PRIMA.

Zeu măreț! pe care neamul Niobeei (2) sumețite,
Pentru vorbele-i trufașe te-a găsit rĕsbunător,
Tu, ce-ai pedepsit cu moarte pe Tityu (3) cel răpitor
Şi pe Achille din Phtia (4), al Troadei strălucite
Mai aproape 'nvingĕtor.
— Cel d'intăi printre rĕsboinici, — l'ai sdrobit luptănd cu tine!
El, deși fiul Thetidei (5), Zea undelor marine,
Cu-a lui lance 'ngrozitoare rĕzboit' a in zadar
Şi cutremurat'a turnuri pe-al Pergamului hotar;
Căci precum un brad puternic cănd securea il lovește
Ori ca chiparosul negru vĕntul cănd il sprăvălește,
Astfel a căzut, sub măna-ți, lung pămĕntul coperind
Şi in pulberea Troiană capu-i măndru odihnind!
— El n'ar fi primit să intre in a calului largi șale,
Sfăntă danie Minervei dusă de inșelători,
Cănd Troianii, vai de dĕnșii, se aflau in serbători
Şi cănd la Priam la curte desfătările regale
Imbătau pe jucători!
La lumina zilei insă, — pentru cei invinși cumplită —
O! durere! O! cruzime! el cu inima 'mpietrită,
Ar fi asvĕrlit in flacări, la mănia Grecilor,
Pe copii smulși din leagăn și din sinul mamelor,
Dac' al Zeilor Părinte, inclinănd spre indurare
La a Venerii gingașe ș'a ta rugă de iertare,
N'ar fi dăruit Eneei, alte ziduri pe alt plaiu,
Ridicate cu menire mai prielnică de traiu! —
Tu, ce-ai dat lira să cănte Thaliei (6) armonioase,
Tu, ce 'n undele lui Xantho (7), pĕru-ți galbĕn rĕcorești,
Phoebus, Zeu al tinereței, straja căilor lumești (8),
Fă, ca Musele Latine să remănă glorioase,
Tu ce Musele iubești! (9)

PARS SECUNDA.

Căntați tinere fecioare pe Diana, lăudați
Voi băeți pe Cynthianul (10) cu peri galbeni netăiați (11)
Şi pe mama lor Latona (12), cea atăta de iubită
De Părintele Ceresc!
Fetelor slăviți pe Zea, cea cu riuri indrăgită (13),
Zina coamelor de codri, cu cari Adjidul (14) umbros,
Cragul (15) totdeauna verde, Erymanthul (16) neguros
Frunțile 'și impodobesc!
Voi băeți, Tempea (17) slăviți-o și dați laude mereu
Leagănului lui Apollon (18), apoi umĕrului seu
Cel frumos, ce poartă arcul lăngă lira cea frăţească (19),
Imn cu toții inălțați!
El, pĕtruns de ruga voastră, pe popor o să ferească
Şi pe Principele Caesar de rĕsboiu 'ngrozitor;
Ciuma, foametea cumplite le va duce Perșilor
Şi Britanilor spurcați! (20)

PARS TERTIA. (21)

Cor de băeți și de fete.

Oh! Phoebus! tu Diană, a codrilor Regină!
Păreche mult iubită, isvoare de lumină,
Podoabe minunate ce străluciți in cer;
Dați rugăciunii noastre prielnică-ascultare
Şi impliniți-o astăzi la sfănta sorbătoare,
Cănd in a lor scriptură Sibylele ne cer, (22)
Ca tineri feciorelnici și nobile virgine, (23)
La Zeii ce țin Roma ș'a ei șepte coline (24)
Să 'nalțe o căntare!

Cor de băeți.

Mănos și Falnic Soare ce zilei dai viață,
Ce cu-al tĕu car de aur, pe bolta cea măreață
Te-ascunzi, luănd lumina, ș'apoi din nou rĕsari
Acelaș și mai tĕnĕr, mai bun, ca niciodată! (25)
Dea Zeii să nu 'ntimpini nimic, in lumea toată,
Mai falnic decăt Roma, cu ochii tĕi cei mari!

Cor de fete.

Şi tu, ce cu blăndeță sosești la timp a nume
Să scoți din sin copii, buni de venit in lume

Ilithio (26), ori dacă voești a te numì
Lucină, Genitală (27), Zeiță, ocrotește
Pe mame și copii cu bine fă-i a crește
Și dă-le fără numĕr putere a se 'nmulțì;
Ear legea căsniciei de Senatori dictată (28)
Ajut-o, ca să 'nceapă femeea măritată
Copii a plămădì!

Cor de băeți și de fete.

Așa, statornic cercul de ani o sută zece
Aduce-va mulțimii ce ride și petrece,
Aceleași cănturi sacre ș'aceleași serbători
De trei ori in zi albă și noaptea de trei ori! (29)
— Și voi eterne Parce cu vorba neclintită,
A căror prevestire odată făurită,
Mergĕnd s'adeverește de soartă necurmat, (30)
Adăogați acuma la cele căștigate
Și alte bunuri nouĕ! — Cămpiile bogate
De holde și de turme, pe capul nestimat
Al Cererii să pună cununi de spice pline, (31)
Ear apele și vĕntul să 'ngrașe căt mai mai bine!

Cor de băeți.

Apollon, blănd și dulce, in laturi arcu-ți pune (32)
Ș'ascult' a tinerimii Romane rugăciune!

Cor de fete.

Regină printre stele cu discul argintiu, (33)
Oh! lună tu, ascultă al fetelor graiu viu!

Cor de băeți și de fete.

Și dacă Roma este a voastră așezare
Și cetele Troiane, sub tainica 'ndemnare
A voastră, mănecat' au pe-al Etruriei mal
Și părăsindu-și țara și vetrele străbune,
Uităndu-și Zeii casei, purtați de vĕnturi bune
Venit-au cu Enea, scăpat de-al Morții val;
Și dacă fără teamă deschisu-le-a el cale
Prin focurile crunte a tristei țerii sale,
Pergamului fatal
Și le dădù aicea mai mult decăt perduse; (34)
Puternici Zei! (35) junimii cuminte și supuse
Dați harnice deprinderi, ear bĕtrăneței dați,
In liniștea-i, odihnă, și Zei, Impĕrăție
Poporului lui Romul să-i dați și 'n bogăție
Cu gloriile toate, eroi nenumĕrați!
— Ear celui ce se trage din viță strălucită,
Din Venus și Anchize (36), la ruga lui smerită,
Ducĕndu-vĕ ca jertfă doi tineri albi juncani, (37)
Să-i dați ori ce v'o cere, căci seamĕn el nu are
In luptă cu vrăjmașii, și-i plin de indurare
Cu cei ce cad in măna-i invinși, dintre dușmani (38).

Cor de băeți.

De mult stăpăn el este pe țermuri și pe ape!
Din brațul lui puternic, cel Parth n'o să mai scape,
El tremură acuma de-a Romei largi securi; (39)
De mult și Indianii și Schiții, altă dată
Atăt de măndri dușmani, sub măna-i ferecată
Ca să-i asculte voea, aleargă din păduri! (40)

Cor de fete.

De mult Onoarea, Pacea, Increderea antică,
Virtutea și Credința, ce stau ca o nimică,
De lung timp părăsite, acum ear se ivesc
Și Abundanța varsă din Cornul ei ceresc
Pe noi, comoara-i toată! (41)

Cor de băeți.

Ear Phoebus Augurul, in măna cui lucește
Un arc plin de lumină (42), el care se iubește
Cu cele nouĕ Muse (43) și știe-a vindeca
Cu meșteșug prielnic a trupului bolire; (44)

Pe Palatin deasupra să 'ndrepte-a lui privire (45)
Şi cu noroc să ducă, prin bunătatea sa,
Romana-Impĕrăţie şi Laţiul s'ajungă
La veacuri fără numĕr de fericire lungă,
La timpuri de mărire!

Cor de fete.

Diana ce Algidul şi Aventinul (46) ţine
Să implinească ruga Pontifilor (47) şi 'n bine
S'asculte-a tinerimii glas blănd şi rugător!

Cor de băeţi şi de fete.

Dar Joe şi toţi Zeii (48) ne-au ascultat căntarea.
Aceasta e speranţa, aceasta-i consolarea
Statornică şi bună, ce feciorescul chor
O ia, plecănd a casă, el ce-a 'nvĕţat să cănte,
Lui Phoebus şi Dianei azi laudele sfinte!

EPILOGUS.

Poeta.

Apollon mi-a dat scănteia şi avĕntul Poesiei,
El mi-a zis Poet pe nume şi mĕsura armoniei
Versurilor, el mi-a dat! (49)
Oh voi, nobile fecioare şi tu dragă tinerime,
Care prin părinţi ilustri staţi deasupra de mulţime,
Voi pe care v'au luat
Măndra Zee de la Delos sub inalta-i ocrotire; (50)
— Ea care opreşte 'n goană, cu-a săgeţilor lovire
Jderii, Cerbii alungaţi —
Ţineţi ritmul de la Lesbos (51), vechiul rit păstraţi-l bine
Şi cu degetul pe liră cum lovesc priviţi la mine, (52)
Cănd o fi să lăudaţi
Pe-al Latonei fiu puternic şi pe-a nopţilor Regină,
Ce duios ne luminează cu crescĕnda ei lumină, (53)
Care spornică, belşugul ĕl revarsă pe cămpii
Şi in calea lor preface paşii lunilor mai vii!
— Mărităndu-te copilă (54), poate c'ai să zici odată:
„La Serbarea Seculară (55) eu am fost şi am căntat
„Zeilor căntecul sacru ce cu drag au ascultat;
„Ear mĕsura poesiei şi mişcarea-i regulată
„Chiar Horaţiu m'a 'nvĕţat!“ (56)

Ascanio.

Note la „Carmen Saeculare“.

(1) Oda I. Cartea III. — Quomodo vita beata efficitur.

(2) *Niobea* era, după Homer, fiica lui Tantal (Regele Sipylei in Phrygia) şi sora lui Pelops. Ea luâ de soţ pe Amphion, regele Thebei şi avù 6 fete şi 6 băeţi. Ingămfată de aceasta, ea rise de Latona care avea numai 2 copii. Apollon şi Diana rĕsbunarĕ pe mama lor, ucigĕnd cu săgeţi pe copiii Niobeei. Zece zile remaserĕ cadavrele lor neingropate şi Niobea-i plănse amar. Zeii o transformarĕ in stincă de unde lacrimile ĕi curserĕ isvor!

(3) *Tityu*, un uriaş care voind să se dea in dragoste cu Latona, fù ucis de Apollon şi de Diana. Aruncat in Tartar intestinele lui, care creştean mereu la loc, erau măncate de un vultur.

(4) *Phtia*, oraş al Pharsaliei, capitala Phtiotidei la rĕsărit de Pharsale, patria lui Achille.

(5) *Thetis*, o nimfă a mării, fiica Neerei şi a lui Doris, nepoată a Thetidei, Zeiţa mărilor cu care e confundată adesea. Ea avù de soţ pe Peleu, regele Phtiotidei şi a fost mama lui Achille. La nunta ei Discordia aruncâ mĕrul, pe care apoi Paris ĕl dete Venerii ca preţ al frumuseţei.

(6) *Thalia*, a 8-a musă, care presida comedia şi ospeţele. Ea e representată sub chipul unei fecioare nebunatice cu coroană de iederă pe cap şi ţinĕnd in mănă o mască. *Thalia* se mai numea şi a doua dintre Graţii (cea de bucurie, cea veselă), celelalte douĕ surori erau *Aglae* (strălucita) intăia şi *Eufrosina* (bucuria sufletului) a treia.

(7) *Xantho*, riu al Lyciei, care curgea pe lăngă un oraş azi numit *Ekneside*. Să nu se confunde cu Xantul (Scamandrul) care isvorea din muntele Ida şi curgea prin Troia.

(8) Intre alte atribute Apollon era socotit a fi şi protectorul curăţeniei căilor publice şi paznicul lor: Romanii ĕl numì deci *Agyieu* de la cuvĕntul grecesc ἀγυιά=drum, uliţă.

(9) Această primă parte e inceputul Odei a VI-a din Cartea IV.

(10) *Cynthus* era un munte pe coasta de rĕşărit a insulei Dellos, pe vĕrful căruia Latona născù pe copiii sei. De acolo vine numele lui Apollon.

(11) Espresiune arĕtând eterna frumuseță și tinerețǎ a lui Apollon.

(12) *Latona*, fiica Titanului Caeus și a Titanidei Phebes, e mama Dianei și a lui Apollon. Ea fu foarte iubită de Joe și din această causă prigonită de Junona. Ea pribegì peste tot pămĕntul, fără a găsì loc prielnic a naște și se oprì in insula Dellos, eșită intr'adins din fundul mării și sprijinită pe patru coloane. Junona totuș trimise asupra-i pe balaurul Pithon pe care Apollon insă — in vĕrstă de patru zile — ĕl ucise cu săgețile. Cultul Latonei era foarte respăndit la Greci.

(13) *Diana* ca Zeița vĕnĕtorilor era protectoarea isvoarelor celor rĕcoroase.

(14) *Algidul* lanț de munți in Lațiu, care se intindea de la Tusculum și Velitre până la Preneste, renumit prin pădurile și pășunile sale. El fu primul sanctuar al Dianei.

(15) *Cragul*, munte in Lycia la Sud-Ost intre Patara și Telminus, era un vulcan stins representând se zice pe Chimera (monstru născut din Typhon și Echidna) pe care Bellerophon călare pe Pegas, o ucise din ordinul lui Iobates, regele Lyciei.

(16) *Erymanthul*, munte intre Arcadia și Elida și-a luat numele de la un fiu al lui Arcas (copilul lui Joe și a Caleistei) rege al Pelasgici, care de la dĕnsul se și numì Arcadia. El avù de soție pe Dryada (zeitate a pădurii). Erato, Arcas și Caleiste au fost schimbate in urși, formând in cer constelațiile Marei și Micei Urse. El invĕța pe supușii sei să toarcă lâna și să cultiveze pămĕntul.

(17) *Tempea*, o vale delicioasă a Thesaliei la Nord-Est intre Olymp și Osa pe marginile riului Peneu. Tempea era și o vale in Beotia. Acolo era un vestit templu a lui Apollon și locul de intrunire al Muselor.

(18) Insula *Delos*, intre Cyclade, azi se numește *Dili* ori *Sdili* și se află la Nord de Nexos intre Rhemea și Mycene.

(19) Lira fu inventată de Mercur (frate cu Apollon după tatăl lor Joe) din carapacea unei broaște țestoase. El o dete lui Apollon in schimbul științei profetice.

(20) Aci nu e vorba de Perși (pe atunci necunoscuți) ci de Parthi, care impreună cu Britanii servesc poetului a arĕta marginile Imperiului Roman de atunci, la Apus și Rĕsărit.

(21) Căntarea care formează partea a III-a este faimoasa odă numită *Carmen Saeculare*, in edițiunile curente ale odelor lui Horațiu.

(22) Versurile Sibyline privitoare la aceste serbători se găsesc conservate in Historia Romana a lui Zossimus (edit. Reitmeyer-Lipsca, 1784 id. 8°. și Paris 1778 in 40) Part. 2 6 pag. 109 et seqq. Ele se mai găsesc ăncă intr'o formă mai corectă in comentariele asupra lui Horațiu de Mitcherlich (ed. Lipsca, 1800, vol. 2).

(23) Sibylele cereau ca băeții și fetele care compuneau acest chor să aibă ăncă in viață pe amĕndoi părinții lor, adică să fie *patrimi* et *matrimi*.

(24) Alusiune la cele șepte dealuri pe care este clădită Roma.

(25) Imagine a evoluțiunii soarelui pe cer pentru a produce zioa și noaptea și a reapărè după ce apune pare că ostenit, mai tĕnĕr și mai strălucitor decăt niciodată. *Danchet* in Prologul operei sale *Hesione* (făcută la 1700, pusă in musică de *Andrei Campra* 1660—1744), făcĕnd alusiune la „Jocurile Seculare“ zice cu privire la aceste versuri:

„Père des saisons et des jours
„Fais naître en ces climats un siècle memorable;
„Puisse à ses ennemis ce peuple redoutable
„Être à jamais heureux et triompher toujours!
„Nous avons à nos lois asservi la victoire;
„Aussi loin que tes feux nous portons notre gloire;
„Fais dans tout l'Univers craindre notre pouvoir
„Toi qui vois tout ce qui respire,
„Soleil, puisses tu ne rien voir
„De si puissant que cet empire!“

(26) Intre alte atribute ale Dianei era și acela de a asista la nașterea copiilor, sub această față i se dădea numele de Ilythia.

(27) *Lucina*, nume dat de Romani Dianei ca zeiță a luminii, a vieții, din *lux*. — *Genitală* tot nume al Dianei ca zeița facerii copiilor.

(28) Legea Julia, de *maritandis ordinibus* editată cu cățiva ani mai nainte de celebrarea jocurilor seculare de la 736. Prin această lege se impunea grave penalități celibatului, avĕnd ca de scop a incuraja pe popor la căsătorie, pentru a repara golurile și sdruncinările aduse in familiile Romane, de către măcelurile rĕsboiului civil.

(29) Jocurile Seculare, care se repetau după porunca Sibylelor la fiecare 110 ani, țineau trei zile și trei nopți. — Numĕrul trei, de altfel avea și o insemnătate mistică, din causa intreitei personalități a lui Apollon (Apollon, Phoebus, Soarele) a Dianei (diva triformis; Diana pe pămĕnt, Luna in cer și Hecata in infern) și a Parcelor (Clotho, Lachésis și Atropos).

(30) Cei vechi credeau că la nașterea fiecărui om Parcele ĕi regulau firul destinului lui și că această menire remănea totdeauna statornică, de aci calificarea poetului de *Veraces Parces*.

(31) Aceea ce se oferea indeobște Cererii, la sacrificiu.

(32) Apollon când iși avea arcul destins era blând, ingăduitor, pacinic, bun la inimă; aceasta insemna că el, desbrăcându-se de calitatea sa rĕsboinică, redevenea Zeul vieții, a luminii, a tinereții, deci a bunătății. Când era insă mănios și intindea arcul să arunce săgeți, atunci el era teribil și imprăștia ciuma cu loviturile sale. Această invocare dar este adresată lui Apollon pentru a-l indupleca și a-l avè cu blăndeță ascultător al rugăciunii ce-i inălțau.

(33) Jocurile Seculare se celebrau totdeauna in cele d'intăi zile ale lunei nouĕ. Aceasta este o alusiune la forma ce imbracă Diana in acele momente.

(34) Alusiune la cetele Troiane care, după cum spun cronicarii, și-au părăsit vetrele străbune și au venit, după sfatuirea oracolului lui Apollon, să se statornicească in Italia

pe coastele Etruriei. In această invocațiune este cuprinsă și Diana, care după spusa poetului, a contribuit la intemeerea Romei impreună cu fratele seu.

(35) Diana și Apollon.

(36) Cesar Octavian August, despre care e vorba aici se pretindea scoboritor din Enea, care era fiul prințului Troian Anchise și al Venerii.

(37) După datinele Sibyline boii care erau aduși jertfă la această serbătoare, trebueau să fie albi.

(38) Alusiune la Impěratul August care se ingenunchia in fața altarului lui Apollon și-l ruga ca representant al poporului Roman.

(39) In momentul când se celebrau aceste jocuri seculare, Imperiul Roman era ajuns prin geniul lui August la cea mai inaltă treaptă a puterii. El poseda Spania, Galia, Germania, Africa, in Asia se intindea până in țara Parthilor, pe care bătěndu-i, ěi silì să-i dea inapoi Vulturii luați de dênșii de la Crassus și le smulse Armenia din mâni. Prin *largi securi* se ințelege aici puterea Romei, representată precum se știe prin mănunchiul de nuele al lictorilor in mijlocul căruia se afla o secure.

(40) Nu de mult Schythii și Indienii trimiseserě ambasadori la August pentru a-i cere pace și amicie.

(41) In această strofă Horațiu a vrut să laude și să mulțămească Zeilor, despre reintoarcerea vremurilor celor vechi de incredere și de cinste, după atâtea sdruncinări morale și materiale pe care le suferise Imperiul Roman.—Restatornicindu-se intregimea puterii legilor, Onoarea și Increderea cetățenilor era din nou să reinceapă. Inchizěndu-se templul lui Ianus de către August, pacea era să fie o binefacere dorită. Celebrându-se jocurile sfinte seculare, vechia Virtute și Credință erau redeșteptate și ajutorul Zeilor era asigurat din nou poporului Roman.

(42) Apollon era Zeul Profeției, care purta pe umĕr faimosul seu arc strălucitor de lumină.

(43) El era Zeul Musicei și al Artelor-frumoase și căpetenia Muselor.

(44) Apollon era și Zeul Medicinei. In aceste versuri poetul a știut dar cuprinde cele 4 atribute ale Zeului: darul profeției, mănuitor al arcului, Zeul artelor și mântuitorul omenirii.

(45) Apollon avea templul seu la Roma pe muntele Palatin. Acolo s'a și cântat acest imn secular.

(46) Muntele Aventin este unul din cele șepte dealuri pe care e clădită Roma. Situat la S. O. orașului, are doue věrfuri dispărțite de o vale strimtă. Muntele Aventin iși trage numele de la regele Albei Aventinus, care a fost intr'ěnsul. Acolo a fost inmormĕntat și Remus. 40 metri inălțime. Diana avea un templu pe dĕnsul.

(47) Cei 15 Quindecemviri care celebrau jocurile seculare și care erau prepuși la paza cărților Sibyline.

(48) Invocațiunea adresându-se in acelaș timp Dianei lui Apollon și Zeilor mari, poetul nu putea termina cântarea sa fără de a pune in gura corului aceste cuvinte de speranță intru indeplinirea rugăciunilor ce le indreptase, pentru mărirea și gloria țerii lui.

(49) Poetul face această rugăciune către Zeul Poesiei in fața corului de fete și de băeți care era pus sub ascultarea lui la celebrarea serbătorei.

(50) Diana era patroana moralității și a purității.

(51) Rytmul Saphic. Sapho era din insula Lesbos.

(52) In textul latin se zice *pollicis ictum* pentru a esprima acțiunea degetului cu care Poetul avea să țină ritmul cântării sale pe coardele lirei.

(53) Alusiune la diversele patraturi ale lunei.

(54) Poetul a voit in această din urmă strofă să dea un ultim indemn, tinerimii ce se afla imprejurul lui la această serbătoare, de a se conforma legilor și obiceiurilor antice in privirea Serbării Seculare și a consfinți printr'o căsătorie norocită participarea sa la dĕnsa (Works of Horace-London 1835. Cart. IV. Oda VI. Nota 41). — Deși această serbare venea, după datinile Sibyline, la fiecare 110 ani, cu toate acestea era nu se numea altfel. Diferența venea precum vom vedea mai la vale, din intrebuințarea anilor lunari, care dădea totdeauna o diferență in minus la socoteală in comparație cu anii ordinari.

(56) *Docilis Modorum Vatis Horati*, prin *modorum* se ințelege aici chipul cum trebuea să cânte poesia, după regalata mișcare a ritmului consacrat.

SCHIȚE DIN MOLDOVA.*)

III.

BĂILE DE LA SLĂNIC.

1856.

Dacă, trăind in Germania, te simți cam bolnav sau nu mai vrea stomachul să-și facă datoria cu buna sa regulă obicĭnuită — lucru de care să ferească Dumnezeu pe ori cine, El care dăruește și păserilor de prin aer o mistuire bună — atunci ceri un sfat doctorului, și acesta-ți rânduește isvorul de tămăduire care te va pune earăș in picioare. Pe lângă haine și rufe mai iei cel mult și pe autorul teu de predilecție cu tine, te sui in drumul de fer, pui mânile in buzunar și pornești cu cea

*) Vezi Conv. Lit. vol. XVI p. 124 și 305.

mai mare inlesnire spre locul ce-ți e hotărit. De mai remăne o bucată de cale ce se abate din drumul mare și pentru care ești silit să te vîri intr'o diligență sau in vre-un omnibus, te superi foc și-ți trebuesc căteva ciasuri pentru a uita greutățile drumului și a te impăca earăș cu omenirea.

Omul e nemulțămitor, n'ai ce-i face; mai totdeauna uită sfatul cel ințelept de a se găndì in ori ce stare neplăcută la atăți nenorociți care se află și mai rĕu; poate că prin ajutorul acestor pagine sfatul va dobăndì din nou autoritatea ce i se cuvine.

„Femeea dumitale trebue să plece de vară la băi, imi zise doctorul S. toamna trecută.

— N'am aștepta mai bine să vie primavara pentru a hotărì aceasta, iubite doctore? intimpinai eu, poate se insănătoșează pănă atunci?

„E de nădăjduit; dar de se indrepteazä sau nu, pregătirile pentru plecare la băi tot trebuesc făcute de cu iarnă.

Mĕ uitai cu mirare la iubitul nostru prieten de casă.

„Dacă te imbolnăvești in Moldova primăvara, urmâ el, trebue să aștepți un an inainte de a te putea folosì de apele minerale. Bucură-te că soția dumitale a inceput să se imbolnăvească de cu toamnă. Spune să ți se oprească o locuință de pe acum căci altfel nu mai găsești loc!

I-am urmat sfatul, și avui norocul de a găsì o locuință in Slănic pentru vara viitoare.

A fost grea iarna de la 1855—56; crivĕțul sufla in toate zilele și soarele nu se vedea de obiceiu căcăt puține ciasuri pe cer, par'că ar fi vrut să-și bată joc de Moldoveni, care cred că au o climă meridională. Sănătosul cu greu remase sănătos, bolnavul insă suferì rĕu și cănd se ivirĕ insfirșit cocorii și rändunelele, nevastă-mea avea mai mult decăt totdeauna trebuință de băi.

Așa dar, hotărirea cea mare remase definitivă, aveam să mergem la Slănic, și anume spre sfirșitul lui Iunie.

Intr'o seară sosì o trăsură in curte, erau niște prieteni de ai noștri; acel ce trăește la țară singuratic prețuește indoit o asemenea visită. Ne așezarĕm veseli la ceaiu in jurul mesei.

— Stați toată vara la țară? intrebâ unul din prietini.

„Mergem la Slănic, respunse nevasta mea.

— La Slănic? Ați și făcut toate pregătirile?

„Nici o altă pregătire, decăt hotărirea de a pleca peste opt zile!

Și asta-i tot? Persoanele acestea fuseserĕ la Slănic, și deaceea au ris mult de noi, vĕzĕnd cu ce ușurință copilărească priveam un lucru de atăta insemnătate cum este mergerea la băile din Moldova. Ei ne deterĕ deslușirile trebuincioase pentru drumul nostru, și plecarĕ, urăndu-ne călĕtorie bună.

Doamne Sfinte, ce chin grozav incepù acum! Trebuea să inchiriem douĕ carĕ cu boi, țeranii se temeau de drumul cel depărtat inspre munți, și nu se puteau hotărì să se insărcineze cu căratul pănă la Slănic; insfirșit, după multă vorbă și gălceavă sosirĕ și carĕle. Acum ne apucarĕm de incărcat. Saltele, perne, plăpumi, tingiri, farfurii, covoare, intr'un cuvĕnt toate lucrurile de neapărată trebuință pentru o așezare vremelnică, zăceau aruncate pe earbă, apoi veneau lăzi și saci cu făină, cu zahăr, cu cafea și cu celelalte băcănii intrebuințate la bucătărie; incetul cu incetul se ridicarĕ douĕ piramide din coșurile carelor, și ajunserĕ la o inălțime fabuloasă; vĕrful uneia din ele era alcătuit dintr'un hărdău de spălătorie care-și intindea cele trei picioare in aer, ca un un semn telegrafic, căci și de astfel de unealtă trebuea să te ingrijești; se intinserĕ rogojini și țoale peste toate lucrurile; o spălătoreasă și o țigăncușă se agățarĕ de hărdăul despre care am vorbit, bucătarul și răndașul se suirĕ pe vĕrful celeilalte piramide și aceste patru fețe de slugi ale casei se uitau in jos cu nepăsare de pe scaunul lor din vĕzduh, in vreme ce cărăușii injugau boii și scărțiitul roatelor neunse inștiință că se pusese caravana in mișcare.

Slava Domnului treaba asta era isprăvită, dar bucătarul plecase, saltelele asemenea, și trebuea să lăsăm carĕle cu pasul cel liniștit al boilor să ne treacă inainte cel puțin cu douezeci și patru de ciasuri. Acum aveam măncare rea și neapărat eram rĕu dispuși. Dar la urma urmelor tot trec ciasurile ori căt de leneș ar părea minutarul; cu

cât ne inveseleam insă incepĕnd a ride de viaţa noastră ţigănească, cu atât mai mult se intuneca ceriul, cu atât mai negri şi mai groşi se intindeau norii.

„Pentru Dumnezeu nu cumva are de gând să ploae?

Abia pusesem soartei această intrebare desnădăjduită şi incepù a picura, ear peste o jumĕtate de cias se aşezâ pe ploae ţapĕnă. Muţi de măhnire ne uitam la cer. Ce va mai fi făcĕnd cutia cu pălărie? părea să zică fiecare privire a nevestei mele, şi o grijă nespusă pentru făină, zahar şi tot ce se afla in carĕ, imi intrâ in inimă.

Dar precum se ştie nu s'a descoperit ăncă nici un leac incontra ploiei, şi trebuea să ne supunem.

„Copilărie fericită! strigai eu, stringĕnd la piept cu durere pe soţia mea şi arĕtăndu-i copiii, care săreau făra grijă prin odae, fiinţele aste nevinovate nici nu-şi inchipuesc in ce terciu se poate preface făina, dacă străbate apa printr'ĕnsa!

In orăşelul Reval, locul naşterii mele, se intrebuinţează un provincialism, care ar merita să fie primit in limba cea cultă, şi pe care-l recomand cu căldură tuturor vocabularelor: Când plouă ţapĕn de se fac beşici deasupra bălţilor şi apa cerească năvăleşte prin streşine, se zice: *es pladdert draussen*, adică vorba romănească toarnă cu găleata; aşa dar turna cu găleata când ne deşteptarĕm a doua zi, turna, şi turna cu o stăruinţă grozavă. Tot cerul era cenuşiu; nici cea mai mică nădejde că s'ar putè indrepta vremea. Să aşteptăm ori să nu aşteptăm? eată intrebarea. De ce să aşteptăm? zisei eu, cu rĕceala inşelătoare a unui om infuriat, dacă plouă mereu aşa se umflă Siretul peste care trebue să trecem, şi toate podurile se duc dracului. Aşa dar, să pue caiii şi să plecăm in voea Domnului.

Şi se puserĕ caiii. Copiii avurĕ curajul să cănte şi să bată din palme când dedei această poruncă. Trăsura trase la scară inhămată cu şepte cai inchiriaţi; doi vizitei foarte curios imbrăcaţi, cărora le curgea ploaea de pe marginile muiate şi plecate in jos ale pălăriei, mănau mărţoagele de călare. Eu insumi mĕ urcai pe capră, adăpostit de o umbrelă de ploae uriaşă; decând mi se intâmplase odată să cad in apă de pe un pod, de la o inălţime de zece urme, cu nevastă, copii, guvernantă, trăsură, cai şi slugi, cu toate că printr'o minune Dumnezeească am putut aduna, unul câte unul, nevătămaţi toţi membrii familiei mele, din noroiu — numai unul din cai plătise cu viaţa această intâmplare — deatunci nu mĕ mai răbda inima să şed inlăuntrul trăsurei, când sunt ai mei intr'ĕnsa. Mĕ aşezai dar la acest loc, de unde puteam băga sama la toate cele şi-mi păream ca un curcan bĕtrăn ce priveşte supĕrat cum i se udă penele.

Astfel ajunserĕm la malul Siretului, pe care nu-l trec niciodată fără groază. Apa se şi umflase aşa de tare, incât stălpii de care trebuea să fie prins podul umblător ca să ne putem urca pe dĕnsul, resăreau ca o insulă mititică din mijlocul valurilor. Este fără indoeală şi mai greu să te aşezi, când ai un şir intreg de cai puşi doi câte doi, de vreme ce pe pod abia e loc pentru cei de la oişte. Ceilalţi trebuirĕ deci să plece singuri inainte şi la malul de dincolo furĕ aşezaţi in rănd, fiecare la locul seu, aşa incât să poată fi indată inhămaţi, inainte ca trăsura să fi părăsit podeala sa plutitoare. La acest prilej ne-a fost de mare folos mecanismul cel foarte simplu al hamurilor moldoveneşti. Neapărat că dacă mai are cineva vre-o nădejde de-un viitor fericit, el se coboară din trăsură la asemenea imprejurări, şi dacă, pe lăngă toate celelalte mai şi plouă şi trebue să te ducă cineva in cărcă prin apa umflată, spre a ajunge la podul umblător, apoi te uzi şi te murdăreşti de ajungi tocmai ca membrii familiei mele când se urcarĕ earăş in trăsură.

Când e vremea frumoasă se bucură cineva de pămĕntul Moldovei cel roditor, pămĕnt negru de grădină amestecat cu humă, pe vreme de ploae insă poate aduce pe om, cel puţin pe călĕtor, la desnădĕjduire. Noroiul ajunge până la osie şi umple golurile dintre spiţele roatelor, până ce samĕnă cu nişte cercuri negăurite, şi trebue să te opreşti din vreme in vreme spre a le descărca de povoara cea netrebuincioasă; caiii cu greu işi dezlipesc potcoavele din mocirla cea cleioasă, şi cu toate pocniturile de biciu asurzitoare, şi cu toată convorbirea surugiului cu caiii, tot nu inaintezi decât foarte incet. După ce furĕm tăriţi astfel

vre-o trei sau patru ciasuri mĕ apucă la locul meu de-afară un fel de desnădĕjduire'nveninată căci după celelalte toate ploaea iși mai găsise pe nesimțite un drum prin umbrelă spre gulerul hainei mele și de acolo inainte spre piele; așa nu puteam merge mai departe, — acelui ce susține că nu-l poate scoate nimic din fire, ĕi urez asemenea călĕtorie la băi, in care să se bucure de o dușă inainte de a ajunge; — am fost dar siliți să căutăm un adăpost.

Din fericire insă, in județul Roman, relativ foarte populat pentru Moldova, se găsesc des curți boerești, și nu e greu de aflat un asemenea adăpost; abia luaserĕm hotărirea să facem un popas, și știurĕm indată unde să mergem spre a găsì măngăere la nevoile noastre. Nu trecù un cias și ne bucurarĕm de primire călduroasă și prietenească in sinul unei familii foarte indatoritoare. Ne desmorțirĕm cu adevĕrată desfătare toate incheiturile. Nu știu de ai luat sama, iubite cetitor, la obrazul cel plăcut ce-l are cineva când este ud și intră insfirșit intr'o odae prietenească, pintre oameni prietenoși; pĕrul i se lipește de tĕmple, colțurile gulerului seamĕnă cu urechile unor cătelușe nemernice, dintre care una stă drept in sus, in vreme ce cealaltă atĕrnă in jos; ar dorì cineva, mai ales când nu mai este tĕnĕr, să-și dea un fel de spoeală de nepăsare, cu care treci peste asemenea nefericiri, vĕrîndu-și indrăzneț mănile in buzunarul pantalonilor. Eu insumi nu-mi putui stăpănì risul când o oglindă obraznică imi arĕtă figura mea cea caraghioasă.

Dar din toate mijloaceele ce pot incălzì pe un om ud și inghețat, cel mai bun este o stringere de mănă călduroasă. Nu mĕ pot oprì de a spune mereu acelaș lucru: primitor ca Romănul cu greu mai poate fi altul. Am fost căutați și ingrijiți cu neoboseală, și ne simțirĕm in acel mic cerc intocmai ca la noi a casă.

După o noapte petrecută minunat de bine, ridicai perdelele cele groase de la ferestrele odăei mele de culcare, spre a vedè ce se petrece afară. Turna mereu cu găleata! Ori căt de bine ne-am fi aflat in casa aceea, tot nu ne putea fi plăcut să zăbovim prea multă vreme acolo, mai ales când ne găndeam la cutiile cu pălării, la sacii de făină și la saltele. Deaceea
d'întăi raze de soare ce
remaserĕm ăncă a doua
cută și inteligentă, spr
să se facă mai omenos,
zi earăș la băi, stăpănii
și cu pui fripți pentru

Plecarĕm cănd se crĕ
nunată, dar Carpații te
deși eșeau dintr'ĕnșii. I
zeu, găndii eu; merserĕm mai departe, trecurĕm prin orașul Bacău ce nu infățoșează nici un interes, și peste o jumĕtate de cias incepurĕm a urca Petricica, un deal foarte greu de suit, unde șoseaoa cea inceputǎ de opt ani și ăncă neisprăvită, este de foarte puțin folos. Din cănd in cănd zărești șerpuiturile șoselei din depărtare, insă călĕtorul nu se poate slujì decăt de drumul cel firesc. Pe alocurea se ivește inaintea lui un fel de părete drept de tot, pe care trebue să se urce nefericiții cai cu trăsura. Cu toate acestea n'am mers rĕu, mărțoagele iși făcurĕ datoria sub părinteasca povață a biciului; pămĕntul era pietros și apa se scursese, fără a lăsa noroiu in urmă. Dar ceriul era din ce in ce mai amenințător, și abia ajunsesem cu ajutorul unor strigăte și indemnări sĕlbatice pe vĕrful unui deal din cele mai drepte, — unde te-ai despărțit de tot ce este pămĕntesc, căci locuințele oamenilor zac adănc sub tine, și unde numai un locaș sfănt iși inălța turnul seu intr'o singurătate inspăimăntătoare — și ne apucă o furtună și o ploae de cele ce nu s'au mai pomenit pe pămĕnt de la Noe incoace! Ne aflam intr'o stare și mai critică decăt la plecarea noastră de acasă; in asemenea locuri nici nu era de găndit că s'ar putè găsì un adăpost, și peste căteva clipe incepurĕ a curge pe drum niște șiroae furioase, astfel incăt nu se mai putea face un pas sigur prin mălul ce acoperise drumul. Am fost siliți să ne oprim pe locul unde ne găseam; și cai și oameni plecarĕ capul in jos; nimeni nu zicea un cuvĕnt; cu atăt mai tare resuna tunetul din munți, și fulger peste fulger șerpuia prin intunericimea ce se lățise deodată. Priveliștea era fără indoeală frumoasă, dar fiecare plăcere are trebuință de dispoziția cuvenită ei, și cănd stai in

apă până la glezne şi toarnă cu găleata de sus, par'că reposatul hidroterapist Priessnitz ar fi luat cu arendă stabilimentul de apă al ceriului, atunci mult ce-ţi pasă de frumuseţa unei furtuni maestoase. Dar lucrul cel rĕu avea să mai vie ăncă, o vedeam cu ochii: caiii nu se vor mai putè urca pe dealul cel alunecos. Şi aşa se şi intămplă. Peste o jumĕtate de cias şi mai bine, cănd incepù să se potolească furtuna, incercarĕm cu sfială să urmăm nefericita noastră călĕtorie, dar cu toate nespusele noastre silinţe nu ne puteam urnì din loc; caiii pe care călĕreau vizitiii cădeau in genunchi, trăsura da inapoi, in loc să meargă inainte, şi din pricina prăpastiei din dreapta noastră, in a cărei adăncime se pierdeau ochii, nu prea era chip să faci incercări multe.

In aşa grea imprejurare nu era de ajuns să mĕ necăjesc numai, sau să blăstem toate băile din lume, trebuea pus ceva la cale pentru a scoate trăsura din noroiu. Zării la cătăva depărtare de noi mai multe care cu boi; pe drumul acesta se intălnesc cu sutele care deşerte ce merg la Ocna sau se intorc deacolo incărcate cu sare. Ajunsei până la dĕnsele in sudoarea frunţii mele şi căutai să induplec pe cărăuşi să-mi vie in ajutor cu vitele lor. Ar trebuì să-şi ia cineva nădejdea de a mai găsì vre-un bun creştin, dacă numeşti astfel numai pe acela ce-şi iubeşte aproapele ca pe el insuş, şi nu caută să se folosească cu prisos de nefericirea lui; căt despre mine eram mulţămit de a vedè in urma unei plăţi bunicele, opt boi injugaţi la trăsura mea; ne suirĕm la deal, ceriul in mila sa ne ferì de a petrece noaptea pe inălţimile Petricicăi! La vale caiii se hotărirĕ să-şi facă earăş datoria, şi deacolo inainte merse cum merse.

Nu minute dar ciasuri pierdusem in această imprejurare, şi prevĕzui foarte ingrijit că nu vom putè ajunge până la casa cea prietenească in care voeam să petrecem noaptea. După toate celelalte ne mai apucâ o a doua furtună când ajunsesem la tĕrguleţul Orăşa, sau mai bine zis la şirul de gherete pline cu lucrurile trebuincioase ţĕranilor de munte. Se făcù noapte şi am fost siliţi să căutăm adăpost la cărcima unui judan. Dar ploaea ne urmărì până şi in casă, ba chiar până in paturile noastre cele rĕle; castroane ce miroseau a varză acră, oale şi talgere se aşezarĕ pe saltelele noastre, şi pretutindeni pe unde se ivea duşa; şi tot mai ploua in odae, pe cănd afară străluceau stelele de mult.

Cănd istoriseşte cineva pe larg, şi poate chiar prea pe larg, o aşa călĕtorie, ţi se pare că povestitorul trebue să fi şi facut cel puţin douĕzeci şi cinci de poşte; tot drumul insă până la Slănic abia e de vre-o şepte poşte, şi mai aveam ăncă trei dinaintea noastră, pe care, după toată socoteala omenească, ar fi trebuit să le fi făcut şi mai nainte de a insera. Nu golisem insă până in fund paharul suferinţelor noastre, greutăţile cele mai mari erau să vie deacum inainte. Ajunsesem mai fără intămplare până la Tĕrgul Ocnei, care trimite sarea cea bogată din renumitele sale ocne chiar dincolo de graniţele Moldovei, — nici nu mai ţin in samă o furtună nouă şi o nouă ploae, căci eram aşa de obicĭnuiţi cu compresele de apă rece des repeţite, incăt nu ne mai puteau face nici un rĕu; — acum insă trebuea să ajungem la Slănic, ţinta călĕtoriei noastrei, dar Slănicul se afla ăncă in depărtare cam de o poştă şi tocmai aci s'a pus vĕrf petrecerii de până acum, vĕrf foarte ciudat pentru nişte bieţi călĕtori avĕnd trebuinţă de băi. In tot drumul nostru nu pierdusem munţii din ochi. Ocna insă este cu totul inchisă intre dealuri, şi numai Trotuşul cel răpede deschide oraşului un drum spre şes. In Trotuş se aruncă riul Slănicului ce isvoreşte din nişte stinci singuratice in mijlocul pădurilor. El a d t numele seu apelor minerale; aşa dar dealungul Slănicului in sus spre fundul munţilor duce drumul la băi. Cu caiii mei cei osteniţi şi cu trăsura cea mare nu puteam inainta, aceasta o inţelesesem, imi aşezai dar nevasta şi copiii cum se putù, la adăpost, şi mĕ pusei să caut un alt mijloc de a ne urma drumul.

La poştă am fost primiţi intr'un chip foarte puţin politicos, un birjar ce inchiria cai rise de mine in faţă. Era pe aci, pe aci să mĕ fac şi eu grosolan, când un orăşean milos imi venì in ajutor.

„Domnule, imi zise el, Trotuşul şi Slănicul au eşit din matca lor şi trebue să treceţi apa de douezeci şi patru de ori inainte de a ajunge la băi. Cu cai nu o puteţi scoate la capĕt.

— Prietene, zisei eu cu blândeța unui om desnădĕjduit ce face venin, in ce chip imi pot urma calea? In Ocna nu remân cu nici un preț.

El scoase ciasornicul. „Ce-i drept, e cam târziu...

Era douĕ după douĕsprezece, și depărtarea până la Slănic, după cum vĕ mai spusei, abia era de o poștă. Eară-mi dedei toată osteneala să nu fiu grosolan, par'că-și bătea omul acela joc de mine.

„Ce-i drept e cam târziu,' urmâ el cu sânge rece, dar puteți incerca. Luați un car cu boi.

Mirarea mea, alergatul de ici colo, inghițirea necazului, toate aceste mai ținurĕ un cias. Dar ideea să ieu un car cu boi biruise, și pe lăngă celelalte toate mai trebuì să fiu și martorul veseliei copiilor mei ce se bucurau să meargă odată și cu carul cu boi.

Lucrul se hotărise cam de-o jumĕtate de cias când carul intrâ in curte, o mașină cu roate grozav de mari și fără cea mai mică bucățică de fier. Doage de buți furĕ legate pe deasupra carului, pe dĕnsele se așezâ o sdreanță de pânză prinsă cu sfoară, și eată baldachinul gata; lăzile ne slujirĕ drept perne, și ne vîrirĕm cu mare greutate sub acest acoperemĕnt improvizat, sub care trebuea să ședem cam aplecați dacă nu voeam să peardă pălăriile noastre ori ce formă omenească. Cărăușul, un băiat de țĕran in cămașă albă și incins cu nelipsitul chimir de piele, pocnì din biciu, și cele patru dobitoace albe ca argintul și cu capul incornorat ce erau injugate la car, se puserĕ cu pas liniștit in mișcare.

Sunt momente in care necazul ajunge la culme. In asemenea imprejurări, se preface deodată intr'un ris pe care nu-l mai poți stăpânì. Așa ni se intâmplâ și nouĕ! Incepurĕm a ride cu hohot pe când carul hodorogea pe caldarâmul uliței; copiii rideau dimpreună cu noi, ba chiar și cărăușul, care totdeodată se uita la noi, par'că n'ar fi ințeles pricina risului.

Indată apucarĕm răpede la vale și intrarĕm in Trotuș. Țĕranul nostru iși aprindea lulcaua și ne lăsâ pe placul boilor, el trecea riul mai la vale pe o puntișoară. Unde era apa mai adâncă de intra chiar in carul nostru cel inalt, boii se opreau spre a se intărì printr'o inghițitură rĕcoritoare; noi trebuea să ridicăm picioarele in sus, fiindcă de obiceiu nu-ți dă in gând că ai putè avè trebuință de galoși in trăsură, și strigam din toate puterile la țĕran să nu ne lase in loc. Acest prolog al ciudatei noastre călĕtorii se sfirșì cu toate aceste destul de iute, și apa de sub noi se scurse indată ce ajunserĕm la celalalt mal. In ori ce caz Trotușul nu este hotărit de Dumnezeu a fi trecut fără pod. In momentul de față e de nădĕjduit că se află o punte pe dĕnsul; mulți ani insă bolnavii au trebuit să treacă prin apă, dacă nu voeau să-și peardă cura din Slănic. O furtună luase podul și administrația locală nu găsise vreme dintr'o primăvară intr'alta să facă unul nou, impreunând căteva bârne.

Dincolo de Trotuș drumul samĕnă la inceput destul de bun; pe amĕndouĕ părțile sunt căsuțe țĕrănești foarte plăcute cu grădinițele pline de porumb și de pomi roditori; pe coasta dealurilor se ridică chiar și vie și te prinde mirarea cum cărăușii din Ocna nu vor să-și inchirieze caii pentru drumul acela. Peste curĕnd insă se lămurește lucrul. Abia ai trecut de cele din urmă case ale tĕrgușorului și valea se face la fiecare pas mai strimtă; munții se inalță de amĕndouĕ părțile drepți ca păretele, ici și colo sunt acoperiți cu brazi și cu fagi, dar mai adesea sunt rîpoși și arĕtând prin goliciunea lor straturile de pămĕnt și de piatră din care sunt alcătuiți, astfel incât pe alocurea se formează arabescuri curioase ce se deosebesc foarte tare unele de altele. Acum nu mai e loc de drum pe marginea riulețului, și incepe trecerea de cincizeci de ori aproape, prin apa Slănicului. Bolovani și stinci de granit sunt risipite prin prejur, par'c'ar fi in adevĕr semenate de mâni de uriași; in fiecare clipă carul se apleacă când intr'o parte, când intr'alta, și dacă au scăpat roatele din astă piedică alunecă deodată de pe un bolovan vĕrtos și se prăvale la pămĕnt de se cutremură carul din toate incheiturile, și nenorociții călĕtori sunt aruncați unul peste altul in posițiunile cele mai felurite. In apă sunt negreșit bolovani tot așa de mari și tot așa de deși, deaceea lucrul pare și mai primejdios când una din roate se ridică in sus, in vreme ce celelalte se cufundă adânc in riul cel spumegos. Dar boiii inaintează cu băgare de samă, se opintesc din resputeri in jug și apa țișnește in sus când carul

eşind din valuri şi suindu-se pe o bucată de stincă incade din nou şi reincepe peste o clipă aceeaşi incercare. Ici şi colo drumul este aşa de ăngust, incăt la coborişul cel răpede in apa Slănicului roatele se urcă pe un pripor de mai multe urme; dar cănd drumul e alunecos din pricina ploilor, precum se intămplase in călĕtoria noastră, atunci ţi se pare că trebue neapărat să te restorni; mărturisesc că mi s'a făcut adesa pĕrul măciucă cănd ne aflam in asemenea locuri şi mai grăbeau şi boiii pasul la vale şi asvĕrleau carul hodorogind in apă. Nevastă-mea, lăzile, copiii şi eu insumi eram aşa de sdruncinaţi şi de aruncaţi unii peste alţii, incăt ne trebuea osteneală spre a ne aşeza earăş fiecare la locul nostru; dar

In lume-i multă sdruncinare
Domnul ne-o dă cu prisos —
Să suferim dar cu răbdare,
Căci şi ea e de folos.

zisei eu copiilor, cărora nu prea părea să le placă filosofia vieţii ce le sdrobea oasele; ei incetaserĕ de a se bucura de felul nostru original de a călĕtorì.

După cele d'intăi douĕ ciasuri, (şese ciasuri ţine tot drumul, şese ciasuri pentru o poştă!) dai de-un sat mic şi sărăcăcios locuit de Unguri, ale căror case prăpădite sunt presărate unele dincolo de apă şi altele agăţate ca cuiburi de răndunele pe pripoare. Aci şi porumbul incepe a fi rar, şi chiar dacă locurile ar fi bune, unde să-l samene bieţii oameni indestul, ca să se poată hrănì cu dĕnsul? Fiecare ţĕran are lăngă casa sa un stănjen pătrat de loc curăţit de pietriş pe care samĕnă legumele pe care i le cumpĕră musafirii de la băi. Această cultură ĕi aduce mai mult folos. Am fost foarte miraţi de a găsì aci in valea Carpaţilor o ramură de industrie, care ne amintea Sviţera şi alte ţeri de prin munţi: copiii, unii goi pe jumĕtate, alţii goi de tot, se foloseau de mersul nostru in pas spre a incunjura carul şi a ne oferì cu braţele intinse, buchete de flori foarte simple, alcăutuite mai ales din ierburi, cărora grădinarul le dă numele despreţuitor de buruene. Figurile rugătoare erau mai expresive decăt sunetele limbii ungureşti, pe care nu le pricepeam, şi comoara noastră botanică se făcù in puţine minute foarte insemnată. Dar la băi n'aveau trebuinţă copiii să meargă cu noi, obrazul lor cel murdar strălucea de sănătate. Dumnezeu are totdeauna căte un mijloc ascuns de a indulcì viaţa, cănd este amară.

Fără indoeală că cineva işi poate inchipuì că suferisem destul in drumul acesta şi că soarta rĕutăcioasă s'ar fi putut mulţămì cu vĕnătăile şi cucuele ce le căpătasem, fără a mai adăuga ceva la nenorocirile noastre. Dar unde? Noaptea incepù a se intinde peste valea prăpăstioasă prin care ducea drumul nostru, şi pentru a mai avè o mică shimbare, ne apucă ăncă o furtună. Indată ploaea se puse a curge in şiroae, şi peste căteva minute apa trecea ca printr'o sită prin invĕlişul nostru de pănză sdrenţuită, sub care nu puteam nici măcar intinde o umbrelă. Dar din norocire ajunserĕm indată la jumĕtatea drumului şi găsirĕm un adăpost, unde fără voe ne-am hotărit să petrecem noaptea. Acest adăpost pentru bolnavii ce merg la Slănic se numeşte Cerdac, şi este alcătuit dintr'o căsuţă pe malul drept, alta pe malul sting al Slănicului, şi dintr'un fel de pod mare acoperit, avĕnd păreţi laterali fără giamuri, clădit pe deasupra apei clocotinde, şi care impreunează cele doue case. Nu ne oprirĕm spre a ne minuna de arhitectura acestui obiect de artă, ci intrarĕm răpede; turna cu găleata. Lapte, ouĕ, pui de găină şi mămăligă, eată o cină foarte bună in impreju-rările acele, şi de-ar fi fost odihna nopţii numai pe jumĕtate aşa de mulţămitoare, somnul ar fi dat uitării multe din suferinţele noastre. Dar lemnul de brad este un material de construcţie foarte viclean, cu toată coloarea cea inchisă ce o căştigă şi pe care pictorul o numeşte un „son cald.“ In sonurile aceste calde se incuibă ploşniţele. La unul după miezul nopţii eram in picioare, nevastă-mea şi cu mine; paşii noştri resunau groznic pe podelele de deasupra Slănicului, şi văjiitul apei ce curgea dedesubt acoperea suspinele noastre de jale! Cred că cetitorul nu va avè nevoie de multă inchipuire pentru a se pune in locul nostru. Era o noapte grozavă!

Când se crepâ de ziuă ne aflam earăş sub acoperişul cel de pănză. Cerul era intunecos ca şi disposiţia noastră, dar drumal ceva mai bun. Valea se lărgeşte in unele locuri, şi o iarbă verde şi frumoasă iţi inveseleşte ochii. Insfirşit, cărăuşul intinse biciul drept inaintea lui, zicĕnd:

„Eată şi Slănicul!

Scoaserĕm capetele mic şi mare de sub cortul nostru şi ne uitarĕm cu curiositate primprejur. Ne aflam in adevĕr la Slănic. Trecurĕm apa pentru a patruzeci şi doua şi ultima dată, vĕzurĕm mai intăi vre-o douesprezece case ţĕrăneşti şi insfirşit şi stabilimentul pentru bolnavi. Curioasă privelişte! O intindere avĕnd forma unui triunghiu neregulat cam plecat, şi inzestrat de natură cu multe gropi şi multe ridicături, eată curtea; de jur imprejur se află case sau mai bine zis magherniţe lungi, cu tavanul jos, cu acoperişul de şindilă şi cu ferestre mici de tot; dinaintea casei sunt prispe lungi sub un acoperemĕnt prelungit al casei, o uşă mai mult sau mai puţin dreaptă se află in rănd cu alta de care se deosebeşte printr'un numĕr; totul are coloarea cafenie de care am vorbit mai sus şi pe care o intinde vremea asupra lemnului de brad, şi nimic nu precurmă uniformitatea aceasta, decăt efectul surprinzĕtor de lumină adus de şindrilele cele nouĕ in mijlocul altora vechi. Dacă ar pune cineva pe un străin in mijlocul acestui meidean in trei colţuri şi l'ar intreba „ce vezi?“ el n'ar putè respunde alta, decăt: „vĕd pregătiri pentru un bălciu, pentru care trebue să fii asigurat dinainte de *beau fixe.*—*Beau fixe!* Ce batjocură a soartei! Când se oprì carul incepù din nou a turna cu găleata, din munţii ce incunjura valea se inălţau aburi ce vesteau ploae, apa Slănicului creştea pe fiecare cias, şi insoţea ca o orchestră melancolică suspinele noastre. Totul era trist, intunecos şi rĕce ca o zi de toamnă.

Spre a-mi putè intru cătva adăpostì familia intreagă luasem douĕ numere, fiecare din ele o colivie ca la trei stănjini pătraţi de mare. Intrarĕm, un aer umed eşea din odăile cele intunecoase şi neplăcute, ale căror păreţi de scănduri goale păreau să-şi ridă de oaspeţi. Dar tot se purtâ grijă de mobile. Ingrijitorul băilor sosì cu patru dulgheri inarmaţi cu securi şi cu ferestrae care se puserĕ să facă din scănduri necioplite un fel de podeală de lungimea unei saltele pentru fiecare din noi, rindeaua nu fu de loc intrebuinţată; apoi ni se aduserĕ nişte mese şi nişte bănci tot aşa de necioplite şi datoria de bună primire a ingrijitorului era indeplinită. Carele noastre cu calabalicul sosise şi ele după multe nevoi in ajun; pronia cerească ajutată de rogojini mai că oprise intrarea ploei in lucrurile noastre, şi astfel puteam incepe să ne aşezăm. După căteva ciasuri de muncă ajunserĕm a da acestei menajerii, prin ajutorul perdelelor şi al covoarelor, un aer de casă de locuit; căteva crepături din părete, prin care se putea fără exagerare intinde măna cătră un prieten din afară, căteva găuri din acoperiş prin care trecea ploaea, mai furĕ astupate cu ajutorul celor patru dulgheri, şi ne puturĕm insfirşit aşeza la odihnă. Trebue să vie cineva la Slănic pentru a pricepe ce fericire poate deştepta in om şederea şi odihna! Grija hranei era lucru de nimic pe lăngă celelalte; in dosul fiecărui numĕr se mai află o şandrama de scănduri in mijlocul căreia se ridică un fel de dulap umplut cu pietre şi nisip; aceasta e bucătăria; ne puteam incalea sătura de măncare, şi abia incepù să se intunece afară şi numerele 11 şi 12 dormeau duse.

A doua zi mĕ lovii cu capul de pragul uşei şi eşii din odae. Vremea cea rea impiedecase până atunci pe bolnavi de a venì; abia erau prinse patru sau cinci numere. Călĕtori ce vin in treacĕt nu se află pe aici, de vreme ce nu duce nici un drum mai departe inspre munţi, era dar tristă privelişte ce se infăţişâ ochilor mei. Mormane de pietre, bucăţi de lemne putrede şi ori ce se mai adunase in lungul anului, zăceau pe meidanul cel in trei colţuri, rar se vedea o fiinţă omenească trecĕnd de la o casă la alta; glasuri nu se auzeau de loc; numai Slănicul văjia, văjia mereu, o ceată de găşte alergau măcăind şi căţiva cai cu picioarele de dinainte prinse in lanţ, păşteau iarba presărată pe ici pe colo, şi la fiecare pas ce făceau sdrăngăneau lanţurile ca fierĕle unui arestant. Imi deschisei umbrela şi mĕ dusei să vĕd isvoarele. Valea e aşa de strimtă indată ce ajungi in dosul şirului de case, incăt nu poţi inainta dealungul Slănicului decăt pe scări şi pe poduri; dar natura

e de-o selbătăcie măreaţă la locul acesta; stinci se razimă de stinci, adesea ţi se pare că ar trebuì să se prăvălească un bloc de granit de la locul seu cel indrăzneţ, şi apa cea răpede clocoteşte şi ţişneşte din albia sa, la picioarele stincilo··, par'c'ar fierbe. Aci erau isvoarele; dar dacă se ingrijeşte aşa de rĕu de locuinţa bolnavilor apoi aci este şi mai puţin vorba de indemănarea lor. Isvorul No. 1, a cărui apă e numai de bĕut, curge in aşa fel din stincă, incăt nici nu trebue să te apleci spre a-ţi aşeza paharul la gura şipotului; la No. 3 insă trebue să salţi ca un canar inainte şi indărăpt pe doue scănduri ce se clatină; No. 4 curge deadreptul in colivia cea de lemn pentru scăldat; de vrei să bei apă pe când se scaldă cineva, trebue să te tăreşti prin dosul coliviei, să indeşi iarba şi muşchiul in şipot pănă ce se varsă apa pe deasupra, şi apoi să ţii paharul dedesubt, in vreme ce muşchiul şi iarba sunt duse de apă, pe neaşteptate, pănă peste capul celui ce se află in bae. Arunc o privire asupra numerelor 2, 5, 6 şi 7 in care se iau băi reci; pretutindeni domneşte o murdărie ce nu intră de altminteri in obiceiurile moldoveneşti: mucuri de ţigară şi ori ce aduce intămplarea inoată in apă. Pretutindeni suflă vĕntul, pretutindeni sunt crepături pintre scănduri, uşile abia se inchid.

Dar mai miserabil decăt tot restul e galeria făcută pentru cei ce beu apă. Ea trebue fără indoeală să se afle căt se poate de aproape de isvoare. Aceste isvoare slujesc totdeodată şi pentru băi; doctorul nu orăndueşte la toţi băi calde, şi pentru a nu se căra apa prea departe, se petrec, aproape de tot de galerii, pe marginea Slănicului, lucrurile cele mai neauzite. Cine are poftă pune de-i aduce de pe munţi, care din această causă se desgolesc in fiecare an tot mai mult, ori căţi copăcei tineri şi ramuri de copaci éi trebuesc spre a-şi face o colibă in care să-şi aşeze baia; apa nu se fierbe, ci se incălzeşte cu petre infierbĕntate, se ridică dar atătea ruguri căte băi calde trebuesc; flacările se inalţă vesele trimiţĕnd fumul lor celor ce beau apă, rufele ude se leagănă in adierea dimineţei, in vreme ce băiaşii, ţerani desculţi, in cămaşe, incinşi cu chimirul cel de piele, negri de fum ca nişte iasme, aleargă de la un rug la altul ca să vază de foc. Aceasta este priveliştea de pe galeria deschisă, pe partea cea despre apa Slănicului. Dar lăuntrul galeriei este tot atăt de neplăcut. Scăndurile sunt singurul material de construcţie, intrebuinţat totdeauna aci. Cu scănduri e dar inchisă partea de Sud şi impiedică ori ce rază de soare de a ajunge pănă la sĕrmanul ce se primblă pe galeria de treizeci de paşi de lungă, cu apa cea minerală in păntece, cu toate că soarele i-ar face aşa de mult bine, cu frigul simţitor al dimineţei din valea cea ăngustă; vĕntul insă are pe unde străbate şi el se foloseşte de aceasta şi intră văjiind şi şuerănd prin crepăturile ca degetul de largi; chiar acoperişul pare un articul de lux, la cea mai mică ploa·· se fac băltace pe duşamelele de scănduri; la măturat nu se prea găndeşte nimeni; şi aici stau atĕrnate rufe mai mult sau mai puţin curate; intr'un cuvĕnt, locul acesta in care trebue să petreacă bolnavul mai multe ciasuri pe zi, nu e numai neplăcut dar şi desgustător.

Mĕ intorsei foarte nemulţămit de la această mică primblare; dobăndisem incredinţarea că trebue să se bucure cineva de o sănătate de fier, spre a se putè folosì de băile de la Slănic.

In aceeaşi vreme insă se ivirĕ in mintea mea intr'un şir foarte firesc al gandirii aceste doue intrebări:

„De ce se află totul in aşa proastă stare? Nu s'ar putè oare să fie mult mai bine spre folosul omenimii bolnave?

Poate că stabilimentul e nou de tot, poate că intămplarea a adus să se descopere aceste isvoare cu puţini ani in urmă, imi zisei eu, şi incepui a face tot felul de cercetări ale căror resultate cuprind multe părţi interesante. Un vĕnĕtor din cei cu adevĕrata patimă a vĕnatului, Serdarul Mihalachi Spiridon, cămăraşul ocnelor din Tĕrgul-Ocnei, gonea in anul 1801 un cerb prin valea Slănicului, nelocuită de nici un suflet omenesc şi acoperită cu o pădure seculară prin care abia-ţi puteai face drum. De-a impuşcat vĕnatul sau nu, puţin ne pasă; el căzù ostenit pe o stincă, la picioarele sale curgea văjiind apa Slănicului. Deodată vede ţişnind un isvor din stincă, apa lasă o urmă gălbie in calea sa cea scurtă pănă la riu. Vĕnĕtorul gustă

dintr'ênsa cu luare-aminte, se intoarce peste câteva zile cu o butelcă la locul descoperit pe care-l insemnează prin ramuri de copaci, acum se afla in stare de a-şi supune descoperirea prietenilor sei din Ocna, spre a fi analisată. Prietenii recunosc că apa este minerală şi că in străinătate e intrebuinţată spre tămăduirea boalelor. Serdarul Mihalachi Spiridon pare să fi fost om intreprinzĕtor; cu nădejdea unui căştig de care n'are decât o idee nelămurită, nu-şi cruţă osteneala de a face ăncă odată drumul cel grozav de greu; ia oameni cu dênsul care curăţă locul imprejurul isvorului, şi pe când pentru intăia dată de la facerea lumii se aude resunând securea in această selbătăcie, mai descopere un al doilea isvor mineral alături cu cel d'intăi, dar deosebit de acesta la gust şi la faţă. Istoria nu spune dacă zelul seu s'a aprins mai mult, vindecându-şi cu discoperirea sa vre o boală oare-care, dar faptul e că Mihalachi Spiridon fără indemnul nimĕrui, mai descoperì in anii 1804 şi 1807 isvoarele No. 3, 4 şi 5 şi puse totdeodată de se tăia pădurea, spre a se putè pĕtrunde in acea selbătăcie.

Dar in vremea aceea tot se lăţise vestea in ţară că se descoperiserĕ isvoare tămăduitoare de boale. Neobositul Serdar Mihalachi Spiridon isbutì, prin tăerea pădurei şi spargerea stincilor, să facă un fel de drum, pe care oamenii erau in stare să meargă la isvoare, cel puţin călare. Dar abia in anul 1812 se ivirĕ cei d'intăi bolnavi, in numĕr de doi sau trei, care auziserĕ vorbindu-se de isvoarele de tămăduire din Germenia, şi ştieau să preţuească folosul adus de apele minerale. Când se gândeşte cineva că azi ăncă mai intră urşi şi porci mistreţi in grădiniţele locuitorilor acestor văi, şi le strică foarte des şi puţinul pe care-l pot sĕmĕna pe locul acel grozav de mic; că eu insumi, ducĕndu-mĕ in amurgul serii să mai beau un pahar la No. 4, am auzit cu urechile mele un lup urlând la vre-o sută de paşi de mine, atunci işi poate inchipuì ce viaţă prietenească a trebuit să ducă acei doi, trei bolnavi cu locuitorii pădurilor, cu atăt mai mult cu căt era lăsată pe sama lor grija de a-şi face o locuinţă. Dar folosul tras din apele minerale ĕi despăgubì pentru toate nevoile ce le incercaserĕ; mulţi se tămăduirĕ de boale invechite de ani intregi, şi *nota bene*, fără ori ce sfaturi medicale, numai fiindcă beau atăta apă minerală cătă intra intr'ênşii, şi dinacel isvor al cărui gust ĕl găseau mai puţin neplăcut. Renumele Slănicului se lăţì astfel, incăt in anul 1816 se duse şi Mitropolitul Veniamin Gherasim acolo. Pentru acesta Serdarul Mihalachi Spiridon poruncì să se facă cele douĕ d'intăi gherete sau case. Acum ar fi şi putut Slănicul să ia oare-care intindere, dar singurătatea cea grozavă inspăimânta bolnavii, şi pentru a schimba această stare de lucruri Serdarul Spiridon se duse la Vodă-Calimah spre a-i cere voe să strămute doisprezece ţerani scutiţi de bir pe valea Slănicului. Cererea i se incuviinţâ. Peste zece ani Vodă Mihail Sturza urcâ numĕrul colonştilor la 27; la 1836 tot Mihai Sturza mai inălţâ numĕrul lor până la 50, şi indatorì pe antreprenorul băilor să gătească şese odăi pentru bolnavii fără mijloace. Astfel se infiinţarĕ satele şi casele pe dinaintea cărora treci ca să ajungi la Slănic; in vremea aceea se inmulţirĕ casele chiar la băi, şi in anul 1836, adică cu mai mult de douĕzeci de ani indărăt, se şi aflau peste treizeci şi patru de locuinţe.

De o fi fost pămĕntul pe care isvoreau apele minerale ale isteţului vĕnĕtor, sau de i-o fi insuflat instinctul această maximă justiniană: *res nullius cedit primo occupanti*, asta nu se ştie, destul că Serdarul Spiridon privea de treizeci şi nouĕ de ani băile ca proprietatea lui, când la 1840 Stăpânirea i le luâ din mână, sub cuvĕntul că o asemenea proprietate nu putea fi decât a fiscului. Nu i se dete nici o despăgubire pentru cheltuelile şi ostenelile sale; măhnirea ĕi scurtâ viaţa, şi descoperitorul isvoarelor de tămăduire murì la 22 Noembre 1844. Nici un monument nu se află in Slănic pentru pomenirea sa, sau cel puţin ca numele Serdarului Mihalachi Spiridon să nu fie dat uitării. Spre pĕrerea mea de rĕu am tot cuvĕntul de a crede că acest nume se vede pentru intăia dată tipărit, şi anume, pe aceste pagine.

Aşa dar, Slănicul era acum al Stăpănirii; Moldova se bucura. Acum vom vedea minuni, ziceau sănătoşi şi bolnavi, acum vor inflorì băile noastre pe negăndite.

Dar de la 1840 până la 1851, unsprezece ani

intregi, nu se făcù nimic, slujbașii cărora le-ar fi făcut lor inșile mult bine un *purgans drasticum* spre a se curăți de multe metehne, aveau totdeauna alte lucruri mai insemnate de indeplinit; locuințele incepurĕ a se dărăma, și nici chiar scăndurile cele așa de prețuite până aci, nu se mai intrebuințarĕ.

Era de prevĕzut că cu acest fel de ingrijire se vor prăpădì in curĕnd toate locuințele ce fuseserĕ proaste din capul locului. Vodă Grigorie Ghica hotărì dar să dăruească băile, unde se mai descoperiserĕ ăncă isvoarele No. 6 și 7, Sfăntului Spiridon din Iași, care are o avere foarte insemnată și a cărui epitropi bisericești și lumești se vor insărcina desigur c'un lucru de așa mare insemnătate; căci afară de implinirea datoriei creștinești ar mai putea produce, printr'o bună ingrijire, un venit măricel pe fiecare an.

Deatunci dar se aflā Slanicul in aceste măni sfinte și totuș nu se face nici un lucru vrednic de pomenit. Inălțimile acoperite cu păduri de jur imprejur, se pustiesc in ințelesul adevĕrat al cuvĕntului, casele remăn cum erau, afară de căteva șindrile bătute din nou, și băile sunt in starea pe care am incercat a o descrie mai sus!

E greu să te uiți cu nepăsare la un asemenea lucru; cu capul plecat și pe stomah cu o bucată de carne de berbece pe care am fost silit să o inghit, findcă era prea puțină lume la băi spre a se putè tăia vite fără pagubă, căutai un locușor intunecos, inconjurat de brazi inalți, și ridicănd brațele spre cer, incepui a mĕ ruga:

„Sfinte Spiridoane! strigai eu cu evlavie, pleacă-ți ochii spre acest scandal! Ai frumoase moșii pămĕntești in Moldova cea binecuvĕntată, și arendașii tĕi duc mii și mii de galbeni in visteria ta din Iași; multe din capitalurile tale sunt in deosebite măni, care-ți plătesc 10 la sută dobăndă precum e obiceiul țerii, aruncă o privire din inălțimea unde te afli pe acest cuib pe care-l impodobesc oamenii cu numele tĕu, și căruia indrăznesc ei să-i dea numele de stabiliment de băi! Luminează mintea ingrijitorilor averii tale pămăntești, spre a se pute bucura odată de bunurile tale cerești! Spune-le că Măntuitorul a ajutat mai nainte de toate pe bolnavi, — rugăciunea se inalță mai ferbinte din fundul inimii, cănd muncește vr'o durere pe bietul trup prăpădit, — și tu, Sfinte Spiridoane, tu ce ai mijloace, să părăsești oare bolnavii in țipetele și scrișnirea dinților ce resună acolo in măghernițele tale! Poate tu nu știi că un străin a voit să facă cu preț de 8000 de galbeni o șosea de la Ocna până aici, nu știi că alt străin vrea să pue băile pe un picior european, dacă i se lasă lui veniturile pe cătiva ani de zile. De ce nu se fac toate aceste? Pentru cine adună epitropii tei? Biserica n'are alți copii decăt pe noi — noi insă avem copii care au trebuință de părinții lor pe cătă vreme sunt mici, și spre a-i putè crește, căutăm să scăpăm de nevoile la care a supus voința lui Dumnezeu trupul omului. Intreabă numai sufletele acelora ce au făcut bisericei tale de la Iași atătea danii bogate, el iți vor respunde că trebue să se ingrijească de preoți, pentru a-i pune in stare să vie prin rugăciunile lor in ajutorul pĕcatelor noastre, dar că toate celelalte venituri ale bisericei trebuesc intrebuințate de dĕnsa și de epitropii ei pentru binele omenirii pătimașe, și de-ți respund acei epitropi, precum e adevĕr, că mult, mult bine s'a și făcut, tu să le spui: „Faceți și mai mult, nu se face niciodată prea mult bine.“ Eată, Sfinte Spiridoane, care e rugăciunea mea! Auzi-mĕ! Amin!

Și prin aer se auzì ca un foșnet de gazete ce-mi repetau rugăciunea, și in inima mea intrâ incredințarea liniștitoare că toate se vor schimba.

Un lucru insă e adevĕrat: ori ce fel de instalare in Slănic intimpină greutăți pe care cu greu și le poate inchipuì cititorul din Germania. Drumul, precum zisei, nu merge mai in sus, dar o potecă de frănt gătul duce peste stinci și pe marginea ripelor de amețit, până la granița Transilvaniei ce e in apropiere, și această potecă o intrebuințează contrabandierii ce vin in Moldova cu caii lor de munte, invĕțați la suiș, spre a cumpĕra sarea eftină moldovenească in locul sărei celei scumpe din Austria. Dar oamenii aceștia, pe care-i vede cineva trecĕnd ziua mare cu porturile cele mai ciudate pe vremea băilor, nu se mulțămesc numai cu specula sărei. Abia a plecat lumea din Slănic, (și deaceea bolnavii de frică pleacă de obiceiu toți deodată cu calabalîc cu tot) și acești

dragi vecini vin de scot toate uneltele de fier de pe la uşi şi de la ferestre, ba iau chiar uşile cu totul, dar mai ales ferestrele care sunt preţuite ca lucru rar prin munţi, din pricina giamurilor. Deaceea s'a intămplat adesa lupte săngeroase pe locul in care bem acum in pace apele minerale; un vechiu ingrijitor al băilor, un grec ce umbla tot cu fustanelă şi bine inarmat, şi pe care-l puseserĕ mai ales la ochiu contrabandierii, fu tăiat bucăţele in inţelesul adevĕrat al cuvĕntului, acum căţiva ani, aşa incăt urmaşul seu peste care deserĕ aceşti musafiri inainte de a fi avut vreme să pue toate la sigur, le aduse el insuş cleştele ca să nu strice şi lemnul, când vor scoate clenţele şi broaştele.

La Ocna insă se află o garnizoană, de ce nu s'ar trimite, in timpul iernii, la Slănic un pluton de douezeci şi cinci de oameni? Sigur că le-ar trece pofta contrabandierilor să-şi gătească casele pe socoteala băilor. Dar când o intrebare remăne fără respuns se naşte un monolog care ar putè măngăia pe om in momente de singurătate, dar care nu aduce nici un alt folos.

Ploaia ţinù douesprezece zile in şir; apa se umflâ aşa de tare, incăt nu se mai putea comunica de loc cu Tĕrgul-Ocnei; nu mai putea veni nimeni, noi puţinii la numĕr stam aci ca intr'o insulă singuratică, tremurănd de frig şi mahmuri; de pe munţi se inălţau aburi tot mai deşi, şi in mijlocul lui Iulie se şi făcea noapte de la şepte ciasuri seara.

Dar toate nevoile se sfirşesc cu vremea. Invĕlitoarea cea cenuşie a cerului incepù a se subţia; ici şi colo se furişa căte un colţ albastru, şi intr'o bună dimineaţă ne bucurarĕm vĕzĕnd soarele. Acum fără indoeală că se schimbaserĕ toate. Ceea ce ni se arĕtase până atunci ca o vizunie de lupi, se prefăcù acum intr'o vale romantică şi ochii se primblau cu desfătare pe frumoasa verdeaţă de pe dealuri. Inţeleserĕm că nu trebuea să te lupţi totdeauna cu atătea greutăţi spre a ajunge la Slănic, cu toate că stincile, neputĕndu-se da in lături, drumul remăne foarte rĕu chiar pe vreme frumoasă. O caravană sosea după cealaltă, şi băgări de samă hazlii asupra lucrurilor ce se descărcau inaintea ochilor noştri, făcurĕ să ne treacă ciasurile mai răpede. O familie dusese ingrijirea până acolo, incăt venise la băi cu o bivoliţă, şi mălacul cu săriturile sale inveselitoare şi cu espresia cea naivă a ochilor sei, ne fu toată vremea tovarăş credincios pe meidanul cel in trei colţuri, acoperit cu iarbă. Şi gheretele noastre erau mai bune de locuit, la căldura cea binefăcĕtoare a soarelui: dar când se mai şi auzì intr'o zi resunănd din depărtare, de pe valea Ocnei, nişte sunete de trimbiţe ce se tot apropiau, şi vĕzurĕm insfirşit trecĕnd pe dinaintea noastră o mănă de Unguri, cu pălăriile lor cele cenuşii ridicate la o parte şi căntănd cu foc, atunci ni se inveselì sufletul de tot. Mic şi mare se strinse imprejurul străinilor bineveniţi, şi numai decăt adunarĕm o sută de galbeni, ca să ne cănte opt ciasuri pe zi cătă vreme vom mai sta la băi. Felul acesta de a trăì strinşi la un loc, făcù să se contopească numai decăt toţi locuitorii din Slănic intr'o singură societate şi se infiinţâ — ceea ce trebue să se intămple totdeauna in asemenea casuri cu caracterul cel prietenos al Moldovenilor — o adunare plăcută şi prietenască, a cărei membri se intălneau aci pentru intăia dată, dar care nu-şi stringeau măna cu mai puţină căldură pentru aceasta. Pintre dĕnşii se aflau proprietari de moşii din vecinătate, care primeau de a casă legume şi alte lucruri bune de măncare; toate aceste se impărţeau frăţeşte cu ceilalţi, Moldoveanul nu se poate bucura de nimic singur. De doue ori pe sĕptĕmănă e bal in Slănic, fiecare aduce căte o luminare pentru a lumina aşa numitul salon — o gheretă de scănduri cu o parte deschisă de tot, in vreme ce crăpăturile celorlalte trei părţi pun luminările in primejdie de a se stinge — şi se joacă până ce doctorul dă bolnavilor sei semnalul de retragere. Şi primblările se fac de obiceiu de toţi impreună; adunarea işi deschide drum cu anevoinţă, se sue pe stinci, se clatină când intr'o parte când intr'alta pe bărna aruncată cu nepăsare peste apa Slănicului, işi rupe căte o părechе de cisme la fiecare primblare, şi se odihneşte la un loc cu vedere frumoasă, ales de toţi; acolo şi domni şi dame işi aprind ţigaretele şi petrec un cias plăcut cu vorba. Una sau alta din dame incearcă căte un căntec moldovenesc ale cărui modulaţii melancolice resună prin munţi ca un suspin al sermanei Moldove

pentru toate lucrurile intristătoare pe care le poartă in sinul ei, şi părĕul insoţeşte cântecul cu şoaptele lui. Multe din momentele petrecute in felul acesta mi-au remas neuitate.

Bărbaţii găsesc o petrecere plăcută vĕnând in munţi, mulţi işi aduc cănii cu dĕnşii, mai toţi ţĕranii din valea aceea sunt vĕnători, şi se desfăşură o icoană resboinică foarte vie când se urcă toţi pe munţi in sunetul puştilor şi al trimbiţelor. Vĕnatul nu lipseşte: am spus mai sus că urşii se coboară adesa până in vale şi strică grădinile ţeranilor. In toamna anului 1855 se intâmplâ un lucru foarte ciu lat. La o mică depărtare de băi se află un tapşan acoperit cu verdeaţă, unde merg din când in când chiar persoanele de la băi; de-o parte se inalţă muntele despărţit de restul lumii print'un părete stincos; locul acesta e intrebuinţat de ciobani pentru stână: turma e lesne de păzit, fiindcă nu se poate ajunge la dĕnsa decât dintr'o singură parte. Din cei patru ciobani, trei merg in vale pentru a aduce făină şi sare; unul singur remâne indărăt. Eată că intr'o sară incep cănii deodată a urla şi a se asvĕrlì spre intrarea stânei; ciobanul se ia după dĕnşii şi vede la lumina lunei un urs, stând drept ca un par dinaintea lui. El scoate cu hotărire securea din chimir şi o ridică in sus ca să lovească, dar in aceeaşi clipă ĕl şi apucâ lighioana in braţe şi-i vîrì unghiile in umeri. Acum se incinse o luptă pe viaţă şi pe moarte; cănii apucă in adevĕr ursul pe dinapoi, dar ursul căzĕnd, trage şi pe cioban după dĕnsul, şi om şi dobitoace se rostogolesc unii peste alţii. Groaznic resună urletele crâncenei lupte, de la un deal la altul. Luptătorii se mai scoală a doua oară in picioare, dar deodată simte ciobanul că nu mai are pe ce să-şi proptească piciorul, duşmanul seu ĕl tărise in fierberea luptei până pe marginea prăpastiei; incolţit de căni el mai face un pas indărăt şi amĕndoi cad in prăpastie. S'ar putè oare crede că ciobanii, intorcĕndu-se la stână au mai găsit pe tovarăşul lor in viaţă? Ursul zăcea cu capul sfărămat sub dĕnsul şi-l ţinea ăncă leşinat in braţe; ciobanul era fără indoeală sdrobit, dar nu era pe moarte. Dus la spitalul din Tĕrgul-Ocnei, se insănătoşì peste câteva luni, in urma căutării doctorului Baumann. Am vĕzut pe omul acesta cu ochii mei, el vorbeşte cu plăcere despre intâmplarea lui.

Mai aveam ăncă o petrecere originală la Slănic — artifiţii fără praf de puşcă. Patru boi tăresc un brad mare de pe muntele vecin; se face o groapă in pămĕnt şi se aşază pomul, drept şi ţapăn; apoi se mai despoae alţi brazi de crengile lor, aceste crengi sunt legate printre ramurele pomului ales pentru jertfă, astfel incât se face o piramidă de verdeaţă, şi cum a venit noaptea se dă foc acestui brad. O coloană de fum groasă şi albă se inalţă şerpuind spre cer, apoi deodată se ridică flacăra, şi vreme de o jumĕtate de cias tot Slănicul se află sub o ploae de foc; scânteile se inalţă in aer ca rachetele, ear lemnul bradului trăsneşte şi pocneşte. Musica ne cântă arii moldoveneşti, ţeranii şi lumea cealaltă din Slănic se prind in horă şi joacă la lumina aceasta fărmecătoare; e o privelişte cu totul deosebită şi am vĕzut cu acest prilej feţe mai mulţămite decât in lumina artifiţiilor, unde se vĕd nume formate de focuri de briliant. E lucru invederat, cu un asemenea prilej vor arde odată toate baracele Sfântului Spiridon, dacă se va amesteca vĕntul şi le va prinde şi pe ele in horă. S'a şi intâmplat odată o mică nenorocire. Acum vre-o patruzeci de ani ĕi dete in gând unui domn din Slănic să facă asemenea artifiţii pe dâmbul unui munte; era fără indoeală foarte frumos, dar fiindcă fusese o secetă de trei sĕptĕmâni, toată pădurea luâ foc. Nu se mai putea sta la băi de căldură şi de fum, toată lumea fu silită să plece. Vre-o şesesprezece fălci de pădure minunată se prăpădiserĕ, când venì o ploae mare şi sfirşì toată istoria. Dacă se mai gospodăreşte ăncă câţiva ani in felul acesta, apoi n'o să mai remâe un singur pom in acea vale stincoasă.

Dar e vreme să sfirşesc descrierea vieţii de la băile Moldovei. Dacă s'ar intâmpla să aibă cetitorul puţină plecare pentru lucrurile deosebite, trebue să-şi zică:

„Tot aş vrea să vĕd şi eu odată asta.

Mie mi s'a intâmplat ceva şi mai ciudat: cu toate nevoile de care am vorbit aşa pe larg m'aş mai intoarce cu plăcere la Slănic! Aceasta arată adevĕrul a trei lucruri pe care trebue să le recunoască ori cine ar vrea să facă această călĕtorie:

Felul plăcut şi primitor al Moldovenilor, când îşi lasă toate trebile a casă, frumuseţa măreaţă a naturei in valea Slănicului, şi marea putere tămăduitoare a celor şepte isvoare aşezate unele lăngă altele. N'am voit să vorbesc de boale de ficat, de reumatismu de *tenia* şi altele, dar am vĕzut cu ochii mei tămăduiri de necrĕzut. Analisa chimică dovedeşte de la cea intăi privire, celor ce se pricep, bogăţia isvoarelor. Cine ar voì să ştie mai mult despre dĕnsele, n'are decăt să citească o carte apărută in Iaşi şi scrisă de doctorul Steege, iubit şi stimat ca om şi ca doctor.

După cum ne inţeleseserĕm de mai nainte, toţi cei ce veniserĕm la Slănic, ne pregăteam să părăsim băile la 22 August. Seara in ajunul plecării tot meidanul era plin de care; strinsul şi incărcatul ţiuù toată noaptea, chiar cei ce isprăviserĕ de aşezat lucrurile lor nu se puteau găndì la somn din pricina strigatelor şi alergăturilor celorlalţi. In revĕrsatul zorilor se gătirĕ musicanţii de plecare căntănd un imn religios de adio, şi mulţi compuneau in sufletul lor cuvintele pentru acest căntec, spre a se ruga lui Dumnezeu să le priască cura făcută; apoi se pornì toată lumea, Ungurii in fruntea tuturora. Dar şirul trăsurilor era aşa de lung, incăt abia jumĕtate de călĕtori se puteau bucura de valţurile şi de polcile ce resunau prin munţi pentru cea din urmă dată in acel an.

La Tĕrgul-Ocnei ne despărţirĕm. Fiecare din noi poruncise să-l aştepte acolo trăsura şi caiii. Poştalionii plecau unii după alţii; multe basmale albe se mai vedeau sburănd prin norii de praf, ca semn de zioa bună; mai nimeni nu remăsese nepăsător la cea din urmă stringere de mănă.

„Bun remas Slănic! La revedere… poate!

A.

Notiţă despre Cronica lui Hur.

„Convorbirile Literare“ de la 1 Octombre 1882, au publicat un studiu al d-lui A. I. Philippide despre *Cronica lui Hur*. Studiul d-lui Philippide este al doile despre această Cronică, după al d-lui Gr. I. Lahovari, publicat in „Revista Română“ din 1861, pag. 533, sqq (Bucureşti). Deosebirea intre aceste doue studii este că d-nul Lahovari admite ca adevĕrată Cronica lui Hur, pe când d-nul Philippide aruncă peste ea vĕlul indoelei. (1)

Sunt 26 de ani, de când apărù in Iaşi Cronica lui Hur (2). Profesorul Gheorghe Săulescu din Iaşi, a scris asupra ei un glosar, publicat de d-nul Teodor Codrescu in „Buciumul Român“. (3)

Imi aduc aminte, căte controverse şi căte critici, Cronica lui Hur, ridicâ in Iaşi la 1856. Mulţi, foarte mulţi, o considerau ca un act indoelnic; alţii susţineau că e adevĕrată, că ea este un fragment preţios din vechia noastră literatură. Atunci domnea in Moldova neuitatul şi de fericită pomenire Grigorie Alexandru Ghica Voevod. Acest domn pe lăngă multele imbunătăţiri aduse ţerii, pe lăngă luptele sale patriotice pentru progresul şi pentru Unirea Românilor, pe lăngă faptele sale mari, intre care desfiinţarea robiei, se interesa foarte mult la instrucţiunea publică şi la istoria Ţerii; el publicâ la 1853 *Cro-*

(1) D-nul Philippide nu aruncă numai vĕlul indoelei, ci contestă in mod absolut autenticitatea acestui document.
Nota Red.

(2) Fragment istoric, scris in limba Română, din 1495. Scos la lumină in Moldova la 1856. — Iaşi, Tipografia Institutului Albinei.

(3) Iaşi, 1881, No. 9—10, pag. 393—408 şi 442—459.

nica lui Şincai (in trei volume) cu propria sa cheltueală; el dărui palaturi, in Iaşi şi in alte oraşe, şi multe zecimi de mii de galbeni, tot din averea sa proprie, pentru ospiciuri, şcoli şi case de binefacere, care şi astăzi există. Grigorie Ghica, vĕzĕnd Cronica lui Hur şi in manuscript şi tipărită, numì o comisiune de oameni erudiţi ca s'o cerceteze. Eată Ofisul lui Grigorie Ghica, adresat cătră fiecare membru in parte a Comisiunii numite a se rostì asupra Cronicei lui Hur, după copia ce păstrez de atunci.

Noi
Grigorie Alexandru Ghica Voevod
Cu mila lui Dumnezeu
Domn Ţerei Moldovei.

Cinstit credincios boer al Domniei mele, d-ta Vornice Alecu Donici.

„Fragmentul istoric ce poartă data anului „1495, care de curĕnd prin tipar s'au dat la „lumină, au ţintit şi a Noastra luareaminte „prin descrierea de oarecare evenimente, drep- „turi politice, administrative şi noţiuni, com- „plectând o parte in deşertul Istoriei Patriei. „Fragmentul formează încă un document fi- „lologic in vechia limbă Română, incât poate „contribuì a arunca o nouă lumină asupra „unor materii atât de puţin exploatate.

„Drept care am socotit de cuviinţă a re- „comanda acest fragment Dumilorvoastre, care „prin ocupaţii literare şi archeologice, aveţi „cunoştinţa trebuitoare de *a-l cerceta cu pĕ- „trundere, ca după aceasta invrednicind, să „se poată adopta ca un document autentic, şi „a se inregistra ca o parte a Istoriei Patriei,* „pentru a căreia lămurire prin al d-v. zel „luminat, veţi adăugì un serviciu important; „incunoştiinţindu-vĕ totodată că această lu- „crare aveţi a o face in unire cu d. Vornic „C. Hurmuzachi, Colonel Mihail Cogălniceanu, „Aga T. Laurian, Spatar Gh. Săulescu, Aga „T. Codrescu, Aga D. Bojinca, Simion Bar- „nuţiu şi Post. Gh. Asachi."

(Subs.) *Gr. Ghica Voevod.*

(L. S. D.)

No. 223.

Secretar Statului
(Subs.) *J. Ghica.*
Director, *A. Fotino.*
Şef Secţiei, *J. Anghelichi.*

Secţia I din Secretariatul de Stat
No. 31.
1856, Iunie in 7 zile.

Dar Comisiunea n'a apucat să săvĕrşească studiul şi lucrarea ei. Ţara intra atunci in lupte mari şi anevoioase; cei mai mulţi din membrii Comisiunii, erau dintre căpiteniile luptătorilor. Era lupta pentru revindecarea drepturilor şi pentru realizarea dorinţelor Românilor.

Domnia lui Grigorie Ghica Voevod avea să se sfirşească in Iulie 1856. El se pusese in capul ideilor liberale şi cerù, ca Domn şi ca Român, de la Marile Puteri, Unirea şi reformele dorite de Ţară. O scrisoare vizirială anunţâ lui Grigorie Ghica că Domnia sa se sfirşeşte, implinindu-se cei şepte ani din Convenţiunea de la Balta-Liman. Scrisoarea adaogâ că Inalta Poartă ar fi dorit ca Domnia să i se prelungească, dar că vĕzĕndu-l in fruntea acelor mişcări, au trebuit să profite de termenul fatal. Grigorie Ghica puse mai pre sus interesele Ţerii, decât Domnia... El publicâ un manifest memorabil *cătră Ţară* (1), şi plecâ in Franţa, unde a şi murit.

Aşa dar *Cronica lui Hur,* chiar din ziua ivirii sale, la 1856, ridicâ indoeli serioase, şi

(1) Vezi Buletinul Oficial al Moldovei din 1856.

judecata despre ea a fost pusă in mişcare de chiar Domnul Ţerii. Vom espune intr'un număr viitor al „Convorbirilor", părerea noastră despre Cronica lui Hur.

Alexandru Papadopul-Calimah.

Cine a scos pe Adam şi pe Eva din raiu.

SNOAVĂ.

Când a voit Dumnezeu să gonească pe Adam şi pe Eva din raiu, pentru greşala lor cea nesocotită, găsì cu cale să trimită pe Gabor, ânger unguresc, ca să aducă la indeplinire hotărirea sa cea nestrămutată.

Talpoşul de Gabor, cum primì porunca, intr'un suflet se duse acasă de-şi scoase de sub pat cismele cele mari cu talpa de trei degete şi cu nişte pinteni de doi coţi şi rugeniţi, şi se băgâ in ele; după ce-şi trase nădragii, ce ţipau pe picioarele lui de strimţi ce erau, se imbrăcâ cu o atilă ce avea nişte nasturi de tinichea albă cât pumnul de mari, işi unse musteţele cu seu şi le rĕsucì de stăteau la buzele lui ca nişte ţăpoae, işi puse in cap un fleac de cauc, poreclit pălărie, şi-şi infipse pipa in panglica ei, işi puse punga de tutun in buzunar de la care lăsâ să-i atĕrne afară legăturile in vĕrful cărora era prins cârligelul cu care işi curăţea pipa, şi aşa, fudul, cu pieptul inainte venì la Adam ca să-i facă cunoscut hotărirea dumnezeească.

Adam şi Eva o sfecliră, vĕzĕndu-l viind. Ei socoteau că cine ştie ce mare treabă este de dĕnsul.

Talpoşul, cum vĕzù pe Eva işi pierdù cumpĕtul. I se părù a fi foarte frumoasă, şi se fistăcise de tot.

Eva simţì cu cine are a face, şi zise incet lui Adam:

„Lasă pe mine să fac ce ştiu eu.

Şi unde-mi intinse o masă de pânză curată ca fulgul. Pe ea puse pâne, o cratiţă cu papicraş şi mai multe cane cu vin. Apoi eşindu-i inainte, ĕl poftì să se ospĕteze.

Ângerul Gabor, se vede că era flămând, ori din lăcomie, că unde incepù a imbuca de pare că se băteau doi lupi la gura lui. Lua odată din legumă şi de trei ori ducea cana cu vin la gură şi-i sufla in fund. Mâncâ şi bĕù până zise că nu e el. Din când in când se tot uita la Eva şi-şi rĕsucea musteaţa.

Eva se prefăcea că nu inţelege ce vrea Gabor şi-şi căuta de treabă; eară el prilostit de nurii Evei, şi pierdut de dragoste, deşerta mereu la cane cu vin şi mâncâ in neştire până ce-i săriră nasturii de la atila cu care era imbrăcat.

Acum nu mai era al sĕu, şi ajuns de vin, — ba âncă beat mort, cum se zice, — incepù a mormăì nişte cuvinte pe care abia le mai inţeleai. El zicea:

„No! aici curge vinul ca in Dunărea noastră, este şi mâncare destulă şi femee frumoasă; aici să mĕ chefuesc.

Şi după ce mai bĕù nu se mai putù ţinè in sus şi căzù mototol sub masă, unde zăcù trei zile şi trei nopţi.

Iși uitase, vedeți dumnevoastră, pentru ce venise.

Ziditorul, carele știea de altă-dată nemernicia acestui ănger, se căì că trimise un astfel de bețiv să-i implinească porunca. El chiemâ pe Florian, ănger romănesc și-l insărcinâ pe dĕnsul să gonescă din raiu pe cei pĕcătoși.

Romănul trase numai decăt niște ciaoreci curați, se incălțâ cu opincile, incrucișâ nojițele pe pulpe pănă aproape de genunchi, se imbrăcâ cu cămeșa lui cea cu măneci largi și cu altițe pe la găt, iși puse in cap căciulița lui cea de hărșic, in care infipse un mănunchi de flori, se incinse cu niște bete numai mărgele și fluturei, iși luâ ghioaga de-a umeri, și, sprinten cum este el din fire, plecâ la slujbă.

Cum ĕl vĕzù viind, Adam zise soției sale:

— Aiti! acum s'a isprăvit. Nu e de glumit.

Eva, care știea cum poticălise pe Gabor, zise:

„Lasă pe mine bărbate, că-i fac eu și acestuia de petrecanie.

Și intinzĕnd masa, puse pe dĕnsa mămăligă, o ceapă strivită la țițina ușei, sare, vr'o căteva oușoare, nițică brănză și căteva bardace de vin.

Florian cum venì le spuse că Dumnezeu a hotărit să-i gonească din raiu și că l'a trimis pe dĕnsul să aducă la indeplinire poronca.

Eva se dete pe lăngă dĕnsul și cu glas blajin incepù:

„Știu pentru ce ești trimis de Cel a totputernic; dară, pănă una alta, hai de te ospĕtează puțin, că vei fi ostenit de drum.

Florian respunde:

— Iau din masa voastră, numai să vĕ arĕt că n'am nici o vrăjmășie pe voi.

Eva ĕl tot poftea și-l tot indemna să mănănce și să bea. Socotea că are a face tot cu de-al de Gabor. Florian făcù ce știù el.

Ăngerul romănesc, după ce măncâ căt ĕi trebuì, se șterse cu măneca cămeșei la gură, și după ce se inchinâ, se sculâ de la masă. Vezi că el știea că venise cu slujbă.

Atunci mai spuse odată lui Adam și Evei pentru ce venise, și-i poftì cu bineșorul să deserte raiul, și să se ducă p'aci incolo.

Adam și Eva, dacă vĕzurĕ că n'o scot la căpĕtăiu cu măncarea și cu bĕutura ce dase lui Florian, o intoarse pe foaea cealaltă. Ei incepurĕ a se jălì, a se văicăra și a se ruga, de să le plăngi de milă. Și bocindu-se zicea:

„Vai de noi, unde să ne ducem noi acum, ce să facem, cu ce să trăim noi, sărăcuț de maica noastră? Noi nu știm să facem doi pași afară din raiu, unde să ne adăpostim? Suntem cu totul strălni.

Inima lui Florian se induioșâ de milă și se intoarse la Dumnezeu, după cum venise. El zise:

„Doamne, nu te supĕra, rogu-te, că mĕ intorc de astă-dată fără ispravă. Fă bine de trimite pe alt-cineva care să gonească pe Adam și pe Eva din raiu. Plăngerile și rugăciunile lor m'a atins la ficați, și nu mĕ lasă inima, vezi tu Doamne, ca să-i iau cu zorul spre a golì raiul.

Dumnezeu zimbì și chemâ pe Michel, ănger nemțesc, de-l trimise să-i implinească porunca. Ăngerul nemțesc respunse ziditorului:

— Doamne, ca să pot indeplinì porunca ta tocmai pe tocmai, să-mi dai la mănă un befel, adică carte scrisă; căci oamenii ceia poate să nu mĕ creadă că tu m'ai trimis.

Dumnezeu ĕi implinì cererea.

Atunci Michel se duse de-și trase ciorapii

cei lungi până la genunchi, incălţâ nişte cipici de-i făcea piciorul puică, se imbrăcâ cu fracul seu cel vĕnăt, cu coadele de-i ajungeau la călcăi şi strimt de sta să-i plesnească in coate şi intre spete, se inchee frumos, işi puse ochelarii pe nas şi condeiul la ureche, luâ protocolul la subţioară, işi puse un ştubeiu ponosit in cap, la care infipse o rămurică de tufă, şi aşa căpuit plecâ la Adam şi la Eva, posomorit şi cu pas apăsat.

Cum ĕl vĕzù că vine, Adam dete fuga la nevastă-sa, strigănd:

„Evo, Evo, acum ne-am stins de pe faţa pămĕntului. Suntem topiţi de tot. Ia te uită, tu, pe cine a trimis Dumnezeu să ne gonească.

Eva se uitâ şi ea, şi după ce-l vĕzù, se intoarse şi respunse lui Adam.

— Lasă, bărbate, nu te speria aşa de toate buruenele. Mĕ voiu cerca, cu toate meşteşugurile mele, să fac şi cu acesta ceea ce făcurĕm cu ceilalţi.

Şi intinzĕnd masa earăş, puse deasupra păne, şuncă, varmevirşt şi bere.

Michel dacă ajunse, le arĕtâ befelul, spuindu-le că acolo scris era cum că ei să deşerte raiul numai decăt.

Eva se dete pe lăngă dĕnsul şi-l poftì, ca şi pe ceilalţi, la masă, ca să se ospĕteze.

Michel şezù de măncâ şi după ce se sculâ, tot posomorit le arĕtâ befelul:

„Aici scris este, zise el, ca să eşiţi numai decăt din raiu.

Adam şi Eva incepurĕ a se jălì şi a plănge de aprindeau pămĕntul, rugăndu-se să-i fie milă de dĕnşii.

Ei credeau că este tot inima lui Florian. Michel, după ce-i ascultâ, rĕce ca ghiaţa, in inima căruia nu se putù furişa nici o scăntee de milă, le arĕtâ befelul a treia oară şi cu chipul lui cel posomorit le zise:

„Aici poruncă este scrisă ca să eşiţi din raiu. Nimic nu ştiu eu, afară de poruncă. Aideţi mai iute, că trebue să mĕ intorc să dau samă lui Dumnezeu de cum i-am adus la indeplinire hotărirea.

Adam şi Eva vĕzĕnd că n'o scot la căpĕtăiu nici cu beţia, cum făcuse cu Gabor, nici cu rugăciunea, cum făcuse cu Florian, şi ne mai avĕnd nici o nădejde, luarĕ calea pribegiei. Eară ăngerul nemţesc, merse după ei, fără turburare, langsam, cum ĕi zic ei, cu pas infipt şi cu befelul in mănă, şi-i petrecù până dincolo de raiu.

Deci ştiut să fie că Michel, ăngerul nemţesc, a scos pe Adam şi pe Eva din raiu, şi deatunci iubeşte Dumnezeu pe nemţi.

Povestită de un Ardelean.

I. Ispirescu.

1883, Ianuarie 17.

POESII.

DOINĂ.

De la Nistru păn' la Tissa
Tot Romănul plănsu-mi-s'a
Că nu mai poate străbate
De-atăta străinătate.
Din Hotin şi păn' la Mare
Vin Muscalii de-a călare,
De la Mare la Hotin
Mereu calea ne-o aţin;
Din Boian la Vatra-Dornei

Au umplut omida cornii
Și străinul te tot paște
De nu te mai poți cunoaște;
Sus la munte, jos pe vale
Și-au făcut dușmanii cale,
Din Sătmar păn' in Săcele
Numai vaduri ca acele.
Vai de biet Român săracul,
Indărăt tot dă ca racul,
Nici ĕi merge, nici se 'ndeamnă,
Nici ĕi este toamna toamnă,
Nici e vară vara lui
Și-i străin in țara lui.
De la Turnu 'n Dorohoi
Curg dușmanii in puhoiu
Și s'așează pe la noi;
Și cum vin cu drum de fier
Toate căntecele pier,
Sboară paserile toate
De neagra străinătate,
Numai umbra spinului
La ușa creștinului.
Iși desbracă țara sinul,
Codrul — frate cu Românul —
De sĕcure se tot pleacă
Și isvoarele ĕi seacă —
Sărac in țară săracă!

Cine-au indrăgit străinii
Mănca-i-ar inima cănii,
Mănca-i-ar casa pustia
Și neamul nemernicia!

Stefane, Măria Ta,
Tu la Putna nu mai sta,
Las' Arhimandritului
Toată grija schitului,
Lasă grija Sfinților
In sama părinților,
Clopotele să le tragă
Zioa 'ntreagă, noaptea 'treagă,
Doar s'a'ndura Dumnezeu
Ca să-ți măntui neamul tĕu!
Tu te 'nalță din mormĕnt
Să te-aud din corn sunănd
Și Moldova adunănd.
De-i suna din corn odată,
Ai s'aduni Moldova toată,
De-i suna de douĕ ori
Iți vin codri 'n ajutor;
De-i suna a treia oară
Toți dușmanii or să piară
Din hotarĕ in hotarĕ —
Indrăgi-i-ar ciorile
Și spănzurătorile!

M. Eminescu.

BIBLIOGRAFIE.

Elemente de Drept Natural sau *Filosofia Dreptului* de *Christodul I. Suliotis*, doctor in filosofie și litere, doctor in drept, advocat etc. 1 vol. 8°. mare 440 pag. București 1883.

Curierul Militar, Anul I, 1883, No. I, 16 Maiu. Apare la 1 și 16 a fiecărei luni la Craiova. Broș. I de 47 pag, cuprinde mai multe traduceri din publicațiuni militare franceze. Chiar și știrile din foile germane sunt luate tot după trad. franceze.

Expozițiunea de Arte și Industrie de la Moscva, dare de samă adresată d-nului ministru al agriculturei, comerciului și lucrărilor publice de *P. S. Aurelian*, Partea I, Industria. 1 vol. 8°. de XII și 102 pag. București 1883.

Alexandru, roman original de *George I. Dimancea* 1 vol. 272 pag. București 1883.

Universalul gazetă poporană pentru litere, știință, economie etc, apare de douĕ ori pe lună la Iași, in broșuri de 40 pag. 8°, de la 15 Aprilie 1883.

Cultura, revistă literară și științifică, apare odată pe lună la Iași cu incepere de la 5 Iunie 1883, in format 8°. 34 pag. Redactor *N. Beldiceanu.*

Viața lui Stefan Cel Mare și Cel Bun, Domnul Moldovei 1456—1504, cu un apendice despre starea socială a Moldovei in acel timp de *Ion Nădejde*, o broș. in 4°, 16 pag. Iași 1883.

CORESPONDENȚĂ.

D-lui I. I. Poesiile ce ne-ați trimis nu sunt poesii populare. Este imposibil ca ele să fie culese pe la țară.
Red.

Redactor: *Iacob Negruzzi.* Iași. — Tipografia Națională.

Anul XVII. — No. 5. 1 August 1883.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 a fie cărei luni.

IMPĔRĂTEASA FURATĂ.

POVESTE.

A fost ce-a fost, că dacă n'ar fi fost nu s'ar povestì.

A fost odată, intr'o ţară, un impĕrat mare şi puternic şi cu atâta stăpânire de nici el singur nu ştiea până unde se intind hotarele impĕrăţiei lui; şi câţi crai şi impĕraţi erau pe vremea aceea in vecinătate, pe toţi ĕi biruise, toţi i se inchinau şi toţi ascultau de poruncile lui. Acest impĕrat se numea Impĕratul roş. Vestea lui străbătuse până la marginile lumii şi mai departe, şi atât se ţinea el de viteaz şi de puternic de zicea că nu se teme nici de Impĕratul Smeilor.

Auzind impĕratul smeilor de aceasta, i-a trimis vorbă de bătae impĕratului roş, zicĕndu-i să iasă la luptă dacă nu-i e frică de dĕnsul.

Se găteşte impĕratul roş de rĕsboiu, işi rândueşte oştile cele mai viteze şi pleacă trufaş incontra vrăjmaşului cu propus, să-l sfarâme şi pe acesta; pe semne nu a fi ştiut el cât de nĕsdravĕn e smĕul acela.

Impĕraţii cu oştile lor se intâlnesc la ritu incornurat, unde iarba creşte, in şepte se impleteşte şi unde nu-i nici ziuă, nici noapte, ci vecĭnic e ceaţă. Dar impĕratului smeiesc atâta i-a fost până a suflat odată peste armata impĕratului roş, că cum a suflat toate cătanele lui s'au prefăcut in steanuri de peatră; ear el mândru de biruinţă se duce şi ia fără piedecă pe frumoasa impĕrătească a impĕratului biruit şi pleacă cu ea către a sa impĕrăţie, ca Dumnezeu să ne ţie şi ca vorba din poveste inainte mult mai este.

Impĕratul roş se intoarce acasă măhnit, că mĕ rog pe vremea aceea nu era impĕrătească mai frumoasă decât a lui nici intre fetele de impĕrat, decum intre cele măritate. Şi din clipa aceea ochiul seu din stinga ridea, ear cel din dreapta plângea.

Cei trei feciori ai impĕratului se socoteau şi-şi băteau firea să găcească pentru ce oare la tatăl lor un ochiu ride şi unul plânge; vezi bine ei nu şteau nimic despre ceea ce se intâmplase cu mama lor. Se vorbesc ei numai să-l intrebe despre acest lucru şi odată, când li se părea tatăl lor mai in voe ca altă-dată, intră feciorul cel mai mare la el.

şi acuş carăş te coboară, dar niciodată in loc nu se opreşte.

Dar ear ne luarĕm a vorbì, şi mai bine ar fi de ne-am vedè de poveste, că până la capĕt mult mai este şi cea mai frumoasă de acuma vine.

A fost aşa de bine, cà intr'o bună dimineaţă ajunge feciorul de impĕrat la marginea lumii acesteia şi cănd să treacă in lumea smeilor dă peste o negură deasă şi păcloasă de nu puteai face un pas intr'ĕnsa şi-ţi inăduşea resuflarea. Atunci ia el toiagul ce i l'a dat Staticot şi taie odată păcla ce se lăsase, şi aceea indată se rumpe in douĕ părţi, ear feciorul impĕratului merge inainte la lumina zilei.

A mai mers el căt a mers, cănd intr'o zi de către sară ajunge in satul unde locuea impĕratul smeilor. Aici trage la o babă sĕracă in marginea satului şi o roagă să-i dee sălaş pe căteva zile. Baba bună la inimă şi milostivă, ca toţi bĕtrănii, ĕl primeşte bucuros, că barĕm avea cine să-i ţie de urit.

Seara, după ce au aprins baba sterţul, se pun ei la poveşti şi dintr'una intr'alta, ştiţi cum vine vorba omului aşa pe nesimţite o intreabă feciorul de impĕrat, că tot mai trăeşte impĕratul lor.

„Trăeşte, dragul mamei, trăeşte zeu; da ăncă căt e de frumos şi de tare, să te tot uiţi la el. Eu ĕi mătur şi-i curăţesc in fiecare zi casele Inălţimii Sale, avere-ar ăncă parte de multe zile, că mare bine imi face.

Feciorul se minunează de vorbele babei şi-i zice:

— Apoi dacă-i aşa babă, te-oiu ruga de ceva, de un lucru mic, ia numa aşa de pierdere de vreme. Măne, cănd ĕi mătura casele inălţatului impĕrat fă-te că scapi in gunoiu inelul acesta ce-ţi dau. Impĕrăteasa auzind sdrăngănind te-a intreba că ce-ai găsit, dar dumneata ridică iute inelul şi-l bagă in sin şi te fă că nu-i nimic.

„Bucuros, dragul mamei, zise baba ascunzĕnd inelul; dar vezi bine a fi zis ea in găndul ei: oare ce vrea omul acesta?

A doua zi merge baba până 'n ziuă la lucrul ei, mătură casele impĕrăteşti şi cănd stringea gunoiul la uşă, zdrăng, scapă fără veste inelul. Impĕrăteasa auzind zdrăngănitul aleargă iute la babă şi o intreabă, că ce-a găsit. Baba astrucase inelul şi mătura mai departe, ca şi cănd n'ar fi fost nimic. Dar impĕrăteasa nu-i da pace.

— Numai să vĕd babă, numai să vĕd şi ear ţi-l dau indărăpt.

Baba n'are ce face şi după multe rogu-te arată impĕrătesei inelul. Da impĕrăteasa cum ĕl vede indată incremeneşte, că era, mĕ rog, inelul ei de credinţă, care bine-l cunoştea.

— De unde-l ai babă, pentru Dumnezeu, de unde-l ai? intreabă impĕrăteasa spărioasă.

Baba spune cum a venit la ea un flăcău străin, cum i-a dat inelul şi i-a zis, să nu spună nimic impĕrătesei despre el.

— Du-te babă a casă, du-te şi-i spune să se ducă incotro ĕl duce ochii, dacă ştie ce-i Dumnezeu, că cum vine bărbatul meu, cum ĕl prăpădeşte.

Ajunge baba acasă şi spune feciorașului ce-a zis impĕrăteasa.

— Nu te teme babă, zice el liniştit, a da Dumnezeu ce-a vrea, că voinţa lui e fără margini, dar şi bun şi milostiv este dĕnsul. Ĕi face insă bine şi măne cănd ĕi mătura ĕi

scăpa alt inel ce-ţi voiu da, şi nu te teme de nimic babă!

A doua zi ear merge băbărca la lucrul ei, mătură ce are de măturat şi pe când aduna gunoiul la uşă, zdrăng: scapă celalalt inel, ştiţi aşa ca din intĕmplare.

Impĕrăteasa iute la babă şi o intreabă, că ce-a găsit. Baba ear se codeşte, cât se codeşte, dar nici intr'un chip nu o poate scoate la capĕt cu impĕrăteasa şi insfirşit ĕi arată şi al doilea inel.

Impĕrăteasa cum ĕl vede incremeneşte şi se face cum e păretele, că mĕ rog era inelul de credinţă al impĕratului roş. Şi ear o intreabă pe babă, că de unde are inelul acesta.

Baba spune, că tot flăcăul străin ce se află la dĕnsa i l'a dat şi a rugat-o să facă cu el tot aceea ce a făcut cu cel de eri.

— Aleargă acasă babă, pentru Dumnezeu, şi-i spune să se ducă incotro ĕl duc ochii, şi să nu aştepte până vine bărbatul meu, că indată-l prăpădeşte.

Vezi bine, mĕ rog dumneavoastră, acuma ştiea impĕrăteasa că flăcăul cu inelele este feciorul ei şi tot mamă a remas ea şi in impĕrăţia smeilor, bună şi iubitoare, cum era mai nainte; şi i s'ar fi rupt inima de durere să-şi vadă pruncul săngerând.

Destul atâta, că merge baba la coliba ei tot impiedecându-se sĕrmana de grăbită ce era şi spune flăcăului ce i-a zis impĕrăteasa. Dar feciorului nici că-i pasă de spaima babei şi-i zice earăş liniştit:

— Nu te spăria babă, că n'ai de ce te spăria. Voea lui Dumnezeu va fi şi aici ca in toate lucrurile, şi noi oamenii eaca numai aşa de azi pe mâne şi de ici până colea. Dar te-oiu ruga eu maică să spui mâne impĕrătesei, să intrebe ea pe impĕratul, că unde e puterea lui, şi după ce i-a spune ĕi venì dumneata incoace de mi-i aduce şi mie veste despre acest lucru, că Dumnezeu ţi-a ierta pĕcatele, babă, pentru binele ce-mi faci.

A doua zi se duce baba earăş la lucrul ei şi spune impĕrătesei cam cu sfială rugarea flăcăului.

Trecurĕ ele câteva zile şi eacă numai vine impĕratul smeilor acasă de la vĕnătoare. Da impĕrăteasa lui era măhnită, perită la faţă şi fără leac de voe bună, şi nici nu i-a eşit in cale cum făcea ea alte dăţi.

„Ce-ţi e ţie impĕrăteasa mea, o intreabă smeul ingrijat.

— O Doamne bărbate dragă, da mai gândit-am eu oare că voiu ajunge in marea ta impĕrăţie aceea ce sunt astăzi; şi vĕd eu, vai de mine vĕd, că nu mĕ iubeşti cum de atâtea ori ziceai şi-i fi dat tu, pe unde ai umblat, de o altă zinişoară mai tĕnĕră decât mine, că eu de pe acuma, eacă mai bĕtrână decât mai tĕnĕră sunt, ear zilele cele bune cu tine le-am petrecut; ştieam eu că, până-i bine mulţi cu tine, dar la nevoi mai napoi.

Şi incepù impĕrăteasa să plângă şi plângea, şi plângea de gândeai că toată se cotropeşte şi chiar pe păgânul de smeu l'a cuprins mila: a strins-o in braţe şi a rugat-o să-i spună măhnirea sufletului.

Impĕrăteasa se şterse la ochi, apoi astfel vorbì, suspinând:

— Decând sunt la tine, bărbate, mi-ai spus câtă oaste ai, mi-ai arĕtat bogăţiile tale, mi-ai spus toate tainele domnirii tale. numai un lucru bărbate, numai un lucru ĕl tăinueşti din naintea mea; nu mi-ai spus, că unde-ţi este puterea. Şi când gândesc bărbate la aceasta

incep a tremura şi isbucnesc in plănsete, căci tu nu mĕ iubeşti.

Şi impĕrăteasa earăş incepù să plăngă.

„Da bine impĕrăteasa mea, o intreabă smeul mirăndu-se, pentru ce vrei tu să ştii aceasta?

— O Doamne bărbate, da cum mĕ mai poţi intreba. Tu umbli prin multe focuri cu oştile tale şi cine ştie, Doamne fereşte, unde te ajunge pacostea şi eu aş vrea ca după moartea ta să-mi remăe lucrul tĕu cel mai iubit, că eu l'aş impodobì cu flori şi cu mărgăritar, şi zi şi noapte l'aş săruta.

„Ţ'oiu spune dar şi aceasta impĕrăteasa mea, zise smeul. Apoi se duse de poruncì să aurească de sus pănă jos doi plopi frumoşi ce avea inaintea uşii şi spuse nevestei sale, că in plopii aceia e puterea lui.

Impĕrăteasa, ştiţi cum e lucrul muerilor, ĕl săruta odată de bucurie şi incepù să ridă şi să fie veselă cum era mai nainte.

Da ea mĕ rog spuse aceasta babei pe sub ascuns, baba duse vorba feciorului de-acasă, dar el zise liniştit cum era până acuma:

— Ei babă, drept să-ţi spun eu dumitale, ceea ce a zis impĕratul e numai minciună; roagă dumneta pe impĕrăteasa să intrebe ăncă odată pe bărbatul ei despre acest lucru, ş'apoi vină eară de-mi spune şi mie.

Inţelegĕnd impĕrăteasa cum stă treaba se face a doua zi şi mai supĕrată, că bărbatul o inşală, că nu o iubeşte, că una că alta, cum ştiu muerile adică.

„Ţ'oiu spune dar drept impĕrăteasa mea, zise smeul earăş; apoi eşì şi poruncì să aurească din coarne până in tălpi un taur, ce avea mai frumos in toată ciurda impĕrătească şi spuse nevestei sale, că puterea sa e in taurul acela.

Impĕrăteasa ear se mai insenină, apoi spuse pe sub ascuns babei vorbele impĕratului, baba le duse flăcăului, dar el tot liniştit ca mai nainte zise babei:

— Aşa ar fi babă, dacă ar fi grăit drept impĕratul; dar te-oiu ruga eu să spui impĕrătesei să-l mai intrebe pe impĕratul şi a treia oară, şi să stăruească să-i spună adevĕrul.

A treia zi muierea impĕratului smeiesc era prăpădită ca vai de ea; se sbuciumase mult in viclenia ei, din pricină că bărbatul seu e atăt de necredincios şi ascuns faţă de dĕnsa; şi-l intreabă pentru cea de pe urmă oară despre lucrul de mai nainte.

„Apoi ţ'oiu spune drept impĕrăteasa mea, fiindcă vĕd, că atăt de mult doreşti să ştii. Departe, in mijlocul mării, ce spală hotarul ţĕrii mele, este un ostrov. In ostrovul acela trăeşte un porc năsdravĕn; in capul lui este un bongar, in capul bongarului o albină şi tot aşa şepte vietăţi, pănă in capul celei de a şeptelea este o flueriţă. In fluеriţa aceea este puterea mea şi cine o soarbe din fluеriţă a lui e.

Impĕrăteasa işi săruta earăş bărbatul, apoi spuse pe sub ascuns babei vorbele lui, baba le spuse flăcăului. Da flăcăul cum auzì sărì in picioare voios şi zise babei:

— Aşa e bine maică; acuma sănătate bună şi mulţămesc pentru sălaşul ce mi-ai dat, că eu plec unde am să merg şi ajute-ne Dumnezeu să ne mai vedem odată.

Feciorul de impĕrat işi luâ paloşul şi plecâ.

Şi ear s'a dus şi s'a mai dus, Dumnezeu mai ştie căt, pănă au ajuns la apa ce spală hotarul impĕrăţiei smeului. Aici dă el peste trei pui de ulieşi, care plăngeau vai de ei şi

se sbuciumau de-ţi era mai mare mila. Feciorul de impĕrat ĕi intreabă că de ce plăng, ear ei ĕi respund astfel:

„Da cum n'om plănge drumar bun ce eşti, că eacă tinerei cum suntem, ne sunt numĕrate zilele. In apa aceasta trăeşte un balaur, căruia in fiecare lună trebue să-i dee mama doi pui; acum a venit răndul pe noi şi nu ştim ciasul, cănd s'a arĕta. Şi nu se află, vai de noi, nime, care ar putè să ne scape.

Feciorului de impĕrat i se făcù milă de pui şi le spuse, că-i va scăpa el. Da fiindcă-i obosit se culcă oleacă şi ei cănd a fi să se tulbure apa să-l scoale.

Flăcăul obosit de drum au adormit ca pămĕntul şi eacă numai intr'o vreme se tulbură apa şi se ridică balaurul spurcat şi groaznic de te prindea fiorile uităndu-te la el.

Puişorii se sgulesc sĕrmanii şi incep a plănge şi mai amarnic decăt pănă acuma, dar nu indrăznesc să trezească pe flăcău. Şi cum plăngeau ei şi le curgeau lacrimile au căzut doue stropuri pe obrazul crăişorului; da atăt de ferbinţi erau mĕ rog aceste lacrimi, de el indată s'a trezit şi abia a avut vreme să apuce paloşul, că balaurul intinsese capul să-i inghită pe toţi. Dar cănd l'a lovit odată i-a rătezat capul şi s'a svĕrcolit căt s'a svĕrcolit dihania cea spurcata, până a remas ameţită pe vecie.

Atunci au inceput puişorii să ridă de bucurie şi i-au zis flăcăului:

„O Doamne omule a lui Dumneze, da mare bine ne-ai făcut şi nouĕ şi maicei noastre; vino insă să te ascundem noi ici sub aripă, că dacă te găseşte mama ştim că te-a inghiţi de bucurie.

Şi un puiu, care era mai mare, ĕl ascunde sub aripă.

Intr'o vreme eacăt-o numai vine ulioaica şi cănd vede dihania moartă incepe a bate din aripi de bucurie şi intreabă pe pui, că incotro s'a dus omul ce i-a măntuit de grozăvenia aceea de balaur.

„S'a dus spre miază-noapte, maică, rĕspund puiii intr'un glas.

Şi o ia dragul meu ulioaica spre miazănoapte şi sboară, şi sboară ca paserile adică, dar nu intălneşte nici un suflet de om şi se intoarce la cuibul ei.

Şi earăş intreabă pe pui, că incotro s'a dus omul cel cu suflet bun?

„S'a dus spre miază-zi, mamă, respund puiii.

O ia atunci ulioaica spre miază-zi şi sboară, şi sboară iute ca găndul, mai iute ca vĕntul, dar nu dă peste nime in calea ce făcù.

Vine earăş la pui şi-i mai intreabă, că in ce parte s'a dus acel om?

„Bag sama s'a dus spre răsărit mamă, dacă pe unde ai umblat nu ai dat de urma lui, zic puiii.

Caută ulioaica la rĕsărit, caută la soareapune, dar nicăiri nu dă peste omul cel bun.

Atunci vine paserea obosită la cuibul ei şi ia puiii de scurt, să-i spună unde au ascuns omul, care i-a măntuit. Puii n'au ce face, şi după ce le făgădueşte maica lor că nu-l va inghiţi, ĕl scot de sub aripă şi i-l arată. Da ulioaica cum ĕl vede se răpede la el şi-l inghite de bucurie; insă iute ĕl toarnă earăş vesel şi intreg, cum era mai nainte.

O intreabă atunci feciorul de impĕret, că ce ar cere dĕnsa de la el pentru ca să-l treacă in ostrovul din mijlocul acelei mări.

„Să-mi căştigi o mie de boi, o mie de cai şi doue mii de pite de merinde, zice ulioaica, ear pentru osteneală n'am să-ţi cer nimic, ca să-ţi intorc binele ce mi-ai făcut.

Adună el cum poate merindea ce-i trebuea ulioaicei şi intr'o bună dimineaţă ia ulioaica mea merindea in ghiarĕ, ĕl ia pe el in spate şi se ridică pe incetul in vĕzduh, văjiind groaznic. Şi de căte ori ĕi slăbeau paserii puterile ĕi băga in gură feciorul de impĕrat un bou, un cal şi căte douĕ pite, şi ulioaica intărită sbura earăş ca mai nainte.

A sburat paserea căt a sburat prin vineţia ceriului, deasupra pămĕntului, de nu se vedea de acolo marea aceea decăt numai ca un lat de pănză, ce-l intind muerile pe pajişte la soare. Dar când erau mĕ rog mai ajunşi la pămĕntul ostrovului se sfirşì merindea, ear ulioaica slăbeşte din puteri şi-i zice flăcăului:

„Mai dă-mi ceva să mănănc, că dacă nu e rĕu!

Feciorul de impĕrat nu se găndeşte mult, ci ia cuţitul şi-şi taie carnea de pe fluerele picioarelor şi o dă ulioacei, care ear prinde putere şi sboară mai departe. Şi vedeţi d-nevoastră mĕ rog de atunci au rĕmas fluerele picioarelor in partea din dărăpt goale la fiecare om, că la feciorul impĕratului roş acele muşchiuri nu au mai crescut, căt a trăit el.

Destul atăta dară, că ajunge ulioaica cu feciorul de impĕrat in ostrov şi se pun ei intr'un copac nalt, lăngă o mocirlă puturoasă. Flăcăul se tupileşte intre crengi şi aşteaptă cu roata in măni pănă a venì porcul, că mĕ rog uitasem să vĕ spun, precum că feciorul impĕratului roş cănd a plecat din ţara smeului a luat şi o roată de car ferecată ţapĕn, drept armă pentru acele locuri primejdioase.

Aşteaptă el căt aşteaptă, cănd colea pe la prănzul cel mare, cănd iţi dogoreşte soarele deasupra capului, eacă vine numai porcul sforăind pe nas de căldură şi se tăvăleşte in tologlod, recorindu-se. Da feciorul de impĕrat de colo din copac strigă odată:

— U, up!

„Aha, oare unde-i spurcăciunea aceea de om, zise porcul uităndu-se in toate părţile; şi earăş se mai svĕrcolì de vre-o căteva ori in noroiu.

Feciorul de impĕrat de colo din frunziş ear ca mai nainte:

— U, up!

Porcul se uita şi a doua oară in toate părţile, şi pe când işi ridica titva cea năsdravĕnă in sus, flăcăul tip cu roata la el in cap aşa de puternic, de pe loc au ameţit. Feciorul de impĕrat se coboară atunci iute din pom, taie capul porcului şi scoate din el un bongar; omoară bongarul şi scoate din capul lui o albină şi tot aşa şepte vietăţi felurite, pănă din capul celei de a şeptelea scoate o flueriţă. Pune flueriţa la gură, soarbe din ea puterea şi zice voios:

— Mulţămescu-ţi Ţie Doamne, că acuma-i bine.

Da in clipa aceea, mĕ rog duneavoastră,m impĕratul smeilor s'a bolnăvit de moarte, s'a pus in pat şi a grăit nevestei sale astfel:

„Aha nevasta mea vicleană, măncatu-mi-ai viaţa; trăeşte deacum cum iţi place, că eu am sfirşit cu toate.

Ear feciorul lui Roşu-impĕrat a plecat earăş cătr' a smeului impĕrăţie, ca Dumnezeu să ne ţie şi ca vorba din poveste inainte mult mai este. Şi dacă a ajuns in satul smeului, a tras earăş la baba din marginea satului şi a trimis-o la impĕrăteasa să intrebe ea pe impĕratul de ce moarte voeşte să moară?

Baba spune impĕrătesei fără sfială vorbele

flăcăului şi impĕratul de colo din pat nu mai aşteaptă să-l intrebe impĕrăteasa, ci zice:

„Spune babă feciorului lui Roşu-impĕrat, să mĕ taie bucăţi mărunţele, să bage bucăţelele intr'un sac, să puie capul pe murgul meu şi să-i dea drumul in lumea largă, că el singur m'a iubit in viaţă!

Feciorul impĕratului făcù cu smeul intocmai cum a voit el, apoi luâ pe mumă-sa, impĕrăteasa, şi după ce mulţămì babei pentru ajutor, plecarĕ amĕndoi cătră impĕrăţie, ca Dumnezeu să ne ţie.

Şi când au ajuns acasă, au dat peste Impĕratul roş păzind găştile la marginea satului, atăt de mult imbĕtrănise el in vremea căt a umblat feciorul sĕu prin locurile ce v'am spus, de nu mai era harnic de alte lucruri. Şi indată ce şi-a vĕzut nevasta şi feciorul i-a sărutat pe amĕndoi şi din clipa aceea ochiul seu din dreapta a incetat de a plănge, cel din stinga a incetat de a ride şi ear au fost ochii lui ca mai nainte, ochi ca la toţi oamenii din lume. Şi au dat ei mĕ rog de bucurie o masă mare impĕrătească, incărcată cu măncări alese şi cu bĕuturi scumpe, şi m'au poftit şi pe mine la acea masă şi atăt de bine m'am ospĕtat şi m'am veselit acolo, de când m'am intors acasă veneam sărind intr'un picior de vesel ce eram. Pe impĕratul roş şi pe impĕrăteasa şi pe feciorii lui i-am lăsat acolo veselindu-se şi nu mai ştiu dacă au murit sau mai trăesc ăncă; ear acum inălecai pe-o şea şi v'o spusei aşa, că ce-au fost şi nu mai este se pomeneşte in poveste, eară ce deacum va fi, Dumnezeu bunul va mai şti.

I. T. Mera.

Conv. Lit. anul XVII, No. 5, c 22.

LUCEAFĔRUL.*)

A fost odată ca 'n poveşti.
A fost ca niciodată
Din rude mari impĕrăteşti
O prea frumoasă fată.

Şi era una la părinţi
Şi măndră 'n toate cele,
Cum e Fecioara intre sfinţi
Şi luna intre stele.

Din umbra falnicelor bolţi
Ea pasul şi 'l indreaptă
Lăngă fereastră, unde 'n colţ
Luceafĕrul aşteaptă.

Privea in zare cum pe mări
Rĕsare şi străluce,
Pe mişcătoarele cărări
Corăbii negre duce.

Ĕl vede azi, ĕl vede măni;
Astfel dorinţa-i gata;
El ear, privind de sĕptĕmăni,
Ĭi cade dragă fata.

*) După Almanachul Societăţii „România Jună“.

Cum ea pe coate-și răzima
Visănd ale ei těmple,
De dorul lui și inima
Și sufletu-i se umple.

Și căt de viu s'aprinde el
In ori și care sară
Spre umbra negrului castel
Cănd ea o să-i apară.

* * *

Și pas cu pas pe urma ei
Alunecă 'n odae,
Țesĕnd cu recile-i scăntei
O mreajă de văpae.

Și cănd in pat se 'ntinde drept
Copila să se culce,
I-atinge mănile pe piept,
I'nchide geana dulce;

Și din oglindă luminiș
Pe trupu-i se revarsă
Pe ochii mari, bătĕnd inchiși
Pe fața ei intoarsă.

Ea ĕl privea cu un suris,
El tremura 'n oglindă,
Căci o urma adănc in vis
De suflet să se prindă.

Ear ea vorbind cu el in somn
Oftănd din greu suspină:
— „O, dulce-al nopții mele Domn,
„De ce nu vii tu? Vină!

„Cobori in jos, luceafĕr blănd,
„Alunecănd pe-o rază,
„Pĕtrunde 'n casă și in gănd
„Și viața-mi luminează!

El asculta tremurător,
Se aprindea mai tare
Și s'aruncâ fulgerător
Se cufundâ in mare;

Și apa unde-au fost căzut
In cercuri se rotește,
Și din adănc necunoscut
Un măndru tĕnĕr crește.

Ușor el trece ca pe prag
Pe marginea ferestei
Și ține 'n mănă un toiag
Incununat cu trestii.

Părea un tĕnĕr Voevod
Cu pĕr de aur moale,
Un vĕnĕt giulgiu se 'ncheie nod
Pe umerele goale.

Ear umbra feţei străvezii
E albă ca de ceară — —
Un mort frumos cu ochii vii
Ce scânteie 'n afară.

— „Din sfera mea veniiu cu greu,
„Ca să-ţi urmez chemarea,
„Ear cerul este tatăl meu
„Şi mumă-mea e marea.

„Ca in cămara ta să vin,
„Să te privesc de-aproape,
„Am coborit cu-al meu senin
„Şi m'am născut din ape.

„O vin! odorul meu nespus
„Şi lumea ta o lasă;
„Eu sunt luceafĕrul de sus,
„Ear tu să-mi fii mireasă.

„Colo 'n palate de mărgean
„Te-oiu duce veacuri multe
„Şi toată lumea 'n ocean
„De tine o s'asculte

— „O eşti frumos, cum numa 'n vis
„Un ânger se arată,
„Dară pe calea ce-ai deschis
„N'oiu merge nici odată;

„Străin la vorbă şi la port
„Luceşti fără de viaţă,
„Căci eu sunt vie, tu eşti mort
„Şi ochiul tĕu mĕ 'ngheaţă.

* * *

Trecù o zi, trecurĕ trei
Şi earăş, noaptea, vine
Luceafĕrul deasupra ei
Cu razele-i senine;

Ea trebui de el in somn
Aminte să-şi aducă,
Şi dor de-al valurilor Domn
De inim'o apucă:

— „Cobori in jos, luceafĕr blând,
„Alunecând pe-o rază,
„Pĕtrunde 'n casă şi in gând
„Şi viaţa-mi luminează!

Cum el din cer o auzì,
Se stinse cu durere,
Ear ceriu 'ncepe a rotì
In locul unde piere;

In aer rumene văpăi
Se 'ntind pe lumea 'ntreagă
Şi din a chaosului văi
Un măndru chip se 'ncheagă;

Pe viţele-i negre de pĕr
Coroana-i arde pare,
Venea plutind in adevĕr
Scăldat in foc de soare.

Din negru giulgiu se desfăşor
Marmoreele braţe,
El vine trist şi gănditor
Şi palid e la faţă;

Dar ochii mari şi minunaţi
Lucesc adănc chimeric
Ca douĕ patimi fără saţ
Şi pline de 'ntuneric.

— „Din sfera mea veniiu cu greu
„Ca să te-ascult ş'acuma,
„Şi soarele e tatăl meu,
„Ear noaptea 'mi este muma;

„O vin' odorul meu nespus
„Şi lumea ta o lasă;
„Eu sunt luceafĕrul de sus
„Ear tu să-mi fii mireasă.

„O vin', in pĕrul tĕu bălaiu
„S'anin cununi de stele,
„Pe-a mele c riuri să rĕsai
„Mai măndră decăt ele.

— „O eşti frumos, cum numa 'n vis
„Un demon se arată,
„Dară pe calea ce-ai deschis
„N'oiu merge niciodată!

„Mĕ dor de crudul tĕu amor
„A pieptului meu coarde,
„Şi ochii mari şi grei mĕ dor,
„Privirea ta mĕ arde.

— „Dar cum ai vrea să mĕ cobor?
„Au nu 'nţelegi tu oare,
„Cumcă eu sunt nemuritor
„Şi tu eşti muritoare?

— „Nu caut vorbe pe ales
„Nici ştiu cum aş incepe — —
„Deşi vorbeşti pe inţeles,
„Eu nu te pot pricepe;

„Dar dacă vrei cu crezĕmĕnt
„Să te 'ndrăgesc pe tine,
„Tu te coboară pe pămĕnt,
„Fii muritor ca mine.

— „Tu-mi cei chiar nemurirea mea
„In schimb pe-o sărutare;
„Dar voiu să ştii asemenea
„Căt te iubesc de tare;

„Da mĕ voiu naşte din pĕcat,
„Primind o altă lege
„Cu vecinicia sunt legat,
„Ci voiu să mĕ deslege.

Şi se tot duce.... S'a tot dus
De dragu-unei copile,
S'a rupt din locul lin de sus
Perind mai multe zile.

* * *

In vremea asta Cătălin,
Viclean copil de casă,
Ce umple cupele cu vin
Mesenilor la masă,

Un paj ce poartă pas cu pas
A 'mpĕrătesii rochii,
Băiat din flori şi de pripas,
Dar indrăsneţ cu ochii,

Cu obrăjei ca doi bujori
De rumeni, bată-i vina,
Se furişează pănditor
Privind la Cătălina.

— Dar ce frumoasă se făcù
Şi măndră, arz'o focul;
Ei Cătălin, acu-i acù
Ca să-ţi incerci norocul.

Şi 'n treacĕt o cuprinse lin
Intr'un ungher de grabă:
— „Da ce vrei, mări Cătălin?
„Ia dut' de-ţi vezi de treabă.

— „Ce voiu? Aş vrea să nu mai stai
„Pe gănduri totdeauna,
„Să rizi mai bine şi să-mi dai
„O gură, numai una.

— „Dar nici nu ştiu macar ce-mi ceri,
„Dă-mi pace, fugi departe — —
„O, de luceafĕrul din cer
„M'a prins un dor de moarte.

— „Dacă nu știi, ți-aș arĕta
„Din bob in bob amorul;
„Ci numai nu te mănia,
„Ci stăi cu binișorul.

„Cum vĕnătoru 'ntinde 'n crăng
„La păserele lațul
„Când ți-oiu intinde brațul sting
„Să mĕ cuprinzi cu brațul

„Și ochii tĕi nemișcători
„Sub ochii mei remăie...
„De te inalț de subsuori
„Te 'nalță din călcăie;

„Când fața mea se pleacă 'n jos
„In sus remăi cu fața,
„Să ne privim nesățios
„Și dulce toată viața;

„Și ca să-ți fie pe deplin
„Iubirea cunoscută,
„Când sărutându-te mĕ 'nclin
„Tu earăș mĕ sărută.

Ea 'l asculta pe copilaș
Uimită și distrasă,
Și rușinos și drăgălaș
Mai nu vrea, mai se lasă,

Și-i zise 'ncet: — „Ancă de mić
„Te cunoșteam pe tine,
„Și guraliv și de nimic
„Te-ai potrivì cu mine...

„Dar un luceafĕr, rĕsărit
„Din liniștea uitării,
„Dă orizon nemărginit
„Singurătății mării;

„Și tainic genele le plec
„Căci mi le umple plânsul,
„Când ale apei valuri trec
„Călĕtorind spre dênsul;

„Lucește c'un amor nespus
„Durerea să-mi alunge,
„Dar se inalță tot mai sus
„Ca să nu-l pot ajunge.

„Pătrunde trist cu raze reci
„Din lumea ce-l desparte...
„In veci ĕl voiu iubì și 'n veci
„Va remânea departe...

„Deaceea zilele imi sunt
„Pustii ca niște stepe;
„Dar nopțile 's de-un farmec sfânt
„Ce nu-l mai pot pricepe.

— „Tu eşti copilă, asta e...
„Hai ş'om fugì in lume
„Doar ni s'or pierde urmele
„Şi nu ne-or şti de nume;

„Căci amĕndoi vom fi cuminţi
„Vom fi voioşi şi teferi,
„Vei pierde dorul de părinţi
„Şi visul de luceferi.

* * *

Pornì luceafĕrul. Creşteau
In cer a lui aripe,
Şi căi de mii de ani treceau
In tot atătea clipe.

Un cer de stele de desupt
Deasupra-i cer de stele —
Părea un fulger ne 'ntrerupt,
Rătăcitor prin ele,

Şi din a chaosului văi,
Jur imprejur de sine,
Vedea, ca 'n zioa cea de 'ntăi,
Cum isvoreau lumine;

Cum isvorind ĕl incunjor
Ca nişte mări, de-a 'notul...
El sboară, gănd purtat de dor
Păn' piere totul, totul;

Căci unde-ajunge nu-i hotar,
Nici ochiu spre a cunoaşte
Şi vremea 'ncearcă in zadar
Din goluri a se naşte.

Nu e nimic şi totuş e
O sete care 'l soarbe,
E un adănc asemene
Uitării celei oarbe.

— „De greul negrei vecinicii
„Părinte mĕ desleagă
„Şi lăudat pe veci să fii
„Pe-a lumii scară 'ntreagă;

„O cere-mi, Doamne, ori-ce preţ
„Dar dă-mi o altă soarte,
„Căci tu isvor eşti de vieţi
„Şi dătător de moarte;

„Reia-mi al nemuririi nimb
„Şi focul din privire,
„Şi pentru toate dă-mi in schimb
„O oară de iubire...

„Din chaos Doamne-am apărut
„Şi m'aş intoarce 'n chaos ..
„Şi din repaos m'am născut
„Mi-e sete de repaos.

— „Hyperion, ce din genuni
„Resai c'o 'ntreagă lume,
„Nu cere semne și minuni
„Care n'au chip și nume.

„Tu vreai un om să te socoți
„Cu ei să te asameni?
„Dar piară oamenii cu toți
„S'ar naște earăș oameni.

„Ei numai doar' durează 'n vĕnt
„Deșerte idealuri —
„Cănd valuri află un mormĕnt
„Rĕsar in urmă valuri;

„Ei doar au stele cu noroc
„Și prigoniri de soarte,
„Noi nu avem nici timp, nici loc
„Și nu cunoaștem moarte.

„Din sinul vecinicului eri
„Trăește azi ce moare,
„Un soare de s'ar stinge 'n ceriu
„S'aprinde earăș soare.

„Părĕnd pe veci a rĕsărì
„Din urmă moartea 'l paște,
„Căci toți se nasc spre a murì
„Și mor spre a se naște;

„Ear tu Hyperion remăi
„Ori unde ai apune...
„Cere-mi — cuvĕntul meu de 'ntăi,
„Să-ți dau ințelepciune?

„Vrei să dau glas acelei guri,
„Ca dup' a ei căntare
„Să se ia munții cu păduri
„Și insulele 'n mare?

„Vrei poate 'n faptă să arĕți
„Dreptate și tărie?
„Ți-aș da pămĕntul in bucăți
„Să-l faci impĕrăție.

„Iți dau catarg lăngă catarg
„Oştiri spre a străbate,
„Pămĕntu 'n lung și marea 'n larg,
„Dar moartea nu se poate...

„Și pentru cine vrei să mori?
„Intoarce-te, te 'ndreaptă
„Spre-acel pămĕnt rătăcitor
„Și vezi ce te așteaptă.

In locul lui menit din ceriu
Hyperion se 'ntoarse
Şi ca şi 'n zioa cea de eri
Lumina şi-o revarsă.

Căci este sara 'n asfinţit
Şi noaptea o să 'nceapă;
Resare luna liniştit
Şi tremurănd din apă

Şi umple cu-ale ei scăntei
Cărările din crănguri,
Sub şirul lung de măndri tei
Şedeau doi tineri singuri:

— „O lasă-mi capul meu pe sin
„Iubito, să se culce,
„Sub raza ochiului senin
„Şi negrăit de dulce:

„Cu farmecul luminii reci
„Găndirile străbate-mi,
„Revarsă linişte de veci
„Pe noaptea mea de patimi.

„Şi deasupra mea remăi
„Durerea mea de-o curmă.
„Căci eşti iubirea mea de 'ntăi
„Şi visul meu din urmă."

Hyperion vedea de sus
Uimirea 'n a lor faţă,
Abia un braţ pe găt i-a pus
Şi ea l'a prins in braţe

Miroase florile-argintii
Şi cad, o dulce ploae,
Pe creştetele-a doi copii
Cu plete lungi bălae.

Ea, imbĕtată de amor,
Ridică ochii. Vede
Luceafĕrul. Şi 'ncetişor
Dorinţele-i increde:

— „Cobori in jos, luceafĕr blănd,
„Alunecănd pe rază,
„Pĕtrunde 'n codru şi in gănd
„Norocu-mi luminează!

El tremură ca alte dăţi
In codri şi pe dealuri,
Călăuzind singurătăţi
De mişcătoare valuri.

Dar nu mai cade ca 'n trecut
In mări din tot inaltul:
— „Ce-ţi pasă ţie, chip de lut,
„Dac' oiu fi eu sau altul,

Conv. Lit. anul XVII, No. 5, c. 23.

„Trăind in cercul vostru strimt
„Norocul vĕ petrece,
„Ci eu in lumea mea mĕ simt
„Nemuritor și rece.

M. Eminescu.

UN LEU ȘI UN SLOT.

Comedie intr'un act.

PERSOANELE:

Erdochie Trifan.
Tasache Sărăcilă.
Mișu Anesti
Tertipof.
D-na Tarsița Trifan.
Natalița, fiica sa.
Lina, servitoare.
Mai mulți invitați.

Un salon. — Ușĭ in fund, uși laterale. — Cămin la dreapta; oglindă la stinga; masă. jețuri, canapele; pe masă hărtie, condee, cerneală; in fund la stinga, o masă mai mică.

SCENA I.

Lina — Natalița — D-na Trifan.

Lina (in fața oglindei la stinga). Am isprăvit cuconiță.... Ești frumușică ca un ăngeraș....

Natalița. Mulțămim Lino.... Mamă, unde este tata?

D-na Trifan. Se 'mbracă.

Natalița. Spune-i să dea mai iute.

D-na Trifan (lăngă cămin). Avem destulă vreme!... Trebue să mergem la ofițerul stării civile la douĕ, și nu sunt decăt unsprezece. (Emoționată) Peste trei ciasuri, am să remăi fără copil....

Natalița. Mamă, nu te apuca de plăns, tocmai astăzi.

D-na Trifan. Un singur lucru imi mai dă putere.... Mișu, logodnicul tĕu, e un băiat plin de viitor.

Natalița. Da.... E casier la un negustor din Lipscani..... 2,400 de lei leafă.....

Lina. Și măncarea....

Natalița. Are niște ochi negri....

D-na Trifan. Focul meu nu este că remăi fără tine, e că remăi singură numai cu tată-tĕu....

Natalița. Oh! mamă!

D-na Trifan. Un om pe care l'am luat de bărbat tocmai fiindcă era vesel, sprinten, fără nici o grijă.... Deodată s'a făcut sfiicios, posomorit, posac....

Lina. Zeu că așa e.... Mereu scormonește in toate dulapurile mele.

Natalița. Ce o fi căutănd?

D-na Trifan. Nu știu.... De douezeci de ori l'am intrebat, și nu vrea să-mi respunză.

Lina (prostește, punĕndu-se intre dĕnsele). Cuconiță... să nu fi făcut vre-un omor... mai știi...

Natalița. Ce, ai inebunit?

Lina. Mereu mĕ intreabă cine a mai fost p'aci... umblă incălțat cu șoșoni de pâslă, ca să nu facă sgomot... Mai deunăzi a intrat pe furiș in bucătărie, ca o pisică... Eu, cănd l'am vĕzut m'am spăriet și am sărit căt colo.... Odată m'a inhățat de mănă și mi-a zis: „De ce tremuri? O bucătăreasă nu tremură, cănd n'are nimic pe suflet!..." Pe urmă, m'a pus de mi-am scos ghetele și a căutat intr'ĕnsele, ca să vază dacă n'am ascuns nimic...

D-na Trifan. Auzi comedie!

Natalița. O fi pierdut ceva!

D-na Trifan. Știu că mereu păndește.... Cănd nici nu-ți trece prin gănd, odată te pomenești cu un cap care ese prin crĕpătura ușei, și... (in acest moment capul lui Trifan apare la ușa de la stinga.

Căte trele (spăriete, țipă). Ah!!... (Lina merge puțin spre stinga in fund. d-na Trifan și Natalița trec la dreapta).

SCENA II.

Lina — Trifan — D-na Trifan — Natalița.

Trifan. Eu sunt!

Natalița. Ah tată!

D-na Trifan. Bată-te sănătatea, ne-ai spăriet.

Trifan (cu multă blăndeță). Gulerile!... Imi caut gulerile...

D-na Trifan. Mĕ duc să ți le-aduc eu indată!... N'aveai nici un zor, să vii cu o mutră de trei coți și pe furiș ca să-ți ceri gulerile.... (ese prin fund).

SCENA III.

Trifan — Lina — Natalița.

Natalița. Nu mĕ săruți tată?

Trifan. Ba da fetițo.... da.... tu ești singura mea veselie... când te... (Se apropie pentru a o imbrățoșa, vede pe Lina și se oprește). Ce cauți aici?... De ce tremuri?...

Lina ... (mișcată). Eu, cuconașule?

Trifan. O bucătăreasă nu tremură, când n'are nimic pe suflet!... Ai inchis bine toate ușile...

Lina. Toate, cuconașule!...

Trifan. Cine a fost aci azi dimineață?

Lina. A venit sacagiul.

Trifan. Sacagiul ăl nou?

Lina. Da... Samĕnă om foarte cum se cade. (imitând accentul țigănesc) Mi-a zis: „Sărut ochii, jupăneasă!"

Trifan. Hm! Să bagi de samă, să nu lași ușile deschise... toți țiganii sunt pungași... Pe urmă, cine a mai venit?

Lina. Pe urmă a venit brutarul.

Trifan. Cam des vine brutarul?

Lina. Dĕ!.. vine in toate zilele.

Trifan. In toate zilele!.. Nu e lucru curat!

Lina. Despre partea mea, dacă poftiți să mâncați păne rece, poate să vie și la o sĕptĕmână odată.

Natalița. Pentru ce faci atâtea intrebări tată?

Trifan. Pentru ce?... Nu-ți lipsesc niciodată parale ție?

Natalița. Nu, tată.

Trifan. Ah!... Dar ție Lino, nu-ți lipsesc niciodată parale?

Lina. Nu, cuconașule!

Trifan. Fericiți oameni sunteți!

Natalița. Ce, ție-ți lipsesc.

Trifan. Mie?.. Da!.. (uitându-se la Lina) In casa asta, o mână nevĕzută.... Să nu cumva să spui mâti.... are o frică grozavă de hoți.... Incepusem odată să-i povestesc ceva in feliul ăsta și a apucat-o niște 'stericale... deatunci, am inchis gura... dar... uite că vine... nici o vorbă. Să ne prefacem că suntem veseli.

SCENA IV.

Lina — Natalița — Trifan — D-na Trifan.

D-na Trifan. Poftim; eată-ți gulerile.

Trifan (vesel, luând gulerile). Mulțămim, Tarsițo dragă...

D-na Trifan. Ce-ai pățit?.. Sameni vesel.

Trifan. Da... rideam căte trei...

D-na Trifan. Rideai tu?...

Trifan. Da, din pricina sacagiului care a zis Linei (cu accentul țigănesc) „Sărut ochii jupâneasă!" Așa e că are haz! Ha! ha! ha! (incet către Lina și Natalița). Rideți și voi!...

D-na Trifan (a parte). Mi-e frică să nu inebunească! (tare). Lino, gătește mai curĕnd pe Natalița.

Lina. Numai decât. (Lina și Natalița es la stinga).

SCENA V.

Trifan — D-na Trifan.

D-na Trifan. Ei, da tu, ce faci? Crez că n'ai de gând să vii la nuntă cu șoșoni de pâslă in picioare? Nu ințeleg, cum iți vine să umblì incălțat așa.

Trifan. Ce să fac! Toate cismele mele scârțăe când umblu, și nu pot să prinz pe nimeni.

D-na Trifan. Pe cine vrei să prinzi omule?

Trifan. Pe nimeni!... Lasă-mĕ să mĕ imbrac... Vrei să-mi faci funda la legătură?

D-na Trifan. Bucuros!

Trifan. Nu stringe prea tare!... Mi-e tot sângele in cap!.. Ah!.. mai aștept încă doi musafiri pentru nuntă...

D-na Trifan. Doi!.. O să fim 22 la masă și n'avem loc decât pentru 18.

Trifan. Nu face nimic; n'ai decât să mai stringi scaunele, unul lângă altul...

D-na Trifan. Pe cine ai poftit?

Trifan. Doi domni de la Giurgiu, locul nașterii mele.... ĕi cunoști și tu.... pe Tasache Sărăcilă, un prietin din copilărie, și pe căprarul Topor de la Dorobanți.

D-na Trifan. Ce gust, să chemi pe căprarul Topor?

Trifan. E de la Dorobanţi, şi in imprejurările de faţă, avem trebuinţă de ceva dorobanţi in casă la noi.

D-na Trifan. De ce?

Trifan. Dacă ţi-aş spune de ce, n'ai mai inchide ochii toată noaptea.

D-na Trifan. Ascultă-mĕ.... Nu poate să mai meargă aşa, mai ales acum că remănem singuri.... Evdochie, trebue să fi păţit tu ceva....

Trifan. Poate!

D-na Trifan. Ceva care te munceşte.... care te sapă.... Iţi sunt nevastă, trebue să le ştiu toate....

Trifan. Nu!... Nu eşti destul de tare ca să pot să ţi le destăinuesc toate....

D-na Trifan. Am ghicit! Eşti zuliar!

Trifan. Ei aş!.. Zuliar de cine?

D-na Trifan. De mine.

Trifan. Odoronc tronc, ai găsit-o şi tu.

D-na Trifan. Evdochie, iţi jur pe ţărina fetei care se mărită astăzi.... că niciodată in viaţa mea nici m'am gândit la alţi ochi, decât ai tei.

Trifan. Dar nu-i vorba de asta....

D-na Trifan. Ba da, ba da.... Te gândeşti mereu la buchetul de flori, care mi l'a adus un necunoscut in zioa nunţii noastre... Intr'ĕnsul am găsit un bilet cu patru versuri....

Trifan. Versuri! Zi mai bine răvaş de plăcintă... Stăi, că-mi aduc aminte de ele: (recitând)

Te rog primeşte-acest buchet
Aranjat cu mult marafet,
Sunt flori culese d'amorul meu
Să dichisească sinul tĕu!

D-na Trifan. Eu, zeu nu sunt de vină!

Trifan. Iţi mărturisesc că la inceput, in zioa nunţii... m'au cam trecut năduşelile....

D-na Trifan. Grozav erai de zuliar!

Trifan. Aşa e.... nu prea-mi venea la socoteală.... Insă pe lângă ce am păţit, asta nu-i nimic....

D-na Trifan. Ce-ai păţit? Ce?. O să mĕ inebuneşti!

Trifan. Nimic!... Nu voiu să te mai apuce istericalele.... Mĕ duc să mĕ imbrac. (esă la stinga).

SCENA VI.

D-na Trifan — Tertipof.

D-na Trifan. Bietul Evdochie, par'că l'ar mustra cugetul.... trebue să-i vie din stomach.... (vĕzĕnd pe Tertipof, care intră pe uşa din fund) Ah! buna ziua domnule Tertipof!

Tertipof. (intrând) Respectele mele!... Am venit mai de timpuriu ca să mĕ inţeleg cu ginerele dacă trebue să prevedem in foaea de zestre vre-un folos pentru bărbat, in cas de moarte a nevestei.

D-na Trifan. Mişu n'a venit încă.... imi pare bine că suntem singuri... aş vrea să-ţi cer o povaţă...

Tertipof. N'aveţi decât să porunciţi!...

D-na Trifan. Vorbeşte incet, să nu ne auză bărbatul meu.

Tertipof. Ah! e un secret?

D-na Trifan. Da!... Domnule Tertipof aş dori să adaug la zestrea fetei o sumă de 12,765 lei vechi...

Tertipof. Ciudată socoteală... Nimic mai lesne; n'aveţi decât să-i treceţi in foaea de zestre....

D-na Trifan. Da.... insă nu vreau să afle bărbatul meu... Nu s'ar putè să-i dau ginerelui in mână?

Tertipof. Nu!... Suma trebue trecută in foaea de zestre, altfel se socoteşte ca dar....

D-na Trifan. Ce e de făcut?

Tertipof. Nu vĕz decât un mijloc.... Rugaţi-vĕ de-o rudă, de-un prietin să treacă aceşti bani in contract, ca zestre din partea sa....

D-na Trifan. O rudă!... Un prietin! E cam greu de găsit...

Tertipof. O să găsiţi foarte lesne... Eu mai am câte ceva de indreptat in foaea de zestre... dacă sunteţi bună să-mi daţi un condeiu şi cerneală...

D-na Trifan. Te rog intră aici... in cancelarie.

Tertipof (trece la stinga). Mulţămim.... Vĕ rog să nu uitaţi, să trimiteţi pe d-nul Anesti.... avem ceva de vorbă.

D-na Trifan. Bine... bine... (Tertipof esă pe uşa de la drepta).

SCENA VII.

D-na Trifan — apoi *Mișu* — apoi *Trifan*.

D-na Trifan (singură). Un prietin.... o rudă ... Mi-ar trebuì o persoană care să fie in stare să facă o asemenea danie, și pintre cunoștințele noastre nu vĕz pe cine....

Mișu (intrând prin fund). Mamă soacră....

D-na Trifan. Buna zioa...

Mișu. Am cam intârziat... Tocmai când era să plec, m'a chiemat stăpânul prăvăliei, unde sunt casier, și mi-a dat o veste bună....

D-na Trifan. Ce veste?

Mișu. Mi-a propus să mĕ pue tovărășie, dacă depui zestrea Natalițel la dĕnsul.... N'ai grijă. E casă sigură... dă 15 la sută dobândă (scoate o cărticică). Stăi, să fac socoteală. (scrie): Zestre 80,000 lei cu 15 la sută, face 12,000 lei, plus leafa mea de casier 2,400 face 14,400, plus darurile de pe la neamuri, la anul nou....

D-na Trifan. Ce zici?

Mișu. Nu insemnez căt.... Insfirșit, face aproape 15,000 de lei... Cheltuim 5,000, punem la o parte 10,000 cu dobânda lor capitalizată 20 de ani.... Stăi, să fac socoteala.

D-na Trifan. Lasă.... mai tărziu....

Mișu. Pentru ce mai tărziu?... Eu mĕ inebunesc după socoteală....

D-na Trifan. Tocmai in zioa când ai să te.... (Țipă, vĕzĕnd capul lui Trifan care apare prin crĕpătura ușei din stinga). Ah!

Trifan (cu blăndeță). Eu sunt! Nu-mi găsesc mănușile... Unde-mi sunt mănușile?...

D-na Trifan. Ai ajuns nesuferit!... Le-ai băgat tu singur in sărtarul mesei.... Da intră odată!

Mișu. Buna zioa tată!

Trifan. Buna zioa băete!

D-na Trifan. Unsprezece și jumĕtate!... Mĕ duc să mĕ imbrac.... Mișule, te așteaptă avocatul dincolo.... nu știu ce spunea că are să te intreb^e^... (Ese la stinga).

Mișu. Avocatul!... Mĕ duc indată! (merge spre dreapta).

Trifan. Mișule!

Mișu (intorcĕndu-se). Tată!

Trifan. Spune drept!... Nu-ți lipsesc niciodată parale ție?

Mișu (eșind). Mie? Ți-ai găsit!.. Sunt casier, și ar trebuì să le pui la loc din pungă, dacă mi-ar lipsì....

Trifan. Ei bravo!.. Atât mai bine! (Mișu eșind spre dreapta.

SCENA VIII.

Trifan — *Sărăcilă* — apoi *Lina*.

Trifan. Va să zică, numai mie mi se fură parale.... numai mie....

Sărăcilă (intră pe ușa din fund, cu un sac in mână, ĕl pune pe un scaun la dreapta). Noroc să dea Dumnezeu! ...Bine-am venit... bine v'am găsit!

Trifan Sărăcilă!

Sărăcilă. Chiar Sărăcilă... plecat din Giurgiu la 7 și 30.... Am luat un corn și un rachiu la Vidra, două cornuri și două rachiuri la Comana... trei cor.... Ei? azi iți măriți fata?

Trifan. Da!... La douesprezece iscălim foaea de zestre...

Sărăcilă. Noroc să dea Dumnezeu!... O să facem chef.... Eu, când este căte-o nuntă, sunt bun de Giumbuș....

Trifan. Ai venit singur?... Unde e căprarul Topor?

Sărăcilă. Căprarul!... N'a putut să vie, era de schimb!...

Trifan. Ce pĕcat! Numai mie mi se intâmplă de astea....

Sărăcilă. Pĕcat că n'a venit!.. E de-ai noștri... mănâncă și bea bine... nu se 'ncurcă.... Ah! mi-a spus că are de gând să-ți scrie, ca să te heretisească....

Trifan. Țineam la dĕnsul din pricina uniformei... Ei, ai să stai la noi căteva zile.... am pus să-ți pregătească odaea de lângă mine....

Sărăcilă. Bravo!... Seara o să stăm de vorbă și să bem la bere!... Am să-ți istorisesc o grămadă de nostimade de pe la Giurgiu.... Ah! bine că mi-am adus aminte!... Cunoșteai pe Tincuța.... Tincuța!... Nu-ți aduci aminte de ea?

Trifan. Ba da... ba da!

Sărăcilă. Ei... am ingropat-o... Mercuri...

Trifan. Ce spui frate?

Sărăcilă. Zeu așa.... chiar Mercuri!... Da stăi... ascultă alta mai nostimă.... Iți aduci aminte de

moșu Vasilache?... Moș Vasilache, care s'a insurat la 78 de ani cu tutungereasa....

Trifan. Cum nu!

Sărăcilă. Ei, are un băiat...

Trifan. Ce spui frate... dă-te incolo... (rizĕnd) Moș Vasilache are un băiat!... Cine botează?

Sărăcilă (résucindu-și musteața). Dĕ... se cam sună că eu!...

Trifan. Mare craiu mai ești și tu.... Zeu, știi ce bine-mi pare că ai venit.... imi mai viu și eu in fire.... Imi aduc aminte de vremurile când rideam....

Sărăcilă. Ce, nu mai rizi acum?

Trifan. De loc!

Sărăcilă. Omul trebue să rizä, până când ĕi cad toți dinții.... Arată dinții....

Trifan. Ah, dacă ai ști!... Ție ți le pot spune toate.... imi ești prietin din copilărie.... Tasache dragă, mi se intâmplă un lucru ciudat și plicticos.... Mĕ pungășește, mĕ fură cineva....

Sărăcilă. E plicticos lucru, insă ciudat nu...

Trifan. Ai dreptate, insă pe mine nu mĕ fură ca pe toată lumea.... Ar intra cineva la mine, mi-ar sparge broaștele și mi-ar lua 10,000 de lei, aș zice: „Bine, iși face omul meseria... n'are să se mai intoarcă.“ Insă ca la mine, la nimeni.... hoțul meu se intoarce in toate zilele...

Sărăcilă. In toate zilele!

Trifan. Da, in toate zilele... punct, ca un funcționar care ar merge la cancelarie.... Adevĕrul e, că nu-mi ia multe parale... un leu și un slot pe ziuă...

Sărăcilă. Visezi!... Un hoț nu fură un leu și un slot.

Trifan. Dragă, știi vorba ovreiului... picătură cu picătură face litră....

Sărăcilă. Nu-ți faci poate bine socoteala!...

Trifan. Cine, eu? Dacă dau un gologan la un sărac cu flașneta, ĕl și trec la catastif! In toate serile adun ce am cheltuit și-mi lipsește un leu și un slot, regulat pe fiecare zi....

Sărăcilă. Ciudat lucru!

Trifan. Și asta nu de eri, de-alaltăeri!.. Ași!.. Decând se socotea cu lei vechi, de la nașterea fetei....

Sărăcilă. Nu cumva bănuești pe fiică-ta?

Trifan. Ei ași!... Cum, vrei să-mi inchipuesc că indată ce s'a născut fata, mi-a și furat un leu și un slot....

Sărăcilă. Ai dreptate, prea era mică ca să simtă gustul banilor....

Trifan. Ințelegi in ce hal sunt! Mĕ fură cineva de 20 de ani in toate zilele... căci, nici măcar Dumineca nu se odihnește pungașul... Imi vin alte alea!... Am turbat... am ajuns posac... nu pot să mai mistuesc.... Nu pot să mai mănânc nici varză, nici raci, nici mititei.... Imi stau pe stomach ca peatra....

Sărăcilă. Ni-e milă de tine!... N'ai căutat și tu vre-un mijloc ca să prinzi hoțul?..

Trifan. Un mijloc!... Am căutat zece, douĕzeci, o sută de mijloace... Toate au eșit proaste....

Sărăcilă. Se vede că e pișicher.

Trifan. Eri seara, am lăsat punga pe sobă (arĕtând-o). Uite-o.... nu am pus intr'ĕnsa decât un franc.... Să vedem mai este in pungă?... (Ia punga).

Sărăcilă (trece la stinga). Are haz istoria asta...

Trifan. Poftim, numĕră și tu.... A remas 35 de bani.

Sărăcilă. Și cu un leu și un slot, cât a oprit, face tocmai socoteala...

Trifan. Imi vine să mĕ dau cu capul de toți păreții....

Sărăcilă. Cel puțin, e pungaș cinstit... Ți-a dat restul....

Trifan. Ei, ce zici?

Sărăcilă. Ce să zic... a luat omul un abonament la punga ta... preț fix... ca la birt... Nu bănuești pe nimeni?

Trifan. Afară de nevastă și de fată, bănuesc pe toată lumea... Ghicește, câți sacagii am schimbat până acum?

Sărăcilă. De ce...

Trifan. Șesezeci și trei ... Acum am să mĕ ințeleg cu Primăria, să-mi aducă apa in casă.... Intorci șurubul și curge... adică curge dacă e apă!... Dar slujnice, câte crezi că am schimbat?

Sărăcilă. Nu știu.

Trifan. Optzeci și trei... 140 de bucătărese... 300 de răndași... și asta numai pe anul ăsta.... Jupâneasa care o am acum, o pun de se descalță de douĕ, trei ori pe ziuă...

Sărăcilă. Pentru ce?

Trifan. Ĕi caut prin ghete, dacă n'are vre-un leu și un slot ascunși... dar tot nu găsesc nimic...

Sărăcilă. Se vede că nu-i fură dĕnsa...

Trifan. Hm! Nu se prea știe!.. Are o mutră de tălhar... Tu... așa după chip... cunoști ce plătește pielea omului?

Sărăcilă. Dĕ!.. Mĕ cam pricep!..

Trifan. Stăi, să o chem... să judeci tu singur.. (sună). Fă-te că nu bagi de samă.

Sărăcilă. Lasă-te pe mine! (intră Lina din stinga) Eat-o.... (Sărăcilă cântă un cântec incet și Trifan altul).

SCENA IX.

Trifan — Sărăcilă — Lina din stinga.

Lina (intrănd). M'ați chiemat, cuconașule?

Trifan. Tu ești Lino?... Uite-te drept in ochii d-nului Sărăcilă.

Sărăcilă (a parte). Nostimă fată!

Trifan (incet, cătră Sărăcilă). Mĕ prinz c'a ascuns paralele in sin!...

Sărăcilă (a parte). N'ar fi rĕu să căutăm.

Trifan (cătră Lina). Ia sacul cuconașului. (cătră Sărăcilă). L'ai incueat?

Sărăcilă. Da.

Trifan. Du-l in odaea verde... alături de iatac...

Lina. Am ințeles! (ia sacul și vrea să easă spre fund).

Trifan. Lino!

Lina. Porunciți!..

Trifan. Nu uita că pentru ochii lumii, omul care fură un ou, adică un leu și un slot, e tot atăt de vinovat ca omul care fură un bou, adică un milion.

Lina. Sărut măna... eu...

Trifan. Ajunge!... Ne-am ințeles.... (Lina ese prin fund).

SCENA X.

Sărăcilă — Trifan.

Trifan. Cum ți se pare? Așa e, că nu-i plătește mult pielea?

Sărăcilă. Nu se știe... N'o cunosc ăncă destul de aproape...

Trifan. Asta e viața mea din toate zilele... Mereu cu grija in sin...

Sărăcilă: Știi ce-aș face in locul tĕu? N'aș lăsa in pungă decăt 50 de bani.

Trifan. Am făcut-o și asta, insă a doua zi imi lipsea din pungă doi lei și șese parale.... Ce fericiți sunteți voi la Giurgiu....

Glasul d-nei Trifan. Evdochie! vino de-ți pune fracul....

Trifan (strigând). Acum! Acum!... (cătră Sărăcilă) Așteaptă nițel Tasache, mĕ duc să mĕ imbrac.... (ese la stinga).

SCENA XI.

Sărăcilă — apoi D-na Trifan — apoi Trifan.

Sărăcilă (singur). Eu venisem ai i ca să petrec! ... M'a plictisit istoria lui Trifan cu leul și cu slotul.... Eu, aș trece in catastif, la cheltueli, pe fiecare zi: „Detto un leu și un slot pentru hoțul meu..." (bagă măna in bozunar). Ce tot imi mișcă in bozunar?... Ah! E darul meu de nuntă... douĕsprezece brățeri pentru șervete, cu inscripția „Poftă bună." (le arată) Aveam de gănd să le dăruesc o lampă cu rapiță... Rapița arde incet... era un fel de povață pentru dragostea bărbatului... in ă nevasta mi-a zis: „Mai bine dă ceva care să nu se strice..." Am făcut și niște versuri pentru mireasă... așa e obiceiul la Giurgiu... Am să le citesc, cănd se va iscălì foaea de zestre... Adică, cănd zic că am făcut versuri, așa v'ne vorba... Le-am luat imprumut de la căprarul Topor, care le făcuse pentru nunta mea... Versurile sunt bune pentru toată lumea... Eu le am găsit nostime și le-am prescris... Are să fie niște aplause....

D-na Trifan (gătită, venind de la stinga). Mi se pare că rochia mea este...

Sărăcilă. Apelpisită.

D-na Trifan. Decănd ai venit, d-nule Sărăcilă?

Sărăcilă. De zece minute... Am și imbrățișat pe Evdochie, și dacă-mi dai voe...

D-na Trifan. Cum nu! (In momentul cănd Sărăcilă imbrățoșează pe d-na Trifan, capul lui Trifan apare la o ușă). Ah!

Sărăcilă. Ce este?

Trifan (la ușa de la stinga). Eu sunt.

Sărăcilă. Iți sărutam nevasta...

Trifan. Acele?.. Unde sunt acele cu gămălie?

D-na Trifan. In iatac, lăngă sobă. (Trifan dispare)

Sărăcilă. Mĕ rog, are obiceiu să intre totdeauna aşa pe neaşteptate?... Nu vĕz mireasa... aş dorì să-i dau şi eu darul meu......... Oh! nu-ţi inchipuì că i-am adus giuvaericale.... eu nu dăruesc decăt lucruri trebuincioase...

D-na Trifan (a parte). Ah! bine că mi-am adus aminte... d-nul Tertipof m'a povăţuit să aleg un prietin... (tare). Domnule Sărăcilă!

Sărăcilă. Cucoană Tarsiţo!

D-na Trifan. Aş vrea să-ţi fac o rugăciune... o rugăciune foarte mare...

Sărăcilă. Mie?

D-na Trifan. Pot avè incredere in d-ta?

Sărăcilă. Mai incape vorbă!

D-na Trifan. Jură mai intăi că n'ai să mĕ spui lui Evdochie! (Merge spre fundul scenei, spre a se asigura că nu ascultă nimeni).

Sărăcilă. Jur. (a parte). Să ştiţi că l'a tras pe sfoară.

D-na Trifan. Am pus la o parte, fără ştirea bărbatului meu, 12,765 de lei vechi.

Sărăcilă. Am inţeles! Ai ciupit de la coşniţă!

D-na Trifan. Am făcut poate rĕu... Insă, pe la inceputul căsătoriei noastre, bărbatul meu avea păcatele reparaţiilor... işi băga toate economiile in zidărie. Atunci, mi-a venit in gănd să ingrijesc de viitorul fetei....

Sărăcilă. Ah, bravo... bravo! bine ai făcut!

D-na Trifan. Insă, cunoşti pe Evdochie... ştii căt este de bănuitor... Dacă ar afla, ar fi in stare să-şi inchipuească cine ştie ce... Aşa, m'am găndit şi eu, că dacă ai vrea d-ta...

Sărăcilă. Dacă aş vrea, ce?

D-na Trifan. Dacă ai vrea... cănd se va citì contractul... să dărueşti ca din partea d-tale aceste 12,765 de lei...

Sărăcilă. Din partea mea?

D-na Trifan. Te rog, fă-mi atăt lucru...

Sărăcilă. Cum nu... cu cea mai mare plăcere... (a parte). Să mai auziţi atunci aplause (tare). Bine, fie!...

D-na Trifan. Ce bun eşti!

Sărăcilă (a parte). Aşa nu mai am nici un zor să dăruesc brăţerile pentru şervete... 12,765 de lei şi versurile, nici boerii nu mai fac asemenea daruri in zioa de astăzi...

D-na Trifan (dăndu-i paralele). Poftim, 12,765 de lei in hărtie şi argint....

Sărăcilă (a parte). Acum, eu nu mai dau nimic... versurile sunt ale căprarului Topor... banii ai cucoanei Tarsiţei....

SCENA XII.

Sărăcilă — D-na Trifan — Tertipof — Mişu — Lina — Nataliţa — Invitaţi — apoi *Trifan.*

Lina. Cuconiţă, a venit invitaţii.

D-na Trifan. Ah! eată şi musafiri.

Invitaţii (intrănd şi felicitănd pe d-na Trifan). Să vĕ trăească!... Să le dea Dumnezeu noroc!... (Lina pune in mijlocul scenei masa cu călimări, condee şi hărtie).

Mişu (incet cătră Tertipof, eşind de la dreapta). Ne-am inţeles.... laşi contractul aşa....

Tertipof. Bine!

Invitaţii (vĕzĕnd că intră Nataliţa). Ah! eată şi mireasa...

Nataliţa (intrănd). Buna zioa!

Sărăcilă (imbrăţoşind pe Nataliţa). Vino să te sărut.

Mişu (a parte). Cine-o mai fi şi ăsta?

Sărăcilă (cătră Mişu). O iubesc din tot sufletu...

Mişu (salutănd). Iţi mulţămesc domnule. (a parte) Umflatu-i mai este bozunaru....

D-na Trifan. Dar unde este Evdochie? (In timpul acesta avocatul s'a aşezat la masă).

Trifan (intrănd, se pune la mijloc). Eată-mĕ... mĕ rog, ertaţi-mĕ!...

D-na Trifan (incet, cătră Trifan). Vai! Ce-ai făcut?... Ai uitat să-ţi scoţi şoşonii?

Trifan (privindu-şi picioarele). Pi!.. Ei... nu face nimic... Suntem intre noi... (tare) Vĕ rog, şedeţi... Domnul avocat are să ne citească contractul.... (Toţi se aşază la dreapta şi la stinga).

Trifan (cătră Tertipof). Poftim! cerneală... condeiu.... Acum poţi să citeşti.... (şede).

Tertipof (cetind). Astăzi, anul 1883, luna Fevruarie in

Sărăcilă (a parte). Imi vine să incep acum cu versurile... şi pe urmă să dau banii...

Tertipof (cetind). ... Fevruarie in opt zile...

Sărăcilă (sculăndu-se). Mĕ ertaţi, d-nule avocat... numai niţel... v'aş ruga să-mi daţi voe să citesc ceva versuri făcute de mine... chiar de mine... pentru mireasă ..

Invitații. Da! da!

Trifan (sculăndu-se). Tasache dragă... ce? te-ai gândit tu și la asta...

Tertipof. N'ar fi mai bine să citim mai intăi foaea de zeste?

Trifan. Nu!... domnule avocat... te rog, lasă să citească mai intăi versurile, prietinul Tasache...

Invitații. Versurile!.. Versurile!...

Sărăcilă (desfăcĕnd o hărtie)... Domnilor, trebue să vĕ mărturisesc că meseria mea nu este să fac versuri... Nu... poet nu sunt... ca tot omul, când imi trece căte un vers prin cap, ĕl pui pe hărtie... pănă cănd imi mai trece altul... și ca să nu-l uit..... Incep!... Ah! versurile mele ar trebuì puse intr'un buchet de flori...

O damă (dăndu-i un buchet). Poftim unul!

Sărăcilă (luăndu-l). Foarte mulțămim!.. Să isprăvesc numai... și vi-l dau indată inapoi.... Incep:

Te rog primește-acest buchet
Aranjat cu mult marafet...

Trifan și D-na Trifan (sculăndu-se). Hein!...

Sărăcilă (urmănd)

Sunt flori culese d'amorul meu
Să dichisească sinul téu!...

Trifan (a parte). Hein! Astea sunt versurile care le-am găsit in buchetul nevestei mele (sculăndu-se). Mai adineoare l'am prins sărutănd-o.

D-na Trifan (către Sărăcilă). Ce fel, d-nule Sărăcilă... de la d-ta era....

Sărăcilă. Ce?.. Ce era de la mine.

Tertipof (cetind). Anul una mie opt sute...

Trifan (ĕl intrerupe și se apropie de dĕnsul). Oh! stăi domnule avocat... stăi nițel... am ceva de vorbă cu domnul...

Toți (protestănd). Acum?

Trifan (către invitați). Poftiți pănă dincolo in odaea d-voastre... numai cinci minute... poftiți pănă dincolo.

Toți (intrănd unul după altul la dreapta, protestănd). Oh! Oh!

SCENA XIII.

Trifan — Sărăcilă.

Sărăcilă (a parte). Are de gănd să-mi mulțămească...

Trifan. Complimentele mele... frumoase versuri ...inflăcărate versuri...

Sărăcilă. Da... nu sunt proaste... Le-am compus azi de dimineață, in drumul de fer...

Trifan. Azi dimineață... Le credeam mai vechi...

Sărăcilă (a parte). Auleu!.. Nu cuva știe...

Trifan. Tremuri?... De ce tremuri?

Sărăcilă. Eu?

Trifan (stringĕndu-l de mănă). Ne-am ințeles..... După nuntă boerule... vom mai vorbì noi...

Sărăcilă. Ce?

Trifan. Ajunge... Să iscălim mai intăi foaea de zestre (strigănd). D-nule avocat!.. d-nule avocat!..

SCENA XIV.

Trifan — Sărăcilă — Tertipof — D-na Trifan — Mișu — Lina — Natalița — Invitați.

Toți. Ah! bine că s'a isprăvit.

Trifan. Mĕ rog, ședeți (toți se așază). Domnule avocat, citește te rog inainte...

Sărăcilă (incet, către d-na Trifan). Ce are Evdochie.

D-na Trifan (incet, depărtăndu-se) Nu-mi vorbì... nu vezi că se uită la noi...

Sărăcilă (incet). Ei, și?

Trifan (a parte). I-a vorbit Tarsiței la ureche...

Tertipof. Imi dați voe... Citesc inainte: (citește) Intre d-nul Mihail Anesti, casier Strada Lipscani, No. 153, domiciliat in București, strada Sylfidelor 38, fiu major al d-nului Petre Anesti, domiciliat in București Calea Rahovei No. 162...

Trifan (a parte). S'a apucat să ne citească Călăuza Bucureștiului...

Tertipof (citind). ....și intre domnișoara Natalița Trifan, fiica...

Sărăcilă (a parte). Mi se pare că acum ar trebuì să dăruesc banii...

Tertipof (urmănd). ...fiica d-lui Evdochie Trifan, domici...

Sărăcilă (sculăndu-se). Ertați-mĕ, dacă vĕ intrerup... aș dorì să vĕ spui un lucru, care va face plăcere tuturor...

Toți. Ce?

Sărăcilă. Domnule avocat, te rog scrie: „Eu, Tasache Sărăcilă, domiciliat in Giurgiu... dăruesc domnișoarei Natalița Trifan o sumă de 12,765 lei vechi, care se vor socotì ca zestre...

Toți. Ah! bravo!... bravo!... (Natalița se apropie de Sărăcilă).

Trifan (cu mirare). De unde ai atâți bani?

D-na Trifan. Ăsta e dar de impărat...

Sărăcilă (a parte). I-am infundat pe toți...

Mișu (către Sărăcilă). Domnule... nu știu cum să-ți mulțămesc...

Sărăcilă. N'ai pentru ce? Ți-am spus-o tinere ... iubesc pe nevasta d-tale, ca pe copilul meu...

Mișu. Și te-ai purtat ca un părinte...

Trifan (către Mișu). ... Un părinte... Sfinte Dumnezeule-i samĕnă ..

Mișu (uluit). Grozav!

Trifan (către Mișu). Ce ai zis?

Mișu. Nimic.

Trifan. Am ghicit tot!

Tertipof. Dați voe să citesc inainte...

Trifan (apropiindu-se). Stăi, d-nule avocat... mĕ rog, stăi nițel... S'a ivit ceva nou... Am ceva de vorbă cu domnul...

Sărăcilă. Cu mine? Ear!

Trifan (către invitați). D-voastră poftiți până dincolo in odae... numai cinci minute... poftiți până dincolo!...

Toți (protestând, trec in cealaltă cameră unul după altul) Oh! Oh! Ce s'a mai intâmplat!...

SCENA XV.

Sărăcilă — Trifan — apoi Lina.

Trifan (furios și căutând a se liniști). Scumpul meu Tasache... iubitul meu prietin... (stringêndu-l tare de mână). Nu știu cum să-ți mulțămesc...

Sărăcilă. Au!.. imi strivește degetele...

Trifan. Să te apuci tu sa faci un dar așa de frumos... unei straine...

Sărăcilă. Ei aș! Nu mai vorbì de asta...

Trifan. Ba da... ba da... Tu, care n'ai decât 500 de lei venit pe an, să dăruești unei străine 12,765 de lei...

Sărăcilă. Iubesc mult fetița...

Trifan. Ba bine că nu... Insă eu nu mănănc astfel de păne...

Sărăcilă. Ce păne?

Trifan. Ajunge... Ne-am ințeles!... După nuntă boerule... după nuntă...

Sărăcilă. Ce? Ce o să facem după nuntă?

Trifan. O să facem chef!.. Insă, să iscălim mai intăi foaea de zestre a fetei.

Lina (intrând pe la dreapta). Cuconașule...

Trifan (mergĕnd spre fundul scenei) Ce e?

Lina. D-nul avocat intreabă dacă a-ți isprăvit.

Trifan. Numai decât... Să duci calabalîcul d-lui Sărăcilă in odaea de după galerie... lângă bucătărie.

Lina. Mi-ați poruncit să-l pui in odaea de lângă iatac

Trifan. Nu... lângă bucătărie... și inchide bine geamurile și ușa...

SCENA XVI.

Trifan — Sărăcilă — Tertipof — D-na Trifan — Natalița — Mișu — Invitați.

Tertipof (intrând). Citim foaea de zestre... da sau nu?

Trifan. Te așteptam.

Tertipof (vorbind spre culise). Doamnelor... Domnilor... vĕ rog, poftiți...

Invitații (intrând, iși iau locurile). Ah! bine că s'a isprăvit!...

Tertipof. Citim...

Mișu. Da, da...

Tertipof (citind). Domnul Trifan constitue drept zestre fiicei sale o sumă de 80.000 lei...

Trifan. Ce se potrivește!

Tertipof. Cum ați zis?

Trifan. Am zis: „Ce se potrivește!" Acum că știu cum merg lucrurile... prea ar fi prostie pe capul meu...

Toți. Ce este? Ce s'a intâmplat?...

Mișu. Domnule Trifan...

Tertipof. D-ta singur mi-ai zis să scriu...

Trifan (sculându-se, se apropie de Tertipof). Eu am zis să scrii... și acum tot eu zic să razi (șterge tot ce era scris). Și rad eu singur....

Toți. Oh! oh!

D-na Trifan. Evdochie!

Tertipof. Nu mai ințeleg nimic... Spune, câtă zeste dai fetei d-tale?

Trifan. Nici o lescae.

Toți. Oh!

Mișu. Nici o lescae?

Sărăcilă (către Trifan). Nu e destul!... Mĕ rog, cer cuvêntul.

Trifan (furios). După nuntă, boerule!... după nuntă!... Ar trebuì să te vîri sub pămênt...

Sărăcilă. Eu?... Ce să caut acolo?

D-na Trifan (cătră Trifan). Evdochie .. glumești...

Trifan (furios). Și d-ta ar trebuì să te vîri sub pămênt...

Mișu Ne înțelesesem cu toții... și tocmai când n'a mai remas decât să se iscălească foaea de zestre...

Trifan. Băete dragă, sunt secrete de familie, care nu trebuesc date prin tărbăceală... Recunosc că trebue să-ți dau lămurire... am să dau fetei .. numai fetei...

Mișu. Te rog...

Trifan. Lăsați-ne singuri...

Tertipof. Ear!

Sărăcilă (a parte). A inebunit!

Tertipof. Domnule, am făcut până acum peste o sută de foi de zestre, dar foae de zestre ca asta... n'am mai pomenit...

Trifan (cătră toți). D-voastră, poftiți până dincolo in odae... numai cinci minute... poftiți până dincolo...

Toți (protestând, trec in camera de alăture). Oh! oh! asta este bătae de joc...

SCENA XVII.

Trifan — Natalița.

Trifan (a parte). Eată-mĕ singur cu acea pe care până mai adineoare o numeam, cu atâta plăcere, fata mea...

Natalița (a parte). Pare grozav de supĕrat.

Trifan (a parte). Când ai căuta bine... nu găsesc că samĕnă așa mult... mult cu Tasache... (tare) Natalițo?

Natalița. Tată!

Trifan (mișcat, a parte) Tată!.. (tare) Zi-mi mai bine: „nene".

Natalița. Pentru ce?

Trifan Așa... Oi fi avênd și eu dreptățile mele... (scoate batista și se șterge la ochi).

Natalița. Plângi?

Trifan. Nu!.. Am guturai... Natalițo... spune drept... mĕ iubești?

Natalița. Din tot sufletul... Cum să nu te iubesc... Nu-mi ești tată...

Trifan (șezênd la dreapta). Asta aș vrea și eu... (sărutând-o). Cu toate astea, zi-mi mai bine: „nene".

Natalița. Nu pot... m'am obicĭnuit să-ți zic „tată".

Trifan. Așa e... (a parte). Ĕi sunt tată, pentru că a luat obiceiul să-i fiu tată... (Tare, așezând-o pe genunchi). Spune drept... când sunt lângă tine... când te string de mână... când te mângăi... ce simți?

Natalița. Nu știu... mĕ simț iubită... apărată de toate rĕlele... Când mĕ stringi in brațe, mi se pare că sunt intr'o cetate, de unde nu mĕ poate smulge nimeni...

Trifan (a parte). O cetate!.. Cum se cunoaște cât de colo că nu-i sunt eu tată... (tare). Dar pe dĕnsul... ĕl iubești?

Natalița. Pe cine?

Trifan (amărit). Pe Tasache... pe Sărăcilă...

Natalița. Oh da!.. E așa bun!.. Azi dimineață mi-a făcut versuri... pe urmă mi-a făcut zestre... și Mișu zicea că are să ne mai dea multe lucruri... Ne iubește așa de mult, și pe mine... și pe mama...

Trifan. Bine, bine... știu...

Natalița. Insă nici eu nu sunt nerecunoscĕtoare și simț că mĕ impinge ceva spre dĕnsul... fără voea mea.

Trifan (a parte). Fără voea ei!... Poftim!.. se cunoaște cât de colo că el ĕi este tată... (tare) Ascultă fată... tainele vieții iți sunt încă necunoscute... Tu nu știi că se găsesc in lume lei, care-și aduc ouele in cotețul porumbițelor ..

Natalița. Tată... leii n'au ouĕ...

Trifan. N'ar trebuì să aibă asemenea lighioane... din nenorocire insă, au... (a parte). Ce sămănătură cu dĕnsul! (tare). Ințelegi, că acum lucrurile s'au schimbat cu totul... Economisisem 80,000 de lei, para cu para... Mĕ lipseam, ca să ajung la scopul meu: chiar de trebuincioase... Când ploua, nu luam birje... luam umbrela și galoși!.. Și dacă mergeam câte-odată la cafenea, era mai mult ca să-mi împlu buzunarele cu zaharul ce remânea prin farfurii... Nimic nu mĕ oprea... Adunam pentru tine!... (mișcat). Ce să-ți mai spui! Nu pot să sufer răsolul .. Măta ne da răsol in toate zilele... și eu mĕ prefăceam că-mi place... imi frecam mânile la masă și ziceam: „Bre, ce mai răsol! Ce mai răsol!